27,140/3

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30528112_0008

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS
CONSILIARII, ET ARCHIATRI,

MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,
PLURIUM ERUDIT. SOCIETAT. SOCII

TOMUS PRIMUS

RATIONIS MEDENDI

CONTINUATÆ,

IN NOSOCOMIO PRACTICO

Quod in gratiam, & emolumentum
Medicinæ Studioſorum condidit

MARIA THERESIA

AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

LUCÆ MDCCLXXIII.

Typis JACOBI JUSTI
SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PRÆFATIO.

ANnuo more vice quinta decima meorum edo epitomen laborum. Hanc ut commendem Lectori tam procul quidem abeſt, ut e contrario quo minus diſpliceat, pauca præfari oporteat, diverſamque prænarrare materiem: ut, qui lecturi Opus ſunt, diverſi quippe ſtudii eruditionisque Viri, id in eo ſeligere, quod ipſorum genio accommodatius; id præterire, quod tædioſius foret, commode poſſent. Medica ſcilicet, & Politica tracto. Cum utraque eo, quo hic tractantur, modo, recta ad Medicum ſpectent, nihil, quod Medicos præmoneam, habeo: Hos vero, qui populo gubernando, adminiſtrandæque ejus ſaluti, admoti, ejuſmodi rerum enarratione potiſſimum delectari ſolent, quarum ipſos intereſt, de iis Operis locis, qui tales recondant, præmonere neceſſe eſt.

I. Diſcutit Caput V. de Variolarum inſitarum cum naturalibus Variolis comparatione: de ejusmodi Variolarum, natura genitarum, adminiſtratione; quæ cives omnium numeroſiſſimos Reipublicæ præ ceteris in vita conſervans, tuenda certe, promovendaque, Sapientibus ſalutis publicæ Moderatoribus videbitur: tandem de Methodo Variolas, in popularitate ſua

haud perraro populatrices, ſic ſiſtendi, ac prævertendi, ut vix adoriantur mortales.

II. Magni ad ſalutem publicam intereſt Politicos Viros probe ea adminicula noſſe, quæ popularium morborum virulentiam, progreſſumque, mature ſiſtere queant. Variarum methodorum, cum Contagioſos morbos, tum Peſtem ipſam, præcavendi, ſiſtendi, moderandi, recenſionem Caput VIII. ſiſtet: commoda quoque & incommoda, vix evitabilia, Methodi cujusque; quæ præcavere nihilominus, quæ relevare, atque emendare, omnino Magiſtratuum eſt; ut hi normam demum conficiant agendi, quæ, quoad ejus fieri poſſit, commoda ſine incommodis ſit, ſine noxis proficua, & publicæ ſalutis ſervatrix tutiſſima. Haud enim Diatribas meas, propoſitionesque, aptas cenſeo eſſe, quæ in calamitoſis ejusmodi temporibus, quæ averruncet DEUS! *exactas formarent agendi leges. Animus unice fuit defectus oſtendere, ſalutisque publicæ neglectus, quibus invita adhuc laboret in horum adminiſtratione Politia. Porro etſi illa, quæ ad eoſdem ſive tollendos, ſive diminuendos, candide propoſuerim, punctum omne non tuliſſent, adminiculo tamen fore reor, quo, qui præſunt iſtis, normam agendi minus defectuoſam, minusque noxiam, poſtliminio condant. Eumque in finem venerandos meos Collegas omnes hortor amice, ſi in iſtis penitius me quid proſpiciant, melioraque norint, ea proferre in lucem velint, ut civium* PATRES *de omnium noſtrum ſinceritate, de candore noſtro, deque debito in Rempublicam amore convicti, mutuisque noſtris obſervatis adjuti, ejus-*

modi

modi leges in ſata talia parent, quæ in omni contagionis tempore cum Veterum errores tollant, tum noſtros quoque minuant, emedentque defectus.

III. Diſplicere quoque Celſo Regimini non poterit altera Operis pars, de Submerſis agens; in qua videbit nullis me ſumptibus, nullis me peperciſſe laboribus, ut clariorem in lucem grande hoc negotium collocaretur, quemadmodum mox pluribus dicam.

IV. Spectabunt tandem ad eosdem graviſſimos Viros ea, quæ Capite de Aquarum potabilium natura, ſalubritate, varietateque, notavi: ut primo ſalubriores communem in potum aquæ internoſcantur, & deinde, ut ſi qua ſive negligentia, ſive fraudulentia, in aquis variis, quæ vendibiles Viennæ *proſtant, committi deprehendatur, ea corrigi pro ſuprema eorum ſapientia poſſit. Alterutrum enim vitii genus ſubliteſcere neceſſe eſt, cum veneant tot ſpecies Aquarum, (Selteranæ modo exemplo ſint) quarum lagenas bene multas, quod vel fatuæ, vel olidæ ſint, abjicere cogantur potatores; interea dum Magnatum non pauci, Hauſtores earundem perpetui, has a fidis ad ſcaturiginem curatoribus, bis anno transferri curantes, vix paucas inter mille lagenas, minus valentes, rejiciant.*

Medicis dixi me nihil monendum habere, quod ad materiæ delectum ſpectet, cum medicus ſit libellus totus: aliquid tamen dicam neceſſe eſt, quoad methodum tractandi materiem.

I. Tædioſa multis videri mea Methodus poteſt, quod non dederit amoenum caſuum compendium,

verum ſigillatim de die in diem, deque hora in horam, phænomena morborum notet; atque functionum diverſimodas, aſſiduoque mutatas, læſiones; medicamenti tandem cujusque & doſin, & effectum, particulatim enarret.

Qui germanas Praxeos regulas in ſuccum, quod ajunt, ac ſanguinem converterunt, hi neque nimietate hanc meam Methodum, neque prolixitate, taxabunt; qui vero minus, hi non mihi, ſed ſibi ſuum tædium adſcribant, minime reprehenſuri, ſi parem conſueviſſent admovere ſingulis adnotandis diligentiam. Nunquam mihi in animum inducam, Hippocratem *æternas ſuas Diagnoſeos, Prognoſeosque, Leges conditurum fuiſſe, ni ex Pugillaribus ſuis, ad Lectos ægrorum conſcriptis, Tabellas ſibi confeciſſet, in quibus ſingulorum ægrorum Diaria, ordine recenſita, mutuoque inter ſeſe comparata, eam ipſi demum certitudinem peperiſſent, qua & in morbis cognoſcendis, interſtinguendis, dirigendisque, & in præcognoſcenda eorundem ſorte, jam ultra* 2000. *annos claruit, univerſæque Medicinæ non minus ſtupori, quam exemplo, fuit. Perſuaſiſſimus ſaltem horum ego, beatum illud mihi otium exopto, ut quas* ultra mille *ægrorum meorum Hiſtorias eodem modo conſcripſerim, in Tabellas conjicere, inter ſeſe comparare, quid aut diverſum, aut commune ſingulæ, quid immutabili lege omnes, quid ſibi privum Acutorum ſpecies ſingulæ vindicent, adnotare accuratiſſime poſſem; & tandem,* Hippocratis *ad exemplum, ex iisdem in ordinem digeſtis, in claſſes diviſis, atque in normam redactis, experiri,*

riri, an Definitiones morborum juſtas, Regulas prædicendi certas, Curationes tutas fortunataſque nanciſci, atque gaudere, iis in morbis poſſimus, in quibus præclara Hippocratis *Opera, vel quod non unus omnia præſtare potuerit, vel quod multos oppido morbos, quos nos, non viderit ille, aut partim, aut omnino, deficiunt.*

II. Singularem me hominem forte multi habebunt, &, quod priorem ſententiam haud raro revocem, plane mutabilem, nec non ab opinione vulgari ſæpe alienum, a non paucis diſſentientem, pluribuſque adverſarium. Aſſertionis argumentum ex iis petent, quæ de Malignarum febrium natura, curaque, ſcripſerim, quæ de Febre, quam nervoſam *appellitant, quæ de Sanguinis natura, deque ejusdem mittendi legibus, quæ denique de cura Peſtis, ſive prophylactica, ſive therapeutica, longe lateque commentatus fuerim.*

Porro Singularem habere me ii poterunt, qui præter tritas Scholarum leges nihil ſapiunt: hi vero qui amœno, qui neceſſario, qui aſſiduo Antiquitatis ſtudio, præclariſque præſtantium ſinguli ævi Scriptorum monumentis impalluerunt, ingenue fatebuntur me non, niſi mediocriter doctis, ſingularem poſſe videri.

Neque ob id inconſtantem me quis jure vocaverit, quod nonnunquam cecinerim palinodiam. Si pluries cum aliorum autoritate, tum propria experientia, ſententiam amplexus ſum, quam aut veracem, aut vero ſimilem, credideram; novis autem, certioribuſque experimentis deprehenderam fallacem;

pluriſne me ille faceret veterem opinionem mordicus tuentem, quam, irradiante Veritate, veteris opinionis deſertorem? Veritas dum nos in rerum ſeu divinarum, ſeu humanarum, ſive contemplatione, ſive adminiſtratione, illuſtrat, nos ſic totos rapiat oportet, ut piaculo, ut crimini eſſe ducamus, in veteri errore vel momento perſiſtere, aut pervicaci ſuperbia ne nos erraſſe fateamur, verum aliis reticere. Si Beata Vita, *ad quam cuncti adſpiramus, dicente* Auguſtino, nil niſi æternum de Veritate gaudium erit, *quid nobis mutuo invideamus beatæ Vitæ in hac mortalitate principium?*

Si præterea me quis aliquando offendat a vulgari opinione alienum; jurene, an injuria, id mihi vitio vertat? Si hinc defectus videam, quibus nonnullæ opiniones laborant, illinc vero Antiquorum Medicorum carentem his defectibus ſententiam ſic, ut ab ea breviorem nobis, tutioremque, ad præcavendos, & curandos morbos, viam intelligam pandi; quo demum jure me quiſquam hanc illis præferentem damnet? Neque tamen ideo me ſolum ſapere puto. Quiſcumque ille demum eruditorum, candidorumque Virorum fuerit, qui in mea Malignarum, Nervoſarumque febrium ſive Theoria, ſive Praxi, defectum ſubolfecerit, lubentiſſime cum illo conferam; & quidem ea ſpe, fore, ut collatis utrinque difficultatibus, ſic id, quod aut forſan ego nimium, aut minus ille, habemus, deletili ſpongia tergeatur, conficiaturque longe ſalubrior, quam aut ejus fuerat, aut mea, norma agendi. Quibus neque animi livor ineſt, neque altercandi prurigo,

ſed

ſed ſola Veritas, ac Proximi amor, cordi eſt, hi ſemper ad conferendum me paratum, me facilem, habebunt. Amo tales, veneror que. Muſſitantes duntaxat, latranteſque uſque ad ravim Canes, contemnere ſoleo. Atque hæc de prima Operis parte.

In parte altera *filum, à biennio abruptum, retexo.* Tomo meo XIII. *utiliſſimam quæſtionem, de revocanda Submerſorum ſopita vita, in me ſuſceperam, quo boni Civis officium explerem plebem ad exequenda mandata excitando, quæ* NOSTRA INCOMPARABILIS AUGUSTA, *ut vera Subditorum Mater, ad auxilium hiſce miſeris præſtandum, pro innata ſua munificentia præmio Soſpitatores remuneratura, publicaverat. Cum autem ipſo rerum uſu deprehenderem, præjudicium tam altas plebis in animis egiſſe radices, ut debitam ſupremæ voluntati obedientiam negaret; mearum partium eſſe arbitratus ſum Opus, mediis ablatum incudibus, iiſdem reddere, noviſque experimentis urgere; ut tandem quid acceptius, quid publico gratius, quid ad perſuadendum efficacius, in lucem prodiret. Quod quo proficuum magis foret, verti in patrium ſermonem curavi, ne ultra exiſtere poſſet quis, qui aut de quo agitur negotium, ignoraret, aut non intelligeret ſe ad auxilium Submerſis Suffocatiſque præſtandum, conſcientia obligari: Quo autem opportuniora præſidia admoverentur, omnem operam navavi, ut de eo mortis genere liquido conſtaret, quod iſtos e medio tollit. Deinde auxiliorum, tam quæ conſuetudinis apud Antiquos erant, quam quæ apud Recentiores moris ſunt, ge-*

nera

nera varia examini, experimentoque ſubjeci; quid boni, malive ſingula haberent, diſcutii; quæque tutiora, ac præſtantiora eſſent, experimentis evici. Tandem experimenta mea veracem oſtendent magni Petri Muſchenbroeckii *ſententiam, ingenuitate ſua fatentis:* PAUCA *experimenta nos confidentes reddere, audaces, temerarios, glorioſos;* MULTA, *incertos;* PLURIMA *denique, ac humanam fere ſuperantia patientiam, ad aliquid concludendum, agendumque, nos eminus præparare.*

RATIONIS MEDENDI
CONTINUATÆ
TOMI I.
PARS PRIMA,
DE FEBRIBUS ACUTIS; CUM MALIGNIS VARII GENERIS, TUM PESTILENTIALIBUS.

Cum Bibliopola conqueſtus dudum ſit, quod idem ſemper titulus Operis, longorum annorum ſpatio compoſit, &, ſi DEO lubet, ultra continuandi, ſibi, ſociiſque ſuis, plures ob cauſas moleſtus eſſet; ob idque, *Naturæ Curioſorum*, atque aliorum *periodicorum Scriptorum* exemplo, Titulum ut nonnihil mutarem petiverit; loco *Rationis Medendi*, nunc voco eam *Rationem medendi continuatam*: eſtque igitur Rationis medendi hoc ſub titulo PRIMUS TOMUS.

Porro priore titulo prodiere Tomi XIV. quem XV. excipiet, indicem priorum locupletem, & nonnullarum ſententiarum ſive elucidationem, ſive amplificationem, ſive correctionem, daturus.

ELENCHUS CAPITUM

PRIMÆ PARTIS.

CAPUT I.

Proſpectus totius hujus primæ partis. 1

CAPUT II.

Enumeratio morborum, quos malignos vocare poſſumus.

CAPUT III.

De Signis malignitatis in genere.

CAPUT IV.

De averruncanda aut mitiganda malignitate morborum.

CAPUT V.

Methodus præcavendi, moderandi, curandique, malignitatem in Variolis.

CAPUT VI.

De Morbillis.

CA-

CAPUT VII.

De Scarlatina Febre.

CAPUT VIII,

De Miliaribus, & Petechiis.

CAPUT IX.

De Febribus vere malignis.

CAPUT X.

De Febre peſtilentiali.

CAPUT I.

Proſpectus totius hujus primæ partis.

§. I.

ANno proxime priore , in XIV. Tomi parte altera , de Peſte egi , acutorum morborum pernicioſiſſimo , eoquod ejus Pertractationem adeo confuſe traditam hucusque vidiſſem , ut quam tandem viam capeſſerent , quam methodum amplecterentur , quem ſequerentur autorem , penduli hærerent Tirones. Placuiſſe doctis in Europa Viris laborem intellexi ; nec diſpliciturum confido quod jam prodo , conamen eo in genere morborum , quæ gravitate ſymptomatum , quæ ſignorum pravitate , quæ diſcrimine vitæ , morteque frequenti , ad Peſtem accedunt quam proxime . Id quod eo magis profuturum ſpero , quo is , quem vivimus , & in quo ſcribimus , annus , majore eorundem infamia laboraverit.

Sequutus itaque univerſaliorem Morborum acutorum diviſionem in *Benignas* , & *Malignas* , malignorum claſſem præprimis tractabo , Peſti aut propiorem , aut proximam , multaque communia cum Peſtis & natura , & cura , habentem. His abſolutis ipſam peſtem aggrediar.

Benignos morbos acutos Schola Medica appellare eos conſuevit , quos cauſæ leviores genuerint ; quos ſymptomata conſueta , vi , ordine , numeroque , concomi-

comi-

comitentur; quos vires non admodum deſerant; quos remedia ſolita facile curent; quos Medici ſive pravi, ſive ignari, rarius pejorent; quandoquidem valentior Natura haud morbo duntaxat, verum etiam Sarcinatori cuicumque, viribus præpollet, neque minus inepto, quam apto Medico, famam conciliat, autoritatem, honores, opesque.

Malignum ex adverſo eum vocare morbum ſolemus, qui gravioribus de cauſis natus; qui ſociatus ſymptomatibus, cum vi, numeroque, tùm inverſo ordine, multo deterioribus; vel ab ipſo principio, vel ſerius, vires vehementer projectas habeat, nec ſolitæ methodo auſcultet; ſiniſtreque tractatus, & majoris diſcriminis ſit, & frequentioris interitus.

Recentiores Scriptores hic non morabor, qui Malignitatem morborum a cutaneis intelligant definiantque ſymptomatibus: ſequor veram Scholæ Medicæ definiendi legem, quam & ex *Hippocrate*, *Galeno*, *Celſo*, *Aretæo*, Viris venerandæ Antiquitatis Principibus, & a *Sydenhamo*, *Boerhaavioque*, præclaris ævi recentioris ornamentis, didici, olimque tradidi. Nonnullæ quidem eruptiones cutaneæ morborum cum pejorem reddunt, tum diſcrimine pleniorem, at vero non in univerſum eruptiones omnes; cum dentur quæ levent, omnique eximant periculo hominem; ita ut hi novo ſuo definiendi modo nedum illuſtrent, ſed potius obfuſcent Artem.

Longiorem hic me non oportet eſſe, jure referentem Lectores ad ea, quæ a Tomo III. hujus operis, per ſequentes ſingulos, ex veris Artis principiis, tradidi, temporumque iniquitate coactus, plus æquo recoxi.

CA-

CAPUT II.

Enumeratio Morborum quos malignos vocare poſſumus.

§. Unica. *Cunctos morbos acutos, ab Ephemera protracta, ad ipſam uſque peſtem, benignos eſſe, malignosque; imo ne ipſas quidem intermittentes Febres excipiundas eſſe, obſervata docent.*

§. I.

Acutorum morborum nullus eſt, quem ad hanc claſſem nonnunquam non referamus. Ac I. quidem ipſam Ephemeram febrem protractam, & Synochum non putrem; quibus periculum conjunctum, ſi in corpora inciderint illibatæ valentiſque naturæ, nemo Medicorum novit; hanc profecto, ceterum aut ſponte fatiſcentem ſua, aut levi cedentem auxilio, errores ſive Medentium, ſive Aegrotantium, malignum aliquando reddunt, ut capite ſequenti patebit.

II. Communes acuti morbi, in corpora pravæ prædiſpoſitionis cadentes, malignitatem ſæpe non modicam habent.

III. Quemadmodum continuæ Febres adeo blande quoſdam afficiunt, ut modicum admodum id periculi ſit, quod conjunctum habent, ita alios tam male multant, ut vel mortem ægri oppetant, vel diu minentur eandem.

IV. Febres continuæ remittentes natura ſua frequenter in malignitatem abeunt, ni caute illa, matureque, præveniatur.

V. Ipſa alioquin adeo benigna intermittens febris, ut ipſius Medicinæ loco ſit, morboſque alios fuget,

ſummæ malignitatis aliquando eſſe deprehenditur.

VI. Morborum inflammatoriorum benignitas tanta frequenter eſt, ut quævis artis antiphlogiſtica præſidia ſuum mox effectum ſortiantur, brevique reddant homini ſanitatem: haud raro tamen vel nihil auxilia levant, vel ad eadem ingraveſcunt; ſic ut vel ingenti vitæ diſcrimine verſetur æger, vel diu langueat, vel in maturiorem, ſerioremve mortem tendat tandem. Angina, Peripneumonia, Pleuritis, ceterique id genus morbi, ſeu ſporadice, ſeu, quod frequenter, epidemice invadant, hujus ſæpe teſtes ſunt.

VII. Crebrioris autem malignitatis morbi ii, quos in Arte exanthematicos appellant, eſſe ſolent, benignitatem licet perſæpe redoleant. Quid enim ſæpe benignius Variolis, ſive Sporadicis, ſive Epidemicis, quibus affecti infantes, pueri, adoleſcentes, juvenes, adultique, aut Naturæ, aut Medicinæ opera, cito, integreque, convaleſcunt? Quid e contrario Variolis malignius, dum ejus naturæ ſunt, ut niſi rerum gnaros, ſagaceſque Medicos nanciſcantur, vel in mortem, vel in mutilatam tendant ſanitatem; imo & cunctorum Medicorum operam morbus eludat? Neque aliud nobis judicium de Morbillis eſt, Variolas malignitate nonnunquam ſuperantibus; non aliud de Scarlatina febre, deque Eryſipelatoſa, tandem neque de eruptione coacta Miliarium, Petechiarum, Aphtharumque.

VIII. Ipſam denique Peſtem in malignam, benignamque dividere, obſervata jubent; quemadmodum Tomo proxime priore hujus operis conſtitit, & evidentius poſtmodum patebit.

IX. Imo Febres intermittentes, paſſim benignas, nonnunquam aut ſporadice, aut epidemice, in vere intermittentes Apoplexias, Pleuritides, Colicas, &c. abire, hominemque necare, vere proinde malignas reddi, Practicis notum eſt. Vide *meas Theſ. de diviſ. Febr. Diviſ. XI.*

CA-

CAPUT III.

De Signis malignitatis in genere.

§. I. *Malignitatis completiſſima ex tota Antiquitate collecta Deſcriptio ex* Boerhaavio. §. II. *Malignitatis diverſis a cauſis incrementum*. §. III. *Recentioris ætatis formata Malignitatis idea & imperfecta eſt, & noxia*.

§. I.

HIC pauca repetere me oportet, memoriamque eorum refricare Lectoribus, quæ ſæpius, fuſiusque, hornum hoc meum Opus habet. Notarum Malignitatis in morbis *Boerhaavio* nemo ampliorem, accuratioremque deſcriptionem, unquam dedit, paragrapho totius Pathologiæ maxima 919. quæ exactiſſimam recenſionem habet omnis ſive minoris, ſive majoris, ſive maximi, functionem vitalium, naturalium, & animalium receſſus. Sic quidem ut Sanitas ibi veluti linea Recta ponatur, ad quam Curvarum quarumcumque natura expendatur; adeoque ſi in Pulſu, in Reſpiratione, in voce; ſi in deglutitione, in appetitu, in digeſtione, alvo, urina; ſi in viſu, odoratu, guſtu, auditu, tactuque; ſi in perceptione, imaginatione, memoria, judicio, ratiocinio, affectibus animi, motibusque voluntariis, paucus adſit ab horum ſive omnium, ſive præcipuorum, integritate receſſus, morbus benignus vocetur; ſi major, ac periculo plenior eſt, malignitatem inter benignitatemque medius habeatur; ſi autem multus admodum, malignitate cenſeatur infamis.

 Natu-

Natura autem hujus ita dictæ malignitatis augetur ratione majoris in augmento eorundem ſignorum rapiditatis: ita ut, ſi mox ab invadentis principio ægritudinis, & numeroſi ſint, & graves, a ſanitate receſſus, hæc malignior habeatur. Notamque hujus malignitatis aliam depromimus ex eo, quem alia quacumque infirmitate antea confractum, morbus invaſerit. Conjunctam ſibi illam non raro habet ipſius morbi natura popularis; quemadmodum alia atque alia tempeſtate Variolæ, Morbilli, Scarlatina, Putridæ vel inflammatoriæ Febres, aut parum, aut plus, aut plurimum diſcriminis habere deprehenduntur. Tandem morbi malignitatem arguit pertinax ejus ad ea artis præſidia, quæ cæterum conferre ſolent, reſiſtentia; uti verbi cauſa ea eſt antiphlogiſticæ Methodi inertia, ut ad eam, generoſius adhibitam, inflammationes in Suppurationes, Scirrhos, vel Gangrænam, transmutentur; ſitis ad flumina potuum hauſta indelebilis; æſtus ad interna externaque refrigeria inextinguibilis; motus & agitatio ad genus pacantium omne indomabilis &c.

Hæc demum genuina, hæc univerſalis expoſitio eſt τȣ̃ κακοήθȣς, quo nomine, rei ab *Hippocrate* indito, tota veneranda Antiquitas morborum cum internorum, tum externorum malignitatem inſignivit, & ad quod omnis eorum referenda malignitas eſt. Itaque quiſcumque morbos eos hoc nomine appellarit, qui hominem ſubdole adorti, viribus extemplo dejiciunt, & cutem maculis papuliſque fœdant, juſta eos appellatione, malignos ſi dixerit, vocavit; injuſta vero, ſi hos ſolos ſic vocandos eſſe exiſtimavit. Poſteriore enim modo rerum ideas confundit, efficitque ut alii ea ſola idea imbuti, ejus obliviſcantur, quam ſuggeſſerat *Hippocrates*, confirmaverat *Galenus*, Priſci reliqui adoptaverant, noſtraque ætas cum laudat, tum citra damnum, erroremque abnegari non poſſe, cenſet.

ſet. Huic fundamento innixus incomparabilis *Sydenhamus* abſtractam eam malignitatis ideam noſtræ Artis peſtem dixit; quod ad eandem, mente conceptam, vulgus Medicorum protinus ad eliciendos ſudores, ſudoribus papulas maculaſve generandas, animum appellat.

CAPUT IV.

De averruncanda aut mitiganda Malignitate morborum.

§. *Unica Morborum malignitas ita abſoluta non eſt; quin pro diverſa, qua tractetur, methodo; gravior multo, leviorque fiat. Cauſa ſic capitur cur Medicorum diverſorum facta ejuſdem morbi relatio; tam diverſa ſit.*

§. I.

MAlignitatis probe intellectæ cum præveniendæ; tum emendandæ, regulas practicas, haud minus ad ægrotorum in Noſocomio lectos, quam ſparſim in operibus editis, ſuggerere Medicinæ Tironibus, ſemper annifus ſum; præſertim prolixiore capite primo Tomi XIII. Per omnia hæc conſtitit fieri I. Aeris uſu, & puri, & moderate calentis, & crebro renovati. II. Indumentorum cum Corporis, tum Lecti, munditie. III. Lecti refectione quotidiana, eaque gemina potius, quam ſimplici. IV. Potu ac Medicamentis, quæ contemperent æſtuoſum. V. Obſervatione accurata viarum, quas indicat Natura morborum: ut nempe expediantur illæ, utque per expeditas illas materiem morbi Natura pellere de corpore poſ-

ſit. VI. Cauta evitatione eorum, quæ augere humorum motum modo quocumque poſſent.

Quemadmodum ſex hiſce legibus, bene obſervatis, Morborum Malignitas multum imminuitur, ſic ab iiſdem neglectis plurimum augetur. Ita quidem ut malignitas ejuſdem temporis, ejusdemque urbis, in diverſorum medicorum ſcriptis duos potius morbos, malignitate plurimum differentes, referre hac de cauſa videatur. Inter multa alia, teſtimonium hujus luculentum habui ex Litteris duorum Medicorum, qui malignam Febrim, Metropolim ſui Regni affligentem, ſic mihi exararunt, ut duos admodum a ſeſe, cum natura, tum effectis, diſcrepantes morbos, in his Litteris deſcriptos videre mihi videar: vera utrumque dixiſſe puto; ſed altero malignitatem ſua methodo augente, ſuaque illam diminuente altero, diſſonæ Relationis cauſam capio.

Hic Cramben antiquam, eamque recoctam, iterato apponere, æque tædioſum mihi, quam Lectoribus foret; eoque magis præterire hæc potero hic loci, quo in ſequentibus occaſio horum reminiſcendi ſe præbitura crebriorem ſit. Quare præmiſſis generalioribus, ad eorundem in vario genere malignitatis applicationem me accommodaturus, a Variolis ordiar.

CAPUT V.

Methodus præcavendi, moderandi, curandique, malignitatem in Variolis.

§. I. *Inoculationis progreſſus non impedit, quo minus optima Methodus conſcribatur curandi Variolas naturales.* §. II. *Hiſtoria prima naturalium Variolarum*

miſti

miſti generis, una cum ejus toto decurſu atque cura. §. III. Hiſt. altera, meliorum, quamvis a contagio prioris ægræ, Variolarum, in longe pejore corpore. Curatio. §. IV. Hiſtoria tertia, & cura admodum malignarum variolarum. §. V. Hiſtoria quarta: §. VI. Hiſtoria quinta variolarum malignarum, cum magna eruptionis irregularitate. §. VII. Malignitas, benignitaſve variolarum, Corporum nec ſalubritate, nec pravitate, determinatur. Componitur Inoculatorum de hac re diſſidium. De incertitudine temporis, quo indiget ad generandas poſtulas Contagium. Præcipua tum Naturales, tum Inoculatas Variolas, curandi felicitas ab Athmoſphæra pendet. Calida balnea ſummæ, naturali in morbo, utilitatis ſunt. Animadverſio in eos, qui hæc Balnea de Variolarum cura proſcribant, quod ipſis videantur materiem a cute repellere. Refutatio hujus opinionis ab experientia, & ab eorundem argumentorum fallacia. Apologia Autorum, qui interanea Variolis maculari ſcripſerunt: De Experimentorum incertitudine. De ſcriptoribus, qui de Puſtularum apertura ſcripſerunt, deque ejusdem utilitate. Venæ ſectionis per omne Variolarum tempus, poſtque easdem, utilitas. Lac in Variolis laudatur, nec non omnis mentis corporisque Refectio, ac Hilaritas. §. VIII. Malignitatem, mortemque, plurimum a Variolis removeret, edita patrio ſermone norma easdem tractandi, autoritate publica ſuffulta. Fruſtraneam hanc qui ideo cenſent, quod univerſaliſſima Inoculatio pene extinctura omne varioloſum virus ſit, rogantur Necrologia evolvere, ut ab Inoculatione variolas naturales valde augeri in dies diſcant. Argumenta quæ id probent. §. IX. Propoſito, haud paucis genita, ſuffultaque autoritatibus, de variolis ſive præveniendis, ſive miti adeo modo ſic generandis, ut homo vix inde periclitetur unquam. Argumenta propoſitioni faventia. Concluſio Capitis.

§. I.

INanis acſupervacanea, quam ſuſcipere animus fert, hæc pertractatio multis videri poterit, quod methodus hominibus variolas inoculatione conſciſcendi, rapido plane inceſſu invaleſcens, rationem poſt ſe relinquere non videatur; cur de earundem naturaliter contractarum malignitate operoſe agam.

At vero hos monuiſſe expedit, ob id ipſum neceſſarium eſſe quendam operoſiorem de Variolis ſermonem; ac *primo* quidem ideo, quod non niſi plurimorum annorum inoculatio determinatura quæſtionem ſit, utrum comparatæ inſitione Variolæ iisdem communi contagio contractis, præferendæ ſint, nec ne? *Secundo*, quod antequam id conſtiterit; vis plurima hominum naturali contagio afficiatur neceſſe ſit. *Tertio*; quod in Variolis inſitis non omnino perrara malignitas obſervata ſit; quam methodo, in naturalibus Variolis celebri, emendare inſitores debuerunt. *Quarto*, quod alteræ variolæ haud tam raræ ſint; ut ultra de variolis naturalibus tractare Medicina non deberet. *Quinto*, quod per inſitionem communicato, multiplicatoque contagio, infinito numeroſiores homines ſibi naturali modo variolas contrahant.

Quo autem hæc Pertractatio accuratior, utiliorque ſit, præmittendæ nonnullæ hiſtoriæ erunt, quas partim nobis Noſocomium hoc anno ſuppeditavit, partim ægrorum in urbe contemplatio.

§. II. Novem annorum puellam variolis affectam in Noſocomio habui, quam ante elapſum abhinc biennium a vomitu quotidiano, eoque cum violento, tum diuturno, non niſi multo labore percuraveram, & ante elapſos quinque abhinc menſes a vomitu cruento. Sexta die Aprilis mane ſana ſurrexit, paulo ante meridiem vero ex Schola redux, dolorem conqueſta capitis

pitis atque lumborum eſt, exivit tamen pranſura apud cognatum; vix tamen comedens propter dolorem, ſitimque, ad Matrem rediit. Aprilis 7. decubuit tota die, alvumque nocte depoſuit: die autem 8. menſis, exactis 48. horis a principio invaſionis, Mater, Noſocomii Clavigera, eam exhibuit mihi, commiſitque, primordia puſtularum in genis, fronteque gerentem. Poſt meridiem etiam in manibus illas vidi, & priore loco numeroſiores. Febris interea nulla, multa ſitis, urina hypoſtatica, vix læſa reſpiratio, lumbi autem, ac capitis dolor, idem. Sitim temperabat vel aqua, vel Avenæ cum melle Decocto. Admovebantur Epiſpaſtica larga pedibus, & Cochlearii *Syrupi Diacodii* dato, nox ſequebatur tranquilla. Aprilis 9. puſtulæ faciem brachiaque contegebant abundanter, febre concomitatæ. Cum tuſſiret multum, copioſe bibit decoctum *pectorale* cum lacte, ſumſitque multum Linctus ex *Syr. Viol.* ac *Rubi idæi* æqua utriusque parte confecti, ut nitidæ fauces manerent. Singulaque hora oculi lavabantur levi decocto ſeminis *Sumach* cum lacte, non calefacto, ſed ejus, qui in cubiculi athmoſphæra erat, caloris. Poſt meridiem enema, unde ter dejecta alvus. Febris tota die moderata, bona reſpiratio, deglutitio autem minus expedita eſſe cepta. Paucus jam lumborum & capitis dolor. Calor veſpere 3. aut 4. gradibus eo, qui ſani hominis eſt major ſcilicet in *Thermometro Fahrenheitiano*. Tribus ante meridiem, quatuor poſt meridiem horis ſedit, ambulavit, garriit; crurum balneo aquæ moderate calentis inſedit, deterſiſque pedibus renovata Epiſpaſtica ſunt. Veſpere Cochleare *Syr. Diac.* datum, mediaque nocte cum ægrius dormiret, alterum; unde melior ſomnus. Poſt eruptionem variolarum urinæ ſemper naturales colore fuere, enæorema aliæ ſuſpenſum, aliæ ſubſidens, habentes.

Apri-

Aprilis decima, & morbi die quinta, eruptionis die tertia, calor quidem mane 100. graduum erat, ut heri, febris tamen minor. Puſtulæ numero augentur. Deglutitio minus commoda fit, puſtulis latus uvulæ lævum obſidentibus. Non appetit; decoctum *pectorale* autem cum lacte affatim bibit. Hodie ſemel bihorio, ſemel trihorio, ſemel hora, extra lectum ſedit, & garrula cum ſit, animum garriendo explevit. In Balneo crurum mediam horam ſedit, eodemque tempore manus ac brachia in vas calida plenum poſuit. Febris modica veſpere, & calor 99. gr. Nox poſt unciam *Syr. Diacodii* bona.

Aprilis undecima. Calor mane ac veſpere 100. gr. Febris modica. Cepit hodie unciam *Syrupi Diacodii* mane, ac ſero ſumere. Ab Enemate pauca alvus, pultiformis Urina naturalis. Extra lectum tribus antemeridianis, & quatuor pomeridianis horis fuit, ſedens, currens, garriendo ludendoque tempus fallens. Jamque & puſtulas lingua gerit. Ad multam ſitim multus potus. Nutrimento eſt id, quod copioſe bibit, Lac, & quod quinquies in Nucthemero datur, juris carnis pauxillum. Inflari hodie facies cepta, rubereque, nec non palpebræ. A *Diacodio* nox bona.

Aprilis duodecima, Dies ab inchoante morbo ſeptima, ab eodem puſtulato quinta. Puſtulas jam cingunt circuli rubri. Meræ diſcretæ ſi forent, ſicceſcere inciperent, jam vero nondum, quod cohærentes ſint, adeoque quod aliquid Diſcretarum, aliquid Confluentium habeant, citius his, tardius illis, matureſcentes: qua de cauſa etiam non aſſurgunt in diſcretarum molem ſive altitudine, ſive amplitudine. Quamvis fauces & lingua humidæ perpetuo ab aſſumptis continuis ſerventur, numeroſæ tamen puſtulæ totam linguam, palatum, imaſque obſident fauces. Ab enemamate copioſa alvus. Mane ac veſpere 100. gr. calor. Matutinum veſpertinumque & crurum brachiorumque bal-

balneum, & lecti excuſſio, & *Diacodii* exhibitio. Nox bona.

13. Apr. Modica febris. Reſpiratio bona. Vox rauca. Deglutitio laborioſa. Tumida valde, rubicunda facies; tumidæ ſic ſuperiores inferioreſque palpebræ, ut aperiri vix lumina queant. Manus & brachia ſic intumeſcunt, ut difficulter percipiatur pulſus. Copioſa clyſmate dejectio, gemina, pultiformis. Urinæ naturales. Calor thermometri mane ac ſero, Balnea, ſtrati mutatio, Epiſpaſtica, Diacodium, oculorum fomentum, potus, linctus, nutritio, ut heri. Puſtulæ albidiores, pureque turgentes.

14. Apr. Morbi die nono, eruptionis ſeptimo, tumor ingens faciei, palpebrarum, labiorum, multo cum rubore: turgidiores quoque & manus, & brachia. Confluuntque puſtularum plures, earundemque una alterave flavum quid de ſuo centro ſudat; ſic ut adſit perfecta maturitas. Mane moleſtius habens lecto brevius abfuit, pomeridiano vero tempore allevata, quinque ex illo fuit horis. Alvus a clyſtere pultiformis. Urina naturalis. Omnia data & admota, quæ heri. Calor idem.

15. April. Quantum in tumidiore carpo explorandus pulſus erat, febrem modicam indicavit. Reſpiratio bona ſemper. Sitis minor. Appetitus major. Calor 99. gr. Auxilia cuncta, tam matutina, quam veſpertina, & lecti abſtinentia, pro more. Alvus ab enemate, & urinæ, quales heri. Deglutitio gravis adhuc eſt, quamvis nunc paucas puſtulas fauces, linguaque habeant. Vultus multum collabitur. Veſpere autem deglutitio melior, vox clarior. Forfice hodie puſtulas pleraſque aperuimus, idque bis. Pure licet manarent, eodem tamen brevi replebantur. Nox bona.

16. Apr. Pertuſæ puſtulæ, de integro turgent. Nitent jam fauces, palatum, buccæ, labia, lingua. Concidit facies. Urinæ ſunt naturales. Alvina poſt clyſma

ma puls. Febricula. Appetitus. Pauca ſitis. Eadem auxilia quæ priorum dierum. Puſtulæ areſcentes continuo illiniuntur unguento, quod æqua portione *Olei amygd. rec.* & *ung. roſ.* compoſitum eſt, quodque quotidie renovatur, ne obſit rancore. Nox bona.

17. Apr. Morbi duodecimus, eruptionis decimus eſt. Calor 98. gr. Vix febris. Matutina veſpertinaque continuantur artis præſidia. Nulla ſitis. Appetitus optimus. Panis in Jure, & hordei, avenæ, oryzæ, conceduntur cremores. Bona nox.

18. Apr. Cruſtæ a facie decidunt, perque corpus univerſum pleræque papulæ areſcunt. Calor 98. gr. Continuantur eadem. Bona nox.

19. Apr. Una ſpontanea alvus pauca, clyſmate altera provocata. Tota fere die ex lecto eſt. Bis in balneo. Cetera pro more. Nox bona.

20. Apr. qui totius morbi decimusquintus eſt, ſumſit *Aq. Lax. Vienn. uncias duas cum dimidia*, unde dejecta ter puls alvina. Ab hoc die veſpere duntaxat balneum, reliqua ut moris erat. Hilaris tota die non decubuit. Nocte dormivit egregie.

21. Apr. Urinæ duæ hypoſtaticæ, ut purgante ſumto ſolent. Cum clam fricuiſſet nimis ſuperciliorum plagam, unguento noſtro continuo, metu fœdæ cicatricis, eandem illinivimus.

22. April. Omnia bene. Mane ac veſpere *Diac.* Balneum unicum.

23. Apr. Sumſit *Ap. lau. unc. tres*, unde nauſeans, plurimam ejus partem elapſa ſeſquihora vomuit, & bis alvum dejecit naturalem. Poſt *unciam Diacodii*, nox bona.

24. Apr. Hypoſtatica urina unica, ceteræ naturales. Unctio. Syrupus *Diacod.* ad noctem.

25. Apr. Sanguinis unciæ ſeptem detractæ ex brachii vena. Sanguis bonus. Pulſus naturalis, ut & urina. Ter alvus pultiformis. Ad noctem *Diacodii Syrupus*. Bona nox.

26. Apr. Omnia pro votis. Squammæ, maxime autem centrales, nondum cadunt. *Diacodium*. Bona nox.

27. Apr. Sumſit unciam *Syrup. Roſ. ſol. c. Senn. ſcrupulum Rhei, & ſalis polychr. gr. XV.* Dejectio bina. Poſt *Diacodium* bona nox.

28. Apr. Die Morbi 23. nauſeat, febricitatque: ab injecto autem clyſmate prodeuns pultiformis alvus omnem nauſeam ſedavit, reſtituitque appetitum; febriculam vero *ſyrupus Diacodii* ad noctem ſedavit. Somnus optimus.

29. Apr. Urina cum ſedimento albo.

30. Apr. Idem purgans, unde dejectio bina.

1. Maji. Squammæ decidunt foveis vix conſpicuis. Die 2. & 3. Omnia bene.

4. Maji. Præferens ſyrupo *Aquam laxativam*, uncias quidem tres bibit, ſed vomitu partem reddidit, meridie vix appetivit, conqueſtaque frigora eſt; bis tandem pultis inſtar, bis ſanorum ſimilia, alvo reddens, rediit, perſeveravitque ſanitas. Poſt quatuor menſes unius modo puſtulæ veſtigium vultus habuit.

§. III. Puerum, Noſocomii curæ commiſſum, innibique anno, & quod excurrit ſpatio, *Spinæ* dictæ in arte *ventoſæ*, ſex diverſis in corpore plagis furentis, horridæque Diatheſios ſcrophuloſæ, triſte exemplum, inopinato Variolæ, puellæ procul dubio contagio, jam triennem invaſerunt 26. die Aprilis; die 21. ſcilicet, ex quo adortæ puellam fuerant. Invaſerunt autem ſic, ut citra vel minima ſui indicia, aut præſagia, in angulo externo palpebræ dextræ puſtula prima apparerer, ſequenti autem die altera in fronte, cum imminuto, quem alias ingentem voracemque habet, appetitu. Dieque hoc toto ejuſmodi teneſmo laboravit, ut plus vigeſies in excipulum ponendus eſſet, nec quidquam, niſi enemate injecto, egereret. Obſervavi eodem tempore teneſmum extra Noſocomium, principio Variolarum, in puella annorum duorum, inque

alia

alia ſeſqui alterius anni, per integros ferme dies tres continuum, atque crebrius in morbo repentem. Veſpere plures in Collo papulæ, in Naſo una, unaque hinc inde in brachiis, cruribus, femoribus. Siticuloſus multum idem bibit, quale Puella, admotaque pedibus Epiſpaſtica ſunt: Nocte ſudavit, adeo autem bene, ceſſante Teneſmo, dormivit illa nocte, ut bis modo evigilaret.

28. Apr. Calor 94. gr. qui calor ſanis, atque etiam ejus ætatis pueris, uno alterove gradu inferior eſt. Viginti novas puſtulas habet in Colli ambitu, ad Nucham, ſummumque dorſum; heſternæ autem grandeſcunt. Teneſmus exiguus. Bibit hodie Libras duas *Decocti pect.* cum lacte. Bina ab enemate alvus, liquida prior, poſterior dura. Extra lectum quadrihorio ſedit, in eumque remiſſus dormivit, ut & noctem totam, ter expergefactus tantum teneſmo. Cum appetitu pluries comedit pultem, quam *Panadellam* vocant.

29. Apr. Calor mane 93. gr. Veſpere 94. Veteres papulæ grandeſcunt, & accedunt novæ. Circulos rubicundos priores gerunt. Appetit. *Decocti pectoralis* Libras tres cum lacte bibit. Multam diei partem ex lecto tranſegit. Pauca alvus naturalis, enemate provocata copioſior. Urina naturalis. Nox bona.

30. Apr. Calor mane, ac veſpere, 93. grad. Die morbi, unaque eruptionis, quinto incepto, puſtulæ faciei maturum pus habent. Bihorio ante meridiem, poſt meridiem quadrihorio, lecto exemptus eſt. Bis dejecit pauca, ſemel ſponte, ſemel clyſmate. Appetivit. Bibit, ut heri. Et cum veſpere paulo inquetior eſſet, dabantur *duæ dragmæ ſyrupi Diacodii*. Bene dormivit.

1. Maji. Calor mane 94. veſpere 93. gr. Quatuor antemeridianis horis in ſpatioſo cubiculo, vel obambulavit, vel ſedit. Ab enemate alvus. Appetivit, bibit

ut

ut prius, & a *dragmis duabus ſyrupi Diacodii*, bene dormivit.

2. Maji. Aſſumta, applicata, excreta, quæ heri; Decem horis ex Lecto, ſic ut ad meridiem tantummodo parumper in lecto dormiverit.

3. Maji ut heri omnia.

4. Maji. Hoc nono die variolæ exſiccantur bene. Ceterum omnia, ut præcedentibus diebus.

Initio attente puſtularum numero, centum ac decem univerſo in corpore reperiuntur; iis exceptis quas in Calvaria craſſum tegit capillitium, copioſas adeo, ut nullibi adeo numeroſæ inveniantur.

5. Maji. Ab *uncia una ſyrupi roſarum ſolutivi* bis reddita alvus eſt. Bibit eadem. Ex lecto tota die eſt. A ſuis *ſyr. Diacodii dragmis duabus* ſemper bona nox.

6. & 7. Maii. Calor & omnia eadem. Cito olet urina. 8. Maji. Syrupus purgans. 9. 10. 11. Maji, eadem ſumit. Calor idem & appetitus. Alvus prodit ſponte bis terve in die. 12. Maji Syrup. purgans.

Porro toto tempore, quo egreſſæ Variolæ, quo ſuppuratæ, exſiccatæque fuerunt, *Spinæ Ventoſæ* ulcera minus tumida, minuſque purpurea fuerunt, ſed ſicciora. Cacochymia autem ingens hæc benignas has Variolas minime in malignas, quod haud citra rationem verebamur, mutavit. Benigniores imo has deprehendimus illis puellæ, cujus contagione hæ natæ ſunt.

§. IV. Præclari Viri filiolus quinquennis die 7. Aprilis ejuſdem hujus anni, metu Variolarum, jam vulgarium, purgabatur *Aq. laxativa*: ipſoque eo die, prope meridiem, lumborum ac crurum dolorem conqueri cepit, noctem autem ſomno interrupto, multoque cum æſtu, tranſegit. Cum parum operatum purgans eſſet, altero mane repetebatur. Quo die febris, cephalalgia, coma, lumbago, & crurum dolor, puerum vexarunt. Diurnus quinque horarum ſomnus hæc parumper mitigaſſe videbatur, ſed appetitu prorſum

caruit puer, & noctem inſomnem, ſiti æſtuque turbatam, tranſegit. Jam tendines ſubſilierunt; unde pedibus apponebantur Epiſpaſtica. (1)

9. Aprilis. Mane vomuit, febre eadem continuante cum ſuis ſolitis ſymptomatis, paulo forte mitioribus. Circa meridiem autem, expletis duobus morbi diebus, rubra puncta in facie, ac ventre prodierunt, numero cito augeſcentia. Vomitus repetiit cum levamine, imo cum ſubſequente ſomno, in quo tendines ſubſilierunt. Bis in calido crurum balneo inſedit, pedibus Emplaſtrum Meliloti admotum eſt, clyſma injectum, & uncia data *ſyrupi Diacodii*. Nox intermiſta vigiliis & ſomnis, ac vomitu frequentiore interturbata.

10. Apr. Et plures & majores puſtulæ mane aderant, unaque magis elevatæ. Febris minor. Vomitus bis. Parcior ſitis. Bis ſolum ab enemate alvus. Ad noctem *uncia cum dimidia Syrupi Diacodii* dabatur. Inſomnia, quia levis hæmorrhagia narium repetebat.

11. Apr. Numero ac mole augentur papulæ. Febris exigua. Bis poſt enema alvus. Somnus ſeſquialterius horæ. *Uncia ſyrupi Diacodii cum guttis quatuor Laud. liq. Syd.* dabatur ad noctem; poſtquam cum nulla quies ſequeretur, idem paregoricum repetebatur nocte media, verum poſthac aut turbati, aut nulli ſomni. Balnea crurum ac brachiorum quotidiana ſunt. Ex lecto frequenter in ſedem ponitur.

12. Apr. Major tranquillitas, & ſeſquihoræ a meridie ſomnus, tuſſicula interturbatus aliquantum. Eruptio nunc plena generis cohærentis. Circuli rubentes puſtulas cingunt. Facies nonnihil tumet. Manuum puſtulæ

(1) Hunc puerum minimum ſemel in die inviſi, quemadmodum etiam duos ſequentes. Diarium autem exactiſſimum completiſſimumque omnium mihi comparare potui, ſingula notantibus in charta Patre, Avunculo, Amicis duobus; tribus ſcilicet dudum, uno propediem, Medicinæ Doctoribus.

ſtulæ albidiores, fauces dolentes cum expedita deglutitione. Appetitus. Noćte poſt *uncias duas ſyrupi Diacodii* ſomnus tranquillus, cum raro ſubdelirio. Multa mane tranquillitas, ſomnuſque multus, Tuſſicula. Vultus rubicundior tumidiorque. Major palpebrarum cohærentia. Enema ut injectum, ſic egreſſum eſt. Veſpere crebra tuſſis. In alvo pónenda alguit, non niſi auctis ſtragulis calefaciendus. *Unciam ſyrupi diacodii* ad noctem ſumens, ſomnum quidem multum, at tuſſi frequentiore interturbatum, habuit. Recuſavit potum. Lotio oculorum per omne morbi tempus ſedula.

13. Apr. Hodie, morbi octavo, a capite ad calcem, æqua ad poſteriore dorſi, artuumque, quam ad anteriora, pleniſſimus puer puſtulis eſt, in plurima parte diſtinctis, centroque intropreſſo notantis, in rariore parte cohærentibus, in rariſſima confluentibus. Neque ab illis, iiſque confertiſſimis, immunis penis eſt, internumque præputium. Os internum iisdem ſcatet, citra tamen deglutiendi difficultatem.

14. Apr. Jamque & manus tument. Somnus crebrior. Duplex alvus poſt Clyſterem. Ad noctem nihil paregorici datum.

15. Apr. Vultus tumidior, manuſque. Depreſſiores mane puſtulæ, eæque flaveſcentes, veſpere elatiores. Copioſius bibit. Subinde dormivit. Poſt *unciam ſyrupi Diacodii*, nox bona, multuſque in illa potus.

16. Apr. Cum tumidioribus manibus æque tumidæ fauces. Flavæ puſtulæ pure ſuo flavo, coctoque, forcipe evacuantur. Enema & alvus duplex, primo enematis, poſtmodum fæcum.

17. Apr. A nova puſtularum ſive earundem, ſive aliarum apertura, multus ſæpe, aliquando parcus puris fluxus. Eſt undecimus morbi dies. Pedes intumeſcunt, licet non minus tumeant brachia, fauceſque. Ad meridiem anxius fuit, ſed coagulati lactis vomitio-

ne ab anxietate liber, dormivit, alvoque liquida dejecit. Poſt *unciam ſyr. Diacod.* Bona nox.

18. Apr. Spontanea alvus. Detumeſcere facies cepta, in eaque jam nonnullæ papulæ ſiccæ: pertuſæ aliæ copioſa pure manarunt: in manibus perpetuo albidiores ac depreſſiores ſunt. Dies tranquilla. Manifeſtus conſpiciebatur carotidum in collo pulſus. Bibit multum. Poſt conſuetum *Diac.* nox bona

19. Apr. Decidentibus variolis faciei, eæ manuum pedumque admodum tument, in pedibus præterea dolent. Turgentium puſtularum aperturam puer recuſat. Clyſma inutile. Poſt *Diacodium* irrequieta nox.

20. April. Morbi decimus & quartus. Moroſitas; quæ multum levata, & in hilaritatem mutata eſt, apertura puſtularum, quam non in parte modo ſed univerſo in corpore, fieri conceſſit. Nox bona.

21. Apr. Balneo non inſedit hodie, quod *uncias duas Aquæ laxativæ* aſſumſerit, & quater dejecerit: frigus bis in deponenda alvo conqueſtus, denſiore ſtragulo brevi recaluit. Poſt *ſyrupum Diacodii* nox bona.

22. Apr. Multæ puſtulæ jam exſiccantur. Pedes ad malleolos adhuc tument. Pertuſæ veſpere puſtulæ plures, multo pure manarunt. Cum appetitu cœnatus, *Diacodium* pro more quidem ſumſit, noctis vero plurimam partem præ univerſi corporis pruritu tranſegit inſomnem, bibitque multum. Hora ſecunda poſt mediam noctem ſuo inungi ungento petiit, rogavitque *Diacodii ſyrupum*; poſt quæ horis quinque tranquille dormivit.

23. *Apr.* Morbi poſt decimum ſeptimus. Alvus unica a levi doſi purgantis. Veſpere poſt balneum *ſeſquiunciam ſyr. Diacod.* ſumſit, pruriens vero cutis dolor, cum primis pedum, nocte ea tantus fuit, ut puer ipſe ejuſdem ſyrupi Cochleare ſibi dari rogaret; quo aſſumto, ſex horis bene dormivit.

24. *Apr.* Ab aqua laxante terna dejectio. Cruſtæ undi-

undique decidunt. Bene habet. Sic & 25. & 26. Alvus bis. Pus ſanguine miſtum naribus excernitur. Idem pus 27. 28. *Apr.* A repetito purgante terna alvus.

NB. De volis manuum, pedumque plantis, portiones integræ epidermidis ſecedunt, quibus a parte externa puſtulæ ſiccatæ extant, interna autem ſuperficies nihil puſtulata, ſed tota lævigata, apparet. Portiones aliquas tales conſervo.

29. *April.* Vix ſatiandus puer eſt. Vena ſecta fuiſſet, ſi ulla alicubi invenienda, feriendaque fuiſſet.

30. *April.* Bene habenti conſpiciuntur puſtulæ tres recens natæ, pure mox plenæ; in fronte una, ad genam altera, in ſiniſtræ manus vola tertia. An furunculorum more, quales excipere variolas haud infrequenter ſolent? Dies minus bona, nox optima.

1. *Maji* Plures, majoreſque, craſſioris epidermidis portiones decidunt, inferiore ſuperficie politæ, in exteriore puſtulis ſiccis extantibus ſcabræ: licet autem polita omnino interior hæc ſuperficies ſit, cutis tamen, quo loco decidere hæ, cicatrices impreſſas gerit. Ventre, eoque ſuperiore potiſſimum, tumet, quod ipſi frequens. Alvo caruit. Puſtula nova genæ aperta pure manavit.

2. Maji. Et hodie eadem puſtula aperta, pus de integro fudit. Veſpere idem ventris tumor.

3. Maji. A biduo alvus deficiens, enemate ſoluta eſt. Hodie Chirurgus *Scherer*, Phlebotomus adeo dexterrimus, ut quibus poſt Venæ ſectionem, pluries fruſtra tentatam, hæc impoſſibilis dudum habita fuerat, eandem tamen feliciter jam ſæpius tutuderit; hic tamen venam aptam nullam detegere potuit, exiguamque feriens, vix ſanguinem habuit.

4. Maji. Bis a purgante remedio alvus prodiit. Idem ventris ad veſperam tumor. Nonnihil pedes livent.

5. Maji. Pedum livor idem. Chirurgus idem ex vena pedis ſeptem uncias ſanguinis eduxit. Ab hoc tempore melius habuit; pes colorem naturalem adeptus eſt, venter autem aliquantum quidem concidens, nonniſi exercitio corporis tandem penitus concidit.

§. V. Frater ejus quatuor annos natus, ſanus eousque, niſi quod a fiſtula ani, quam annum natus toleravit, male curata, diſtortus pede nonnihil ſit, die 27. Aprilis, die ſcilicet 21. morbi natumajoris, languere cepit, bene adhuc appetens, & aliquoties futurarum variolarum metu purgatus.

28. Apr. Febris valida, horrifica, ſitis multa, Cephalalgia ingens, nauſea, puerum invaſerunt. Copioſam habuit a clyſmate alvum, urinamque naturalem. Bis crurum balneo inſedit, balneo egreſſus in lecto voluit eſſe. Nox bona fuit.

29. Apr. Mane melius habens ſurrexit, poſt nonam frigore correptus lectum repetivit, balneoque poſtmodum inſedit. Ad meridiem aeris liberioris cauſa cum ſorore vectus curru eſt, redux balneo crurum inſedit, ab enemate dejecit, & ſumpto *ſyrupo Diacodii* irrequiete dormivit.

30. Apr. Hoc mane exiguæ admodum puſtulæ in fronte adparent, in reliqua facie, in corpore toto. Puſtula præterea alba ad inferiorem linguæ apicem. Vix febris. Stillicidium ſanguinis e naribus. A meridie febris major, ſitis intenſior. Cephalalgia, balneum, clyſma, potus multus. Poſt *unciam ſyrupi Diacodii* nox turbata.

1. Maji. Mane tranquillius eſt, ac univerſo in corpore puſtuloſus. Puſtulæ grandeſcunt, paſſim diſcretæ quidem, in fronte autem & cohærentes, & numeroſæ. Bis balneum, & *Diacodii ſyrupus*.

2. Maji. Diſparuit, quam linguæ apex geſſerat, puſtula. Balneum. Alvus terna. Sine *Diacodio* obdormiſcens, bonam noctem habuit.

3. Ma-

3. Maji. Duæ in fronte planæ amplæque papulæ, multæque exiles, cohærentes, paulatim omni dimenſione augentur. Extrema corporis multæ exiles, eæque limpidæ, obſident. Appetit, ſitit. Poſt *ſyrupi Diac. unciam* bene dormivit, ut bis modo potandus evigilaverit.

4. Maji. Vultus tumet, multumque palpebræ utræque. Lavantur oculi continuo lacte & aqua: præ pruritu autem eoſdem fricat nimis, & inferius labium cruſtoſum vellicat. Nox bona.

5. Maji, die ſexto eruptionis, ter a clyſmate alvus, Variolæ turgent pure flavo: habent & externæ palpebræ tam ſuperiores, quam inferiores puſtulas, flavoque madent Cilia pure: de pede diſtorto multum conqueritur, deque vicina podici per ambitum regione, puſtulis pleniſſima. Cum aucto vultus tumore etiam manus tument. Nox minus bona, in eaque alvina dejectio bina, & irritus mejendi conatus.

6. Maji. Toto in corpore jam flavæ puſtulæ, & maturæ; cutis autem interjectis in plagis pulcre & tumet, & rubet; an hoc a materie purulenta, ſubjecto in adipe turgente? Tumor vultus manuumque augetur. Oculi utriuſque canthus externus exiguas admodum variolas habet. Palpebræ tument vehementer. Sine *Diacodio* bene dormivit.

7. Maji. Chyrurgus puſtulas ubique aperuit, quod undique manans, abunde collegit ad inoculandum. Neglecto Diacodio, minus bona nox fuit. Rubent oculi. Alvo deficiente *Aqua laxativa* data hodie eſt, undecimo morbi die, cujus opera periit oculorum rubedo. Siccæ ſunt cruſtæ ubique. Facies non valdopere tumeſcit amplius, minuſque adhuc manus, pedes nihil omnino. Nox optima.

8. Maji. Tumor idem, qui heri. Conſpecta hoc die macula rubra eſt in gena dextra. Puer bene valere videtur hodie, quemadmodum & 9. 10. 11. 12.

13. & 14. die Maji, rubentibus iterum iterumque oculis, poſt repetitum purgans autem denuo albis.

§. VI. Puella eorundem ſoror annum cum dimidio agens, ſana ſemper, pluriesſque metu hujus morbi purgata, die 24. Aprilis, qui erat dies 18. morbi fratris natumajoris, & tertius, antequam minor natu ægrotaret, duplicem inquietudinem parentibus dedit, quod & duo dentes canini eruptionem minarentur, & macula rubra genam dextram deturparet. Unaque dejiciebatur appetitus, oculi lacrymoſi ac turbulenti apparebant, dexter plus ſiniſtro, & moroſa admodum puella erat.

27. *April.* In rubra genæ macula nunc papula ſurgit, rubro circulo cincta, foveolamque intropreſſam in centro, ut variola, habens. Alvo clyſmate ſoluta, moderatior moroſitas fuit.

28. Apr. Augeſcit puſtula, jamque prope hanc duo rubra puncta cernuntur, ceterum nullibi. Appetitus adeſt, ſed inquieta nox.

29. Apr. Somnolenta eſt. Puſtula creſcit variolæ more. Duo puncta rubra ut heri. Nullibi ceterum in toto corpore apparet quid. Curru vecta per horam eſt. Uſa eſt balneo crurum calido. Alvo laxior, tantillum *ſyrupi Diacodii* ſumſit, noctem inquietam tranſegit, & non dormiens perpetuo ploravit, convulſaque eſt.

30. Apr. Puſtula quartum diem agens, circulo rubro latiore grandeſcebat, & matura in medio flaveſcebat. Jam & in facie, & in reliquo corpore plures variolæ conſpiciuntur. Moleſta eſt, ejulatque continuo. Enemata non operantur. Nonnihil *ſyrupi Diacodii* tunc ipſi, quietius in brachio ancillæ quam in lecto ſe gerenti, ſomnum conciliabat. Cum autem ex heſterna veſpera non minxiſſet, & poſt ſomnum perpetuo ejularet, metu ne retenta urina ipſi dolorem, anxietatemque crearet, cataplaſmate emolliente, ac diſcu-

diſcutiente, fotum abdomen fuit, unde brevi quidem minxit, ſed ab ejulatu non quievit. *Uncia ſyr. Diacod.* veſpere data, primo quatuor horarum, deinde ad auroram horæ ſpatio, dormivit.

1. Maji. Balneum, potumque renuit. Variola prior exſiccationem inchoat. Numeroſiores toto corpore prodeunt. Mane dormivit multum, rectiuſque valens, petivit cibum. Noctem flendo tranſivit. Sponte ſoluta bis alvus eſt. Variolæ ut plurimum diſcretæ ſunt, in mento autem, inque gena læva, nonnullæ cohærent. Parum bibit. Pluries hodie tranquille dormiens, *Diacodium* non ſumſit, & ipſa quoque nocte dormivit.

2. Maji. Balneum renuit præfracte, admiſit tamen totos ſuperiores inferioreſque artus aqua & lacte calentibus foveri. Dormit ſponte continuo, & tranquillior eſt. Ab enemate alvus. Et nocte ſpontanee dormivit.

3. Maji. Puſtulæ numeroſæ, aſt pallidæ, & exiguæ. Prior variola in medio craſſam habet amplamque cruſtam. Spontanea alvus. Bona nox dato iterum ſyrupo, multuſque inter ſomnos potus.

4. Maji. Toto antemeridiano tempore dormivit, & inter ſomnos bibit. Facies tumet. Multum toto in corpore numerus papularum augetur. Bis alvus ſpontanea. Nox bona.

5. Maji. Flaveſcere inchoant puſtulæ, elevanturque, vix autem augentur amplitudine. Facies & manus tument egregie, multas licet papulas habeat, mole aliquanto minores, quam natu minor, & infinito fere minores, quam natu major. Alvus ſpontanea. Nox bona.

6. Maji. Scalptu frictuque manuum diſparuere multæ in facie puſtulæ ſic, ut nonniſi rubram plagam reliquerint, idemque in dorſo. Inter bonas colore variolas ſubſiſtunt plures albidæ. Vultus minus tumet. Nox irrequietior.

7. Maji. Facies exſiccatur tota, inchoant & manus exſiccari.

8. Maji. Exſiccatio univerſalis. Vultus, artuumque ſuperiorum abeunte tumore, nullus tumor inferiores invaſit. Nox bona abſque *Diacodio*, quod quia plurimum dormiebat, non dabatur. Ab *aqua laxativa* probe purgata eſt.

9. Maji. Omnia bene, niſi quod nonnihil rubeat oculus dexter. 10. quoque 11. repetito purgante ſalus perfecta & conſtans.

§. VII. Diario abſoluto, corollaria adnectam, junioribus Medicis, ut quidem cenſeo, ad curam variolarum haud incongrua.

Ac Primo quidem mala corporis prædiſpoſitio incerta admodum lege vel auget, vel non auget, periculum morbi. Puella §. II. vomitui chronico, eique haud ita pridem cruento, obnoxia, variolas copioſas quidem, minime tamen malignas habuit. Puer §. III. Cachecticus atque Cacochymicus totus, ulcera Spinæ ventoſæ ſex diverſis in corpore ſedibus gerens, Scrophulorumque plenus, variolas adeo benignas habuit, ut nemo benigniores, imo benigniores adhuc iis puellæ, a cujus contagione ſola, (domo enim exit nunquam) contraxerat ſibi morbum cujuſmodi exempla innumera quotidiana praxis præbet. Puer §. IV. ſanus quidem, at vero a teneris ad infantiles morbos quoslibet, ab acido, a dentitione, a morbillis, a ſpuriis, quas appellant variolis, oriundos, & diutiſſime, & periculoſiſſime ſemper ægrotans, variolis malignis ſuis præſagium confirmavit: confirmaturus denuo in febre Scarlatina, cujus ſuo hiſtoriam loco dabo. Puella §. VI. & variolis haud ſane per omnia benignis, & duorum Caninorum dentium eruptione, una laborans, curſum utriuſque mali breviter, feliciterque abſolvit.

Porro

Porro hæc uſus quotidianus ita confirmat, ut Veterenorum Medicorum nemo ſit, quem ejuſmodi prognoſis haud frequenter feſellerit. Unde Inoculatorum diſſidium componitur, hinc ab inoculatione in male diſpoſitis facta, omnia infauſta præſagientium, & obſervata teſtantium; illinc & male beneque prædiſpoſitis inoculationem indiſcriminatim profuiſſe clamantium. Si in prima puella, primoque in puero, inoculatio facta fuiſſet, æque benignas; ſi in puero ſecundo, æque malignas, ac forte pejores, genuiſſet. Unde laudandi ii, qui ab inoculatione cavent in perſpicua diatheſeos pravitate, ne temeritatis pœnam luant inoculati: vituperio e contrario illi digni, qui variolas omnibus inſerunt indiſcriminatim, eoque digniores vituperio, quando inoculationis promiſcue factæ, nonniſi fortunatos laudant caſus, infortunatos autem, letaleſque, alto ſilentio mergunt; quod nihilominus contigiſſe invictis demonſtrare argumentis poſſum.

Nec minus iniquum eorum judicium eſt, qui naturales Variolas, illaſque potiſſimum, quæ Cachecticos, atque Cacochymicos prehenderint, vix unquam, niſi aut malignas, aut letales, voce ſcriptiſque clamitent: namque quinque puerorum meorum unus aliquam, tres gravem prædiſpoſitionem habuerunt, & nihilominus, tam integram, tam citam, tamque conſtantem ſanitatem adepti ſunt, ut etiam a feliciſſima inſitione, qui parem adeptus eſt, fortunatus habeatur.

Secundo. Afflantis incertum eſt contagii tempus. In pueris §. III. & §. V. die 21. adparuit, in eo §. V. die 18. Exempla habeo multa tam priorum, quam ſeriorum dierum: ſic ut ab ipſa contagioſa febre, uſque ad perfectum ejus finem, nunquam tutum ſit Varioloſorum commercium, forte neque etiam in ſtadio aut contagioſo, aut inflammato.

Ter-

Tertio. Incertum & tempus eruptionis eſt. Sine ullo percepto in puero §. III. tempore contagii, morbus cum ipſa eruptione incepit, quale quid quoque in puella §. VI. obſervatum fuit. Symptomatibus grave fuit contagii tempus, uſque ad finem alterius diei in pueris §. II. & IV. quando eruptio inchoabat; in eo, qui §. V. eſt, tandem exacto triduo eſt eruptio facta. In Pugillaribus meis, ad lectos ægrorum confectis, invenio annis abhinc ultra viginti notatam puellam, inter Varioloſos noctu diuque converſatam, quæ febre ac ſymptomatibus contagii quatuordecim diebus laborarit, antequam erumperent puſtulæ foras. Notavique ex iiſdem *Theſ. de Febr. Diviſ. pag.* 106. Epidemiæ tempore id ſolenne eſſe „ ut febris ſive Variolo- „ ſa, ſive Morbilloſa, bis, ter, pueros invadat, ac „ deſerat; & vel nec redeat, vel tandem cum alteru- „ tra harum efflorescentiarum repetat. „

Quarto. Utilitas aeris liberi, ejuſdemque neceſſitas, in quovis acutorum morborum demonſtrata toties, abunde hic confirmantur. Profuit in puella pueroque prioribus ſic, ut illos pueros inoculatos Te contemplari videreris, quos in Noſocomio *Londinenſi* ſe vidiſſe, miratumque fuiſſe teſtabatur, ludentes, garrientes, currenteſque, Vir egregius *Hoſti*. Neque malignitatis plenas Variolas in iis, qui §. 4. 5. & 6. deſcribuntur, aut emendatas fuiſſe, aut ſaltem non tam cito curatas, certum eſt, ſi calido, nec renovato in aere, decubuiſſent. Niſi me animus fallit, hanc veritatem ex Phyſices & Jatreias principiis, Tomo XIII. Cap. I. adeo evidenter demonſtraſſe me arbitror, ut eo lectorem mittere jure queam. Porro ſi qua Athmoſphæra pernicioſa eſſe ægrotantibus poſſit, ea Variolarum eſt, infecta ſcilicet vaporibus, qui contagio ſcatentes, atque ab ægrotis aſſiduo inſpirati, deglutitique, vehementer augere morbum poſſunt. Quantum etiam corrigendæ luſtrandæque Athmoſphæræ Strati mutatio faciat,

ciat, nemini dubium eſſe poteſt, & ventilationem ipſius Lecti, Linteaminum, Stragulorumque conſideranti, & Ægri expoſitionem ſeu in ejuſdem Conclavis parte, a lecto qui ventilatur remotiore, ſeu in vicino, quod præſtat, Cubiculo; ut tranſpoſitis aliorſum ægris, luſtrari cubiculum, januis, feneſtriſque patentibus, poſſit: Lecti tandem ejuſmodi ſitum, ut vel janua, vel feneſtra, prout tempeſtas conceſſerit, aperta, aer purus ſic fuget infectum, ut neque lectum, neque in eodem ægrum, recta feriat. Obſervatis edoctus aſſerui toties, aſſertumque repeto, præcipuam frequentioris interitus a Variolis, a Morbillis, a Scarlatina, a Febribus cum Exanthematis, atque ab ipſa Peſte, cauſam ex neglecto hoc Veterum conſilio explicandam, corrigendamque eſſe.

Quinto. Ad felicem Variolarum curam ſua balnea calida potenter facere intellexerat providus *Sydenhamus*, cum videret ægrum, eo tempore a lecto remotiorem, omnibus hiſce emolumentis frui, quorum hic memini. Sed habent calida hæc artuum ſupernorum, infernorumque, Balnea id præterea emolumenti, ut abſorpta vaſis inhalantibus aqua, univerſum cruorem diluat; utque cutim laxando aptent, quo & facilius, & abundantius, eo feratur Veneni vis: unde efficitur id, ut parcior papularum manus vultum obſideat, maturiorque veneni fiat a Viſceribus vitalibus ad exteriora expulſio.

Atque hic morari convenit pauliſper. Prorſum ignorare me fateor, quo tandem principio quædam Scripta nitantur, poſterioribus hiſce vario in loco excuſa temporibus, quorum is præcipuus eſſe ſcopus videtur, ut de cura Variolarum balnea proſcribant. Quanam obſervatione didicere eorum eruditi Autores, humiditate puſtularum in cute præpediri expulſionem, ſiccitate promoveri? Quid theoricæ declamationes cum practicis obſervatis, cum puræ nudæque demonſtratione

ne Veritatis? An *Nicolaus Florentinus*, an *Aſtaſius Papienſis*, an *Petrus Foreſtus*, Brachiorum Crurumque balneo ad hos artus non provocarunt, ac promoverunt Varioloſam Morbilloſamque eruptionem? Ergone *Sydenhamus*, *Boerhaavius*, numeroſique poſt illos Scriptores, non viderunt efflorefcentes ſuis in ægris variolas, eaſque cum ſalutares, tum abundantes? Laudaſſentne in ſenectutem uſque ejus rei uſum, qua centies eruptionem aut retardatam, aut impeditam eſſe, experiri debuiſſent? Contigit illis, fateor, quod & mihi, ut peculiari cutis in cruribus diſpoſitione rara papularum eruptio fieret; ceterum vero exemplo illorum balnea ea de cauſa perpetuo laudavi & adhibui, quod numeroſiores Variolæ haſce, quam ceteras corporis partes contegerent, locarentque in hiſce bonam ejus materiei partem, quæ alias pectus, collum, vultumque, fœdaſſet. Teſtem hujus rei in privatis ædibus familiam habeo, univerſum in Noſocomio Auditorium. Apage igitur a Medicina Theorias, quæ nitantur obſcurare in meridie ſolem.

Similis præterea farinæ eſt hujus commenti, quam vocant, confirmatio, & petita ex Variolarum in tecto ſemper capillitio abſentia, eo quod, ut ajunt, vapor capitis, repercuſſus a Capitali, puſtularum in Cæſarie nativitatem ſuffocet, quia humectat. Effanturne ſerio talia? Practicos enim ſi conſulant, innumerabiles ab his obſervatas eſſe variolas in tecta probe Cæſarie percipient. Videruntque Auditores mei mecum frequenter hic modicam, illic parem, ibi copioſiorem, quam reliquo in corpore, puſtularum quantitatem; licet Capitalia non modo, non impoſita perpetuo, ſed, ne deciderent, affixa capiti fuiſſent.

Profecto Theoriarum haud paucæ dantur, quas utpote in ſalubri auxiliorum uſu nihil permutantes, intactas præterire & licet, & ſæpe oportet; hujuſmodi vero, plane inoratas hucuſque, prætergredi non expe-

dit,

dit, quod & Medicos juniores, & qui deficientis Medici officium explere ſæpe debent. Chirurgos, circumvertere, ipſoſque ægros in vitæ diſcrimen, jacturamque, conjicere poſſent, qui horum Librorum lectione corrupti, & ipſi balnea ab ægris ableģarent, & Viris, qui eadem experti, propoſuiſſent, præfracte obniterentur.

Erronea hac Theoria deventum eo fuit, ut Viri, quos Medicina ab omni tempore ſuſpexit, æternumque ſuſpectura eſt, aut malitiæ, aut inſcitiæ, incuſari videantur, quod interanea plus minus Variolis obſita fuiſſe memorentur. Ajunt quidem id in ſuis, quæ incidere, cadaveribus ſe non inveniſſe: ſed an ideo omnes eos qui invenerint, ſe confodiſſe arbitrantur? Diſquirere hic loci nolim utrum papulæ, quas inhærentes viſceribus nonnunquam deprehendiſſe ſe ſcribant, Hydatidum appellatione juſte donarint; ſed reſpondeo primo, neque alios Scriptores ſemper, & ubique, interaneorum Variolas in cadaveribus inveniſſe: unde ſi ejuſmodi Cadavera hi, quæ illi, nacti fuiſſent, etiam ne veſtigia quidem Variolarum ſe inveniſſe, poſteritati tradidiſſent. Secundo Obſervatio accurata me toties docuit, Puerorumque noſtrorum hiſtoria §. II. confirmavit, in locis cute deſtitutis, in Lingua, Buccis, Faucibus, utroque Palato, Labiis internis variolas ceteris citius evaneſcere; ita ut poſt 9. 10. 11. diem os univerſum ab illis mundatum eſſet. Unde id, ni fallor, conficere licet, quod Cadavera, poſt 9. 10. 11. diem Variolarum inciſa, nulla earundem veſtigia in viſceribus gerant; eoquod hæc viſcera cute deſtituta, variolas in rorifero ſuo domicilio alere eo uſque nequiverint. Non diffiteor equidem haud pauca tradi, quorum fides penes Autores ſit, quæque ſuam gerant in fronte fallaciam; at vero veridicorum quorumcumque Autorum, qui ſuo tempore Artis gloria fuerant, Patriæque ornamenta, ſubleſtæ fidei habere,

bere, quod experimenta alia a noſtris habuerint, intoleranda licentia videtur. Profecto non cogitant illi quam frequenter nos exprimenta fallant, & quoties contingere poſſit, ut neque in triginta ac pluribus cadaveribus id deprehenderimus, quod in ſequentibus nihilominus haud inſolitum eſſe fateri cogimur: exempla hujus pars altera dabit.

Sexto. Quantæ utilitatis ſit apertura repetita puſtularum, earundemque unctio, auctioribus indies experimentis diſcimus, tam ad præcavendum aut inopinatum interitum, aut Metaſtaſes infortunatas copioſioris ſub cute puris, quam ad tuendam venuſtatem. Omnium noſtrorum puerorum exemplis hoc confirmatum eſt. Antiqua profecto Methodus eſt, quam ſæculis duobus ferme elapſis ex Vindobonenſi Cathedra ſuos Diſcipulos docebat *Joannes Marquardus Viennenſis*, poſteaque Cæſareus Archiater *Raymundus Joannes Fortis*, quam dudum quoque *Galli*, *Italique* laudabant; quam apud quaſdam *Batavorum* familias traditione ſacram deprehendi; & quam tamen paſſim obſoletam tota pene *Europa* vidit.

Octavo. Sectionem Venæ, eamque non raro iteratam, in quavis variolarum, morbillorum, ſcarlatinarumque, periodo, ſæpe adeo neceſſariam, ut tota ab ea ſalus dependeat; etiam utiliſſimam perpetuo variolis ſiccatis, decidentibusque, deprehendi conſtat. Inde enim fieri me convincit obſervatio, ut materiæ purulentæ, in panniculo adipoſo relictæ, evacuatione facta, non conſequantur partium quarundam mutilationes, viſcerumque corruptiones.

Nono. Lac cum aqua ſaluberrimum potum varioloſorum morbilloſorumque eſſe, experientia multiplex confirmat. Experti potus hujus uſum nonnulli inſitionis patroni lactantium infantum inoculationem urgent, eoquod lacte, potu omnium in variolis ſaluberrimo, unice nutriantur; hanc ſuam ſententiam etiam *Arabum*,

bum, in variolis naturalibus cura roborare conati. Quia autem tuſſis hos ægros quatere, inflammationemque Pectori haud infrequenter minari ſolet, laudatum ſupra Pectorale Viennenſium decoctum, cum lacte miſtum, potum laudabiliſſimum præbet.

Decimo. Conſtat denique quantopere ad malignitatem variolarum aut præcavendam, aut corrigendam, conferat frequens mutatio lecti, longior per diem ex lecto mora, mentisque hilaritas luſu, gratis objectis, Muſica, confabulatione, obambulatione conciliata: quas res omnes noſtris ægris ſedulo conciliantes, utiliſſimaſque experti, inoculatorum experientia confirmari lætamur.

Atque hæc demum illa Methodus eſt, qua ut hic, ita alibi ægrorum meorum pleroſque, Deo, a quo omnia, & quo ſine nihil, obſecundante, & in vita ſervavi, & a mutilatione, aliiſve morbis, qui in ſtationem ſuccedere variolis frequenter ſolent, præſervavi; ut catalogus in *quæſtionibus meis ſuper inoculatione* datus pro parte oſtendit. Inficias equidem non eo ejusmodi Epidemias nonnunquam graſſari, ut ſolito plures occidat malitia morbi, verum tunc quoque potiſſimum auxilium enarrata methodus præſtitit; quem enim dixi Catalogum, pravæ popularitatis infamia dedit. Quod ſi tandem unum alterumve hominem ſors iniqua rapuit, commune hoc cum inſitis variolis naturales habent, a quibus unus, & alter, & tertius, mori, in fideliſſimis inoculatorum Diariis perhibetur.*

§. VIII.

* Paucis modo hanc celebrem quæſtionem tango, fuſius de eadem locutus in Tractatu cui titulus:
Quæſtiones ſæpius motæ ſuper methodo inoculandi variolas 1757. In tractatu gallico ad claros Viros *Condamine* & *Tyſſot*, 1759. cui titulus: *Refutation de l' Inoculation*: in *Reſponſo ad celeberrimum virum Tralles* 1764. nec non in *Tomo II. Rat. Med.* *ſub finem Cap. III. Tom. IX. toto Cap. VIII. Tomo X. a pag.* 311. *ad* 320. *Tomo XII. Cap. VIII.*

§. VIII. Habere tamen id prærogativi inoculatio multis videtur, ut in ſanis, ætateque aptis, inſtitui; eruditaque haud ſecus, quam prudenti manu adminiſtrari ſoleat: interea dum e contrario morbus naturalis æque languentes adoriatur, quam valentes; æque & gravidas mulieres, & parturientes, & puerperas, quam virgines; æque decrepitos ſenes, quam infantes: dumque præterea variolæ naturales ſive imperiti vulgi inſcitia, ſive prava Medicorum, Medicaſtrorumque methodo, quotannis bonam mortalium partem tanquam falce demetant.

Multa ejuſmodi vera eſſe ſponte quidem concedo, verum haud ita, ut eorundem mutationem emendationemque deſperemus. Si Reges, ſi Reſpublicæ, civitateſque omnes, optimam curandi methodum ſermone patrio ſinguli evulgari, ejuſque obſervationem lege, Concionatorum monitu, multaque exemplariorum copia, promoveri curarent; ingens hominum pars, ceterum peritura, in vita ſervaretur; cum compertum ſit innumerabiles cum gravidas, puerperaſque, tum ſenes & valetudinarios, mortis e faucibus hac methodo eripi. Hoc ſaltem eo uſque optandum foret, quamdiu nec politica, nec religioſa ratione, probata cunctis inoculatio fuerit; vel, etiamſi ſacris profaniſque probaretur; quamdiu nondum demonſtrata ſit contagio ſuo populatiores non reddere variolas naturales.

Inane tamen hoc arbitrari conſilium is forte poſſit, quem ea ſpes alit fore, ut propediem fiat popularis inoculatio; ejuſdemque crebritate aut ipſe morbus demum demto omni veneno fatiſcat, aut non niſi infantibus recens natis inſitionem facere ultra oporteat.

Haud ſane hæc me, quæ illum, ſpes fovet. Diaria *Anglorum*, obſervata aliarum Nationum, apud quas hic mos increbuit, ſuppeditant nobis frequentiores a Variolis mortes, quam antequam ipſis inoculatio innotuiſſet: unde id conficiamus oportet, ut auctum inocula-

oculationis occaſione contagium vel longe numeroſiores homines afficiat, vel pluries feriat eoſdem. Quantacunque enim cautela perficiatur hæc operatio, etſi etiam ruri duntaxat fiat, infectam Athmoſphæram ventus ad vicinos pagos urbeſque defert, & hominum adeuntium abeuntiumque commercium, deferunt forte omnium maxime lotrices, quæ putrida linteamina, pure inquinata, lavant, & ſiccant, & aut ipſæ, ut plura exempla memorantur, morbum conſciſcant ſibi, aut veſte, crinibuſque, hoſpitante contagio eis, quos conveniunt, eundem concilient. Nec non ſinunt Necrologia dubitare. Ante illatam in *Brittanniæ* inſulas inoculationem, Necrologium *Londinenſe* notabat ex cunctis, quos mors integro decennio rapuerat, vigeſimam partem variolis occidiſſe: decennio ante inoculationem proximo, *partem undecimam*: priores hujus praxeos in ea urbe rarioris annos non moror; ſed ex quo poſt annum 1750. frequentius inoculatum fuit, notatur in hoc decennio *decima cum dimidia pars*; ſequenti quadriennio *nona*; anno vero 1756. pars ſeptima.

Necrologium annuum *Londinenſe* docet, a principio hujus ſæculi multam quidem differentiam non inveniri in numero illorum Mortuorum, quos morbi omnes, Caſuſque, ſuſtulerint, at vero in eorum numero, qui variolis perierint, differentiam haberi notabilem tempore eo, quo frequenter inoculatum fuerit. Ab anno 1731. ad annum 1752. fere quintuplo plures variolis interierunt, quam in ſimili annorum numero ab anno 1701. ad 1722. Ex calculo vero dato ante quadriennium a Viro egregio *Waſton*, *Soc. Angl. & Colleg. Reg. Med.* Socio, conſtat ab anno 1758. uſque ad annum 1767. mediam circiter occidiſſe varioloſorum partem plus, quam primo hujus ſæculi decennio, licet utrumque hoc decennium numero hominum, a morborum univerſitate denatorum, vix inter ſeſe differret.

Videtur profecto hæc obſervatio inoculationi minime patrocinari. Video quidem in recentioribus ſcriptis Viros claros eſſe, ipſis *Anglis* ad hoc ingenue fatendum difficiliores, eamque nobis diſparitatem objicientes, quam nobis duo priora hujus ſæculi ineuntis decennia, dum de inoculatione necdum ſomniaretur, præbent. Sed perpendant hi, quæſo, nobiſcum, quam frequenter diſpar ſit, his, atque illis temporibus, Contagii virus. Annon ſic ab anno ad annum differre practici comperiimus? Cur anno 1681. *Londini* mortuorum univerſorum ſeptimus quiſque a variolis interemptus deprehendebatur, & triennio poſt centeſimus quadrageſimus nonus duntaxat? Utique notum ſingulis practicis eſt, in gentem humanam variolas benignitatis tantæ ſæpe immitti, ut qui iis afficiuntur, ne vel trucidari quidem a Medicaſtris queant; nonnunquam vero tantæ malitiæ, ut etiam experientiſſimi Viri ſibi nonnullos eripi doleant, & minus, nihilve experti rerum, decimi, ſeptimi, imo & quinti, quartique ſuorum lugeant fatalem ſortem: at vero jam ejuſmodi malignitatem & perpetuantem ſeſe, & incredibiliter increſcentem affligere *Londinenſes*, idque eo potiſſimum tempore, quo duo trientes, aut media modo civium pars, afflari, inficique contagio poſſit, eo quod tertia, aut media incolarum pars per inoculationem a morbi invaſione tutata eſſe credatur, hoc, inquam, ſilentio tranſire non permittit boni publici amor, urgetque potius omnes, quorum intereſt, rem ſeria mente perpendere. Graviſſimum *Galliæ* univerſæ ſenatum primo, Ampliſſimum Magiſtratum *Haga-Batavum* deinde, & Ampliſſimum Magiſtratum *Lugduno-Batavum* hoc ipſo, quo ſcribo, anno, permovit, ut hanc operationem ad tempus aliquod de finibus proſcriberent ſuis.

Si res ita ſe habent, etſi daremus inoculationem ſingulis prodeſſe, quibus fit, eam detrimentoſiorem morbo naturali eſſe, quod tertiam partem plus illo

mor-

mortalium populetur, ingenue fateamur oportet.

§. IX. Porro hujus conſiderationis momentum ad alia auxilia contra hanc peſtem quærenda Medicorum principes, horumque Diſcipulos, claros ſane in arte viros, permovit. *Bohnius*, *Etmullerus*, *Spieſſius* & *Graffius*; tandem pluſquam ſexaginta abhinc annis, *Hermannus Boerhaave*, crediderunt in *Mercurio* ac *Stibio* ad ſummum penetrabilitatis gradum chemica arte perductis, contagium ſic cicurari poſſe, ut ab homine ſuſceptum, aut nullas in eo, aut perpaucas, benignaſque, variolas generaret. In ſpurio opere practico *Boerhaavi*, quod ex notis Auditorum, in Lectione factis, prodiit *Patavii* anno 1728. & *Londini* 1731. legimus jam anno 1712. eum hæc docuiſſe, imo in ipſo textu primæ ſuorum Aphoriſmorum editionis anni 1709. hæc habentur. Diſcipulorum autem teſtimonio hunc textum §. 1392. anno 1712. ſic explicuit, poſtquam utriuſque hujus ſemimetalli meminiſſet: „ „ Verum cum tot Adverſarios hæc improbantes ha- „ buerim, in hujus uſum non continuavi; ego hanc „ rem felicioribus indagatoribus relinquo. „ Auditores ſubſequentium annorum teſtantur ſimile quidpiam ad hanc paragraphum ſe ab eo audiviſſe. Quatuor ſtudiorum curſibus magni Præceptoris auditor, eum ſimilia proferentem audivi; & qui ſingulis annis totum ejus ſermonem in Lectione chartis mandabam, quæ *novem craſſis in Quarto tomis* meam Bibliothecam exornant, notavi anno ultimo, qui erat 1735. hæc incomparabilis Viri verba: Olim talia quidem dabam, „ & ſucceſſus inde videbam: at vero cum inter mul- „ tos ſanatos infans moreretur, clamabant peremptum „ a me infantem eſſe; unde pertæſus deſtiti. Antimo- „ nium diaphoreticum cum ſuo Nitro fixante, fecit „ mirabilia haud ita pridem. Cinnabaris nativa cum „ triplo ſacchari trita, tacite data, benigniſſimas va- „ riolas dedit. „ Anno autem 1733. commendabat

 nobis

nobis ad eundem textum Librum viri egregii *Lobb*, quem, Londini editum, redux ex *Britanniis Baſſandus* ipſi adtulerat, ut ibidem quid *Antimonio* & *Mercurio* Medicus adverſus variolas valeret, indagaremus. In Libro dicto: *Eloge critique de M. Boerhaave pag.* 140. ipſo eodem 1733. anno in Epiſtola ad *Mortimerum* hunc *Lobbii* tractatum ſumme approbabit *Boerhaavius*: „ Quem perlegi, inquit, probavique; nam „ plenum vidi veræ ſcientiæ Medicæ, promittentem- „ que genti humanæ plurima bona. „ Pauloque poſt ad eundem ſcribens: „ Si placet, inquit, poterit egre- „ gius *Lobbius* evulgare ſic, ut in litteris meis ad te „ habetur, ſententiam, quam veri amor expreſſit. Nec *Lobbius* ſolus, ſed & *Hilarius*, & ill. Archiater *Roſenius*, inceptis hiſce inſiſtentes, rem promovere ſatagebant. Tandem Medicus Haga-Batavus, *van den Boſch*, non minus practica, quam erudita diſſertatione, hanc materiem fuſius tractavit: cujus cum orbem univerſum interſit, nullus dubito quin quod lingua patria, ceteris nationibus mortua, ſcripſerit, in Latium, quo reliquis *Europæ* gentibus proſit, transferre protinus velit.

Ex cunctis denique hiſce conſtat *Aethiopem mineralem*, *Mercurium ſexies ſeptiesve ſublimatum*, quod *Calomelanos Turqueti* nomine venit, *Mercurium Diaphoreticum Jovialem*, ſic *Helmontio* monente paratum, ut ne reviviſcere Mercurius ultra queat, & *Mercurium animatum Solarem*, præſtantiſſima auxilia eſſe ad variolas aut prævertendas, aut benigne acquirendas.

Si *Gallos* ſcriptores, & *Anglos*, & *Germanos*, *Batavoſque*, & *Italos*, & qui inoculationem poſteriores tractarint, conſulamus, comperimus eorum complures eſſe, qui *Argenti vivi*, *Antimonii*, *Sulphuriſque* virtutem, impenſe laudent nobis; cum ad præparanda inoculandorum corpora, tum ad earundem mite genus iiſdem conciliandum: alios autem, qui hæc Foſſilia

non

non præbeant, niſi cum *Jalappæ* Radice, aliove purgante; miſta; unico vermium expellendorum ante eruptionem ſcopo: alios iterum, quibus horum nulla, verum unice foliorum ſennæ infuſum placeat; quo & in præparatione, & eruptione, maturatione, atque exſiccatione, ventrem aſſiduo fluxum, quod præprimis arrideat illis, ſervare geſtiant: alius denique, qui & omnem prorſus corporum præparationem, & omnem omnino remediorum, ſive ante morbum, ſive in morbo; exhibitionem damnantes, non parciore ſanandi fortuna, quam qui iiſdem utantur, ſuperbiant.

Si ſingulis a partibus, tantopere oppoſitis, veritas ſtet, ſingula profecto argumenta perutilia ſuppeditant, nobilem; quæ diſcutitur, materiem, clara in luce locantia.

Primo quippe ſi inoculatio haud minus fortunata *Mercurio*, *Stibioque* non datis, cedat, quam iiſdem datis; illi, qui per eadem & præparanda corpora, eſſe & in morbo ſuffulcienda, hucuſque cenſuerant, ſuæ opinionis vanitatem velint, nolint, fateantur oportet.

Secundo: Qui citra omnem aut ad morbum præparationem, aut in morbo medicationem; ſuam inoculandi felicitatem gloriantur, id nihilo ſecius fateri debent; pluribus Inſitorum millibus nullum acceſſiſſe a *Mercurio*, *Stibioque* detrimentum, niſi illorum Scriptorum ſuſpectam habeant in referendo fidem. Quid porro ſi & illi hos ſuſpectaverint? Igitur ut Talio evitetur, ſtat ſua cuique fides.

Tertio. Cum laudabilem Diætam, Aëris liberum uſum, tenuia tegumina lecti, diurnam a lecto abſtinentiam, motum corporis, animi refectionem, hilaritatem, jocum, luſumque, & ad ægritudinis cujuſcumque adparentis initia motum in aere libero geſtatione, equitatione, conciliatum, hæc tamen & qui remedia plura dederunt, & qui pauciora, & qui tandem nulla, tanquam præſidia, quibus nemo citra vitæ pe-

riculum fruſtrandus foret, uno omnes ore laudaverint; tuto, ni fallor, concludere poſſumus, non in medicamentis, verum in hiſce præſidiis, inſitionis ſitam fortunam eſſe.

Quarto. Si *Antimonii*, *Vivique argenti* dationem infinitorum propemodum experimentorum vi inculpatam fateri cogimur, nullum nobis argumentum ſupereſt, quod tantorum Virorum de hiſce dandis conſilio opponamus.

Quinto. Incipiente itaque Variolarum popularitate, quoſvis oporteret, necdum eaſdem perpeſſos, hiſce remediis, juſta ætatum proportione, adverſus contagium, contagiique effectus, præmunire: ſin vero Variolis aut raris, unus eſſet alterve, quem earundem invaſio propius minitaretur, intereaque Medicus primo inſultu ignarus, an non alia forſan febris, horum Foſſilium impatiens, non ſubeſſet, hæc exhibere ægro vix auderet, ſaltem variolis erumpentibus exhibere poſſet, eaque omnia præſidia adhibere, de quibus unanimiter convenit.

Sexto. Per hæc omnia *Sydenhamo*, *Boerhaavio*, fidiſque illorum Diſcipulis, honor abunde reſtituitur, quem iis rapuerant ii, qui in Variolis, in Morbillis, Petecchis, ſimilibuſque ſuperficiei Corporis morbis, plurimam ſtrati abſentiam, qui liberioris, temperatioris, mutatique perpetuo aeris uſum, qui tenuia lectorum opercula, qui moderatum animi corporiſque motum, Sanitatis detrimenta, vitæque diſpendia arbitrati, in eoſdem, veluti in carnifices, homicidas, generiſque humani peſtes, invehi non verebantur. Ipſi Inoculatorum plures mentis candidæ Viri, palam faſſi ſunt eo *Syndehami*, ac *Boerhaavii*, in Naturalibus Variolis exemplo ſe permotos fuiſſe, ut apud Inoculatos idem imitarentur, præcipuamque curæ fortunam ab hac imitatione pendere.

Septi-

Septimo. Spes nunc multa fovet, fore ut naturalium Variolarum curam emendent cum Medici, tum Chirurgi, ipſique cuncti Cives, qui ſuorum curam ipſi gerere, quam Medico committere, malint. Novi equidem eſſe, qui quod decimum quemque, aut ſaltem vigeſimum, a Variolis naturalibus duntaxat amittant, felices adeo ſe exiſtiment, ut methodo non egeant emendatiore. Cogitent autem hi, ſi meliorem methodum amplexi, unicum modo ex centum perdituri fuiſſent, an *Supremus Judex* vitam decem, aut quinque ſaltem hominum repetiturus ab iis non ſit, quos ſervare potuiſſent, jamque obſtinatione inflexibili, ac voluntaria, in tanta luce cæcitate, vita privarint?

Octavo. Hæc laudatiſſima Methodus Mortalibus tandem acceptiſſima fiat neceſſe eſt, cum morbum & longe tolerabiliorem reddat, & multo breviorem. Qui enim duabus tribuſve ſeptimanis caliginoſo in carcere, propriis ſuis, iiſque putridiſſimis vaporibus, infecto, detinebatur; qui totidem Septimanis in Lecto ſub confertorum ſtragulorum pondere ſepeliebatur; qui cum athmoſpæræ, tum proprii corporis, calore æſtuabant; qui denique dies noctesque lugubri ſilentio tranſigebat; luce jam ac refrigerio, puro liberoque aere, motu luſu, amicorumque colloquio reficitur, recreatur.

Nono. Corticis peruviani non minus largum, quam diuturnum uſum, neque Variolas præcavere, neque aut paucas, aut benignas eas gignere poſſe, notabile exemplum. Cap. VII. §. 1. docebit.

CAPUT VI.

De Morbillis.

Morbilli propter ſuam cum Scarlatina febre ſimilitudinem ad ſequens Caput relegantur.

MOrbus eſt qui expoſitas nunc Variolas, exponendaſque febres Scarlatinas, cum benignitate, malitiaque, tum ſymptomatum natura & vi, ipſoque tractandi & curandi modo, æmulatur. Si qua tamen ſibi propria habere deprehendatur, quæ in Variolarum & Scarlatinarum pertractatione non traduntur, in ſequenti capite exponam.

CAPUT VII.

De Scarlatina Febre.

§. I. *Hiſtoria prima Scarlatinæ malignæ, cujus ſymptomata tam prodroma, quam concomitantia, enarrantur, Curaque adjicitur.* §. II. *Hiſtoria ſecunda, & tertia Scarlatinæ benignæ, & quarta malignæ, ac diuturnæ.* §. III. *Hiſtoria quinta Scarlatinæ maxime malignæ. Obſervatio de Unguibus eorum, qui hiſce laborarunt.* §. IV. *Medica Scarlatinæ hiſtoria de ejus Antiquitate, ac Scriptoribus. Definitio ejus. Morbus altera ſua periodo infamis eſt. Admodum &*

beni-

benigna ſæpe eſt, frequenter maligna & letalis. Indagantur cauſæ, cur tantopere a ſe mutuo differant ejus definitiones? Inveniturque prior eſſe petenda ex eo, quod multi niſi benigniſſimam viderint: Secunda, quod variæ naturæ variis extiterit in mundi plagis: Tertia, quod hi cum Urticali morbo, illi cum Morbillis eam confuderint. Cura Stadii primi Scarlatini morbi, & ſecundi; ſecundi autem maxime. Laus Auri fulminantis.

§. I.

DOgmatice de hoc morbo egi in *Definitionibus Febri*, ad quem librum Lectores refero: multa vero addenda illi habeo; quandoquidem hæc febris, proxima hyeme perquam popularis, latum mihi campum de eo agendi aperuit. Ut autem ordine agam, variam ejus Hiſtoriam pro more præmittam.

Puer quinquennis, idem ille, quem Cap. V. §. IV. maligna eaque periculoſa valde variolarum ſpecie ægrotantem vidimus, Scarlatina febre die 6. *Febr.* 1771. binis proinde ante Variolas menſibus; laborare cepit. Sanus a biennio jam lævæ auriculæ dolorem conqueri cepit; vagumque eum, moleſtum, rubentem, tumentemque, ac ſomnum ea, ſequenti, tertiaque nocte, turbantem.

Die 9. Febr. Dolor nunc invadit pedem ſiniſtrum ad Tarſi cum Metatarſo articulationem, extento pede gravior, commodumque ingreſſum impediens.

10. Febr. Perſeverat dolor, imo & ventrem nunc occupat.

11. Febr. Jam dextri pedis dolor tantus, ut tota die, inque horam tertiam ſequentis, continuo ejulet puer: tumente poſtmodum pede, minus dolet.

12. Febr. Sub noctem pedem alterum dolor de integro invaſit, nec, niſi ad horam 3 die 13. Febr. intume-

tumeſcendo miteſcebat, tactu tamen adhuc percipiendus.

14. Febr. Nullus ultra adeſt aut dolor, aut tumor pedum, & belle habere ſe puer videtur: a prandio vero capite ac præcordiis dolens lectum petiit ad veſperam uſque. Surrexit. Veſpertina octava nihil appetens repetivit lectum, ardorem conqueſtus; in lecto inquietus, jactitavit ſe continuo. Vident jam parentes lumbos rubeſcere, internaſque ac ſuperiores femorum partes latis rubicundiſque plagis pingi. Sitiens multum bibit. Igiturne materies morbi partium extremarum interiora integro octiduo alia poſt alia invaſit, jamque demum in Scarlatinam abivit, relicta ſede priore? Die 14. rubræ plagæ augentur.

16. Febr. Deglutitio læſa advertitur, oculorumque ac faciei rubor. Apoſitia, excepto momentaneo meridie appetitu.

17. Febr. Omnia ut heri, ſed minus intenſa rubedo.

18. Febr. Mane præ manuum dolore ejulat, qui veſpere auctus, & tumens. Ad ſingula digitorum internodia rubor, tumorque ſuccedens, motum, tactumque refugiens. Rubedo inferiorum hodie remittit, ſuperioribus in partibus manifeſtior fit; præprimis autem in facie. Univerſi corporis ardor. Neque die, neque nocte ſomnus.

19. Febr. Ceſſat hodie manuum rubor & dolor: pergunt dolore fauces, corpus ardet, nares obturantur, vox minus intelligibilis fit. Ab hoc die febris valida cum ſymptomatum incremento alterno die obſervatur, una cum reſpiratione plus minus læſa, tuſſi nocturna, vigiliis, frequentique delirio. Qui prioribus noctibus profuerat *Diacodii ſyrupus* poſterioribus profuit nihil. Alvus non prodiit, niſi alterno die clyſmate ſollicitata.

Per-

Perrexit autem morbus ſic ad 1. Martii uſque, ſcilicet uſque ad diem 23. cepti doloris, tumoriſque, ad diem 16. obſervatæ rubedinis.

Itaque 1. Martii die in conſilium vocor. Cum Remittentis febris natura conſpicua pateret, concluſum fuit tempore remiſſionis Corticem peruvianum exhibere, eumque præ ingenti ingerendorum Medicamentorum difficultate, ſalis eſſentialis dicti forma; ea lege tamen, ut ſi febris nihilominus ingraveſceret, ſanguis mitteretur, cruribusque admoverentur Veſicantia. Vox vix ultra intelligibilis, & obturatæ nares. Die 2. & 3. Martii mitius habere videbatur.

4. Mart. propter enormem Paroxyſmi violentiam, ſanguinem veſpere ex dextro brachio miſimus, & cruribus Veſicantia adhibuimus. Levatus puer inde, bonam noctis partem dormivit, liquidi multum hauſit, ad auroram ſudavit.

6. Mart. Febris mitior, multo. Bullas excitarant Cantharides. Hodie extracti Corticis peruviani uncia, miſta cum edulcorata probe miſtura, uti cepit, atque integram ſingulo plurium ſequentium dierum evacuavit; inquietus tamen fuit, nec audibilem edere vocem potuit. Credebantur vermes alvo prodire, ſed accuratius examinata re, non niſi longa filamenta glutinoſa erant.

7. Martii in interna Bucca dextra tres puſtulæ viſæ mox repletæ, albidæ, latæ; ad quas, ne maligni quid inde, ut in Scarlatina haud perrarum, propullularet, ſuccus ſempervivi majoris cum melle roſaceo admovebantur. Comedit hodie appetenter, tranquilleque trihorio dormivit: nox inſomnis autem, & reſpiratio difficilis. Evulſitque naribus magnam concreti glutinis portionem, cum leviori mox reſpiratione.

8. Mart. Mane horis ferme quinque dormivit, evigilans primum veſicantium dolorem conqueſtus eſt. Pus formare illa inchoant. Pauca febris. Vox intelligibilior

lior. Mens hilarior. Appetitus. Veſpere copioſa ab enemate alvus. Somnus tota nocte tranquillus.

9. Mart. Urinæ naturales. Tota die luſit, hilarius fuit, ac bene comedit. Continuat corticis unciam ſumere. Spontanea alvus. Nox bona.

10. Mart. Latæ in ore maculæ diſparere videntur. Die 11. & 12. ſpontanea alvus. Functionibus omnibus ad ſanitatem redire videtur. Sicque ad 28 uſque. Scrofulæ colli in hoc morbo natæ, permanent: a 24. Martii Epidermis de pedum plantis deſquammari cepta. Cortice uti pergit..

5. *Apr.* Curru vehendus ſerenioris auræ capiundæ gratia vertigine affectus eſt; vectus melius habuit, unde & vectus die 6. & 7. eſt; quo eum die Variolæ invaſerunt, ut cap. V. habetur; ſic ut neque humorum tanta per Scarlatinam purgatio, neque diuturnus adeo antiſeptici Corticis uſus, neque tandem exactus victus, tutari puerum a variolis, iiſdemque admodum periculoſis, potuerint. Plurima ejuſmodi in praxi vidi. Vide *Theſ. de Febr. Cap. de Variol. Morbill.*

§. II. Frater natuque minima Soror, cujus utriuſque Variolæ Cap. V. deſcriptæ fuere, Scarlatina etiamnum correpti ſunt, miti autem, nihilque malignitatis habente. Pater vero, vir 43. annorum, excepto antiquo ventriculi acore ſanus, die 25. Febr. ad 7. veſp. Angina laborare cepit. Erat dies 19. ex quo primum conqueri filius ceperat; & dies 12. ex quo in eodem animadverſa Scarlatina fuerat. Inquiete hac nocte dormivit.

26. Febr. Ad horam 5. evigilans, toto corpore pruriit, luceque admota ſe totum Scarlatina tegi advertit. Plagæ latæ erant, æquales, leviter eminentes. Notæ febris haud aderant mane, in lecto autem manenti febris acceſſit, gravior Angina fit; proſternitur appetitus, ſitiſque invadit immanis. Potui aqua pura fuit, infuſum herbæ Thææ, & Emulſio. Nocte aliquantum dormivit.

27. Fe-

27. Febr. Moderata febris. Caput cum heri, tum hodie, perque omnis morbi tempus, ſerenum. Sumſit *Aq. Lax. Vienn. unc. V.* cum *ſale Sedlicenſi*, a qua poſt mediam horam ſurſum deorſumque vehementer purgatus eſt, & adhuc vomuit veſpere. Morbus cæterum idem. Ab uno *Opii* grano non dormivit quidem nocte, ſed amœna corporis animique tranquillitate gaviſus eſt.

28. Febr. Ab hora 5. ad 7. dormivit. Morbus idem, artus inferiores ſuperioreſque Scarlatina nunc occupat. Veſpere dabatur *Opii* ſeſquialterum granum, quia ſyrupos non fert, duas in doſes diviſum: variis horis ſumta utraque magna animi γαλήνη beavit principia noctis, reliquam vero noctis partem inquietudo, laſſitudo, ſpectraque veluti obverſantia viſui, turbarunt, ad 5. matutinam uſque.

1. Mart. Ab hora 5. ad 10. profundus ſomnus. Medicorum præſentia evigilans, obdormivit illico ad 3. pomeridianam. Surrexit tunc lecto, refectus ſomno, & melius ſe per omnia habens. Nocte inſequente ſponte dormivit, & ſudore fætidiſſimo, multumque levante, maduit.

2. Mart. Diem totum bene tranſegit. Manus pedeſque tument. Nox optima.

3. Mart. Die ab eruptione ſexto, ſumſit mane *Rhei* dragmam, quia hauſtus repudiat omnes. Optima inde purgatio alvi.

4. Mart. Corrugari incipit manuum tumida cutis; urina fuſca reddi, turbarique; minor autem corporis alacritas, vigorque percipi. Pedum tumor idem.

Morbi hujus hoc ipſo tempore malignitas, & in Filio manifeſta, & in aliis, tumor inſequens in non paucis ægris pernicioſus, ac letalis, tandem Caſus brevi memorandus, in cauſa fuere, cur ad Corticem peruvianum confugerimus. Itaque ſumſit ejus pulveris unciam mediam quotidie ſpatio 21. dierum. Singulis

quar-

quartis diebus autem ſcrupulos duos Rhei. Tumor pedum ad 14. morbi diem perſeveravit; poſtmodum ubi ſurrexerat rediit, veſpere plerumque manifeſtior. 20. die penitus defuit. Deſquammatio aliquando farinoſa aliquando fruſtulatim, continuis quartuordecim diebus obſervabatur in manibus, atque in abdomine; a 20. autem die ea brachiorum crurumque cepta eſt: tota vero deſquammatio, eaque per lacinias ingentes, ad 40. & ultra morbi diem, perſeveravit. Integerrima, conſtanſque ſecuta ſanitas eſt.

§. III. Ancilla cubicularia ejuſdem familiæ, annos 23. nata, quæ Variolas ac Morbillos infans toleraverat, narium hæmorrhagiæ obnoxia, frequentiorique Anginæ, ceterum ſaniſſima, menſtruoque fluore ordinato ſic gaudens, ut deſcribundo mox in morbo conſueto tempore fluxerit; hæc, inquam, febre 24. Febr. ad veſperas corripi cepit. Erat hic dies 14. morbi filii natu majoris, & pridie quam eodem corripi ceperat Pater familias. Ipſa autem veſpera, qua febrire occepit, rubedo ſcarlatina jam aderat, eodemque momento gravis Paraſynanche.

Sumta die 25. Febr. *Aqua laxativa*, probe purgata eſt, egregie bibit antiphlogiſticos potus, gargarizavitque cum iiſdem. Febris interea & rubedo ſcarlatina, augebantur. Quapropter ad alterius diei morbi finem vena brachii ſecta eſt. Sanguis perquam inflammatorius.

27. *Febr.* Venæ ſectio repetita eſt die tertio medio. Bonus, qui tunc prodiit, ſanguis fuit. Ad ejuſdem diei finem, propter morbi, anginæque incrementum, detractus eſt ex pede ſanguis. Illico poſt fluxus menſtruus ſtato ſuo tempore prodiit. Cum illis in ædibus oneroſa admodum eſſet, egoque hujus morbi demonſtrationem in Noſocomio geſtirem, curavi ad 9. veſp. carpento eam eo devehi.

Mox

Mox eam in Noſocomio examinans, video utriuſque ruberrimæ Tonſillæ molem adeo auctam, ut ſe in medio contingerent, pendulamque Columella poſt eaſdem. Celer valde ac compreſſus pulſus. Nihil fere ea nocte dormivit, jumentoſam urinam minxit. Cataplaſma emolliens, atque diſcutiens, ea nocte gutturi circumpoſitum, ſic profuerat, ut duas libras Aquæ Avenæ cum melle ac nitro bibere potuerit.

28. *Febr.* Calor 102. gr. Gargarizare recuſanti blanda facta in fauces injectio eſt: vomens inde, ipſa coegit ſe ad gargarizandum, fecitque egregie id toto morbi tempore. Ab enemate pauca alvus, Meridie uncias duas *Aquæ laxativæ* ſumſit; cujus bona portione evomita, alias duas poſt trihorium uncias, hauſit, retinuit, terque pauca egeſſit. Aſſumtorum pleraque hoc die vomuit, ipſumque *Emulſum*, cujus libræ uncia *ſyrupi Diacodii*, & media *Nitri* dragma, inerant. Potum ex Baccis Caffe cum lacte ardenter petivit, non evomendum rata; ſed & illum pariter vomuit. Horam veſpere dormivit. Pulſus tunc celer admodum, nunc liberior, nunc obſcurior. Vario quoque tempore anxia magis, liberiorque, reſpiratio. Ingens faucium dolor, ſitis, laſſitudo, Catameniorum interea requiſitus fluor. *Syrupi Violarum*, ac *Rubi idæi*, partes æquales faucibus continuo adplicat, & deglutit. Emulſum bibit, & Jura carnis. Calor veſpere 103. graduum eſt. Vix ſeſquihoram, idque per intervalla, dormivit.

1. Mart. Calor 102. gr. Tumor quidem faucium paulo minor, ſed non minor ideo dolor, nec minor vomitus. In gravi hac Paraſynanche mirabamur abſentem auris internæ dolorem. Acceſſit Iſchuria 24. horarum. Cathetere urinæ turbidiſſimæ Libram eduximus. Veſpere iterum ſeſquialteram libram. Ad horam 7. & 11. datæ denuo ſunt duæ *Aquæ laxativæ* unciæ, unde non vomuit quidem, ſed vix quid depoſuit. Mane pulſus celer admodum, ſed liberior, veſpere adhuc

ce-

celerior. Reſpiratio difficilis. Calor 101. gr. Ab *unc.* 11. *ſyrupi Diacodii* vix horam dormivit.

2. *Martii*. Calor 102. gr. Pulſus celer valde & compreſſus, ſemper tamen æqualis. Reſpiratio difficilior. Tumor faucium minor quidem, ſed vehementior dolor. Unde unciæ XIV. ſanguinis detractæ. Ingens cruſta ſanguinem texit. Sub finem venæ ſectionis animo defectura, reficiebatur mox aceti vapore. Inde multo liberior pulſus, minuſque celer. Urinæ jumentoſæ libra ad meridiem educta Cathetere fuit. Hoc mane gutturi Cataplaſma circumpoſitum eſt ex *fermenti panis*, *ſaponis lotricum*, & *ſinapi ut in menſa comeditur*, *a p. æq. pulte*, laborioſeque renovatum per dies complures. Serum lactis cum *Tamarindorum* fructu coctum, & cum unciis tribus *Syrupi Rubi idei*, ut fauces id ferrent, miſtum, bibit quantum potuit. Oculi multum dolere inceperunt; collyrio quod ex *Aquæ Roſarum unciis ſex*, & *Florum Zinci dragma* parabatur, brevi conſanuerunt. Cataplaſma vix aliquot horis admotum gutturi fuerat, quin jus carnium Vitello ovi miſtum peteret, deglutiret, nec vomeret. Veſpere cum celeriore quidem at libero tamen pulſu, minus ſe pectore faucibuſque dolore gaudebat. Ad noctem tamen os aperire, quo fauces paterent, non potuit, & ſubinde deliravit. Menſes hodie ſubſtiterunt. An quod parcius debito fluxerint? An ob detractum quater largiter cruorem? An errore Chirurgi, qui non intelligens tundendam in pede venam fuiſſe, eam brachii tutuderit? Ad noctem calor 101. gr. Nocte nec urinam reddidit, nec alvum. Bis ſumta *Syrupi Diacodii uncia*, recte dormivit.

3. Mart. Pulſus minus celer, multoque liberior. Reſpiratio facilior. Dum lectus mane reficiebatur, primum remotius inde ſedit, deinde ancillis ſuffulta circuivit per conclave, ſpe mingendi, ſed incaſſum. Quamobrem ad meridiem Cathetere uſi; uncias decem uri-

urinæ eduximus. Hora autem quinta poſtea primam urinam ſpontanea reddidit, biſque adhuc poſtmodum, cito olentem. Pauca a Clyſmate alvus. Vomitus nullus. A dente carioſo Odontalgia. Deglutitio facilis. Reſpiratio peſſima ſæpe, gargarizando ſtatim emendata, ut a copioſiore faucium glutine lædi videretur. Calor 101. graduum. Ab eadem *Syrupi Diacodii*, qua heri, quantitate ſomni breves quidem, ſed frequentes, anxii nonnunquam, ſæpe liberi.

4. Mart. Calor 101. gr. Os nunc aperit, ut poſſimus fauces intueri; quæ multum quidem tument, at multo, quam olim, minus; proque intenſa rubedine cunctæ albeſcunt, in dextris potiſſimum, ubi omnia pure albo perfuſa videntur. Continuamus uſum Cataplaſmatis ejuſdem, ejuſdemque gargarizatus. Tendines crebro ſubſiliunt. Celer multum, æqualis autem, liberque, pulſus eſt. Anxie ſæpe reſpirans, ſolamen ter quæſivit in ſedem conſidendo, in eaque non pendula ſedit, ſed firma erectaque. Oculi meliores. Appetitus aliquis. Sitis pauca. Gargarizatione, atque injectione frequentibus, ingens cum glutinis, tum puris copia, crebro ſolvitur. Pluries hodie dormivit parumper. Pauca a Clyſmate alvus. Urina ter ſponte miſſa, turbida & redditur, & manet, citoque fœtet. Calor veſpere 101. grad. Inquieta ac moleſta nox. Moroſa fuit. *Diacodium* reſpuit, aliaque.

5. Mart. Calor 102. grad. Pulſus celer eſt, & valde ſuppreſſus. Reſpiratio per intervalla facilior, & difficilior, pro more. Faucium minor tumor, ſed major dolor. Jamque nonus dies præteriit morbi.

Exemplo aliorum, in Gangrænam, mortemque, hoc modo tendentium, perterritus, Corticem peruvianum exhibendum eſſe decrevi, ſingulis ſeri lactis Tamarindinati libris guttas ſex ſpiritus Vitrioli addidi, attentus modo an ferrent fauces? Porro commode hæc tulerunt, emendatæque fuerunt ſic, ut deglutitio libera

fieret, appetitus rediret, & per intervalla ſomnus.

Quater pauca alvus. Bis reddita urina turbida, ex fuſco rubra. Semihoram ex lecto fuit. Pulſus tota die celer admodum. Reſpiratio anheloſa ſæpe, ac ſonora, doloremque ſiniſtri Thoracis lateris conjunctum habet; unde & emolliente cataplaſmate involvebatur latus. Gargarizatu, & injectu, fauces hinc inde rubicundæ quidem, at vix ultra tumentes.

Corticis autem decoctum in hiſce ſenſilibus, atque irritabilibus faucibus haud facilem ferendum, mitificare debui ſic, ut demum varia tentando modum, quo id ferrent, invenirem. Is porro talis erat. *Recip. Cort. peruv. pulv. uncias tres. Coque bihorio pura aqua, libræ tres colatæ d. u.* Ad hujus *uncias quatuor ſolius ſyrupi Rubi idæi uncias tres* adjici oportuit. Sumſit ſingula hora unciam, & ſæpe quid plus, ita ut nucthemeri tempore totum evacuaret, idque a die 9. morbi ad 31. uſque: ex eo vero tempore bidui ſpatio id abſumſit. Porro ex hiſtoria nunc danda hic uſus longior atque copioſior peruviani Corticis plene, ni fallor, juſtificabitur.

Calor veſpere 101. gr. Nocte non dormivit, & ad tertiam matutinam præ intolerabili totius pectoris dolore vehementer ejulavit; quamobrem renovatum Cataplaſma fuit. Ad auroram dormivit. Alvum non miſit, ſed urinam copioſam, ac jumentoſam.

6. Mart. Calor 101. grad. Nec fortis dicendus eſt, nec debilis pulſus, parum celer ſubinde. Idem de ejus æqualitate. Porro hæc omnia a reſpiratione nunc anheloſiore, nunc liberiore, gubernabantur: hæc enim, ut pluries jam notatum, anheloſior per intervalla reddita celeriorem longe, ac rhytmo, temporeque, inæqualem pulſum reddebant.

Dolor ad præcordia manet. Clyſma cum multo *Oleo lini* injectum eſt, ut ſi in tranſverſa, ſæpe altiore, coli inteſtini ſed doloris cauſa hæreret, mitigaretur.

Mo-

Moratum quidem diu eſt iu Inteſtino Oleum, dolorem vero non oblinivit. Sæpe hodie ſemiclauſis oculis dormivit. Lecto exempta non eſt, niſi quo tempore is reficeretur. Bis copioſam urinam valde turbidam miſit, tardius olentem.

Lucida facilioris reſpirationis intervalla rariora hodie, pergitque ad præcordia dolor, auctus, veſpere ſic, ut cor inde premi ſibi, velli, lacerarique vociferaretur. Cum vero & magnus pulſus eſſet, & plenus, & celerrimus, calor quoque toto corpore æqualis, venam lævi brachii tutudi, uncias quinque eduxi ſanguinis, rapide fluentis, craſſoque corio mox tecti; miſſurus copioſiorem, ſi non miteſceret dolor. Cum nihil ille cederet, alias quinque uncias, bihorio elapſo, emiſi. Hic cruor pellem ſibi non adſcivit. Principio minor pulſuum celeritas, cito autem celeritas eadem, quæ prius; dolorque idem præcordiorum; ita ut omnia repudiaret, alimentum, potum, medicinam. Calor 102. gr.

De cauſa olidi urinarum fœtoris ſolliciti, multa volvimus. Non potuit ægra unquam ſive jacens, ſive ſedens, ut ceteri ægri ſolent, mingere; ſed lecto exempta duntaxat, inſidenſque excipulo diu. Quamvis excipula puriſſima admoverentur, an ligno tamen non imbiberetur ſtercoreus fœtor, iſque lotium inficeret dubii, excipulum plane novum ſuppoſuimus, & lotium obtinuimus haud ultra fœtidum. Unde videtur lignum fœtore imprægnatum urinam infeciſſe. Fatendum tamen, etſi in novum excipulum excepta oluiſſet, necdum ſe natura ſua vere imbutam fuiſſe probaſſet, cum diu excipulo inſidenti ægræ, urinamque urgenti, facile quid fœcale ex ano exprimi potuiſſet, quod oculus in turbida urina ægre percepiſſet.

Nocte per intervalla dormivit. Inter ſomnos placidior, indolentiorque, multa omnino, ſive admonita, ſive ultronea, ſumſit, ac bibit. Aquam Avenæ cum

melle facilius admittunt fauces, quam ſerum lactis tamarind. Hauſit illius libras duas.

7. Mart. Calor 101. gr. Pulſus ac reſpiratio ut heri, dolor autem mitior. Hora 6. matutina vidi uncias tres commode deglutientem: cum vero a guttula in glottidem illapſa tuſſiret, præ dolore præcordiorum ejulantem, ac duorum minutorum ſpatio celerrime reſpirantem. Tunc pacatior, duo denuo cochlearia ſumſit, nec ultra voluit. Interim decoctum Corticis intra 32. horas evacuavit.

Hora 8. matutina pulſus plenus, fortis, æqualis, minus celer; reſpiratio minus cum celeris, tum brevis, inæqualiſque. Sæpius dormivit oculis probe clauſis. Iterum clyſma ſemioleoſum.

In duobus vitris oleum urinæ ſupernatat, in novum plane excipulum exceptæ. An quod inter mingendum quid injecti in anum olei una expreſſum ſit? Nihilominus a Practicis dudum didici, & plus ſimplici vice obſervavi, oleo clyſmate ſæpius injecto, diuque retento, in urina plus minus olei ſupernatare: at vero cum non in excipulum, ſed in vitrum mingeretur, & illi, & ego, certiores de hac re facti ſumus, cum ex Inteſtino recto admiſceri nihil tunc potuerit. Nam a vaſis hæmorrhoidalibus, quæ Inteſtino Recto, & Veſicæ communia, nonnunquam Veſicales hæmorrhoidas, ſeu hæmorrhoidalis per Veſicam cruoris fluorem, ducunt, reſorptio hic fieret olei, & in Veſicam infuſio?

Deglutitio per diem longe commodior, ut ſæpius, præter medicinam jus carnis, cum purum, tum hordei cremore miſtum, duoque poma cocta, ſumſerit. Fauces collabuntur perpetua gargarizatione, & injectione. Decoctum Corticis peruviani tanta Syrupi Rubi idei copia edulcorari, quo id fauces ferant, debet, ut ejusdem ſyrupi libram die aſſumat. Horarum 24 ſpatio nunc totum Decoctum evacuavit. Calor 100. gr. Breves, ſed plures, ſomnos habuit; evigilans autem

tem diligenter gargarizavit, & bibit. Jam lumborum conqueritur dolorem.

8. Mart. Calor 100. gr. Fortis, æqualis, modicæ celeritatis, pulſus. Reſpiratio bona quidem, tuſſienti vero doloroſa, fuit, pulſuſque eodem tempore & inæqualitas aucta, & celeritas; minus tamen, quam olim, quia mitior dolor eſt. Fauces naturales. Sæpius hoc die dormivit. Adfuit aliquis appetitus. Bis urinam, & ab enemate alvum depoſuit. Pulſus veſpere paulo & celerior, & compreſſior. Tranquille decumbenti reſpiratio naturalis; moventi autem ſe, aut per alios motæ, notabiliter celerior obſervatur.

Licet fauces bonæ, ardorem colli externi vehementer conqueritur. Id ſane ab acri cataplaſmate. Ideoque eo remoto ad albam, craſſam, fiſſamque colli epidermida *Emplaſtrum de Meliloto* adpoſitum eſt, Optima hic ſuppuratio; ablato mane ac veſpere emplaſtro, apparuit, pluribus diebus. Veſpere calor 101. gr. Nox bona. Continuat *Decoctum Cort. & ſerum lactis tamarind.*

9. Mart. Calor 102. gr. Celeritas inconſtans Pulſuum, ut & Reſpirationis. Dolor pectoris levis. Evacuavit alvum partim naturalem, partim pultiformem; biſque copioſam urinam, flavidiorem, turbidam, citoque fætentem, non odore ſtercoreo, quo ante, ſed urinoſo. Ex lecto ſeſquihoram ante meridiem fuit, poſt meridiem horam. Dormivit ſæpius. Appetivit nutrimenta. Suppurant externæ fauces. Cataplaſma hoc, & nata inde poſt inflammationem ſuppuratio, videntur expleviſſe id, quod *Hippocrates* innuit *Aphor. Sect. VI. n. 47. & Sect. VII. n. 49.* Deglutitio enim nunc bona.

10. Mart. Morbi die XIV. Calor 98. gr. uno alterove gradu naturali calore ſuperior. Pulſus bonus, & Reſpiratio. Pectoris exiguus dolor. Seſquihoram ante, bihorium poſt meridiem, ex lecto fuit, bis mul-

tum, mox fœtidum, minxit. Hodie vix dormiens, hilaris animi fuit, beneque comedit. Calor veſp. 99. gr. Nocte alvum naturalem egeſſit, & dormivit quinque horis conſequenter. Eadem Medicamenta.

11. Mart. Calor 99. grad. mane ac veſpere. Omnes functiones in integrum pene reſtitutæ. Omne lotium turbidum mox, fœtidumque. Faucibus valentibus, paucus modo ſyrupus cum Decocto ſumitur. Nox bona.

12. Mart. Mane calor 98. Veſp. 99. gr. Lotium putridum. Uncias duas Aquæ lax. vomuit; calentes ſumſerat: alias duas frigidas, poſteaque gelidæ hauſtum ſumſit; retinuit. Dejecit inde quinquies. Nox bona. Epidermis manuum pedumque deſquammatur.

13. Mart. Omnia bene. Lotium minus cito olere ceptum. A 14 die ad 27. mox miſſum oluit: a 23. die hypoſtaſin inchoavit. A die morbi 18. ad 37. quærelæ majores, minores, laſſitudinis, nec non doloris nunc dextri, nunc lævi brachii, nunc pectoris. Deſquammatio Epidermidis a die 16. in 40. perpetua, ſeu farinacea, ſeu furfurea, ſeu per lacinias. Perfecta atque conſtans ſubſequuta ſanitas eſt.

In hac Juvencula, in ejus Domino, filioque, facta, deſquammatione, crena, ſive ſulcus, in ſingulis manuum pedumque unguibus apparuit ad dictam unguis lunulam, tranſverſuſque ille, nec tactu minus, quam viſu percipiendus, cum ungue creſcens, nec niſi conſueti incrementi unguis tempore cum eo abſcindendus. Unguis linea ſerrata in aciem pucta, ex cute natus, Epidermide tectus, morbi materiem excipere a cute, & epidermide, ad uſque lunulam, poteſt: ſupra lunulam vero craſſior, compactiorque, materiem ſiſtit, eandem non, niſi creſcentibus ſuis per longitudinem fibris promovet, paulatimque ad ſuum marginem ducit: ita ut demum hæc crena, ſeu ſulcus, cum luxuriante unguis extremo abſcindatur. Unguium deformitatem & alii cutanei morbi habent. *Celſus Libro V.*

ap.

„ *Cap.* 28. Impetigo albida infeſtare quoque ungues „ ſolet. Et, Pſora ungues duros, ſcabroſque gignit. In hiſce acrior penetrantiorque materies unguis totam perreptare ſubſtantiam videtur.

§. IV. Hiſtoriam completam febris ſcarlatinæ dare volui, ut Medici juniores, quique eorum vice ſupplere ſæpe debent, Chirurgi, ejuſdem malignitatem perpenderent, curamque intuerentur. Hiſtoria hæc fundamentum ponit, plura nunc de hoc morbo proferendi. Anno 1760. in Theſibus *de Febrium diviſionibus* ejus definitionem dederam, diviſionemque in malignam, ac benignam; nomina quibus inſigniatur varia: præcipuos qui de eo ſcripſerint Autores; unaque ejus epidemiam, quam anno 1748. & 1749. *Hagæ-Batavorum* videram: omnia autem curſim, cum Theſes tantummodo eſſent, elaboratioris tandem operis prodromæ.

Anuo 1742. Germanice de eodem ſcripſit *Joannes Storch Medicus Gothanus*, atque poſt datam 200. ægrorum Hiſtoriam, de morbi nomine egit, deque ejus natura, cauſis phænomenis, & curatione: opus profecto egregium, utileque eſt; digniſſimum, quod omnium Medicorum manibus teratur.

Anno 1762. Viennenſis egregius Medicus, *Marcus Antonius Plencis*, edidit *Viennæ* varios tractatus, diviſos in Tomos quatuor, quorum tertius *de Scarlatina febre* eſt, docte, maſcule, ac vere practice conſcriptus; cujus plurimum uſum in hiſce faciam.

Non immorabor Quæſtioni ab his claris motæ Viris, fueritne hic morbus Venerandæ antiquitati notus, an recentioris modo ævi ſit? Similitudo ejus cum morbillis tanta, ut etiam poſteriore hoc tempore in medicorum ſcriptis morbus uterque confundatur: Veterum negligentia in acutis Exanthematibus tanto major, quo accuratius, juſtoque forſitan ſubtilius, exanthemata Chronica & diſcriminarint, & exararint; ſuſpicionem

noti ipſis morbi ſuggerunt. Nihilominus lectis omnibus conficere debemus ſæculo XVI. & ineunte XVII. rariorem fuiſſe, ut ex *Foreſto*, *Sennerto*, &c. liquet; finiente XVII. ſæculo & frequentiorem, & periculi rarioris extitiſſe; hoc vero ſæculo noſtro, cum frequentiorem, tum malitioſiorem in gentem humanam ſæviiſſe.

Nomina morbi varia, erronea ſæpe, ineptaque, quibus eum Medici quondam appellarunt, laudatis in Scriptoribus invenire eſt. Scarlatinæ nomine, barbaro ſatis, jam venit, a colore panni, vulgo ſic appellati, mutuato, civitateque, ut videtur, in Arte donato. Eſt febris acuta, exanthematica rubras, eaſdemque latas, maculas proferens, organa deglutitionis non raro impetens, Epidermidis in deſquammationem abeuns, & infamis præcipue periodo ſua altera, unius, alterius, tertiæ, & ultra ſeptimanæ, qua tumore corporis vario, anxietate, debilitate, hominem non raro in longe majus diſcrimen, quam in periodo priore, conjicit. Infantilis morbus appellatur, quemadmodum Variolæ: ut vero hæ, ſic & ille, haud infrequenter adoritur adultos. Meritoque febris acutæ appellatione notatur, licet plures febrire vix videantur: pari modo, quo plures Variolas, acutum ſane morbum, vix febrientes abſolvant. In ejuſdem popularitate, ſi & tunc frequens Morbillus eſt, alter morbus ſæpe alterius nomine recenſetur; ut etiam apud *Mortonum*, alioſque, pro altero alter deſcribatur. Paſſim diſtinguuntur tamen, cum peculiari ſymtomatum natura prodeant, formaque macularum, potiſſimum vero altera ſua periodo.

Morbi benignitatem, atque malignitatem, & ſporadica ejuſdem præſentia, & epidemica, manifeſtant. In benigna Scarlatina multa medicina opus non eſt; ſola natura eam curat, adjuta paucis: præpoſtera medicina malignitatem ſæpe homini infert, & mortem. Id quod ſingulis in morbis, quos exanthematicos vocant, obti-

obtinet; ut ſæculo abhinc plorabat *Sydenhamus*. Hic vero morbus id peculiare habet præ ceteris id genus morbis, ut libero quidem, ſerenoque aere gaudeat, aprico autem, ventiſque agitato, in ſecundam ſuam periodum, alias longe rarius obſervabilem, crebro abeat. Neque ſic ejus pravitas terminatur: frequenter enim hæc tanta eſt, ut in gangrænam ſphacelumque, & fauces convertat, & buccas, & linguam; oſſa in cariem vel diſſolutionem; univerſum cruorem in Mephitim: quorum omnium plura exempla vidi in Epid. an. 1748. & 1749. Egregius *Morton Pyretologiæ Cap.* 5. Scarlatinam ſeptuagenariæ Matronæ febrim, in Elencho Capitis, deſcribit *motibus diriſſimis & peſtilentibus ſtipatam*; ad finem vero Capitis ipſam Peſtem appellat, repetitque dicendo „ a peſte, inquam, „ evaſit, quoniam venenum morbi prædicti peſtilentia- „ lis fermenti malignitatem adæquabat: & ſi quando „ Venenum iſtiuſmodi morbilloſum (qua appellatione „ ſcarlatinam & alibi, & hic, recenſet) criſi perfe- „ cta per cuticulam propelli haud poteſt, tanquam „ venenum peſtilentiale glandulas ſponte petit Narium, „ Faucium, Inguinum, eaſque inflammat & exulce- „ rat, nec non Carcinomata, Budones, & Parotides „ excitat.

Pauca hæc ſufficiant; ut capiatur quam ob cauſam ægrorum trium hiſtoriam adeo prolixam, operoſamque adeo medicationem, tradere debuerim, Phlebotomiæ neceſſitatem, utilitatemque inſignem, tum & Antiſepticorum, atque Corticis peruviani præprimis, liberalem uſum demonſtrari oportuit.

Triſte memoratæ Epidemiæ fatum me, alioſque Practicos, hanc viam capeſſere docuerat; quandoquidem cæteroqui ſinguli, qui ad malignitatem deſcriptam provecto malo pervenerant, miſere perirent; pluresque eorum morte eriperentur, quibus, ſic affectis, hæc auxilia adhibebantur; ac tandem iiſdem auxiliis tem-

peſti-

peſtive admotis, omnes, ne in omnium peſſimum mali graduum inciderent, præſervarentur. Eſt porro notandum in morbi malitia minore unciam mediam pulveris, quotidie ſumtam, diuque continuatam, curam abſolvere; in maligniore vero pravitate ejus determinari non poſſe quantitatem, ſed vel non dandum eſſe, vel liberali manu, donec juvet. Viro meo §. II. media uncia, trium ſeptimanarum ſpatio quotidie ſumta, ſuffecit, ut incipientis malitiæ impetus obtunderetur, neve in ſtadium morbi alterum, de quo mox pluribus, incideret. In ægris vero §. I. & III. Functionum læſio ingens, ſtadiique ſecundi minæ, liberalem exegere quantitatem.

Stadium morbi alterum incurritur a commiſſis quidem in uſu ſex rerum naturalium erroribus, ſed omnium maxime a maturiore expoſitione corporis in aera frigore, ventiſve, inimicum, idque intra unam, alteram, tertiamve, ab abſoluta periodo prima, hebdomadam. Haud vero ab his cauſis duntaxat, verum etiam a relicta, ac ſubdole latente malignitate, ut morbus curatus videatur, nec tamen ſit. Cur enim toties in alterum hoc ſtadium inciderent ii, qui nullum horum errorum commiſerunt? Vide Viros laudatos *Joannem Storch pag.* 148. & *M. A. Plencis. pag.* 118. Et quoque Pueri, Viri, ac Juvenculæ, Hiſtoriæ, §. I. II. III. abunde docuerunt, etiam citra ejuſmodi cauſas, ſtadii ſecundi principia animadverſa, nec niſi peruviano Cortice, ne adoleſcerent, præpedita fuiſſe.

Mirabitur forte quis Scarlatinam & in primo ſuo impetu, & præſertim in ſecundo, tam graphice hic deſcribi, interea dum hujus malignitatis ne umbram quidem multorum Autorum deſcriptiones habeant. Cauſa hujus diverſæ deſcriptionis multiplex eſt. *Primo.* Scarlatina tam benigna cum ſæpe ſit, ut vix mereatur morbi nomen, Medici qui non niſi talem viderunt,

eam

eam non niſi talem deſcribere potuerunt, & tantummodo prava medicatione malignam. *Londini* ſic fuiſſe videtur ab anno 1661. ad 1675 ita ut *Sydenhami* in manus inciderit nemo, quem non invaſiſſet benigna leviſque; niſi perverſe actum cum illo eſſet.

Secundo. Differentes morbi deſcriptiones differentia Regionum peperit. Quo, verbi cauſa, tempore primam editionem *Inſtitutionum Medicarum* dabat Celeberrimus Vir dignus digni Patris, ad cineres uſque mihi colendi, filius, *Joannes Ooſterdyk Schacht*, eam utique Scarlatinæ naturam deſcripſit, quam & Medicus olim, & annis 18. *Profeſſor Medicinæ*, benignam ſemper, alteroque ſtadio carentem, toties viderat: interea dum in *Gothano Ducatu Storchius* ingentem malitiam morbi, numeroſaſque lugeret ab altero ſtadio ſtrages.

Solvitur ſic Problema ab exp. Viro *Plencis Tract. de Scarl.* §. LVI. propoſitum: „ Interim, ſcribit, ſi „ tempora combinare licet, quibus Erud. Magnif. Ar„ chiater *de Haen* in ſua Med. Rat. (*Theſibus de Fe*„ *bribus*) aſſerit Scarlatinam perquam malignam 1748. „ (& 1749.) in *Hollandia* (*Hagæ-Batavorum*) graſ„ ſatam fuiſſe; mirari ſatis non valeo, quod *Cl. de* „ *Gorter* qui 1750. adeoque biennio tardius, hæc de „ Scarlatina opera (Syſtema praxeos Medicæ) evul„ gavit, nullam de prædictæ Scarlatinæ malignitate „ mentionem faciat. „ Non eſt profecto quod miretur Vir clariſſimus, ſi attendat ad locorum diſtantiam. Celeberrimus *de Gorter*, *Harderovici* in Provincia *Geldriæ*, ego *Hagæ-Batavorum* in Provincia *Hollandiæ*, exercui Praxin. Non vidit in ſua Provincia morbum, quem ego in mea: ſi non vidit, deſcribere non potuit. Quin & in eadem Provincia ſi ſcripſiſſet, potuiſſet, niſi commercio literario aliarum urbium inſtructus fuiſſet, de ſcarlatina eadem, quæ nunc, protuliſſe; cum vicinas urbes labes non attingeret, quæ premebat

iſtam,

iſtam. Male enim ſcribor Provinciam totam nominaſſe, qui ſolius Metropoleos meminerim. Id interina ex ejuſdem Magnifici Ruſſorum Imperatricis Archiatri *Compendio Medicinæ* conſtat, quod non ita benignam Scarlatinam ſemper crediderit, quin genitricem eandem cum Hecticæ febris, tum Convulſionum, agnoverit.

Tertio. Scarlatina à pluribus Autoribus ſic deſcripta videtur, ut hi cum Urticali pruritu, illi cum Morbillis, aut ex ignorantia, aut, ut ipſi monent, de induſtria confuderint. Hinc ſæpe gravis, periculoſus, non raro diuturnus, aliorumque morborum ferax, morbus audit; illis adeo benignus, ut inter morbos vix videatur recenſendus. Scarlatina utique nobis levior ac benigna appellata, non eſt plerumque adeo levis, ut minime dicas non ægrotare infantes. Ut proinde qui ne morbum quidem vocandam eſſe ſcarlatinam cenſuerunt, levius eruptionis genus pro eadem habuiſſe videantur. E contrario qui eandem pro morbillis habuerunt, eos plerumque gravem morbum Scarlatinam deprehendiſſe oportuit, cum Morbillus gravis morbus, ac Variolis ſæpe pejor, exiſtat. Vexillifer hic *Mortonus* eſt, qui ſtatuit „ in Morbillis efflorеſcentiam in„ terſtitiis figura diverſa, oblonga ſcilicet, quadrata, „ vel multangula præditis, variegatam eſſe: namque, „ ait, non una continuata inflammatione, ſeu rube„ dine, ut in febre Scarlatina, pertunditur cuticula. „ Quo criterio duntaxat hæc efflorеſcentia ab altera, „ quæ febrem ſcarlatinam comitatur, dignoſcenda eſt. „ Quæ differentia, (ut initio capitis V. monet,) „ tanti non eſt, ut alterum morbum conſtituat, niſi „ pari ratione Variolæ confluentes & diſtinctæ . . . . „ ceterique morbi, ex accidenti aliquo inter ſe diffe„ rentes, ubi cauſæ, ſymptomata, prognoſtica, cura„ tivæ indicationes, atque methodus medendi, ab in„ vicem minime diſtent, in diverſos morbos dividantur.

Suffi-

Sufficiant hæc, ut ratio diſcrepantiarum intelligatur, quam in hujuſce morbi definitione aut deſcriptione, offendimus. Sed minus recte qui cum aliis morbis eam confuderint, egiſſe, evidentiſſime, poſt *Storchium* oſtendit *Clarus Plencifius*, cum morbilli eo altero ſtadio carentes, a Scarlatina eodem infami, toto cœlo differant. Ita ut ipſe egregius Vir *Mortonus* cogeretur Morbillis aliena ſymptomata adſcribere, dum ab iiſdem Hydropem intercutem, Hydropem cavitatum, &c. natum eſſe refert, quæ proprie ſecundi Scarlatinæ ſtadii ſymptomata ſunt.

De cura primi ſtadii ſcarlatinæ, qua compeſcatur ejuſdem malignitas, deque cautela neceſſaria, ne in alterum ſtadium abeat, ſermone opus vix eſt, quod in Hiſtoria ægrorum is multus fuerit, inaniſque ejus repetitio foret. Corticis peruviani ſi aliquo in morbo diuturnus eſſe debeat, larguſque uſus, in hoc ſaltem debere conſtitit. Expoſitione quidem egeret Phlebotomia, bis extante Scarlatina facta, biſque necdum terminato ſquammarum caſu repetita; verum cum capite *de Febri Peſtilentiali* hæc agitanda quæſtio ſit, malim eo remittere Lectores.

De cura ſtadii ſecundi quædam hic monenda veniunt. Tumor corporis univerſi Leucophlegmaticus, major, minorve, adeo ſæpe calamitoſus eſt, ut ſerum in viſceribus variis, potiſſimumque in Pulmonibus, aut celluloſitatem involucrorum, aut celluloſitatem integrum Viſcus perreptantem penitus expleat, reſpirationem difficilem, ac fere ſuffocantem reddat, deliria, convulſiones, & interitum generet. Id dum fit, Diuretica ac Purgantia egregii ſæpe hic effectus ſunt; Sudatoria vix unquam, præ impenetrabili fere corporis hoc in caſu ſuperficie. Utriuſque hujus Claſſis ea potiſſimum laudantur, quæ una antiphlogiſtica ſint. Clyſmata famulentur utriſque. Peruviæ Cortex intermiſcendus eſt, iis præ ceteris præſtantiſſimus, quos alvo

facit

facit liberales. Hydropem Aſciten eo evacuatam hoc modo vidi. Non raro tamen malum omni remedio majus eſt. Decimus quiſque *Storchio*, omnem lapidem ad ſervandum moventi, peribat.

Hinc, referente *Cl. Plenciſio* laudatur in *Auſtria* remedium, quod Magnif. Archiatrum *Weber de Turnberg* autorem habere dicitur; cujus vires & in hoc, & in aliis, imo deſperatis in morbis, ſummæ efficaciæ eſſe deprehenſum fuit. Compoſitio hæc eſt: *Recip. Rhei electi*, *Spir. Sal. coagulati an. dr. ij. Mercurii dulcis*, *Auri fulminantis*, *Extracti ſquillæ an. dr. j. Rob Junip. q. ſ. ut. f. pil. gr. j. vel. jj. auro argentove obvolvendæ.* Lex autem aſſumendi eſt ut: Primo pro ratione ætatis morbique violentia, quovis bihorio, una alterave pilula deglutiatur, ſic ut ſolvatur alvus ſingulo die ter quaterque: ſin minus, ut maſſa pilularum acuetur ſive *Mechoacannæ Magiſterio*, ſive *Diagrydio ſulphurato*, ſive *Maſſa pilularum Cochiæ*. Secundo, Ut ſuperbibatur infuſum Diureticum *Baccarum Juniperi*, ſeu *Rad. aperientium*, ne in Ptyaliſmum incidat æger. Tertio. Ut poſt trium quatuorve dierum uſum a remedio uno aut altero die abſtineat. Quarto Ut paregoricis ſedetur, qui forſan a remedio excitaretur, motus, ac perturbatio. Quinto. Ut non detur hoc remedium in febre validiore. Ea ejus deprehenſa virtus legitur, ut intra unum, alterumve diem, ingens ſeri veſica alvoque copia eliminetur, atque ita cito concidat hydropicus tumor.

Novi quidem *Auri fulminantis* non rite parati vires noxias, dextre confecti, nullas perhiberi; ejuſdemque opinionis me quondam fuiſſe *Tomus XI. pag.* 138. docet. Ea tamen *Hoffmanni* ſententia non erat, Viri utique in Chemicis haud minus, qua in Practicis, magni. Arctiſſimus enim, ſalium, inquit *Obſ. Chem. lib.* 3. „ in Magiſteriis & præcipitatis, nexui, eſt, quod videmus „ in *Auro fulminante*, Calce lunari per ſpiritum ſalis

„ fa-

„ facta; ita ut aquæ affuſio ægerrime ea edulcoret:
„ quare etiam a reſiduis ſalinis, intra eorum poros
„ particulis, ipſorum medicinalis efficacia promanat. „
Curatio certe felix a claro *Plenciſio* relata, tum & quæ ſequuntur ibidem, mutare opinionem jubent. Addit enim ille illuſtrem Archiatrum *Weberum* ejuſmodi remedii efficaciam aliis multis, iiſque pertinaciſſimis in morbis, expertum eſſe, in *Ileo*, & *Iſchuria* ſcilicet, modo ſocia inflammatione carerent; & tum & in *Suffocante Catarrho*, inque *humido Aſthmate* fere enecante. Nequeo memorabilem, quæ ibidem narratur, præterire hiſtoriam. Libera Baroniſſa, ut vocant, *de Kleng*, ex humido Aſthmate orthopnoeica, nec ad decumbendum, reſpirandum, fandumque apta, mortis in limine jam ſita credebatur, quandoquidem a celebratiſſimis Artis noſtræ internis externiſque præſidiis nihil tuliſſet opis: tandem *Weberi* conſilio pulvis datus, quem *Auri fulminantis gr. VIII. Mercurii dulcis gr. III. ſacchari gr. XII.* componebant, horamque poſtea alter, alvo ſoluta, ingens levamen attulit; continuatus autem, ſed rarior, ſalutem integram reddidit, ut Autor idem, qui illi diu noctuque adſtitit, oculatus teſtis refert. *Vid. Tract. III. de Scarlat. a pag.* 125. *ad* 127.

CAPUT VIII.

De Miliaribus, & Petechiis.

Cauſa exponitur cur hoc genus morborum hic prætereatur.

TOties de morbis iſtis quid cenſeri debeat, quid expertus ipſe ſim, quemque locum in Schola Medica

dica obtineant, prioribus diverſi tituli Tractatibus, aperui; ut profecto repetendis iisdem, acta agere viderer. Eoque magis, quod graviſſimis noſtra in Arte Viris nunc viſum ſit, id in ſe negotii ſuſcipere; ut, quæ protuli quondam ego, quæ urſi toties, quæ recentioribus obſervatis, exempliſque probavi, ſua experientia propria confirment. Ita ut hujus belli dirimendi curam aliis committere tuto poſſim. Quæ vero nova obſervaverim, quæ meam de hiſce roborare ſententiam queant, malo hæc in Caput ſequens *de Febribus vere malignis* reſervare, eoquod eo propius pertinere, majoremque dicendis autoritatem conciliare, videantur.

CAPUT IX.

De Febribus malignis.

§. I. *Maligna hujus anni febris in cauſa eſt, quod de ea agatur. Ejus Natura deſcribitur, & ſæpe exanthematica eſt.* §. II. *Hiſtoria prima Febris Petechialis. Cura antiphlogiſtica, in aere libero, petechiæ in febris cruditate diſparent.* §. III. *Hiſtoria altera febris, cujus Petechiæ ut prioris, antiphlogiſticis in cruditate diſparuerunt.* §. IV. *Hiſtoriæ aliquot priorum ſimiles. Quæſtio famoſa diſcutitur, An morbi acuti dividendi in eos ſint, qui a condenſatis, & in illos, qui a diſſolutis humoribus, gignantur? Reſponſio prima quæritur ab autoritate; quæ hic deeſſe reperitur: Secunda quæritur ab experientia; quæ illi neutiquam favet. Hac occaſione examen inſtituitur ſanguinis: quo in benigno, æque atque in maligno morbo, rite perſpecto, evidens fit, nihil ad propoſitam-*

iam Opinionem firmandum ex eo confici poſſe. Rationes enarrantur cur difficillimum reddatur ſanguinis examen. Animadverſio de Aquis cum potabilibus tum medicatis. Et hæ, & Alimentorum diverſitas, tam in corpore, quam extra illud, variare humores noſtros, admiſtæ cum illis, poſſunt, debentque. Tandem experimenta capta in morbis benignis & malignis, in ſanguine ægrorum, fallacem hanc Opinionem, & damnoſam eſſe, arguunt.

§. I.

FEbris malignæ, eo jam ſæpius expoſito malignitatis ſenſu, ejuſdemque epidemicæ, triſte ſane exemplum nobis hic annus 1771. dedit; quæ *Aprili* menſe orſa, ac bonam *Veris Æſtatiſque* partem emenſa, *Autumnoque* cedere viſa, hac hyeme permolli in multos denuo, popellum potiſſimum, ſæviit. Haud enim hic mihi mens eſt, de illis malignis febribus agere, quas dira fames in vicinia genuit, ſymptomatibus longe aliis, popularitatis durabilitate, hominumque plurimorum cæde, infames: has quippe iis deſcribundas relinquo, qui eaſdem propius contemplati, & animo humanitatis, Religioniſque pleno, medicati ſunt. Unde de iis ſolummodo febribus ſermo erit, quas intra mœnia, ſuburbiaque ſua *Vienna* vidit, luxitque.

Morbus unicus erat, ſed varius invadendi modus: ita ut multum hi, parum illi; hi alterno die, vagis alii temporibus, febrire viderentur: ut iterum alii ſigna gravioris inflammationis ſive faucium, ſive laterum, ſive pulmonis, ventriſve, præ ſe ferrent, alii vero minime; ut præterea plures mox oppreſſi violentia morbi, decumbere cogerentur, non pauci autem ad res agendas quidem debiliores, non multum tamen lecto inhærerent: ut denique plures in lectum a morbi principio proſtrati, die tertio, aut quarto, aut

quinto, aut ſeriore, Petechiis, Miliaribuſve, ſeu albis, ſeu rubris, ſeu commixſtis ſcaterent, ac brevi perirent; alii autem decimum duodecimum, quartum decimum diem attingentes, in delirium mite, dein in delirium ferox, ac furibundum, inciderent, & aut convulſi perirent, aut non niſi poſt ſummos reſtituerentur labores. Major, minorve debilitas, paucioribus exceptis, ſtupor ac hebetudo capitis, pleroſque omnes a principio ad finem uſque, concomitabatur. Intercurrerunt haud pauci, quibus validæ Inflammationis ſive capitis, ſive laterum, ſive pulmonis, ſigna adeſſe viderentur citra vel minima in his, citra multa in illis, febris in pulſu indicia; quos nihilominus methodus inflammatoria primum, cortex peruvianus deinde datus, periculo eripuerunt. Ipſa porro natura febris, ut malignarum complurium eſſe conſuevit, erat *Continuæ remittentis*.

Cum multis eo tempore Medicis de hoc morbo conferens, intellexi tam in Urbe, Suburbiiſque, quam in proximioribus Pagis, vim quam plurimam hominum Petechiis atque Convulſionibus perire; vel quod ægri ſuapte ſponte, vel Muliercularum, Balneatorum, imo & quorundam Medicorum, conſilio, in lecto, in calido nec renovato aere, ponderoſoque ſtragulorum onere, ſuffocarentur; quodque *Peruviæ Corticis* vel nulla, vel parcior, vel ſerior ſaltem, datio foret.

Cum ineunte *Majo* conſuetum meum Prædium ſuburbanum repetiviſſem, occaſiones captavi adeundi cum Medicis pauperes eorum ægros, & ipſemet *Hortulani mei uxoris*, recentiſſime ægrotantis, curam in me ſuſcepi. Edoctus ergo ipſa experientia factæ mihi a pluribus Medicis relationis veritatem, quam primum curavi ex Noſocomio *SS. TRIN.* tres ejuſmodi ægros in Noſocomium meum practicum, publicæ demonſtrationis cauſa, deferri.

§. II.

§. II. Primus Sutor erat 24. ann., qui Variolas & Morbillos infans paſſus, valetudine perpetua, eaque integerrima, uſus erat. Sex autem ſeptimanis, antequam eum hæc febris invaderet, male ſibi eſſe ſentiens, venam prima vice vitæ curaverat ſibi tundi. Vena ſecta in febrim quotidianam incidit, principio brevi a meridie, paulatim ſerius invadentem, & in Noſocomio *Fratrum miſericordiæ* poſt 12. acceſſum profligatam. Ex illo Noſocomio ante tres abhinc ſeptimanas egreſſus, laſſitudinemque, atque mediocrem admodum appetitum expertus, ad laborem, dura neceſſitate coactus, rediit.

Die 19 *Maji.* creſcente laſſitudine, eique nunc Cephalalgia, Pectoris oppreſſione, proſtrato penitus appetitu; ſiti, nauſea, rariore alvo, vigilia, adjunctis, languidos tamen artus coegit ad laborem; donec 25. Maji a Magiſtro demitteretur.

26. Maji. Poſt multos inanes vomendi conatus, demum vomens amara, adiit Noſ. *SS. TRIN.* e quo mox ad nos geſtatorio allatus eſt. Suſcepimus itaque eum morbi die *octavo* cepto, celeres admodum habentem pulſus, ſudores, plenoſque, oppreſſum pectore, difficilius reſpirantem, capite hebetem dolentemque, ſitientem, quovis appetitu carentem, artus dedolatum, tandem Petechiis per omnes artus, inque pectore, maculatum. Nihil interni, nihil externi auxilii, admotum ipſi fuerat. Pavidus homo, morte formidans toto tempore, ſummam exhibuit nobis morbi cruditatem.

Ea de cauſa mox vena ipſi in brachio ſecta fuit, *Decoctum Avenæ cum Melle & Nitro* in potum datum, Decoctumque aliud paratum ex *Rad. Gram. Tarax. c toto a unc. jii. Hora coq. c aq. p. Libris colatis IV. adde Rob. ſamb. Oxymel. ſimpl. a unc. ji Nitri puri dr. ji.* cujus uncias duas ſingula hora ſumſit. Suris Veſicantia admovebantur, Pedibus Epiſpaſtica, & Clyſma immiſſum eſt. Inde capite ac pectore melior, bihorio veſpere obdormivit, nocte autem plus quinque

 ho-

heris. Calor veſpere 102. g. fuit. Os amarum conqueſtus eſt.

27. Maji. Poſt quartam horam matutinam Colico dolore valido, Teneſmoque, laboranti, immiſſum Clyſma eſt, ex *Decocto emoll.* & bona *Olei Lini* portione, compoſitum. Prodeunte alvo, partim liquida, partim coacta, & teneſmus ſiluit, & colica. Levis aderat a Veſicante ſtranguria. Non liber pulſus, neque admodum celer. Reſpiratio levius læſa. Hoc mane dormiens digitis ludebat perpetuo. Calor 102. gr. Urinæ heſternæ, nocturnæque, copioſæ, colore ferme naturales, ſed omnes, quarta excepta, abſque contentis.

Pulſus, atque Convulſionis principium, morbo exiſtente crudo, venæ ſectionem ſuadebant, mittebanturque unciæ ſanguinis decem, cruſta, dum quieviſſet, carentis, bonique. Ter alvus liquida, colore fuſca. Petechiæ plurima evanuere parte: *Corticis Peruviani Decocti, ſuique aperientis prioris*, uncias duas alternatim ſingulis horis hodie cepit ſumere, & diu proſequutus eſt. Et ante Corticis uſum, & ſub eodem, oris amaritudinem conqueſtus eſt perpetuo. Sitis mediocris. Vix læſa reſpriratio. Calor veſpere idem, qui mane. Nox bona.

28. Maji. Calor mane ac veſpere idem hodie, qui heri. Celerior quidem, ſed liberior pulſus. Reſpiratio bona. Petechiarum ne umbra quidem ſupereſt. Alvus compacta una, duæ pultiformes. Urinæ colore naturales, cum enæoremate ſuſpenſo. Capitis rediit dolor, pectoris oppreſſio, difficiliorque reſpiratio: quamobrem ſingulo *Decocti aperientis* vaſculo cochleare *oxymel. ſquill.* additum fuit. Cum vero ad 5. pomeridianam reſpiratio difficillima redderetur, licet cocta jam alvus eſſet, & Peruvianus Cortex daretur, diemque jam ageret morbus decimum, imminens vitæ periculum Phlebotomiam indicabat; qua unciis quinque ſanguinis detractis, mox ingens rerum apparuit in meliores mutatio.

Jam-

Jamque appetere cepit, & poma cocta grate comedit. Nox bona.

29. Maji. Calor mane ac veſpere 101. grad. Celerior, ſed bonus pulſus, bonaque reſpiratio. Pure veſicantia madent. Appetitus. Urinæ heſternarum ſimiles; Et ſic auctæ vires, ut ſederit horam ex lecto. Per diem modice celer pulſus, bonuſque. Nox bona.

30. Maji. Calor mane ac veſpere idem, qui heri Moderate celer pulſus, ſubdurus, æqualis. Bona cum libero pectore reſpiratio. Ab enemate alvus pauca, colore fuſca. Ex lecto bis hora fuit. Urinæ quales dierum priorum. Lingua ut ſemper, leviter albida, non ſicca. Terrifica ſomnia, ex melancholia viri, mortiſque continuo metu nata, dulces turbarunt, quibus eouſque gaviſus erat, noctes.

31. Maji. Calor mane ac veſpere 100. gr. Celer ac ſubdurus pulſus. Liberum cum naturali reſpiratione pectus. Lingua ſubalbida, ſubſicca. Sitire ſe quamvis neget, bibit, ultra decocta ſua, menſuras duas aquæ avenæ. Bis ante meridiem alvum reddidit fuſcam, pultiformem, paucam tamen; poſt meridiem quinquies ſimili materie corpus lectumque conſpurcavit, inſcius, ut ait, biſque in excipulum: non quod id petiviſſet, ſed quod id ſuppoſitum ſibi eſſet. Minus ex lecto potuit ſedere, laſſior, perpetuoque comatoſus. Mite per diem delirium, veſpere frequentius: unde cum totum hoc minime criticum in die 13. ſed mere ſymptomaticum, appareret, veſicans impoſitum Nuchæ fuit. Uncia *ſyrup. Diacodii* parum nocte dormivit, deliravit.

1. Junii. Calor mane, ac veſpere gradu unico, quam heri, major. Pulſus ac reſpiratio propemodum naturales. Urina intenſior colore fit, cum ſuſpenſo enæoremate. Levis tendinum ſubſultus. Semel nocte, ſemel mane, alvus liquida miſſa in excipulum fuit,

nonies autem poſt meridiem in lectum : nonies dico, nam toties mutata linteamina fuerunt, quæ ſuppoſita clunibus, ad primum perceptum fœtorem renovantur, ne in putrida athmoſphæra diu hæreant ægri, neve excorientur.

Nuchæ, atque ſurarum veſicantia optime operantur. Comate vero, interpoſitoque delirio, incrementa capientibus, alia duo internis ſunt admota femoribus. Et ob nimiam ſymptomaticam alvum decocto aperienti ſuffecta *Emulſio* eſt, cujus *Libris duabus ſyrupi Diacodii*, *& Pap. Rhoeados*, *a uncia* addebatur. Frequens quidem die ſomnus, ſed brevis. Quare nocte alia *uncia ſyr. Diacodii* emulſioni addebatur, ſomnus autem nihilo melior. Parum ex lecto fuit.

2. Junii. Mane ac veſpere calor, ut heri. Pulſus paulo celerior, ſubdurus, æqualis. Reſpiratio bona. Coma. Frequentior tendinum ſubſultus. Urina tarde turbari cepta hodie eſt. Minus delirus fuit, plus dormivit. Unicam in excipulum reddidit, non pravam, alvum. Ab hora tertia pomeridiana nihil ultra deglutiit, quodque ori infundebatur, elabi ſivit. Nec audire ultra, neque videre prorſum videbatur. Pauloque poſt conſpurcavit, ac comminxit ſeſe. Interea temporis cum pulſus, tum reſpiratio, propemodum naturales fuere. Injecto clyſmate alvus flava prodiit, ac pultiformis. Sub noctem denuo nonnihil gula tranſmiſit. Veſicantia optime. Poſt unciam ſyrupi Diacodii bona nox. Hæc omnia contigere morbi 15. die, nunquam critico.

3. *J*unii. Calor mane ut binis prioribus diebus. Pulſus bonus, reſpiratio bona, coma leve, apta reſponſio, nonnulla tuſſis. Neque conſpurcavit ſe hodie, neque comminxit ſe. Alvus flava pultiformis. Urinæ fuſcæ, tarde turbatæ, manent jumentoſæ. Deglutitio bona, Veſpere calor 100. gr. Continuat corticis decoctum. & emulſum.

4. Ju-

4. Junii. Morbi 17. Calor mane ac veſpere 99. gr. Pulſus præter celeritatem modicam naturalis. Reſpiratio bona. Fuſcæ urinæ cum ſuſpenſo enæoremate. Tuſſis cum ſputis paucis, coctis. Appetitus. Fere horam ex lecto. Bis nocte alvus pultem referens. Nox bona. Sputa ergo alvuſque critica.

5. Junii. Calor mane ac veſpere ut heri: Pulſus, reſpiratio, ſputa cocta, urina cruda, ſeſſio extra lectum ut heri. Poſt meridiem ſomnolentior, pulſuque concitatiore fuit. Veſicantia ſuppurant. Alvus critica. Nox bona.

6. Junii. Calor mane 99. gr. Pulſus ſubdurus, celerior heſterno. Reſpiratio bona. Tuſſis, copioſioraque ſputa, bene cocta. Urina cruda. Appetitus. Minor ſomnolentia. Vires valentiores, ut quater per horam voluerit in ſede morari. Calor 100. gr. Nox bona.

7. Junii. Morbi 20. dies. Calor 98. gr. Pulſus, & Reſpiratio fere naturales. Virium incrementum obſervatur quotidie. Alvus ut diebus præcedentibus, ita hodie diebuſque ſequentibus, vere critica. Urinæ vero perpetuam quandam cruditatem enæorematum ſuſpenſione referunt. Decoctum Corticis Peruviani conſtanter eadem quantitate ſumſit ad 24. diem morbi, inde ad 27. diem mediam partem; a 27. ad 35. quartam. Acrior nonnunquam tuſſis medicamenta quæ involverent, ſæpe petiit. Sputa haud copioſa quidem, ſed prodiere tamen bona, & quotidiana. Alterno die, tertiove, poſtquam judicari morbus viſus fuiſſet, Aqua laxativa *Viennenſi* purgatus fuit, eo die corticem veſpere tantummodo ſumens. A die 24. morbi quotidie exivit oratum in templum, ambulatumque. Veſicantia a die morbi 8. ad 24. continuo pure manarunt, certi de curatione eum 36. die dimiſimus.

§. III. Sutor 30. annorum, qui anno ætatis ſeptimo utroque infantum morbo, varioloſo ac morbilloſo defunctus erat; qui 24. annum agans, gravem lon-

gamque dyſenteriam paſſus; cephalæa multum obnoxius, ab anni circiter elapſo ſpatio in tertianam febrem lapſus eſt, cujus tertio paroxyſmo defunctus, emeticum ſumſit, poſteaque ter, mox ante ingruentem paroxyſmum, pulverem ſibi ignotum deglutiit, unde a febre liber, ſanus vixerat, donec elapſis abhinc tribus ſeptimanis, itinere pedeſtri, diætæque errore, tuſſim contraxerit, pectoriſque oppreſſionem.

Die 9. Junii. Ad 8. horam matutinam adorta eum eſt, ipſo in Templo, febris, conſuetis, quæ in priore enarravi, ſymptomatibus: ὀρθοστάδης tamen, ut eodem, & quinque ſubſequentibus diebus, opus ſuum ſutorium, ægre quamvis, moleſteque, exercuerit, morbique tædium ſemel iterumque vini hauſtu abigere annilus ſit: quinto vero die cum morbum auctum, pectus anguſtius, prodeunteſque in corpore Petechias perciperet, vino abſtinuit, lecto decubuit, & præter puram frigidamque aquam ad reſtinguendam ſitim; tantillumque juris carnium, nihil omnino ſumſit. Morbi tandem cepto octavo die, Noſocomium SS. Trinitat. pedes petiit, unde ad nos ſella geſtatoria delatus eſt.

Febris pleuroperipneumonicæ ſymptomata, unaque Petechias, iis, quas prior æger habebat, rubicundiores, deprehendimus. Crudum die 8. morbum, cum celeri ac duro pulſu, reſpirationeque in latus dextrum cubanti impoſſibili, larga venæ ſectione aggreſſi ſumus; ſexque elapſis horis iterato. Veſicantia cruribus admovimus, pedibuſque epiſpaſtica. *Decoctum graminis &c.* ut proxime priori, & miſturam, cui *Oxymel. ſquilliticum*, *ac ſtibium diaphoreticum non ablutum* inerant, & ad latus dolens cataplaſma, præſcripſimus. Quibus omnibus effectum id, ut ad noctem ſingula ſymptomata miteſcerent, minuſque ruberent Petechiæ. Calor 101. gr. Noctem Veſicantia turbarunt.

17. Junii. Calor 102. gr. Pulſus præter celeritatem bonus. Reſpiratio libera, in utrumque latus decumbenti

benti facilis, liberum expeditumque pectus, & indolens caput. Appetitus renaſcitur. Petechiæ fere evanuerunt, pectore excepto. Os amarum eæ, lingua ſubalbida, levis in degluciendo labor, urinæ colore quidem naturales, ſed aut ſine contentis, aut cum iiſdem ſuſpenſis. Ter pauca pultiformis alvus. Bis ex lecto per horam ſedit. Continuat heſterna remedia, ob tuſſis autem ſiccitatem, moleſtiamque lambit ſæpe eclegma obvolvens. Calor veſpere 101. gr. Nocte dormivit trihorio.

18. Junii. Calor 102. gr. Mane ſe habuit ut heri, poſt meridiem pejus faucium dolore, tuſſi acriore, ſputiſque tenuibus, & ſpumoſis. Manet tamen & ſero hora extra lectum tranſegit. Calor veſpere 101. gr. Paucus nocte ſomnus.

19. Junii. Cum eodem calore 101. gr. pulſum celeriorem æger habuit, vagoſque horrores conqueri, etiam bene in lecto tectus, cepit. Horrores laudabiles dies criticus, morbi quippe undecimus, ſæpe habet; ſed tales urina, ſputaque cruda, ſperabiles non faciebant. Eratque jam genius morbi popularis notus nobis. Unde alternis horis ipſi decoctum mox deſcriptum, ac præterea ſaturatum decoctum *Cort. peruviani* datum eſt, linctuſque frequens. Ad noctem ſurditas. Calor hodie ter deprehenſus eſt 101. gr. Pars prima noctis bona.

20. Junii. Calor 100. gr. Frequens pulſus eſt, æqualis, non durus, non debilis. Reſpiratio bona. Sputa tenuja. Multuſque adeſt præ gutturis dolore ſcreatus. Δύσκωφος, βαρυκέφαλος. Hoc die duodecimo, nunquam critico, inter multas crudas urinas una hypoſtatica eſt. Prodiit alvus bis cocta, ſemel liquida. Sitis, ac multa potatio. Διαπνου. Veſicantia ſuppurant. Veſpere caret dolore faucium fere omni, gargariſmo uſus *Aquæ hordei & oxymellis*, & perpetuo *ſyrupi Violarum* linctu. Veſpere minus tenuia ſputa

ſunt

ſunt, tardiorque matutino pulſus. Vix die, vix nocte, dormivit.

21. Junii. Calor 100. gr. Omnia ut heri in pulſu, & reſpiratione. Alvus quater critica, ſemel liquidior. Urinæ jam ſanorum ſimiles. Laſſitudo. Seſquihoram ex lecto ante meridiem fuit, itidemque poſt meridiem. Propter vigilias *Emulſio* hodie in potum data, & *uncia ſyrupi Diacodii* ad noctem. Die ſeſquihoram dormivit, & noctem fere totam.

22. Junii. Calor 100. gr. Eſt morbi 14. Hodie urina unica hypoſtatica, & quater pultem referens alvus. Cortex excrementa quidem tingere ſolet, ſed a longo tempore non habuimus hominem, cui adeo tincta prodierint, ut fere ſanguinem colore referrent. Vix febris hodie, vix tuſſis. Reſpiratio bona admodum. Calor 99. gr. Nox bona.

23 Junii. Omnia eodem modo. Calor 99. gr.

24 Junii. Ab alvo per *tres uncias Aquæ* lax. mota, nihil non melius. Calor 99. gr. Ab *uncia ſyr. Diacodii* bona nox.

25 Junii. Calor 98. gr. Omnia bene. Reſtitutus etiam auditus eſt. Tota die ex lecto eſt. Semel adhuc 19. morbi die purgatus, Corticis conſuetam doſin continuavit uſque in 22. morbi diem, ab eo vero die parcius. Sanus omnino domum rediit die 24.

§. IV. Alios ægros in Noſocomio habuimus hujus epidemiæ plus minus participes, quorum cura priorum ſimilis fuit, ſucceſſitque. Unde eorundem recenſione non morabor Lectores. Horum tamen neminem maculatum Petechiis vidimus: quandoquidem homines iisdem, antequam a nobis recipiuntur, non picti, nunquam ſibi eaſdem apud nos conſciſcunt. Unde neque a longis retro annis has, æque parum, quam Miliaria, demonſtrare, curſumque illarum oſtendere, potui.

Ex ſingulorum Aegrorum Hiſtoria confirmatur ſolutio cujuſdam Quæſtionis, quam ſufficienter, plurieſque

que, me dediſſe multi arbitrabuntur; & quæ nihilominus, cum in multorum animis alte irradicata ſit contraria opinio, paucis his reperenda eſt.

Clarorum Virorum ea de Acutis Morbis ſententia eſt, ut dividendi abſolute ſint in eos, aut quos genuit, aut ad quos acceſſit humorum ſpiſſitudo, & in illos, qui liquidorum diſſolutionem ſive genetricem habent, ſive ſociam.

Ad Claſſem priorum referunt topicas Inflammationes, ardentes, inflammatoriaſque febres; iis porro curam, quam appellitare antiphlogiſticam ſolent, admovendam eſſe cenſent. Ad poſteriorem vero ſpeciem eos referendos eſſe arbitrantur, qui Malignarum ſuo ipſorum ſenſu vocatarum, qui exanthematicarum, qui nervoſarum febrium, nomine veniunt: in poſtremis hiſce Antiphlogiſticam Methodum evacuando, attenuando, perniciosam eſſe, quandoquidem præ & humorum tenuitate penuriaque, & ſolidorum, univerſæque animalis Oeconomiæ debilitate, robur ſolidis conciliandum ſit, humorum maſſæ ſpiſſitudo, & vis vitæ tota animanda.

Ut de integro hanc opinionem enervem, oportet primum Præceptorum noſtrorum, tum priſcorum, tum nuperorum, ſententiam examinare; methodumque medendi. Secundo Experimenta conſulere, quæ ſola definire quidquam, quæ ſola ſancire potuerunt leges agendi. Tertio Ad damna animum convertere, quæ ex præjudicata opinione Medicina fert.

Ab *Hippocrate* exorſi, non reperimus eum hanc admittere diviſionem morborum. *Libri Epidemiorum*, nec non ii *De morbis quatuor*, deque *Affectionibus*, hinc morbis inflammatoriis, illinc malignis, ſcatent, in utriſque autem methodum antiphlogiſticam laudant. Non enim hic argumenta juvant, quæ hic peti ſolent de Vino, deque calidioribus præſidiis Artis, quibus optimus ille Medicinæ Parens in Acutorum cura nonnun-

quam

quam uſus eſſe videtur. Ea enim aut fractis poſt Criſin viribus concedebat, aut corporibus per evacuationes ſymptomaticas exhauſtis, aut diluta ſic (*quemadmodum. Tomo XII. oſtendi*) ut diluant humores potius, ſolidaque molliant, quam ut aut illos condenſent, aut hæc roborent. *Sylvius de le Boë*, poſt medium ſæculi elapſi, calidioris in acutis Medicinæ Autor, Scholam *Leidenſem* ſeduxerat, doctrinaque ſua, & ſcriptis, etiam poſt mortem, in eadem dominabatur; ſic ut ea doctrina imbueretur in annis academicis ſuis *Hermannus Boheraave*; at vero ille erroneam hanc doctrinam ipſo praxeos expertus exercitio, & diurno nocturnoque *Hippocratis* ſtudio, meliora edoctus, Medicinæ priſcæ ſplendorem reſtituit, *Sylvianos* diſpulit errores, atque practicos ſuos confecit *Aphoriſmos*, in quibus ſi quid veri nuperior opinio de febribus hiſce malignis nervoſiſque haberet, huic ſaltem diſtinctioni febrium locum concedere debuiſſet, ut quibuſnam in febribus damnanda *Sylvii* doctrina eſſet, & in quibuſnam laudanda, oſtenderet. At vero ille nihil horum. Neque Viri immortalis Commentator illuſtriſſimus *L. B. van Svvieten*, in cura febrium, hujus commentitiæ diſtinctionis vel hilum meminit, niſi eo ſenſu, quo ejus meminiſſe *Hippocratem* mox intelleximus. Ut profecto mirari ſubeat, quod quædam præclara gens medica, cujus pars magna *Boerhaavii* ab ore pependerat, famoſam hanc febrium diviſionem adoptaverit, utiliſſimaſque ſuas ceterum lucubrationes eadem obfuſcaverit. *Sydenhamum* ſuum attendant, calidiora in Acutis remedia, ſæculo ab hinc elapſo tam acriter oppugnantem, quam *60.* abhinc elapſis annis *Boerhaavius* fecerat: *Sydenhamum*, ajo, febrium cognoſcendarum, curandarumque fama ita clarum, ut perhibente Archiatro Pontificio *Baglivo*, Medicus febrium apud exteras Nationes audiret. Ingens utique Medicus ille, Medicinam ad priſtinam ſimplicitatem

revo-

revocaturus, ſi ejuſmodi diſtinctionem in febrium natura neceſſariam deprehendiſſet, deeſſe haud potuiſſet, quin quibuſnam in febribus caudior methodus conſervanda eſſet, & quibuſnam demenda, determinaſſet. At vero tantum abeſt, ut ſimile quid aut deprehenderit, aut docuerit, ut ſuam potius in medendo felicitatem hujus diſtinctionis neglectui debere videatur, non alias exiſtere nervoſas febres ratus, niſi quas *Hippocratica Schola*, quaſque præclaro ſuo nervoſi ſyſtematis ſtudio, ipſe detexerat.

Quapropter ſecundo, anquiri oportet num experimenta, de ſanguine febricitantium capta, novæ hujus diſtinctionis fundamenta jecerint: quæ ſi jecerint, admittenda omnino erit; ſin vero minus, abiicienda.

Hiſtoria ſanguinis humani intricatiſſima, ingenium exercuit nobilium Virorum *Boilei*, *Leeuwenhoekii*, *Ruiſchii*, *Guillielmini*, *Freindii*, *Papii*, *Schwenckii*, *Halleri*, plurimumque Chemicorum Chemia, ſiquidem in furnis ſuis, perque ſuas & admiſtiones, & ſeparationes, naturam humorum invertat, principiaque prorſum alia, quibus noſtri forſan carent humores, ex iiſdem creare videatur, audienda hac in parte nobis non eſt; naturæ humorum, prout in vaſis noſtris circumaguntur, proximove ſaltem illi in ſtatu, unice curioſis. Hunc in finem ſanguis, ſerum, lympha, eo nobis modo examinanda ſunt, quo de vena tunſa, de Arteria aperta, de ſauciis in vulnere vaſis, de cameris & loculamentis, in quibus effuſa collectaque hæc liquida fuerint, aut ſponte, aut arte, apertis prodire ſoleant.

Experimenta hujus generis longe plura, quam forte quiſquam laudatorum Virorum, cepi. In *primo Tomo Rat. Med.* curſim ea cum pubblico communicavi quæ in 150. hominum ſanguine confeceram. Tomo tertio plura depromſi. Veritus autem ut, quod in Phyſicis heu nimis! ejuſdem experimenti idem ſemper ſequere-

tur

tur effectus, triennio poſtmodum, iterumque elapſis poſtmodum annis octo, partim eadem, partim longe plura, inſtitui; mirabundus autem obſtupeſcenſque tandem vidi, licet multorum idem ſequeretur effectus, tamen plura repeti, quæ iiſdem legibus, ordine, cautela, iterata, tantam ſæpe varietatem, tantam contrarietatem, tantum phænomenorum aut defectum, aut augmentum exhiberent, ut demum apud animum ſtatuerim, me multo facilius quid vitales noſtri humores non ſint, quam quid ſint, determinare poſſe; ut præterea inde conficere debuerim proprietates ignotas, &, ut arbitror nunquam naturæ de ſinu eruendas; humorum in corpore circumlatorum qualitates eſſe, quæ efficiant, ut experimentorum tam diſpar crebro effectus ſit: ut Tertio concluſerim Athmoſphæræ naturam, quo tempore humores humani corporis in vaſa excipiuntur, gravitate & levitate, humiditate ac ſiccitate, frigore atque calore, peregrinarum demum exhalationum nunc nulla, nunc parciore, nunc liberaliore admiſtione, ſæpius poſſe ac debere enarratorum experimentorum miram gignere portentoſamque varietatem. Ut quarto conſtet per hæc omnia evaporationem auræ, quæ quo patentiore in vaſe exceptus ſanguis fuit, eo copioſior eſt; quæque in vaſis ejuſdem capacitatis tanta inconſtantia eſt, ut a libra ſanguinis in his decimam, in illis duodecimam, in aliis decimamquartam, & majorem totius liquidi partem æquet; quæ tandem in *eadem venæ ſectione* in ejuſdem diametri vaſis, ad eandem altitudinem expletis, copia differt: quemadmodum iteratiſſimis exemplis, menſura, & bilance exactiſſimis dici. Ut quinto id adhuc addere debeam, liquores, quibus laticis noſtri vitalis naturam exploramus, Aquam, lac, ſpiritus ſive ſimplices, ſive particulis Regni dicti animalis, foſſilis, ac vegetabilis, impregnatos; ſuccos expreſſos vegetabilium, inſectorum, aliorumve animalium; ſalium quorumcum-

cumque lixivia; novitate ac vetuſtate, ſaturitate, & vacuitate, accuratiore negligentioreve ſeu confectione, ſeu conſervatione, ſic differre poſſe, ut experimenta eadem, alio atque alio tempore, differant immenſum, & contraria clament.

In hac ſententia me numeroſa experimenta, alium in finem capta, confirmarunt. Potabiles aquas varias diverſorum locorum, fontiumque, exploravi multoties; Noſocomii civici, R. R. P. P. Capucinorum, Celſiſſimi Principis de Schwarzenberg, R. R. P. P. Benedictinorum, quos *Scotos* vocant; Aquam Palatiorum, Oratorum, Legatorumque multorum; Variorum fontium Pagi amœniſſimi *Hideldorff*, in quo olim æſtatem tranſegi; aquam montis Auſtriaci altiſſimi, quem ob æternas nives *den Scheeberg* vocant, cujuſque aquam Aula, Civitatiſque Primores, afferri ſibi in potum curant; Aquam *Favorianam*: alias *favorinam*, *piperinamve* appellatam, quæ nobis *Fabaria*, territorio Monaſterii *Benedictini ordinis*, adfertur; Aquam *Nocerianam*, quæ *Nocera*, urbe Ducatus *Spoleti*, in *ſtatu Eccleſiaſtico* ſiti, in varias *Europæ* regiones tranſvehitur, &c. Has, inquam, aquas per varios annos exploravi, cum *Oleo tartari per deliquium*, cum *Tinctura Lunæ*, cum *Mercurii ſublimati in ſpiritu nitri ſolutione*, cum *ſolutione Plumbi*, *ſive in Aceto*, *ſive in Acido ſpiritus nitri facta*: at vero incredibile eſt, quanta experimentorum alio anno, alio anni tempore, petitorum, diligenterque, quo inſtituebantur temporis momento, conſcriptorum, diſcrepantia daretur. Quin ipſe *Scheuzerus* fontem *fabarienſem* ipſa in origine ejuſmodi tincturis & ſolutionibus tentans, nullam quidem deprehendit aut præcipitationem, aut mutationem *ſaltem non ilico: diu enim commorari in Antro horrido, ſimul & ſqualido, non licuit.* (*Itin. alp. ſecundo pag.* 85. & *ſeq.*) Verum poſtea narrat *J. F. Vicarium haſce aquas uno tempore præcipitabiles, alio non item*, de-

prehendiſſe. (*Hydrophylac. pag.* 87.) Ego duplo puriorem, impurioremve, alio atque alio tempore eandem deprehendi, ut & reliquas aquas omnes, ne exceptis quidem *Nocerianis*, vel *Schneebergianis*. (1) Quid quod ne ipſæ quidem deſtillatæ officinarum Aquæ vim experimentorum noſtrorum, ſinceritatis defectu, conſtanter ſuſtinuerunt?

Regeret quis forſitan mihi Mercatorum, Chemiſtarum, Pharmacopæorum aſtutia, & fraude, complures Spiritus & Aquas adulteratas vendi; nec non ipſas fontium aquas ſeu majore aut ſiccitate, aut humiditate tempeſtatis, ſeu etiam tranſvectione, ſæpe mutari; hincque non raro fallere experimenta debere, quæ iiſdem rebus ſinceris, illibatiſque, forſan non fallerent. Neque repugno ego: ſed non minore jure inde videor conficere poſſe, dum ad explorandam humorum noſtrorum naturam has ipſas res fraudibus, infortuniiſve nec detectis, nec detengendis, adhibemus, incertum variumque frequenter eſſe oportere experimentorum eventum.

An denique ipſæ hæ potæ ab homine aquæ, variæ, oppoſitæque naturæ alimenta, ac potulenta, quibus ante morbum uſi ſunt ægri; an varia virtus chylopo-jeti-

(1) *Aqua Schneebergica* ceterum optimarum aquarum eſt, & ſe patitur in longinquiora deferri illibatam. Anno 1760. cum *Parmæ* eſſem, Aquæ *Nocerianæ* copia parabatur, qua qua in itinere, *Parma Viennam* ſuſcipiendo, uteretur *Regia Infans*: reſpondente me, eum in finem nobis *Schneebergianam* adeſſe, Parmenſis Archiater *Ponticelli* Vir doctrina & pietate clarus, & ceteri Medicis aulici, hanc experimentis tentarunt, decreveruntque *Noceriana* aqua opus non eſſe, quibus *Schneebergica* adeſſet, ut quæ puritate ad illam quam proxime accederet. In meis experimentis nonnunquam puritate inter ſeſe certare ambæ viſæ ſunt, nonnunquam noſtra ſuperabat ſinceritate Italicam. Inter communes Urbis aquas ea Palatii *Celſ. Princ. de Schvvarzenberg* inter minus impuras eſſe mea tentamina iterata docuerunt. Fontis *RR. PP. Capucinorum*, & *Noſocomii Civici*, Schvvanzenburgiano contermini, puritate illi multum cedunt.

jetica, & hæmatopoietica viſcerum, diverſitatem humorum incredibilem ſæpe exhibere non debeat? Cur in ſanis, qui tempore Majali ex mera conſuetudine feriri ſibi venam curent, tam diverſa contrariaque ſæpe natura cruoris?

Quid ergo de eo experimento cenſendum eſt, quod in morbis inflammatoriis, & calidis, evincere dicitur ſanguinem & copioſum eſſe, & ſpiſſum, & denſo, inflammationis lardo paſſim tectum? In morbis febrilibus nervoſis autem, inque vocatis ita malignis, parciorem copia eſſe cruorem, ſæpe deficientem, tenuem præterea, ac diſſolutum?

Hoc porro non poteſt niſi miſſo de vena cruore cognoſci. Cupidus harum rerum, in mea 37. annorum praxeos exercitio, inque Academicis 18. annorum demonſtrationibus, nihil unquam incertius deprehendi, nihil aut mutabilius, aut fallacius. Centies viderunt mei Auditores ſanguinem malignis in morbis ſpiſſum, ingentique corio tectum: ita quidem ut in febre cum pulſu debilitatem ſimulante, cum urina ſive naturali, ſive fœtida, cum extantibus aut petechiis, aut ſcarlatina peſſima, aut Morbillis, Varioliſque pravi moris, ſanguinem conſpexerint, vel cruſta tectum ingenti, vel in rubra parte vix cultro perſcindendum, vel etiam omnibus bonum notis; idque adhuc pauciſſimis ante mortem horis: & e contrario in acutis inflammatoriis, in quibus rubram partem denſum corium ſæpius contegit, haud raro tamen aut compactum ſanguinem ſine cruſta conſpexerunt, aut æque in craſſamine, quam in tegmine, diſſolutum; aut maſſam rubram, vix formantem inſulam; longe autem adhuc crebrius in priore vaſe concretum, in altero ſolutum, in tertio cruſta alba vix ſciſſili tectum, in quarto ſolutum; idque iterum mutato in alia phlebotome ſingulorum ordine; abſque nulla regula aut diſſoluti ſanguinis, aut compacti, aut inflammati, ad primum ul-

timumve jactus impetum, aut ad jactus celeritatem, tarditatemve, ad majorem minoremve aperturam, ſeu lumen, ut vocant, ſed inverſo ſæpe ordine, tempore, modoque.

Rogabit forſan quis: ſi per omnem morbum decies pluriesque miſſus cruor, & craſſus perpetuo, & inflammata pelle tectus eſſet; & ex adverſo, ſi in alius morbi decurſu toto ſanguis etiam pluries effluens, vix cohæreret, cruſtaque careret; nunquid erraret is, qui in poſterioris corpore diſſolutos, in prioris ſpiſſos autumaret, inflammatoſque eſſe humores? An ad hanc ſententiam internæ Medicinæ externæque præſidia illi admovens, non recta incederet, tutoque mederetur?

Reſpondeo primo, a cauſis quinque paulo altius *pag.* 93. expoſitis, patuit non exhibere ſolere, imo ne exhibere quidem poſſe ſanguinem vaſe exceptum ſive ſimiles, ſive omnes, quas pleno in corporis rivo habet, dotes ac proprietates. In vivis animalibus experimentum urgens, vidi protinus mutari aperto corde, majorive arteria, ſanguinem, ab exhalatione ſubtilioris auræ, ab aeris admiſtione, ab heterogeneis in aere volitantibus, ab athmoſphæræ frigore, a vaſorum convulſione.

Reſpond. ſecundo in multis admodum ægris uno die ſanguinem prodire diſſolutum, alio die concretum, adeoque eum, qui juxta oppoſitiſſimam hanc ſanguinis conditionem indicationem formaret, oportere alio, atque alio die, medendi methodo, e diametro oppoſita, aggredi morbum: & quia hæc alternatio intra unum, imo intra medium diem obſervatur, ut multis nobis exemplis conſtitit, oportere bis ter in die pugnantia dari.

Reſp. tertio, Argumenti vanitatem ex eo potiſſimum apparere, quod adverſæ omnino ſanguinis dotes *in eadem phlebotomia* diverſis in vaſis exhibeantur ſæpe nobis. Unde ſiquid valeret hæc opinio, neceſſe foret

ret adverſæ naturæ remedia ægris mixtim præbere, ut una & compingerent cruorem, & diſſolverent.

Reſp. quarto, In febribus putridiſſimis, in quarum his miliaria, illis Petechiæ, aliis iterum Variolæ prodierant, ſauguinem nobis olim frequenter viſum eſſe aut condenſatum dumtaxat, aut & craſſo corio tectum: idque æque in paucioribus, qui tandem obirent, atque in illis, quibus rediret poſtmodum ſalus.

Sic ſponte devolvimur ad tertiam conſiderationem de damno, quod hæc opinio inferat in ægrotantes. Theoria nos hic juvat, deinde praxis, ſeu potius rerum eventus. Theoretice enim facile capimus, ſi ſanguis evacuandus ſit, nec evacuetur; ſi attenuandi diluendique humores ſint, & e contrario denſentur: ſi qui moderandus fuiſſet, nunc incitetur motus; oportere ut multi, alias ſervandi, infortunato pereant; neque eorum ſerventur alii, niſi iis pares, quos *Hippocrates* invenerat naturæ eſſe adeo valentis, ut morbum pravum non modo ſuperent, ſed etiam prave medicantem. Practice autem rem contemplati, volentes nolenteſque fateamur oportet a morbis malignis, hoc principio tractatis, plurimos ceterum ſervandos, diem obiiſſe, ipſamque hujus teſtem Peſtem eſſe; cujus aſſerti veritatem ſuperiore anno, in *alteræ XIV. Tomi parte*, petitis ab autoritate argumentis, invicte, ni fallor, demonſtravi, pluribuſque ſequenti Capite demonſtrabo: ad quod porro ordine rerum nunc ducimur.

CAPUT X.

De Febre Peſtilentiali.

§. I. *Rejicitur diviſio in peſtem, & Febrem peſtilentialem, quod & inutilis ſit, & ſuperflua, & ſimul damnoſa.*

§. II. *Neceſſitas hiſce temporibus hanc materiem repetendi, tum quod apud alios ignis, facile communicabilis, ardeat; tum quod conſuetus peſtem tractandi modus appareat defectuoſus in multis eſſe.*

§. III. *Morbi maligni quid contagioſi habentes, licet ceteris peſtis ſignis necdum ſociati, ſi ea cautela tractarentur, qua ipſa peſtis, nunquam hæc, ſub illorum larva, popularetur civitatem. Animadverſio ampla in* Lazareta, *ſeu Noſodochia publica, quod eo, quo inſtrui modo ſolent, contagia, morteſque, vehementer augeant. Lex divina conſulitur ſuper contagio.*

§. IV. *Conſilium, quo ſiſti, præcaverive contagium poſſet, ſi multos homines epidemica febris invaſiſſet, quorum cohabitatio, mutuæque Athmoſphæræ communicatio, aut facere contagium, aut multiplicare poſſet. Sententia in* Lazeretorum *laudem refutatur, ex pathetica eorundem deſcriptione, a veracibus Autoribus petita.*

§. V. *Si admitti tamen debere illa quis cenſeret, oporteret talem eorundem cum conſtructionem, tum directionem eſſe, ut ægris curandis, non lædendis; contagio minuendo, non augendo; conducerent. Modus quo id ſperabile fieret, proponitur. Hic modus Ærarii profuſionem primo contuitu facere viſus, vere Oeconomicus mox ita adparet, ut omnium maxime Fiſco conſulat. Præcipue autem in peſte, maximeque in*

his Noſodochiis, Antiphlogiſtica Methodus, largaque non minus, quam frequens, Miſſio ſanguinis neceſſaria eſt. Diſcuſſio hac occaſione ſit de vera, *ac* ſimulata, *Acutorum debilitate. Laus* Cottenii, *&* Trilleri. *Larga, ac repetita Venæ ſectio, in debilitate peſtis oſtenditur inevitabilis neceſſitatis eſſe, ex* Platero, Sydenhamo, Riverio, Botallo, *&c. Fortis objectio contra hanc doctrinam. Reſponſio ad eandem invicte demonſtrat, ex bene intellectis cum Antiquiſſimorum, tum ſubſequentis cujuſque ævi Scriptorum monumentis, Miſſionem ſanguinis & profuſam, & repetitam, in peſtis debilitate laudatam ſummopere, perpetuoque fuiſſe; nec Scholarum opinionem de non, aut vix non, facienda venæ ſectione, niſi ex male intellecta Veterum, Recentiorumque ſententia, originem duxiſſe. Recenſeo peſtis* Smyrnenſis *ſententiam noſtram confirmans.*

§. I.

PEſtem *Tomo proxime priore* ex potiore parte Bibliothecæ Medicæ deſcripſi; paſſim difficilem cognitu ſuo in exordio eſſe, ex illa oſtendi, ejuſque in cura multa, eaque præcipua, deſiderari; deſiderata hæc ſuppleri poſſe, curamque vulgari certiorem tutioremque dari, ab antiquiſſimis temporibus, in noſtros dies uſque, autoritate irrefragabili, atque indubitatis experimentis demonſtraſſe me arbitror. In Autorum numeroſorum ſententiis referendis conſtitit, Peſtilentialem febrim diſtingui ab ipſa Peſte a multis, ab aliis vero utramque confundi. Negare nequeo eorum plauſibilia argumenta eſſe, qui diſtinguendas has a ſe mutuo eſſe cenſuerint. In Peſte quippe nulla febris ſigna haud raro adverti, idque aut per totum morbi decurſum, aut per notabile ejus ſpatium: quæ ergo & citra febrim oriri, progredique, & cum febre ingruere, atque perſeverare poſſit, unam eandemque rem non vi-

deri : adeoque cum peſtis adſit utriſque, & non febris; alteram *peſtis*, alteram *febris peſtilentialis* nomine, eſſe appellandam.

At vero diſtinctionem hanc & inutilem, eſſe, & damnoſam, graviſſimis Medicis viſum fuit. Sapientibus quippe inutilem, imo detrimentoſam ſemper haberi *entium*, citra neceſſitatem, multiplicationem, eoquod memoriam abſque neceſſitate oneret, artem turbet, ſemelque admiſſa in cauſa ſit, ut alios morbos complures æque noxie, quam inutiliter, a ſe mutuo ſejungere debeamus. Variolæ quippe, Morbilli, Scarlatina, quemadmodum valida febre frequentius ſocientur, ſic haud raro vel exilem, vel nullam omnino, comitem febrem habent. Igiturne Variolas ob eandem cauſam in *Febrim Varioloſam*, & in *Variolas*, non *Sydenhami*, ſed horum Scriptorum ſenſu, diſpeſci oportet? Inducet certe nos in tædioſas Vocabulorum multiplicationes. Sed cum ipſa hæc diviſio toties in cauſa fuerit, ut vera Peſtis longe lateque popularetur, antequam munitionibus ſepiretur, quemadmodum præteriti anni diſſertatione tot exemplis oſtendi, videtur famoſa hæc diſtinctio rejicienda eſſe. Quapropter de *Febre Peſtilentiali* acturus, una de *Peſte* agam. Id autem quo debito modo præſtem, ἀνακεφαλάιωσιν præmittam obſervationum quarundam, quas mihi morbi centies a me tractati ſuggeſſerunt: has ad Morbum peſtilentem, quem non ego, ſed alii, frequentem viderunt, & a quibus ejus deſcriptionem mutuatus ſum, accommodabo.

§. II. Profecto tempora calamitoſa, quæ impendunt cervicibus noſtris, eo me adigunt, ut id omne, quod ad Peſtis cognitionem, curationemque, facere vel minimum poſſit, aperte proponam. Haud ita pridem *Ruſſiæ Metropolis*, dira lue horrende infecta, *Borealibus* populis hanc minabatur, hique iterum, commercii cauſa, univerſæ *Europæ*. Adventans hyems ſuppreſſiſſe

vim

vim ejus videtur; ſed mitior cum ibidem, æque quam hic, hyems fuerit, eandem extinxiſſe nondum credi poteſt; neque id *Petropoli* credi, ſeveræ ad eandem arcendam leges innuunt. Commercium fatale *Ruſſorum* cum *Thracibus*, peſtilentioſa annuatim gente, captarum eorundem Arcium, Urbiumque, præſidioria, mora, aliæque occaſiones, quas inevitabiles triſte hoc bellum reddit, Peſtis profecto metum augent. Ut eam a nobis averruncet *Deus*, vota humillima omnium diu noctuque illius aures circumſonant; at vero hinc ejus judicia, *quæ abyſſus multa*, ignorantes, illinc infectionis facilitatem agnoſcentes, an noſtram, qualiſcumque demum ſit, induſtriam, an omnem animi ſollicitudinem, an improbum quemcumque laborem, graviori atque urgentiori negotio admovere unquam poterimus? Ubicumque morbus ſævit, ſternit mortalium ingentem vim, populatur urbes, populoſaſque Regiones in mendicitatem ſolitudinemque, convertit. Quod vero maxime formidandum, ignota ſubit, ignota ſævit, nec ſæpe cognoſcitur, niſi depopulata civitatem. Annon *Polonarum* atque *Ruſſicarum* Civitatum hinc vaſtitas nata, metuſque interitus? Et an periculum in alios minus impendit, qui ficta malignos inter, peſtilentialeſque morbos diſtinctione, indigne de morbi natura altercantur, atque aut ignorantia, aut aſtutia, aut Magnatum verecundia, lucrive amore, peſtem negantes, maligni morbi vocabulo turpiter abutuntur, donec vaſtificum malum diruerit urbem? Ingenſque infectorum ſtrages, quos inveterato præjudicio innixa Methodus medendi, uti neque Patrum noſtrorum memoria, ita neque poſtremis hiſce temporibus, ſervare a morte potuit, an nos non adigit, non compellit, non urget, ut quam (me id anno proxime priore oſtendente) *Hippocrates* tradidit, quam *Galenus* & *Oribaſius* laudarunt, quam Mediolanenſium *Septalius*, Gallorum *Botallus* & *Riverius*, in cœlum extulerunt, Anglorum-

que *Sydenhamus*, ſuis cum numeroſis, tum fortunatis experimentis confirmavit; ut, inquam, hanc tam certam, tamque tutam eſſe probemus, ut complexis eam Medicis, Lues brevius parciuſque vaſtet? Igitur quos *Dei* caritas, quos Patriæ amor, quos proximum, ſe, ſuoſque ſervandi, ſtudium, explet, his volupe fore arbitror, ſi, quæ de Peſte nuper diſſerueram, paulo enucleatius, quibuſdam ſaltem in articulis, tradidero.

§. III. Verſabatur igitur prior in eo ſermo, quod Peſtis definitio, ejuſque proinde cognitio, talis non eſſet hucuſque tradita, ut quandiu rarior adhuc eſt, inchoanſque duntaxat Peſtiſne, an Malignus morbus eſſet, certo definiretur. Conſtabatque hanc ambiguitatem in cauſa eſſe, ut Medici variis de cauſis mitiorem ſententiam amplexi, eam præſentem, niſi bonam urbis partem prius populata ſit, fateantur: qui tamen ſi ad illam, dubioſam in principio, averruncandam, omnem animi ſollicitudinem adhibuiſſent, hanc non doluiſſent vaſtitiem. Hæc paucis elucidare confert, ne dubia in re periclitemur quidquam.

Ac *primo* quidem, ſi omni ex parte conſtiterit ſerius, ocyuſve, cuncta Animalia mori, quæ in aere aut non renovato, aut propriis exſpiratis inquinato, diutius detinentur, quemadmodum per experimenta *Sgraveſandi*, *Muſſchenbroeckii*, *Boerhaavii*, *Boilei*, *Haleſii*, aliorumque, *Tomo XIII. Cap. I.* evici; ex iisdem experimentis, nec non ex ſimilibus in homine demonſtratis; obſervatum ſit, quemcunque morbum acutum facilius, tutiuſque, in aere libero, quam in eodem aut coacto, aut immutato, aut impuris aliorum ægrorum exhalationibus infecto, curari; ſi nota res ſit Malignum morbum acutum, vix contagioſum, talem nihilominus reddi in deſcripta Athmoſphæra, eoque magis, quo plures una decumbant; ſi denique evictum fuerit Malignorum morborum cum malitiam, tum infe-

infectionem, quæ non minus aſſiſtentibus, quam ægrotantibus, damnoſa, certiſſime, tutiſſimeque, per aera liberum renovatumque, aut minui notabiliter, aut penitus ſiſti: conſequitur neceſſario inde id, ut oborta de ambiguo morbo quæſtione, Peſtiſne, an Malignus morbus ſit, is eodem modo tractari debeat, quo morbos, natura malignos, malignitatem, atque inficiendi vim deponere, per ſuperiora noſtra conſtitit.

Secundo. Dubia de morbi natura, liteſque de eadem natæ, deſinent detrimentoſæ Reipublicæ eſſe, ſi Medici ejus, quo de dixi, convicti, Malignum morbum ſic tractent, ac ſi Peſtem, ſi adeſſet, tractaturi fuiſſent.

Tertio. Si in morbo acuto maligno, unaque plus minus contagioſo, commercium noceret mercium, hominumque; neque interea propter deficientes Bubones, Anthraces, aliave ſigna, Peſtis veræ caracteribus morbus innoteſceret; commercium hoc arte ea, qua in nota Peſte, ſuſpendendum eſſet.

Quarto. Sed hic ad ea attendendum eſt; quæ *n. primo* dicta ſunt. Febres acutas, minime malignas, aer non renovatus, aer plurium ægrorum ſimilium exhalatione infectus, vere malignas reddit: Febres acutas malignas ex parum contagioſis in valde contagioſas mutat: Contagioſus morbus in ejuſmodi Atmoſphæra contagium multiplicat ſic, ut; etſi vera Peſtis vocandus non ſit, haud multis tamen paraſangis diſter ab ea: ipſa denique ſive agnita cunctis, ſive pluribus negata, vera tamen Peſtis, contagium incredibiliter auget, per obſervata *Tomi XIV. cap. IV.*

Hinc ſive in Peſte, ſive in quocunque alio maligno morbo, nocentius nihil aut ægris, aut Reipublicæ erit, ejuſmodi ægrorum ſive intra proprios Lares, ſive in dictis barbare *Lazaretis*, incluſione. Et quidem *ægris*; quia eorum quiſque cum propria, tum una decumbentium, athmoſphæra inquinatus, ſi non moriatur,

ſum-

ſummo ſaltem exponitur vitæ diſcrimini : *Reipublicæ* vero ; quia harum ædium aer multiplicato miaſmate inquinatur ſic, ut qui hos miſeros neceſſario conveni-re, ſaltem eminus, debent, Medici, Chirurgi, Phar-macopæi, Sacerdotes, Altores, confertiſſimum conta-gium hauriant, veſtibuſque colligant, & vel ipſi hinc infecti moriantur, quemadmodum in variarum Peſtium hiſtoria Medicorum, Confeſſariorum &c. exemplo cre-bro monſtrarunt ; vel ſua contagione quotquot conve-nerint ædes, hominesque, inficiant, univerſamque tan-dem contaminent urbem.

Num Lex divina facem hic nobis non præbet? Le-proſos, ob idque contagioſos, profecto non in ædibus ſive privatis, ſive communibus, ne ab aliis ſerperet in alios lues, concludi, verum *extra Caſtra Summus Legiſ-lator*, phyſicarum cauſarum omnium Cognitor perfectiſſi-mus, ſoluſque Autor, relegavit : Sacerdotibus autem in mandatis dedit Leproſorum ut ædes mundarent, mun-dabiles ſi forent, ſin minus, diruerent, *Libr. Lev. cap.* 13. Nec autumet quis hoc ad tempus duntaxat ſic a *Deo* inſtitutum fuiſſe, quandoquidem communes exci-piundis Leproſis ædes conſtruere, mutabilis quadragin-ta annorum Caſtrametatio vetuerat ; nam hanc opinio-nem Leproſi Evangelici ſubvertunt, *Benigniſſimum no-ſtrum Servatorem* itinerantem miſericordiam precati.

§. IV. Argumentum hoc, dicet forte quis, videtur ſuadere, ut contagioſi omnes ſuis de ædibus in prata, ſuburbanoſque locos, pellantur, & ibidem aut mori-antur ſi non ſaneſcant, aut morentur, donec recon-valuerint.

Id equidem inde ſequi minime cenſeo, ſed hoc dun-taxat : ſi infectorum hominum ſive privatis, ſive pu-blicis in ædibus, incluſio Contagio præpediendo con-foret, illam a *Deo* præcipiendam ſuo populo fuiſſe : quod autem juſſerit contrarium, ſignum eſſe videri ejus, quod inde in ſanam plebem incidiſſet, detri-menti.

Quid

Quid ergo conſilii hic? Suppeditat hoc Variolarum naturalium, inſitarumque, tractatio. Varioloſos quondam in propria ſua Athmoſphæra fere ſuffocabant tum Plebs, tum omnis Medicorum turba: atmoſphæra cum Ædium, tum Conclavis, & Lecti, mutata, perpetuoque renovata, Varioloſorum pleroſque Medici ſervant. Acutorum morborum, malignorumque hiſtoria uſum emolumentumque aeris ſereni, aliorumque exhalatione non inquinati, docuit manifeſto. Contagium hac libertate multiplicari qui cenſet, is minime advertit quam facile in ſpatioſam auram tantillum contagium, ne eo accedentibus periculum inferat, evaneſcat: quamque ex adverſo periculum creſcat a condenſata collecti copioſi miaſmatis mole.

Quid igitur ſi una domo plures morbo cubant eodem? Januæ feneſtræque, ut *Tomo XIII. Cap. I.* exempla docuere, prudenter, apertæ, quo aer liber ædibus admitti recens, fugarique vetus poſſit; Lecti, quoad ejus fieri poſſit, remotiores; ægrorumque per diverſa cubicula, ſi adſint, diſtributio, potenter labefactabunt contagium. Si enim quid majoris contagionis a pluribus, quam ab unico ægrotante, verendum eſt; utique ejus minus verebimur, quando ne colligatur, condenſeturque, præcautum fuerit.

Quid tandem aucto contagio faciendum, dum 10000. 20000. hominum contagioſo morbo afficiuntur? An ſaltem tunc conduci illos in *Lazareta* non oportet; cum in plebeculæ tuguriis nequeant multi locari, niſi eo, quem toties damnavi, modo, in unum coacti? Si enim *Lazareta* non proſtarent, plebs egena, peregrinaque, ſtrata in plateis inveniretur, multaque periret, eo quod temporis lapſu in Diverſoria, Hoſpitibus, eorumque famulis paulatim extinctis, ſuſcipi, ali, curarique non poſſent. Civium etiam haud pauci defectu alimenti, ac corporis, animique auxilii, miſere perirent, extinctis his, qui hæc ſubminiſtrarent.

Ad

Ad hoc, ut reſpondeatur, *Lazaretorum* conditio, & modus, examinentur oportet. Publica ſunt, vaſtaque admodum ædificia, in quibus centena plura, milliaque ægrotantium, una locantur, plurimum illis famulitium adeſt, gensque præterea haud pauca Eccleſiaſtica, Medica, Chirurgica, Pharmaceutica. Quantæcumque amplitudinis hæc ædificia ſunt, numeroſioribus intruſis quotidie ægris, arctiora demum inveniuntur, quam ut commode locent omnes: unde eos arctius jungi oportet, recenteſque ægros admitti ultra non licet, niſi in quantum mors truculenta evacuet dietim aut Lectos, aut Lectorum penuria ſtraminum acervos.

Quicumque hæc ſerio reputat ſecum, an non athmoſphæram horrebit millenorum peſtiferorum coagmentato veneno gravidam? annon a præjudicata opinione de aeris, apud Peſtilentioſos ventilati, damnis, intolerabilem? annon recens illatos rapidiſſima vehementia venenantem? eoſque qui novos ægros, ut in *Lazaretum* ſuſcipiantur, vel eminus ad ſola veſtibula conduxerunt, vehementer temerantem, ac toxico inficientem? Mirabiturne idem, dum, quod prorſum inevitabile eſt, horum ædificiorum januæ panduntur, coacervatumque miaſma cum minus infecto aere communicatur, & in vicinia augeri, & tota in urbe peſtem? Civesque in id deputatos, ut per intima eorum penetralia viſitent, & num debita ordinataque rerum adminiſtratio ſit, examinent, venenari, totamque incendere civitatem contagio? Cumuluſne calamitatum non adeſt, dum ad univerſi famulitii interitum, quod in *una* peſte *pluries* contigiſſe conſtat, cadavera pluribus diebus inhumata jacent, ſicque incredibiliter contagium augent aeris, ædium, hominumque? Quis demum mirabitur ultra horum Noſodochiorum Necrologia? Quis terroris panici incuſabit gnaram horum plebem, quod pejus inferno has ædes horreat? Et quis

ob

ob id non videt urbis peſtilitatem augeri debere, ubi infima plebs, Civium ſcilicet pars maxima, ipſique minoris ordinis Cives, hæc *Noſodochia* veriti, ſuffocent primordia morbi, quærelam ſupprimant omnem, donec opportuni auxilii neglectu demum ægrotent inſanabiliter? Quid ſi, Senatu jubente, quiscumque civium peſtis ſuſpicione laborat, confeſtim a cara conjuge, proleque beata, violente ſejungitur, & in hæc Receptacula lethi, ſuos nunquam reviſurus, conjicitur? Profecto ſi inter omnia, quæ hanc publicam calamitatem exaſperare ſolent, *Loimologici* nihil nocentius tœdio ac mœrore uno omnes ore meminerunt, ſpem vix ullam de eorundem ſalute in venenatis his latibulis concipiemus. Quod ſi ea animi ſententia iis eſt, qui huic miſerandæ plebi miniſtrant, a Baccho præcipuam præſervationem Peſtis eſſe petendam, quemadmodum eam multorum ſententiam fuiſſe, hoſque vino aſſiduo maduiſſe, multiplex ſane in hiſtoria peſtilenti teſtimonium eſt, facile quiſque per ſe perſpicit quanta ab his miniſtris ſufferre debeat illa pæne deſperata multitudo; quot errores in commutandis auxiliis, ita ut quod alteri dandum fuiſſet, detur alteri; iniquam ejuſdem doſin; Medicamenti, Alimentique præbendi negligentia; vultum horum torvum illorum comicum; ineptas reprehenſiones; aſperas objurgationes; mutuas altercationes; diras imprecationes; & quæ hiſce pejora Vinum parit.

Qui Loimographos perlegit, *Muratorium*, *Hecquetum*, *Sorbaitium*, alioſque complures, nihil me hic exaggeraſſe, nihil protuliſſe a vero alienum, ſed quod res eſt, candide notaſſe, ultro fatebitur. Oportebat autem hæc ex iiſdem ſemel proferre in apricum, ut commoda & incommoda rerum ex æquo cuique paterent.

§. V. Jam multos mihi videre videor, qui ſerio me rogent num hiſce Noſodochiis tempore peſtis Rempubli-

publicam carere poſſe autumem? Et, An non ea abſoluta horum neceſſitas ex tota Hiſtoria pateat, ut Senatores, ut Medici, ut Cives ipſi, nihil acerbius, quam eorum raritatem, lamentarentur? Nonne *Vienneſis Senatus*, cum *Facultate Medica*, anno 1679. omnem lapidem movit, ut præter Noſodochium conſuetum, in *Via Regia* (*Landſtraſſe*) alterum; in loco quem *Laimgruben* vocant, tertium; quartum ad *S. Udalricum*, conſtruerentur? Profecto egena plebs medicinæ, victuſque inopia, ſuis in tuguriis peribit, eo quod demum deficere ſoleant hi, qui medeantur, qui alant. Cadavera non inhumata putredine indelebili aera inficient, ubi lue adulta, omnis deficiet pollinctura. Verbo, Noſodochio agminatim excipiente peſtiferos, horum in urbe raritas peſtem minuit, occaſionem ſanos inficiendi tollit, aeriſque revocat ſerenitatem: ſin ſecus, increbeſcit peſtilentioſorum multitudo ſic, ut vix, qui maneant intacti, invenias, ut trahat lues moras, neque hyemi quidem, quod alias ſæpe ſolet, cedere noſcat.

Hæc ipſa incommoda & commoda Noſodochiorum, qua late patent candide utrinque prolata, aliquam reſponſionem ad quæſtionem, difficulter ſolvendam, ſuppeditabunt.

Ac *primo* quidem, quæ horum emolumenta ſint, evicimus dudum & minora, paucioraque jactatis exiſtere, & peſtis efficere incredibile augmentum. Cui bono milleni diſperſi per urbem, ex ea in Noſodochium pellentur, ſi aerem venenatiorem reddant inibi acervales? Quid profuerit illis, ne omnium penuria rerum pereant in urbe, ea in loca intruſos fuiſſe, in quibus horrendo incolarum afflatu multo tetrius afficiantur? In quibus major multitudo locatur, quam ut debita ſingulorum cura ſit? In quibus toties & auxiliariæ manus inopia, & inclementia, crudelitate, inſolentia, importunitate, ebrietateque Miniſtrorum, numeroſi intereunt?

tereunt? Quid boni a gentis peſtiferæ expulſione augurabere civitati, ſi expulſorum agmina in Noſodochio athmoſphæram longe venenatiorem parent Civitati? Et ſi qua Diariis, atque Necrologiis fides, an Civium frequentiæ conſervandæ augendæque favebunt longe numeroſiores perpetuo mortes in his Noſodochiis, quam extra eadem? Quod vero peſtem coarctare ac breviare hæc loca ferantur, deficientibus, quæ id probent exemplis, gratis aſſeritur. Nunquid *Thraces* minus nobis, adventante hyeme, ſeneſcentem peſtem vident? Stata plerumque lege eam, ſive Noſodochia populus habeat, ſive non habeat, æſtas parit, ver fugat. Hoc ipſo anno 1771. *Smyrnam* depopulata peſtis eſt, citraque Noſodochiorum opem ceſſit Autumno (1). *Turcarum* negligentia, in numerandis mortuis ſuis, ea nos occaſione privat, ut pluresne an pauciores mortes ii abſque cautelis, quam nos cum noſtris, numerare ſoleant? Quæ Chriſtiani apud illos notarunt, arguunt ſe in ſuo Noſocomio ordinatiſſimo plures mortuos a peſte habuiſſe, quam domeſticatim *Turcæ*. Vide *Algerinum* exemplum *Rat. Med. Tom. XIV.*

Secundo. Hiſce eum in modum conſideratis, non videtur Noſodochiorum conſtructio ea Reipublicæ commoda præbere, quæ vulgo creduntur; quin eidem potius detrimentum afferre.

Tertio. Si a me quæritur an non eum in modum & conſtrui illa, & inſtrui poſſent, ut omnino conducerent? Annuo; ſed ea lege, ut primo conſtruerentur ſpatioſa, ampla, altarum contignationum, multarumque late patentium feneſtrarum & januarum; ut Ventus vi plena ædes luſtrare totas, ſerenumque inſpirare aera poſſit. Ut ſecundo hæc ſi conſtructa Noſodochia numeroſiſſimo ægro non ſcaterent, ne ſingulo-

(1) Ceteræ quidem nationes ibi Noſoc. habent, non vero Turcæ qui longe maxima Civium pars ſunt.

lorum ſingulis venena nocerent. Unde tertio ædificanda id genus plura forent, quibus excipi, curarique multi, citra mutuum nocumentum, poſſent; qua quoque ſententia ſenatus, facultaſque medica Viennenſis, anno 1679. fuerunt. Ut quarto ſingulis his ædificiis ſufficientes cum Medici, tum Chirurgi, præficiantur, idoneumque famulitium (1). Quin-

(1) Haud paucos eſſe auguror, qui ab ærario publico plus peti, quam præſtare aut poſſet, aut ſaltem vellet, autument. Perperam ſane illi. Computatione inita conſtabit longe minus ærario publico pluribus, quam paucioribus Noſodochiis, iiſdemque bene, quam male adminiſtratis, detractum iri. Si enim id conſtiterit, quod infinita vis hominum in unico excepto perierit: ſi id experientia evicerit, quod in quovis morbo contagioſo ægri in Noſodochiis eo numeroſiores intereant, quo una jacuerint confertiores; ipſaque peſtilentia congeſta contagione virulentior reddatur; Si tandem ſagaciorum Medicorum metus fuerit, ne ejuſmodi compacti Noſodochii evaporans aer eum Civitatis redderet venenatiorem; Sponte patet omnem eam copioſam pecuniam, quam in conſtruenda tot ædificia profuſurus Senatus Civitatis, aut Princeps ipſe, foret, in ærarium neceſſario, ſalvo plurimo Cive, redundaturam: Salvo quippe eo plurimo, Mercatura, Artes, Agricultura, Fiſci ſcaturigines, brevi refloreant: ubi ex adverſo, quemadmodum id nos omnium temporum Hiſtoria docet, tellus penuria hominum inculta jacet, annonæ caritas ſequitur, commercium, ſtudia, arteſque languent, Fiſco non modo nihil redit, ſed in ſublevandam pauperis plebis egeſtatem, is emulgendus eſt.

Hac occaſione incidit mihi in manus Opuſculum, quod de febre epid. Senenſi anni 1766. & 67. ſcripſit *Octavius Nerucci*, in Senenſi Lyceo Medicinæ Profeſſor, ubi de hujuſce febris dudum fatiſcentis, reditu egerat. „ Novum hoc morbi incrementum, ait, maxime ſe prodiit in Noſocomio, ubi calore tempeſtatis, & MULTITUDINE ÆGROTANTIUM, aer corruptus magis, magiſque alcaleſcens, factus eſt: unde non ſolum ibi perpetuitas morbi, & conſtantia, ſed nova quoque ejuſdem propagatio per urbem univerſam timenda eſt. Quam facile conſerta *Sanorum* quoque hominum multitudo, in ſpatio anguſto vivere coacta, epidemicos hujuſmodi morbos excitare poſſit, nemo eſt qui non videat: quare nullum hac in re efficacius, atque opportunius remedium inveniri poteſt, quam RARITAS ÆGROTANTIUM tantopere neceſſaria ad epidemicam labem penitus extinguendam &c.

Quinto. At vere nihil hæc omnia proderunt, niſi ſive in urbe, ſive in ejuſmodi potiſſimum Noſodochiis, alia methodus inſtituatur peſtiferis medendi, quam inſtituta hucuſque fuerit. Cunctarum multis a ſæculis Regionum Medicis, atque Chirurgis ea animi ſtetit, ſtatque hucuſque ſententia, Morbos cum malignos, tum peſtilentioſos, ejus eſſe naturæ, ut aut raram, initioque duntaxat, aut nullam ferant Phlebotomiam; utque præcipue curentur ſudoribus, aliiſque evacuationibus. Univerſalis hæc omnium fere temporum & Medicorum, & Regionum, ſententia ſola in cunctis Scholis tradita fuit, ſolaque direxit medentes. „ Scilicet „ debilitatem eſſe proprium peſtis caracterem: venæ „ ſectione debilitari hominem; proinde exulare debere „ ex methodo peſti, per ſe adeo debilitanti, medendi.

Profecto *vera* debilitas rite erit a *ſimulata* interſtinguenda, antequam illam in ægris adeſſe ſtatuamus. In malignis morbis rara adeo hæc vera debilitas eſt, ut nihil magis, quam ejuſdem frequentem in illis miremur mentionem. Experimenta tam propria, quam aliena, quiſquis animo æquo conſuluerit, idem fatebitur. Quotieſne contingit ut in morbi acuti Metaſtaſi periculoſa, debilitas ab univerſo conſilio Medicorum tanta judicetur, ut niſi mors certa crederetur præ foribus adſtare, ad eamque propulſandam anceps venæ ſectio adhuc poſſet concedi, nullatenus concederetur; & ut interim facta tunc venæ ſectio, eaque iterata, tam belle ſuſtineatur; ut quæ vires prius nullæ apparuerant, eæ jam valentiores, morboque coquendo aptiores, omnibus videantur? Optimum Virum, magni Regis Archiatrum, *Cothenium* laudo, quod ut artis univerſæ, ſic quoque hujus obſervationis, probe memor, ægrotanti V. D. Præconi, quem maligna valde peripneumonia invaſerat, *in magna virium dejectione* venam tutuderit, & in ſeptimam uſque vicem phlebotomiam repetens, hominem brevi reddiderit ſanita-

 ti.

ti. *Vid. Ill. Halleri diſp. de morb. hiſt. & curat. T.* 3. *n.* 52. An unquam de hac veritate magno *Trillero* quis extitit perſuaſior, qui *lib. de Pleurit. ægr. I.* venam credidit quinto Pleuritidis die ſecandam homini eſſe, quem moribundo, imo mortuo ſimillimum, ſe reperiiſſe ſcribit, quippe „ cui facies pallida, naſus a-„ cutus, tempora collapſa, os lividum, oculi torvi, „ rigidi, & obſcuri, frigus per totum corpus, pectus „ cum ſterno tumidum, & elevatum, abdomen con-„ tra retrotractum, pulſus intermittens, myurus, & a-„ deo debilis, ut ſæpe vix percipi poſſet, reſpiratio „ plane interclusa, caput cum collo flaccidum, pen-„ dulum, & in humeros recumbens, vivida ubique „ mortis imago . . . . Mihi vero in his ſupremis an-„ guſtiis conſtituto, conſiliique inopi, experiri tum de-„ mum placuit, ecquid tandem tertia venæ ſectio præ-„ ſtaret . . . Juſſi igitur ut pedes frigentis & jamjam „ morituri, calido balneo ſtatim immitterentur. Quo „ facto, dextri pedis venæ vulnus ſat vaſtum lanceo-„ la inflictum; aſt incaſſum prorſus, ne guttula enim „ cruoris quidem prodibat: idem mox tentatum in al-„ tero pede; ſed eodem irrito plane molimine . . . . . „ Mandavi iterum ut ferventior adhuc aqua, imo fer-„ ventiſſima affunderetur. Quod tanta quidem ſoller-„ tia præſtitum fuit a miniſtris, ut bullulæ excitaren-„ tur in ægroti pedibus, & epidermis abſcederet. „ Sed ſaluberrimo per *Deum*, & feliciſſimo eventu, „ effectuque. Utraque enim vena antea fruſtra per-„ cuſſa, nunc voto noſtro perfecte reſpondebat, ſatiſ-„ que largam copiam læta ſcaturigine ejaculabatur; ita „ ut 12. & amplius, vitalis laticis unciæ in aquam deflu-„ erent. Tum vero mirabilem prorſus rerum viciſſitudi-„ nem, lætamque cataſtrophen vidiſſes. Mox enim a ſe-„ ctis venis vividus color faciei, blandus calor corporis, „ liberior ſpiritus pectori, & fortior ordinatiorque ictus „ arteriis redibat, noſterque ſemimortuus venator ſenſim

„ revi-

„ reviviſcebat „ &c. Sputo, ſudoribus, & urina, ad nonum morbi diem judicio integro abſolutus eſt.

Tandem an non in ipſa debilitate peſtilentiali ſuas largas iterataſque phlebotomias; tanto cum ægrotantium emolumento, illi practici fecerunt, quorum *Felix Platerus* meminit „ qui extremum ex Phlobotomia „ remedium facientes, tam copioſa emiſſione ſanguinis „ facta; ut animi inde ſequeretur deliquium, ſe mul„ tos liberaſſe fateantur, *& nullam aliam niſi vehe„ mentem ſanguinis detractionem* probent: an, nondum apparentibus Bubonibus aut Anthracibus *Sydenhamus*; an non iiſdem jam extantibus, *Riverius*, *Botallus*, *Mareſcottus*, *Sinapius*, deſperatos ſuos peſtilentes, & communi methodo paſſim pereuntes, mortis è faucibus eripuerunt?

At vero hic oggerere mihi audio illuſtres, quos veneror, æternumque venerabor, Collegas meos, ſpectatiſſimos in arte Apollinea Viros, me viam ad millena homicida ſternere, ſiquidem ex hoc conſilio Tirones mei concluſuri ſint; in quavis debilitate ægrotantium venam tundendam eſſe; & venæ ſectionem, quam tot triſtia exempla in debilitate ægrorum vitæ deletricem eſſe, demonſtraſſent, jam vitæ deficientis conſervatricem habituri, vimque proinde ingentem peremturi mortalium: Ex motu, ac pulſu; Medicos ab omni ævo judicaſſe de viribus ægrotantium; in eoque exercitatiores felicitate praxeos, ſummaque qua cluerent laude, ejuſmodi judicii veritatem demonſtraſſe æternam: naturam humanam haud aliam nunc exiſtere, quam ſæculis elapſis: ſi virium defectus venæ ſectionem olim vetuerit, quod vires ad coquendam, movendam, expellendamque morbi materiem, abſolute requiſitas, ſterneret, eductoque cruore pauculo, quo vita aut aliquantiſper adhuc protrahenda fuiſſet, aut augeri paulatim, repararique potuiſſet, ſalutem deſperatam redderet; idem & hodie verum eſſe: verbo ſic

intempeſtive admodum reſuſcitari *Leonardi Botalli*, in quovis morbo, etiam debiliſſimo, venam ſecantis opinionem, quam in *quinta parte Inſtitutionum ſuarum Boerhaavius* argumentis invictis exploſiſſet; jamque vacillantes in praxi Tironum animos, reddi, quos tantus ille Vir certos, firmos, ſecuroſque reddere, anniſus eſſet. Homicidii reum æque eum eſſe qui languentem vitam adimat, quam qui tollat valentem. Et cum conſcientiæ lex dictitet in rebus dubiis tutiorem partem ſemper amplectendam eſſe; quando tanta debilitas teneat ægrotum, ut, utrum vera illa, an perſonata ſit, Medicus dubitet, eum a Phlebotomia abſtinere oportere, ne auctam debilitatem mors ejus culpa excipiat. Porro hanc dubitationem in quocumque malignorum morborum genere frequenter occurrere; adeoque in eorumdem debilitate a Phlebotomia religioſe abſtinendum eſſe. Meum proinde conſilium, quod praxin omnium ſæculorum ſubvertat, quod ſanæ Theoriæ adverſetur, quod conſcientiam lædat, ac Medicum denique, Vitæ qui conſervatoris officio fungi debuiſſet, in carnificem convertat, hoc, inquiunt, conſilium ab omni eo, qui Medicus Chriſtianus, aut ſaltem humanus, audiat, relinqui, damnarique oportere. Eoque magis, quo abundantiora exempla proſtant, reſtauratæ vitæ languentis per cardiaca, quam eandem in aliis temeraria venæ ſectio extinxiſſet.

Ad omnia hæc argumenta ordine reſponſurus dico, *Primo*: Ad difficultatem omnem hujus quæſtionis tollendam neceſſe fore, ut ex meris veracibuſque obſervatis lex ſanciretur, quæ omnem tollens in omni caſu litem, ſic veram interſtingueret a perſonata debilitatem, ut falli poſtliminio nemo poſſet.

Dico *ſecundo*: Hucuſque obſervationes, ex tota Bibliotheca medica collectas, necdum ſufficere, ut Lege adeo præſtanti ditari ars, ornarique poſſit.

Inde

Inde *tertio*, Obſervationes, quæ extent, conſulendas eſſe, ut quouſque Medici in enodanda hac difficultate, progreſſi fuerint, evidenter pateat.

Hinc *quarto* affirmare audeo ſaltem malignis, peſtilentialibuſque in morbis, provectos eo eſſe Medicos, ut ſi non velis omnem, ſaltem præcipuam ſuſtulerint hæſitationem.

Hæc res ut conſtet, paulo altius repetenda eſt. Ex Peſtis hiſtoria (*a*) conſtitit eam morbum eſſe, qui majorem eorum, quos invadit, partem occidat. (*b*) Totam conſuetam medendi peſti methodum ineptam fuiſſe, quæ ne tot ſtrages ederet peſtis, impediret. (*c*) Cunctorum ſæculorum methodum fuiſſe, ut vel nulla, vel modica, eaque principio tantum, venæ ſectio fieret, ægrorumque corpora aëre, tegumentis, & medicamentis, ad ſudorem potiſſimum compellerentur. (*d*) Hunc modum medicandi adeo univerſalem in Scholis fuiſſe, & adeo ſacrum ab omnibus habitum, ut unica Conſcientiæ Medicorum quies videretur in eo ſita eſſe, ut quæ peribat multitudo prodigioſa, non, niſi ad amuſſim ad tritas Scholarum regulas, tractata periret.

An tamen parta ſic conſcientiæ quies, ſolida eſt? Si mente præoccupata multitudinem ſequutus, nihil plus multitudine proficio; ſi æque multas conſuetudinis victimas lugeo; intereaque ſalubriorem, prioreque longe feliciorem methodum, ſciens volenſque non arripio; ſuſpecta mea tranquillitas eſt, falſa eſt, & humano generi damnoſiſſima. Si conſueto more populum turmatim cadentem video, neque niſi raro, in Luis vigore ſaltem, emergentem; more autem haud quidem inſueto plane, ac inſuetiore, numero longe plures, idque citius, ſaneſcere; non eſt ultra mihi integrum, aut huic illum anteponere, aut alterutrum pro arbitrio ſequi. Vel enim tot graviſſimos Viros dedita opera nobis imponere voluiſſe, vel vera, demonſtrata-

que tradidiſſe, ſtatuamus oportet. Sed impoſturam non eſſe evincunt tam eadem notiſſima multiplicis curæ exempla, quam libri, iiſdem in urbibus typo excuſi, in quibus contigerant. Reclamavit enim nemo, ſive Magiſtratuum, ſive Civium, ſive Medicorum: a quibus pluſquam credibile eſt ejuſmodi Sycophantas publice proſtituendos fuiſſe; imo potius alii aliorum experimenta confirmarunt. Tandem Analogia, a ceteris malignis morbis petita, probare hanc poſteriorem methodum videtur.

Tom. XIV. Vix numerandis teſtimoniis oſtendi Miſſionis ſanguinis in peſte præſtantiam laudatam, & commendatam fuiſſe, ab omnibus illis Medicinæ Scriptoribus, quos laudavi ibidem; idque, quod bene notandum, haud ſecus ab his, qui venæ ſectionem, ut letiferam, in peſte, proſcripſerunt, quam ab illis, qui eam veluti peſtis anchoram ſacram, ſalutarunt. Conſtitit enim multiplici teſtimonio quam impenſe illi, qui phlebotomiam damnabant, ſcarificationes, narium, uterique hæmorrhagias, uno omnes ore laudarent, ab hiſce corpora non debilitari, ab illa autem maxime, arbitrati. Eadem occaſione oſtendi ibidem, per multorum experientiam, parciorem Venæ ſectionem nocere utriuſque partis teſtimonio: qui enim Phlebotomiam reſpuebant, non niſi aut unica, aut ſi iterata, ſemper tamen parca ea, ſuos periiſſe viderant ægros; id quod ſponte Phlebotomiæ in Peſte patroni fatebantur, nec eandem, niſi per omne crudi morbi tempus, niſi largam, niſi ſæpius repetitam, laudarunt unquam. Excepta autem ſola phlebotomia, utraque pars largas, repetitaſque ſanguinis evacuationes in genere mirum in modum extulit.

Conſtitit ergo non quamlibet ſanguinis evacuationem, ſed eam modo, quam in vena lanceola facit, damnatam fuiſſe; omnes vero Medicos aliquam, eamque profuſam, laudaſſe ſanguinis miſſionem, & hos quidem

quam-

quamcumque, illos autem eam duntaxat, quæ aut ſcarificatione prodiret, aut quam natura ipſi excitaret.
Sic in Methodo medendi controverſiæ omnis eſſe finis videtur: qui enim Medicorum, venam peſtilentis ſecantium, exemplo motus, ſecat in peſte venam; & qui veteris opinionis tenax, non ſecat venam, ſed veterum hortatu ſcarificat; & hic, & ille, copioſum cruorem evacuans, id facit, quod quæritur, & de quo diſputatur. Quid ultra ergo altercamur? Quid cauſæ, cur ſententiæ affirmantis autoritas nos in Scholis noſtris non urget magis? Cur ejuſdem non convincit demonſtratio? Cur non parit in exercitio artis concordiam?
Ratio in promptu eſt. Provoco ad medicos Scriptores omnes, qui in peſte phlebotomiam proſcripſerunt, à peſte virium vitalium ſummam gigni debilitatem rati: utique phlebotomiam alia de cauſa non damnant, niſi quod ipſa per ſe debilitans, peſtilentem debilitatem immedicabilem reddat: eandemque in ſingulo maligno morbo tuentur ſententiam. Unde demum principatum obtinuit hæc per univerſam medicinam doctrina, quod in morbis malignis, ac præcipue in peſtilentioſis, aut in initio parca, aut potius nulla venæ ſectio inſtituenda eſſet, quod hæc aucta debilitate vel in gravius diſcrimen conjiceret ægrotantem, vel ipſa etiam vita privaret. Imbuti hac Autorum, Scholarumque doctrina ab ipſo ſtudiorum exordio juniores, mature diſcunt nil plus venæ ſectione in peſte, malignaque febre formidare, nihil ea habere exitioſius. Hoc quidem ipſis condonare debere videmur. An vero eadem facilitate ipſis condonari oportet; quod ab una parte veteris Scholæ odium in venæ ſectionem, ut vires projicientem, animadvertentes, unaque imbibentes, non perceperint quoque approbationem & laudes, quibus cruoris evacuationes, eaſdemque cum profuſas, tum iteratas, quas aut natura

per

per naturales evacuationes, aut ſcarificando Medicina faceret, idque potiſſimum quod hæ non debilitarent hominem, extulerit eadem honoranda vetuſtas? Equidem inficias non ibo, dum veteres a parca phlebotomia malignorum, peſtiferorumque, plurimam partem interire intelligerent, eoſdem in odium ejus adeo implacabile ruiſſe, ut quam evacuationem aliunde a natura arteque factam, iteratam, etiam & abundantem, quod non demeret vires, laudaſſent, oblivioni tradidiſſe viderentur, neque ſeris commendaſſe nobis, eorundem nepotibus. An vero hic attentionis, judiciique defectus, nos excuſabit, qui ſedato animo febrium malignarum, peſtilentialiumque hiſtoriam, atque curationem; ſcrutati, viamque curandi duplicem fuiſſe perſuaſi nihilominus cæca erga antiquos veneratione, ſic illorum præjudicia animo imbiberimus, ut alteram ſine altera amplexemur? Nos, meliora edocti, erroneum id Veterum eſſe principium novimus, quod ſola Phlebotomia debilitet, haud vero reliquæ ſanguinis enarratæ evacuationes; utpote probe gnari & has, & illam, pro diverſa morbi conditione vires cum minuere, tum augere, poſſe. Nunquid ab hæmorrhagia narium, hæmorrhoidum, uteri, tam profuſa, quam repetita, homines minus projectarum virium eſſe, quam a vena ſecta, deprehendimus? Et ſi ſcarificatione lentior proſiliat cruor, an eadem diuturnitate, crebritateque; quam veluti inviti laudabant, profuſior, minorem creabit virium, quas deficere ſtatuebant, proſtrationem? Candide igitur & audacter repetamus, veterum hac in parte portentoſum præjudicium fuiſſe, erroremque millionum Mortium genitorem, quod a media phlebotomia ægros in pejus ruere gnari, in pejora a liberaliore ruituros opinarentur; ubi tamen naturæ opere contemplati, ob id ſervatos homines intelligerent, quod largæ illæ, crebræque hæmorrhagiæ, copiam corporibus ingentem detraxiſſent.

Adeo-

Adeoque *quinto* concludo obligari quemcumque, ut in Peſte, eique conſimilibus malitia morbis, ſanguinem mittat largiter; ſi velit majore Veterum autoritate, rite perpenſa, tueri conſcientiam; ſive, phlebotome largiſſima, ſive, eam Veterum autoritate veritus, ſaltem ſcarificando, ſanguiniſque evacuationes alias ſollicitando, promovendoque.

Tandem *ſexto* ſi in Acutis, Chroniciſve morbis cujuſcumque generis, rarior ille exiſteret incertitudinis gradus, ut, utrum a vera, an a falſa debilitate, vires proſternerentur, indeterminabile foret; in eoque, ne ingens damnum ab evacuatione cruoris naſceretur, merito quis metueret; is ab eadem abſtinendo tutiorem partem ſequeretur.

Terminabo hoc caput Reſcripto, quod non niſi abſoluto opere accepi. Nequid ad elucidandam hanc materiem præterirem, ſcripſeram ad *Ill. Comitem de Hauchepied*, Commercii Batavi *Smyrnæ* Directorem, ab eoque petiveram ut ad XI. quæſtiones, quas mittebam, curaret mihi a Medicis, Chirurgiſque, harum rerum gnaris, reſponſum adornari, quo demum certior de ſingularum *Smyrnenſium* Nationum Methodo cum Peſtiferis agendi fierem; *Thracum* ſcilicet, ſeu *Turcarum*, qui ceteris Nationibus una captis longe numeroſiores ſunt, deinde *Armenorum*, tum *Græcorum*, atque *Judæorum*, tandemque *Europæorum*. Reſponſo me honoravit Ill. Comes, a ſuo Medico, Exp. Domino *Zimmermann*, qui XI. annorum ſpatio praxin ibidem exercuit, multumque peregrinatus in Aſia, multumque cum Turcis, atque eorum Moderatoribus (*Baſſchas*) converſatus eſt, doctiſſime, fuſeque adornato; promiſitque brevi relationem, quam alius Vir, egregius Chirurgus, pro me conficit. Ex hoc Reſponſo patet:

Primo. Nullam communicari *Turcarum* Methodum poſſe, eoquod nullam prorſus methodum obſervent:

Se-

Secundo. Æque impoſſibile eſſe; ut ad quæſtionem reſpondeatur; utrum, inito Peſte affectorum enectorumque calculo, plures, an minores, apud *Thraces*, quam apud laudatas mox quatuor gentes, quotannis pereant? *Turcis* enim numerum peſtilentioſorum nunquam notantibus; proportionem perpetuo ignorari. Anno 1771. ceterarum *Smyrnæ* gentium 4000. circiter homines peſte laboraſſe, vixque ſuperſtites ex illis ſeptingentos fuiſſe; ſic ut ne ſextus quidem ſervatus in vita fuerit: *Thracum* autem 15000. periiſſe; ſed eum, quot lues invaſerit, minime notent, proportionem illorum mortuorum cum reliquarum gentium mortuis nullam inveniri poſſe. Conjecturari quidem ſolere plures *Turcarum*, quam harum gentium, peſte perire; ſed dicta de cauſa incertam conjecturam eſſe.

Tertio. *Turcis*, quemadmodum Methodum curandi, ita quoque Noſocomia deeſſe. Ceteras gentes quaſque, nota jam Epidemia, ſua Noſocomia ordinare, turmatim in illis popellum excipere, initoque calculo deprehendere, ſi de centum ægris, ſingulis privata in domo ægrotantibus, quinquaginta pereant, eodem tempore in Noſocomiis 80. de 100. mori. Subjungitur autem adeſſe in Noſocomiis numeroſiſſimam ægrotantium turbam, rerum neceſſariarum inopiam, adminiſtrationis requiſitæ defectum.

Quarto. Medicos, Chirurgoſque, ſive privatis in ædibus, ſive in Noſocomiis, curam Peſtiferorum vix habere; hanc potiſſimum relinqui Empiricis; illos ſolos Medicis atque Chirurgis gaudere, quibus ampla res domi ſit. Empiricos hoſce paſſim eos eſſe, qui peſſima peſte ægre emerſi, ſeque ideo immunes ab illa in poſterum arbitrati, Peſtiferorum curam impavide ſuſcipiant; licet præcedenti proxime anno hæc eos opinio ſic deluſerit, ut hi ipſi numeroſiores cum affecti peſte fuerint, tum per eandem mactati.

Quin-

Quinto. Methodum interim privatis in ædibus Urbis, ac Suburbiorum, obſervari a Medicis, Chirurgiſque, qui ornatiores ac ditiores adeant. Fortunatiſſimam ſuam eſſe Reſponſi Autor teſtatur, qua Vena largiter, iteratoque, ſecet, & Spiritus acidos minerales propinet abunde; hiſce enim excretiones Peſtis criticas optime promoveri: Empiricorum autem incertum Vulgus ſtudia in contraria ſcindi, ſic ut pars omnium plurimos Miſſione ſanguinis ſervari; pars plures, eo non miſſo, a morte præſervari, contendant. Aſſerit autem Autor ſe ſuæ Methodi præſtantiam mero didiciſſe caſu, cum nonnullis venam largiter ſecuiſſet, quibus inflammatorium adeſſe morbum credidiſſet, in quibus tamen a Venæ ſectione veræ peſtis ſigna ſe manifeſtarent: his autem ſalutem tutius citiuſque rediiſſe.

F I N I S.

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS
CONSILIARII, ET ARCHIATRI,

MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,
PLURIUM ERUDIT. SOCIETAT. SOCII

PARS SECUNDA

RATIONIS MEDENDI

CONTINUATÆ,

IN NOSOCOMIO PRACTICO
Quod in gratiam, & emolumentum
Medicinæ Studioſorum condidit

MARIA THERESIA

AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

LUCÆ MDCCLXXIII.

Typis JACOBI JUSTI
SUPERIORUM PERMISSU.

RATIONIS MEDENDI

CONTINUATÆ

PARS SECUNDA,

DE RESUSCITANDA VITA SUFFOCATORUM, SUSPENSORUM, &c.

De manu Hominis, de manu Viri, & fratris ejus, requiram animam hominis..... ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Gen. IX.

ELENCHUS CAPITUM

SECUNDÆ PARTIS.

CAPUT I.

Computatio multiplicis in vitam revocationis Submerſorum, in Belgio fœderato *præcipue; tum & in* Republica Venetorum, *& in* Auſtria, *&c.*

CAPUT II.

Recenſio novorum experimentorum ad illuſtrandum, promovendumque, Submerſorum auxilium.

CAPUT III.

Animadverſiones in Capitis ultimi, ac penultimi tentamina, quæ partem quidem difficultatis illuſtraſſe deprehenduntur, partem vero minime.

CAPUT IV.

Ad quæſtionem: Utrum iis, qui laqueo ſuſpenſi ſunt, eadem auxilia præſtanda, quæ

Submerſis, an vero alia? ut reſpondeatur, examen præmittitur de cauſa proxima mortis Suſpenſorum.

CAPUT V.

Nova experimenta ad demonſtrandam cauſam mortis proximam, tam Suſpenſorum, quam Demerſorum, quæ dubia plura, prioribus experimentis non ſublata, ſuſtollunt; & quorum in ultimo prima vice turgidus aqua ventriculus autori apparuit.

CAPUT VI.

De prima noſtra Anatome demerſi hominis, hominiſque ſuſpenſi: de captis novis Brutorum experimentis, ad ea hominum examinanda, & illuſtranda: deque certa experientia deglutitæ aquæ.

CAPUT VII.

De errore ex experimentis: Nonnulla de vulgi more pedibus ſuſpendendi Submerſos, & in aperto utrimque dolio circumagendi; nec non quædam neceſſaria de Laringotomia.

CAPUT VIII.

Reſponſio ad graves duas objectiones.

CA-

CAPUT I.

Computatio multiplicis in vitam revocationis ſubmerſorum; in *Belgio fœderato* præcipue; tum & in *Rep. Venetorum*, & in *Auſtria*, &c.

§. I. *Felix vitæ revocatio in* Belgio fœderato *ſubmerſorum hominum, numero quinque ſupra quinquaginta, trium in* Italia, *unius in* Belgio Gallico. *Subditur præterea caſus per omnia mirabilis, qui in* Hollandia *contigit hac æſtate: ſic ut ſpatio ſeſquianni ultra ſexaginta ſubmerſis revocata vita ibidem ſit.*
§. II. *Recenſio* 27. *auxiliorum, quibus uſi ad hoc* Batavi *fuerunt.*
§. III. *Defectus in illorum Relatione notatur, quod ii in ea deſint, quibus auxilia hæc minime profuerunt.*
§. IV. *Relatio ſubmerſorum* Auſtriacorum, *&, quidem duorum, quibus, quod penitus putrerent, nihil adhibitum operæ eſt; Pueri, Studioſi, ac Fabri lignarii, quibus plurimus impenſus labor fuit, citra & ſpem & effectum; propter vel moram diuturniorem in undis, vel dilatum nimis auxilium; vel utrumque. Felix tandem cujuſquam Operarii in vitam revocatio.*

§. I. TOmo hujus Operis XIII. in Submerſorum Suffocatorumque Hiſtoria multus fui, &, ad experimenta quæ retuli variorum Autorum, multa mea propria adjeci, brutorum, hominumque; quantulacumque autem mea propria fortuna erat, hæc tamen ipſa multis de cauſis, fortunaque multo celebrior aliorum, adigebant me, ut publicum in uſum diſſerta-

tionem paulo fuſiorem adornarem : ſic quidem ut, & quos felices auxiliorum eventus aliæ Regiones lætatæ fuerant, atque communicaverant, referrem exacte; & meos in rem eandem laborioſiores, quam fortunatiores conatus, ob id præcipue enarrarem, ut quibus ſimilia promovendi animus foret, hi, quouſque jam provectum negotium eſſet, ictu citius contuerentur, quæque ultra ipſis agenda forent, ut perficeretur idem, intelligerent.

Neque multo abſimilior labor hic hornus eſt. Hiſtoriographus reſuſcitatorum Submerſorum, tot dabo, tantosque caſus, ut nemo mortalium ſtupendiores, numeroſioreſque, collectos viderit unquam. Tradam deinde quos exantlavi labores, multos, moleſtos, graves, aſſiduoſque, quibus Naturam rerum, quouſque Mortalibus exiguis nobis licet, ex latebris prodire ſuis cogere, reddereque manifeſtiorem, anniſus ſim. Id autem benevolos Lectores rogo, ne immanitati aut crudelitati, tribuant frequens meum Canicidium : amo, colo, aloque hoc fidele animantium genus, grati animi natura doctorem, atque nobis ingrati animi crimen erga boni omnis Largitorem perpetuo exprobrantem; ea tamen mihi ſtat animi ſententia, ſi in alimentum vitæ pecora immolare expedit, idem nobis in tentandam vitæ ſuffocatæ refocillationem, reſtaurationemque, licere. Favebat autem impenſe deſiderio meo plebecula, ad canes, quotieſcunque illis indigebam, mihi vendendos, præ annonæ, victuſque omnis caritate, facili, & ultronea.

Itaque ut ab exteris incipiam, prodiit *Amſtelodami* pars tertia *Hiſtoriæ Act. Soc.* in Submerſorum auxilium ibidem collectæ, referens nobis *tres ſupra quinquaginta* caſus hominum, quos ſeſqui anni ſpatio unda merſos, multimoda auxilia in vitam revocarunt. Porro animadvertimus horum multos pauca minuta ſubmerſos fuiſſe; non paucos horæ quadrantem, nonnullos me-

mediam, integram unicum horam. Secundo. Horum quadraginta & octo, mox ex aqua elatis, admota auxilia eſſe, unico poſt horæ quadrantem, tribus elapſa hora media, unico decurſo trium horæ quadrantum ſpatio. Tertio. Signa vitæ in eorum novendecim haud diu ab incepto modo labore apparuiſſe; in uno minutis horæ ſecundis octo elapſis, in altero poſt horam laboris, in duobus poſt ſeſqui horam, in alio elapſo laborum bihorio, iterumque intra duas cum dimidia horas in quodam homine, in alio vero non ante tres conaminum reſuſcitandi horas; non memorato eo tempore in quatuordecim Submerſorum. Quarto. Operam hanc poſt obſervata indicia vitæ promotam eſſe tempore duarum, trium, ſex, octo, ſedecim horarum, in non paucis plurium dierum uſque ad perfectam ſalutem. Quinto. Horum in vitam revocatorum unum poſt biduum obiiſſe, qui ebrius incidiſſet in aquam; eam ebriorum ſortem ſæpe eſſe prioribus Tomi XIII. exemplis conſtitit; alteram elapſis ab inde diebus quinque, quam necdum bene a Pleuritide curatam fuiſſe velint; tertium brevi poſt percepta prima indicia vitæ; quartum forſan poſt bihorium, quem vulgi more pedibus ſuſpenſum rudius agitaſſent; quintam quinque, ut videtur, elapſis a revocata vita horis; ſextam ſexagenariam, quam plebis ad exemplum ſupra dolium ruditer moviſſent, tertio poſtmodum die. Sic ut pars ſexta illorum, quibus vita reſuſcitata fuerit, veram brevi mortem occubuerit. Sexto. Septem in vitam revocatos eſſe, integreque ſanatos, quibus livor faciei, quibus os nareſque multa ſpuma fœdaſſet; unicum febrim, nonnullaque alia, quæ non exponuntur, paſſum eſſe; uni denique alterique ſanatorum vultum tumidum a ſubmerſione lividumque fuiſſe.

Adduntur ad calcem duæ Submerſorum in *Belgio* eodem hiſtoriæ, quorum alter poſt ſemihoram laborum, alter exacto eorundem bihorio, vitæ indicia præbuit.

Hiſce

Hiſce ſubjungitur Epiſtola, cum Societate communicata, Exp. Viri *Jacobi Maggioni* P. P. in Univ. *Patavina*, tradentis hiſtoriam pueri ſeptem annorum, minutis 15. ſubmerſi, dumque extraheretur, facie liventis, ore ſpumoſi, ventreque inflati; quem demum poſt mediam operæ horam, ipſe cum ſuis in vitam revocaſſet. Sequitur tertio Epiſtola Chirurgi Officii Sanitatis, *Baſſani Venetorum*, nautæ caſum referens, qui horæ quadrante merſus, poſt mediam datæ operæ horam vitæ latentis primordia exhibuit. Ex Parochi Reverendi teſtimonio, quod adjungitur, patet horam forte elapſam eſſe, antequam illi, ex flumine erepto, auxilium ferri ceptum eſſet. Quarto, Epiſtolæ duæ Doctoris *Caneſtrati* caſum referentis feminæ 55. annorum, quæ ipſa ſeſe præcipitem dederat de ponte in fluvium *Atheſin*, & miliaris quadrante diſtante abinde loco elata; poſt inſpirati mox in pulmonem aeris minuta ſeptem, obſcurum præbuerat indicium vitæ, triduique reſtituta tempore fuerat. Adduntur teſtimonia Magiſtratus Sanitatis ad hæc tria exempla, donaque, quibus ſereniſſima Reſp. Ven. gratificata eſt Soſpitatores. Quinto accedunt *Inſularum* (*Ryſſel*) Prætoris, Comitis *Du Bus* Litteræ referentes, ad fumum in Rectum Inteſtinum injecti Tabaci ſigna vitæ comparuiſſe in quodam Submerſo. Sexto demum ſcriptum Exp. Medici Ultrajectini *Stilting* memoratur, quo hominis, vapore carbonum ſuffocati, cura communicatur. Ad hos caſus notabilis alius addendus eſt pueri octo annorum, qui anno hoc 1771. die 30. Maji, in pago hollandico *Zoetermeer* ad Molendinam, aquarum motu agitatam, ſubmerſus, atque aquæ motu trajectus per ſpatium anguſtiſſimum in ipſum vorticem, tandem inde elatus eſt, tempore Submerſionis ignoto; frictuſque dein aceto & ſpiritu vini, denudatuſque, & bene inſtructo foco expoſitus, ad ſe rediit, ſed oſſe humeri ſiniſtri, eoque ſiniſtri femoris, fractis. Fractura autem

utra-

utraque trium ſpatio menſium integre curata; hiſtoriam Nova publica, ſive Diaria, communicarunt..

§. II. Operæ pretium erit ea auxilia enarrare, quæ ab illis plura, aut pauciora, quæ in aliis alia, infortunatis hiſce adhibita ſunt. I. enarrantur validæ concuſſiones corporis, pedibus in altum ductis, ac humili capite, rotationeſque ſuper dolium, communi omnium temporum more. II. Prompta a veſtibus madentibus nudatio. III. Expoſitio corporis ad ardentem focum, furnumve piſtorium, aut ejuſdem in ſacchariſicorum, ſpirituſve deſtillantium officina, ſtatutio. IV. Frictio univerſi corporis, ſive ſicca, ſive humida; & quidem ſicca aut ſimpliciter; aut cum vel fumo aromatum, vel ſale communi; vel cineribus; humida autem cum Spiritu vini, frumentive, aut ſimplici, aut compoſito, ut v. g. cum ſpiritu Meliſſæ, Sp. Vini Camph. Sal. vol. ol. Alexipharmaco *Bernardi Serraglia*, Sp. vini aut cum Pipere, aut Sale, aut rebus Aromaticis variis, aut Aceto, aut Lacte. V. Aeris ſive ipſo ore in os ſubmerſi, ſive ope tubæ, in Trachæam inſpiratio. VI. Narium barba pennæ, ſpiritu ſalis ammoniaci madidæ, ope facta irritatio. VII. Infuſio in Gulam Vini, Sp. Vini, Butyri, Olei, Vini rubri calentis, calentis aquæ. VIII. Multimoda preſſio & agitatio Thoracis Ventriſque. IX. Fumi Tabaci in anum immiſſio, ſive communium fiſtularum, ſive adaptati ad id Syphonis ope. X. Plantarum pedum percuſſio. XI. Venæ ſectio variorum locorum. XII. Clyſmata acriora. XIII. Lecti calentis fotus. XIV. Cubitus inter duos homines ſanos. XV. Immiſſio aeris in Inteſtinum Rectum. XVI. Appoſitio tegularum calentium, linteamine involutorum, ad pedum plantas, ad utrumque & Ventris & Thoracis latus. Appoſitio itidem ad eaſdem plagas vel Suppedanei, ignito ceſpitum carbone calentis, vel ſtannei vaſis, terreæve lagenæ, aqua fervida plenæ. XVII. Lotio univerſi corporis cum calida

da aqua. XVIII. Emeticorum, Purgantiumve injectio. XIX. Involutio corporis in ſtragulis laneis, unaque ante focos volutatio. XX. Faucium, ac Epiglottidis, irritatio blanda, quo effectum, ut & vomitus excitaretur, & inconditus quidam perciperetur ſonus. XXI. Inſpiratio fumi Tabaci in os, atque nares. XXII. Inſtillatio lenta, ac pauca, in fauces, non deglutiendi, ſed irritandi cauſa, unde orta tuſſis. XXIII. Oris, Narium, Frontis, Temporum, frictio cum Sp. Sal. ammon. XXIV. Puerorum lenis in incunabilis agitatio. XXV. Gucullus capiti circumpoſitus, ex cineribus calidis, inter duo linteamina poſitis, confectus. XXVI. Theriacæ ad cordis ſcrobem, eundemque ad locum, Cataplaſmatis, ex Porris cum Aceto Lithargyrii & aqua confecti, appoſitio. XXVII. Veſicantia Suris, Femoribus, Nuchæ, &c. affixa, Pedibus Epiſpaſtica.

§. III. Numerus Servatorum profecto multus eſt, ſic ut incredibilis videri iis poſſet, qui naturam Regionis, fluminibus circumdatam, fluminibus riviſque millies interciſam, lacubus ingentibus, magnoque maris Germanici ſinu, quem mare Auſtrinum vocant, interruptam, non noverunt; qui vero noverunt, minime mirabuntur, ex Submerſorum millenis non paucos, qui ſerventur, eſſe. Deſideratur autem in ejuſdem Societatis Hiſtoria numerus omnium, quibus ex aqua elatis non profuerit quodcunque præſidium. Si commercium Litterarium cum Urbium, Pagorumque cunctorum Prætoribus, in univerſo fœderato Belgio eum in finem colerent, haud minus fruſtraneos, quam efficaces ſuos exſuſcitandi labores, ſuis in actis referre poſſent, proportionemque Servatorum cum non Servatis manifeſtarent: hæc enim exacte habentur omnia in Notis prætoriis. Forſitan nos, aliorumque Regnorum Medicos, atque Naturæ Curioſos, exiguum Servatorum numerum dolentes, hæc conſolarentur, ſi haud mul-

multum diſſimilis proportio ex illorum noſtriſque Hiſtoriis, inter ſeſe comparatis, intelligeretur. At vero de hac re poſtmodum latius. Neceſſe primum erit ea cum Publico communicem, quæ in *Auſtria* geſta ſint, propriosque, quos tam in hominibus, quam in brutis, ſive ſubmerſis, ſive ſuſpenſis, peregerim, enarrem labores.

§. IV. In Tomo XIII. trium mulierum hiſtoriam dedi, quibus Vulgi auxilium opportune, moxque, adhibitum, vitam ſopitam reſuſcitaverat, quarumque deficientis diu ſanitatis curam in Noſocomio perfeceramus: exempla præterea duorum virorum, quibus cura maturiore ad amnem neglecta, noſtri ſeriores non profuerant labores: Quæ deinceps pluribus in brutis experimenta eo fine ceperam, effectu caſſa, ſpemque fruſtrata omnem, ſubjunxeram. Par illi erit, quam nunc tradam, opera; tentamina in hominibus primum, in brutis deinde ſuſcepta, enarrans.

Die 30. *Julii* ex pago *Eberſdorff*, duobus cum dimidio miliaribus hinc diſtante, attulerunt in Noſocomium meum cadaver, quod in *Danubio* ſponte aquæ petierat ſuperficiem, adeoque putridum; & cum poſt elationem ex aqua adhuc 20. horis æſtivo calori expoſitum fuiſſet, corruptum adeo, ut lacera pellis undique a nigra carne propenderet. Non attigi, ſed illico, eo miſi, ubi Magiſtratus juſſu primo luſtrantur ejuſmodi corpora, & ſepeliuntur.

Die 25. *Aug.* ex Pago eodem, in ipſa meridie, aliud cadaver præ putredine natans, ſex horis poſt exemtionem elapſis, inferre in Noſocomium voluerunt; quod cum non minus priore fracidum eſſet, ilico luſtrandum, tumulandumque, ut prius, curavi. Jamque facile prævidebam fore, ut inde numeroſiora ejuſmodi cadavera afferrentur, cum arcuatus eo in loco *Danubius* inverſuram faciat, univerſa ſiſtentem, quæ ſecundo flumine ex tota *Auſtria* eo feruntur. Verum

ſtatim a Celſo Regimine cura habebatur, ut & illius, & vicinorum Pagorum Judices, officii ſui, lege Regia ipſis injuncti, ſerio admonerentur, diſcerentque ſpem vitæ omnem a putredine ademtam eſſe. Præteriturus caſum utrumque facile fuiſſem, ni in recenſendis infortunatis meis laboribus hoſce utroſque nonnulli retuliſſent. Neque multum diſſimilis, quæ ſequitur, hiſtoria eſt.

Die 9. Aug. in pago *Eipolta, Eipoltau; Leopoldau*, haud procul hinc diſſito, puer duorum necdum annorum in ædium area ludens, incidit, ad horam pomeridianam quartam, in puteum duorum cum dimidio pedum altitudine, partim aqua, partim bovina fœce plenum. Elapſo præterpropter horæ quadrante, quærentes illum parentes tandem reſupinatum in ſuperficie fœcalis liquidi invenerunt, haud rigidum quidem, ſed omnino frigidum, citra vel minima indicia vitæ. Territus ad hunc aſpectum, atque ejulans Pater, ad Rev. loci Parochum accurrit, invenitque ibidem Balneatoris pagi Tironem, qui pro auxilio afferendo, Magiſtrove vocando, ruſticum hominem quod de puero, irrevocabiliter mortuo, tantopere ejulet, increpat. Hora octava veſpertina Pater convenit Judicem loci, qui ſecundum latam legem, quamprimum inquirere debuiſſet, num pagi Chirurgus ſuo erga puerum officio functus eſſet; jubereque, ſi defuiſſet, actutum expleret. Nihil autem horum Judex, patrem vero miſit ad loci, quem *Cloſter-Neuburg* vocant, Prætorem, ad quem ſpectabat omnis hujus pagi Juriſdictio; hic autem juſſit *Viennam* mox pergeret, a celſo Regimine, quid ſibi agendum foret, auditurus. *Viennæ* audivit transferendum corpus in meum Noſocomium eſſe. Ergo horis 26. a ſubmerſione fruſtra elapſis, ad nos delatum corpus eſt. Relatione hac ad Patris Matriſque teſtimonium in Chartam conjecta, mox totum necdum foetens, ſiccum jam ab heſterno die corpus,

tho-

thoracem autem præprimis, pannis calidis fricuimus, brevique jugularem venam aperuimus, fluantibus inde unciis duabus cum dimidia ſanguinis ſpiſſioris, plane frigidi, atrique, Linteis probe calentibus involutum corpus tunc in lectum, ignitabulo calefactum, repoſuimus, ſtragula corpori impoſita ignitabuli itu redituque continuo in calore conſervantes, ſic ut ſenſim caleret totum corpus. Vinum in os infuſum gulam non ſubivit, niſi ejus tantillum gutturis externi contrectatione, denique ne quidem ſic; digito meo gulam paulum dilatante, nonnihil plus deſcendit; ſyphone demum unciæ tres. Aerem inſpiravimus primum ore noſtro, dein folle, in Trachæam, interea dum ab aliis venter, pectuſque, alium atque alium in ſitum, capacitatem, formamque, variata preſſione, mutarentur. Ab initio autem, & hora deinde, pluriesque poſtea, fumus tabaci in Rectum Inteſtinum immiſſus eſt, naribus quoque & ori inſpiratus. Barbaque pennæ anſerinæ, Spiritu Cornu Cervi madente, nares irritatæ fauceſque ſunt, & Balſamo vitæ fricatum corpus totum. Tandem poſt quinque horarum laborem, linteamine, calidis cineribus ſtrato, involutum fuit, repetituſque fumi tabaci clyſter. Lividum denique, ac fœtidum poſt tot molimina cadaver, Magiſtratus examini, & ſepulturæ, commiſimus.

Profecto longius exactum erat temporis ſpatium, antequam ad nos deferretur corpus, quam ut ſpem quandam conciperemus ſucceſſus: verum necdum tempus determinatum a quoquam erat, ultra quod inane quodvis auxilium eſſet; neque fœtebat adhuc puer; celſo præterea Regimini patere omnino debebat nihil a me negligi, nulli labori a me ſuperſederi, parcique, quandiu abſoluta mortis certitudo necdum adeſſet. Tandem ſatisfaciendum conſcientiæ erat. Hinc & ſimiles alios ad me allatos non repuli, ut ultro conſtabit.

Die

Die 12. *Aug.* ad horam nonam veſpertinam duo viri, probe appoti, in Noſocomium ſella geſtatoria intulerunt Medicinæ ſtudioſi corpus, in ſuburbana ſylva ex *Danubio* elatum : quo autem modo eum merſerat unda, quandiu tenuerat, qua arte, quave hora elatum corpus ex illa fuerat, reſcire impoſſibile fuit de temulentis geſtatoribus. Ne quid tamen negligeretur, quinque continuis horis per enarrata priore in caſu artificia, imo pluribus aucta, revocandæ vitæ allaboratum, ſed iterum fruſtra, eſt. Cum Juſtitiæ publicæ intereſſet noſſe ſpontene, an vi, eſſet in fluvium præceps datus, contuſione potiſſimum ſuſpicionem movente, cadaver, quod nondum multum putredinis oſtendens lubenter, conceſſa venia, aperuiſſem, Judicum examini relinquendum erat.

Die 18. *Menſis ejuſdem* adduxerant in Noſocomium Fabrum lignarium, quem pridie in hilaritate, ad jactum primum ædificii lapidem conſueta, ſic vina ceperant, ut ex porta Viennenſi, quam *Stubenthor* appellant, veſpere egreſſus, nec pontem nactus, recta ſe in fluvium Viennam præcipitem daret, vadoſam eo tempore adeo, ut media vix ultra ſeſquipedis haberet altitudinem. A tempore veſpertino uſque ad quartam & mediam matutinam horam fluminis incola, conſpiciebatur tandem ab iis qui pontem tranſibant, in vultum pronus. Igitur ſupinarunt eum, hoſque inter auriga, fune ad collum ſtricto, toties attollebat corpus, quoties tranſeuntium plures contueri vultum geſtirent. Curſum interea fuit ad Suburbii Judicem, quo jubente effertur aqua, & hora octava infertur in meum Noſocomium. Quantulamcumque ſpem mihi daret corpus 10. vel 12. horas ſubmerſum, continuoque quadrihorio ad vota cujuſque de curioſa plebe conſtricto collo evectum, cum recens tamen eſſet, operam conſuetam impendere illi debui. Unde primum ſyphone ei tabaci fumum in poſteriora immiſimus, aeremque in os inſpi-

ſpiravimus. Frictio facta deinde univerſi corporis linteaminibus fumo Maſtiches, Olibani, Sarcocollæ, & Baccarum Juniperi penetratis, agitato præcipue, mutatoque inter fricandum pectore, atque ventre. Ex vena jugulari dextera aperta ſanguis jactu pleno exiliit unciarum IV. quantitate, fluidus quidem, ſed frigidus omnino, guttatimque alias IV. uncias vena dedit. In lecto ad ingens, copioſoque igne inſtructum hypocauſtum admoto, collocatum corpus eſt, ignitabuloque ſtragula, quibus contegebatur, continuo calefacta ſunt, quo demum univerſo corpori calor naturalis reſtitueretur. Tuncque ſpiritus vini haud modica portio infuſa illi in gulam eſt; protractoque ventris atque thoracis ſub ſtragulis frictu, ſanguinis guttulæ de naribus ſtillarunt; Frictio repetebatur primum ſicca, dein aut cum vini ſpiritu, aut balſamo vitæ, aut ſpiritu cornu Cervi, aut aromatico fumo, ſimiliaque, ut & fumus tabaci, in os ejus & nares inſpirabantur. Tunſa quoque vena jugularis altera eſt, vix autem quidquam fudit. Enema fumoſum iterabatur, lenteque & prudenter noſtra Machina, *Italica* dicta, moderate calidam aquam in inteſtinum rectum injecimus. Repetito enemate fumoſo, corpus cineribus calidis totum involutum bihorio jacuit. Ad hæc omnia non modo non revixit corpus, ſed fœtorem cepit adeo intolerabilem ſpirare, ut examinandum judici, tumulandumque, protinus fuerit.

En denuo quinque vicibus fruſtratum ſucceſſu laborem, eumque improbum, aſſiduum, nec minus quinque ſexve horarum ſpatio in pleriſque, antequam vel hilum remitteretur, continuatum! Quanta in illo fortunæ differentia, præ ea *Batavorum*! Verum quanta quoque differentia, cum moræ in undis, tum præcipitis poſt elationem ex iiſdem auxilii! Nunquam enim hucuſque ea fortuna mihi obtigit, ut mox eductis de flumine merſis manus auxiliatrices admovere licuerit.

Sola tamen lege hac, caſibus rarioribus, ac nonnihil forſan ſuſpectis, exceptis, felicia aliarum gentium conamina fuerunt. Hac eadem conditione felices & Auſtriacæ gentis fuere conatus, ut trino exemplo Tomo XIII. oſtendi, utque recens, quod nunc memorabor, exemplum teſtatur.

Contigit hac æſtate in Arce *Strannersdorff*, ut Operarius, aliqua arcis in turre reparatione occupatus, de turre caderet ſexaginta pedum altitudine in tectum arcis; inde reſiliens, inque lacum, capite humili, præcipitatus, mox fundum peteret, iis, qui aderant, haud ultra conſpiciundus. Elapſa horæ pars quarta eſt, antequam extraheretur; extractus ne minima vitæ ſigna præbuit. Capite declivi agitatus, parum aquæ ore reddidiſſe fertur. In ripam ductum ſolis ardenti tunc admodum calori expoſuerunt, iterato concuſſerunt, pendulo capite agitarunt, ore autem exiiſſe nihil tunc dixerunt, niſi alimenti quondam ſumti portionem, ac ſanguinis grumoſi tantillum. Soluto poſtmodum, quod collum arctaret collari, horrende boare, vimque ad reſpirandum ingentem edere cepit. Madidis veſtibus tunc exutus, in lectum repoſitus eſt, in quo varii ſpiritus, præcipue vero aqua dicta *Pragenſis*, naribus & affricabantur, & inſtillabantur, linteamine calido repetite involvebatur, *unguentum rubrum* dictum, in potu Theæ ſolutum, in os infundebatur, dorſo pectoreque eodem fricabatur, vulnera ſeu excoriationes, cadendo contractæ, vino calido lavabantur, ac deligabantur; tandem a balneatore, procul inde quæſito, nunc accedente, vena ſecabatur. Balſamo hoc diebus nonnullis adhuc uſus, brevi tempore integre convaluit.

Quatuor hæc exempla docent haud infeliciorem ceteris *Auſtriam* fore, ſi matura auxilia his, quos unda diutius morata non eſt, præberentur. Multaque me nunc ſpes alit fore ut plures in vitam reſtaurentur, propter Excellentiſſimi atque Nobiliſſimi Comitis

tis *de Seilern*, Urbis Prætoris præſtantiſſimi, nunquam ſatis laudandam, ac pene incredibilem ad exequendas leges vigilantiam; Magiſtratuſque nobiliſſimi aſſiduam eundem in finem curam ſolertiamque; a quibus id expectandum eſt, ut urbium pagorumque & Judices, & Medici, Chirurgique, ſui quique officii memores, neque ultra putrida neglectave cadavera ad me mittentes, *Auguſtiſſimæ* maternis pro ſubditorum ſuorum ſingulo curis, ſupremoque ejus mandato, prompti pareant.

CAPUT II.

Recenſio novorum experimentorum ad illuſtrandum, promovendumque Submerſorum auxilium.

§. I. *Experimenta in XV. Canibus capta, qui primum ſubmerſi, aut ſuſpenſi, dein tentamentis omnimodis, ut, ſi qua ſopita vita ſupereſſet, reſuſcitaretur, ſubjecti; tandem omnem laborem ludentes, cultro anatomico luſtrati fuerunt. In omnium pulmone, duobus exceptis, ſigna plura, minorave, inventa ſunt aquæ inſpiratæ, deglutitæ vero nulla; & in ſingulorum capite, duobus exceptis, nulla ſigna Apoplexiæ.*

§. I. QUamvis merito confidamus hocce negotium mortalibus magis cordi fore, pluresque horum infortunatorum in uſum vitæ redituros, inficias nihilominus non eo, & grave difficileque negotium eſſe, & eorum, quibus etiam mature admota ſit manus auxiliatrix, neque notabilis fuerit nexa

in flumine mora, plures non reſurgere. Nondum clare ſatis evictum eſt, quodnam proprie & vere mortis genus ſit, quod merſos necet. Equidem experimentis, analogia, confectiſque inde ratiociniis, quæſtio hæc quandam videbatur certitudinem adepta, poſt *Plateri*, *Littrei*, *Beckeri*, *Dethardingii*, *Senaci*, aliorumque, labores: ut ego ſane eorundem autoritate permotus, litem fere deciſam Tomo meo XIII. cenſerem; ita quidem, ut neque ventriculus aquam hauriret, neque pulmo, ſed reſpiratione aeris penuria impedita, mortis primo ſimulacrum, brevique mors ipſa ſequeretur. Verum enimvero haud perpauca contingere poſtmodum aliis, occurreruntque mihi nonnulla, quæ in meo Commentario, quondam ſuper hac lite obſervata, notaveram, quæque eam mihi dubioſiorem, quam unquam, reddiderunt.

Hæc tandem me impulit cauſa, ut rem ad incudem revocarem, adeoque repetito meo Canicidio, primum aqua mergerem hæc animalia, dein quæcumque & antiqua & nova adhiberem incitamenta vitæ, ac denique ſingula mortua luſtrarem; ut quænam eorum in corpore partes, ſive eædem perpetuo in ſingulis, ſive in aliis aliæ, afficerentur; quidque in illis aut mutatum, aut corruptum, aut ratione quacumque vitæ continuandæ ineptum videretur, intelligerem. Quindecim hujus generis bruta prioribus experimentis laudati ſæpius hujus Operis Tomi immolaveram: numeroſiora longe novorum experimentorum victima erunt.

§. II. Die 23. Aug. hujus quem vivimus, anni, XVI. canem in aquam, Curcumæ radice impenſe flavam, merſi caniſtro vimineo, cancellato, lato ſic, ut movere ſe in eo beſtia poſſet. Quinque minutorum ſpatio mortuus videbatur. Craſſa, flava, non pauca, eaque ſpumoſa materies, aquæ ſuperficiem texit, quæ utrum per ſuperiora, an per inferiora, reddita fuerit, cane in aqua latente, diſcriminare non potui.

Biho-

Bihorium integrum reſuſcitandæ vitæ impenſum eſt. Tentamina conſimilia eorum fuere, quæ in hominibus Cap. 1. facta, retuli. Eadem facta & in cunctis ſequentibus fuerunt. Cum tædioſa foret ſingulorum repetitorum recenſio; monebo duntaxat, hic eadem, ut mox retuli, in ſingulis canibus ſic facta eſſe, ut ordine vel turbato, vel inverſo, vel geminato, vel denique truncato ſæpe; perficerentur. Si autem quid novi aliquando tentatum fuerit, aut ſingulare quidquam a cujuſpiam applicatione contigerit; ſuo in loco docebo. Caniculi nulli experimento ſubmiſſi ſunt, ſed omnes canes plurium menſium atque annorum, variæ ſpeciei & magnitudinis.

Canem itaque hunc nulla vitæ ſigna edentem, aperuimus. In ventriculo nulla aqua; in aſpera arteria atque bronchiis, ſubflavus liquor, copioſuſque idem; ac ſpumoſus, perſciſſiſque de lobis ſponte profluens.

Canem XVII. vitæ adeo tenacem reperiimus, ut non, niſi expletis decem minutis, ſub aqua quieſceret. Conſueta fuere molimina noſtra; niſi quod ipſi butyrum aqua fuſum in gulam; quo vomeret, injectum ſit. Non vomuit. Horam hic laboravimus duntaxat.

Num in ventriculum aqua merſionis introiiſſet, afferere nequeo: Ille enim, nec non Inteſtina, ea turgebat, quam in anum Machina noſtra injeceramus; aqua. In Trachæa parum liquidi ſpumoſi inerat; paulo plus ex tranſciſſis effluxit; compreſſisque, Pulmonibus.

Canem XVIII. majorem, fortem, intra ſeſquiminutum Submerſionis tranquillum in unda vidimus. In hunc omnia nota artificia adhibuimus, prætereaque eum virgis primum, dein & baculo, molliter quidem principio, rudius autem deinde percuſſimus. In balneo calido plus quam ſemihora fuit, continuoque in eo frictus: venam jugularem tunc ſectus, unc. IV. cum dimidia ſanguinis *tepentis* dedit.

Poſt ſeptem horarum laborem fætuit ſic, ut aperire eum noluerim.

Canis XIX. poſt ſex horarum tentamina eadem de cauſa apertus non fuit.

Die 10. Septemb. Canem XX. in nigram ex atramento aquam merſimus, vita adeo tenacem, ut novem minutorum ſpatio, quemadmodum jubet *Virgilius Georg. I.* cum ovibus a ſcabie mundandis facere.

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri;

Sic quoque *merſare* illum, aut ſæpius mergere, debuerimus. Spatio quinque horarum operationes quatuordecim factæ ſunt.

Horis circiter decem a ceſſato labore elapſis, apertus fuit. In ventriculo & cibos invenimus; & noſtræ injectionis liquorem. Neque in Trachæa, neque in ſingulis loborum bronchiis, neque etiam in transciſſis lobis, aqua inventa eſt, quæ videretur nigricare debuiſſe ex atrata aqua. Parum quidem liquidi ſpumoſi premendo expreſſimus, at vero idem ex omni quidem cadaverum pulmone exprimere ſolemus: eratque tam parum, ut quot eramus, hæreremus ancipites, an plus foret, quam ex pulmone non ſubmerſo. Quod autem non nigreſceret hic liquor expreſſus, non valde urgeo: nam aquam poſtmodum examinantes, adeo leviter tinctam deprehendimus, ut vix tingeret chartam, utque eam in poſterum atriorem parari oportere ſtatueremus. Num pulmones turgidi fuerint, potius annuerem, quam negarem. Quia tamen in ſerie experimentorum, ipſo, quo fierent, momento, conſcripta, hoc omiſſum fuit, neque unquam in ejuſmodi caſibus memoria ſupplere quidquam amo, dabo hoc experimentum, ut dubium, & defectuoſum.

Canis XXI., non parvus, in aqua pura ſubmerſus, mortuus videbatur expleto quinto minuto. Præter experimenta conſueta, injectum in gulam emeticum fuit, compoſitum ex Aqua, Tartari emetici granis quin-

que,

que, & Radicis Ipecacuanhæ ſcrupulo: a quo cum vomitus non excitaretur, aqua tepida injecta eſt; verum & fruſtranea hæc: Tempus operandi ſeptem horarum fuit:

Poſt X. horas aperuimus canem: In ventriculo & cibus inerat, & injectæ aquæ tantillum; in cibos quippe ſiccos pars imbibita erat, pars inter operandum agitandumque de ore manaverat: Pauca ſpumoſa materies in pulmone, ut in proxime priore: Nihil ultra in notis invenio.

Cani XXII. in quinque minutis ſecundis mortuo viſo, protinúſque exſiccato, ictus electricos centum ſpatio 16. minutorum dedimus, ictúſque plures in nares determinavimus, in fauces, in oculos, inque dentes: Poſtea frictus ſpiritu vini camphorato eſt min. ſec. decem ſpatio:

In ventriculo nulla aqua, cibi autem non pauci: Spumoſum & cruentatum ſerum inventum in Trachæa eſt, idemque plaga inciſi pulmonis quæcumque copioſum fudit.

Cani XXIII. intra quinque minuta mortuo viſo, vim electricam admovi, ictum *Múſchenbroeckianum* infligere fruſtra conatus.

Nulla in ventriculo aqua: ſpumoſus liquor pulmonis, aliquanto, quam in priore quidem parcior, haud tamen paucus:

Canis XXIV. poſt ſeptem minuta Submerſionis quietus, tremulos convulſivoſque Muſculorum Crotaphyton & Maſſeterum manifeſtiores, diuturnioreſque, quam quiſquam præcedentium, motus habuit: Poſt deterſionem atque frictionem octo minutorum, dabantur fortes admodum electrici ictus numero decem, ad roboratam egregie Machinam: Poſt quatuor minutorum quietem, alii ictus valentes viginti; iterumque poſt aliquam pauſam ictus adeo validi, ut ignis ex eo eliceretur: Tentaturi ictum *Múſſchenbroekianum*, vitru

requiſita aquæ copia plenum, ad poſteriores beſtiæ pedes arcte alligavimus, pedem priorem ad electricum tubum admoventes: at vero ictus non niſi debilis prodiit, minorque longe, quam ad ictus priores, corporis univerſi concuſſio. Suſpicati num pili forſitan obeſſent, longe lateque totondimus eas, quibus vitrum excipiendum eſſet, partes; at vero ne ſic quidem concuſſio validior: aqua vitri tamen tanta vi electrica prædita erat, ut ad appropinquans ferrum fortem ictum, ſcintillamque, generaret.

In ventriculo nihil; abundantiorem autem aquam ſpumoſam neque ex aſpera arteria, neque ex ſingulis lobis pulmonum perſciſſis, unquam eduxeramus.

Subiit deinde animum, noſcendi quid omnia noſtra tentamina in laqueo ſuſpenſis facerent, deſiderium. In mandatis quippe erat haud minus his quam ſubmerſis, auxilium tentare. Vir inclytus *Morgagni* Epiſt. XIX. feminam noverat, quæ ſtrangulata a nocturnis furibus quo tuto ædes expilarent, ſic ut interemptam eſſe nemo dubitaret, demum ad ſe redierat, ſanguine de brachio ac pede miſſo, datiſque Cardiacis. Similibus auxiliis, quibus apud *Riolanum*, & *Baconem Verulamium*, fomenta, calidaque balnea, addita legimus, ejuſmodi alios ad ſanitatem rediiſſe comperiimus.

Canem itaque XXV. fortemque eum, atque minacem, laqueo ſtrangulavimus; quo in opere antequam ille caninam ſuam animam efflaſſe videretur, minuta elapſa decem ſunt: quin & tremuli in capite muſculorum motus longe & validiores, & diuturniores, quam unquam in animali ſubmerſo, apparuerunt. Mox mortuo, atque picea in tabula locato, tempore electriſationi egregie favente, ictus fortiſſimos conciliavimus numero viginti. Deinde canem totum electrea vi imbuimus ſic, ut ex illo validus ignis eliceretur, utque inconſiderate ego illum tangens, ictum tulerim, quam nunquam in vita mea, valentiorem ingratumque illum,

& a-

& adeo dolorificum, ut digitus ultra horam doleret; humerus autem ultra quadrihorium. Porro ictus ejuſmodi quadraginta tulit canis. Ut ille profecto ictus experiretur *Muſſchenbroeckianos*; pede quippe cum anteriore, tum poſteriore, peculiari catena ligatus, recta a Machinæ accremento oriunda. Monendum tamen eſt concuſſus animalis eo debiliores obſervatos eſſe, quo Machinæ diutius ſubjectum fuerit; ſic ut tandem vix moveri, vel a valentiſſimis ictibus, videretur. Hiſce integram occupati horam, clyſma tabaci fumificum injici, abunde fricari, unciamque ſpiritus vini camphorati, cum tribus aquæ unciis, in ventriculum inſtillari, curavi: quorum deinde ad ſingulam ſemihoram unum, alterumque, per horas quinque repetitum fuit.

Sequenti mane rigidiſſimum canem aperientes, vidimus omnem noſtrum injectum liquorem oſſibus, ceteriſque valde copioſis ventriculi alimentis, ita imbibitum eſſe, ut ille fere ſiccus appareret. In pulmone non videbamur plus ſeri ſpumoſi invenire, quam in pulmone ſive non ſuſpenſi, ſive non ſubmerſi, animalis.

Canis XXVI. magnus ac ferox, ſic ſubmerſus eſt, ut in ſuo cophino nunc ſub unda, nunc ſupra eandem detineretur, quo & reſpirationem ſæpius revocabat, & recolligere ſeſe videbatur; idque ad quartam uſque vicem; poſtquam in altum ductus, penitus quievit. Novem tunc elapſa minuta erant. Convulſio maxillæ pauca, leviſque, ſupererat modo. Mens quippe nobis erat explorare an, qui emerſi aliquoties, adeoque aliquoties reſpirantes, ac demum ſubſidentes, perempti videntur, facilius his, qui ab initio recta fundum petunt, in vitam revocentur? Vulgique nunc more curam aggreſſi, in pedibus ſublatum eum, & capite declivi, concuſſimus: quo in opere eam mirabamur ſive puram, ſive turbidam, ſive ſpumoſam, ſive denique cruentam aquam, quæ vel ex ore naribuſque, vel ſeparatim ex alterutro, profluebat. Ceſſante hoc proflu-

vio,

vio, ſi repoſitus parumper canis denuo ferebatur in altum, prodibat hic fluor iterato, paulatim tamen minor, in quartam uſque vicem.

Pannis ſiccis calidiſque fricuimus eum ſex minutis; aerem noſtrum, tubo in glottidem immiſſo, inſpiravimus minutis duobus, deinde per undecim minuta follis ope; pulere motum coſtarum ventriſque, ut in vivo animali, interea contemplati. Prima autem vice notabile quid obſervavimus, immiſſo, inter aeris enarratam inſpirationem tabaci in Rectum fumo, qui minuti primum ſpatio injiciebatur, pauſaque minuti interpoſita, iterum per duo minuta continuabatur: denſus enim, copioſus, nec interruptus, tabaci fumus animalis ab ore expirabat. Poſtque frictionem interpoſitam, repetito eodem fumoſo clyſtere, protinus denuo exivit ore fumus. Per quinque horas variæ operationes factæ ſunt; fumus tamen repetito injectus, haud ultra ore expiravit.

Sequenti mane aperiens, inanem liquido ventriculum reperii, ita ut, quod iterato pauca ſimul copia injectum in illum liquidum fuit, id ſiccis, quibus ventriculus turgebat, alimentis, abſorptum eſſe, vel Pyloro jam transmiſſum, neceſſe ſit. Pulmones vulnerati profuderunt rivos aquæ ſpumoſæ.

Dixi aquam copioſam, ſuſpenſo poſticis pedibus cane, juxta caput defluxiſſe. Vulgo ore eam naribuſque profluam cenſent, quantum ejus toto de corpore juxta caput defluat, non advertentes. Id porro quo diſcriminaremus, deterſimus ſic beſtiam, ut de corporis ſuperficie deſtuere ultra nihil ſecundum caput poſſet; evidenter tunc, quod paucum prodiit, id naſo & ore prodire vidimus.

Coli atque Inteſtini Ilei bonam portionem, cujus in medio Valvula Tulpii erat, exſcindentes, aeremque flando æque facile illac, quam iſtac transprimentes, nulla invenimus reſiſtentiam Valvulæ a Cæco in Ileum,

pro-

proptereaque fumum tam facile, tamque cito, ore exhalaſſe concluſimus.

Canem XXVII. mediocrem, nigrum, laqueo ſtrangulantes, octava horæ parte laboravimus, priuſquam mortuus videretur. Inciſa mox jugularis vena fuit, quo revelleretur a capite cruor, vix autem turgebat vena, vixque ſanguinem dabat. Igitur altero in colli latere ſecturi, venam adeo vacuam invenimus, ut nullo modo ſub conſpectum caderet. Non collegimus plus uncia. Spiſſitudinem autem cruoris falſo quis hic accuſet, nam fluidus erat, ſanique ſanguinis inſtar in Inſulam ſerumque ſtando abibat. Nihilo plus ſanguinis inciſa dabat ſiniſtro in femore vena. Guttulæ ſanguinis quidem ex naſo ſtillaverant, ſed hæ vix univerſi copiam imminuere cruoris. Canem tunc in balneum moderate calidum conjecimus, ore naſoque ſurrectis, ea ſpe fore, ut venæ apertæ abundantius fluerent, præcipue frictione corporis perpetua adjutæ; nihil vero dederunt. Tentavimus an reſuſcitato, per aerem folle inſpiratum, thoracis motu, motaque ſic circulatione, ſanguis de venis proflueret, ſed nihil omnino; licet operatio hæc ultra mediam horam prolongaretur. Reliqua ut cæteris per bihorium: quinque deinde horis ad ſingulam mediam horam varia tentamina repetebantur.

Encephalon cruore turgidum fore rati, dubitavimus eſſetne dura Mater juſto rubicundior, nec ne? Pia Mater æque ad baſin cerebri, quam ad ejus latera, ſuperficiemque, omnino naturalis. Nihil abundantis ſanguinis effuſi in ventriculis, nec in toto cranio. Pulmones turgidi, rubicundiſſimi, hinc inde jam purpuraſcentes: aer immiſſus in colon, facile in Ileum transmittebatur: enema fumi tabaci tamen injectum non erat ut in proximo priore, ſed ex aqua communi cum ſalis communis, & ſpiritus vini camphorati ana uncia media.

Ca-

Canem XXVIII. non minus priore vitæ tenacem, ſtrangulavimus quoque. Jugularem venam tutius certiuſque ſecturi, cutim totam amovimus, quo & perſpicua magis vena eſſet, & longiore ſauciari vulnere poſſet. Verum vix ſesqui dragma ſanguinis extillavit licet non modo partes vicinas fricaremus, ſed etiam ligaremus infra vulnus venam. Labor deinde, qui in prioribus, peractus eſt.

Utraque in Encephalo Meninx adeo naturaliter ſe habuit, ut nihil naturalius. Nullus effuſus in cerebri ventriculis ſanguis, nihil in ejus baſi. Ventriculi omnes cerebri humore vacui. Siniſter pulmo ſanguine turgidior eo canis prioris, dexter minus.

Canis XXIX. aqua demerſus ſpatio minuti mortuus videbatur, ob quoſdam tamen convulſivos motus poſt elationem ex aqua perſpectos, eum adhuc quinque minutis in ſua ſporta demerſimus. Ei poſtmodum poſticis pedibus elato, plurima aqua quinque minutorum ſpatio ſecundum os defluxit, interea dum pectus & abdomen manibus multum agitaremus. Attenti autem, & avidi noſcendi unde aqua hæc, partim primo ex ore & naribus, partim de univerſi corporis ſuperficie; deinde a ſola ſuperficie, nihil ex ore, quod apertum ſervabamus, effluentem cognovimus. Horæ ſex tranſactæ ſunt ſolitis noſtris tentaminibus.

Pia Mater adeo infarta ſanguine, ut feliciſſima injectio vix præſtare parem poſſet, haud in ſuperiore duntaxat parte, ſed & in toto ambitu, ipſaque in baſi. Ventriculi cerebri vacui. Rubicundi valde pulmones, & quocumque in loco vulnerarentur, aqua ſpumoſa multa manarunt. In ventriculo ſola noſtra injectio, ciborum parum.

Canis XXX. a ſubmerſione quinque minutorum poſterioribus cruribus ſuſpenſus, eadem dedit, quæ dederant priores, phænomena. Et hujus vena jugularis ſesquialteram modo fudit ſanguinis unciam: in calidum

au-

autem balneum cane poſtea immiſſo, adeo copioſus fluxit, ut profunde cruentata videretur aqua. Experimenta priorum etiam hic facta horis quinque.

Octo horis a finita opera elapſis apertus, exhibuit nobis Piam matrem univerſam admodum quidem, minus tamen quam proxime præcedens, rubicundam, ventriculos quoque vacuos. Ventriculus ut canis proxime prioris. Pulmo colore, humoriſque effluentis abundantia, priori par.

CAPUT III.

Animadverſiones in Capitis ultimi, ac penultimi, tentamina, quæ partem quidem difficultatis illuſtraſſe deprehenduntur, partem vero minime.

§. I. *Exiguus in vitam revocationis ſucceſſus, hic primum exponitur, ab auxilii admoti tarditate.* §. II. *Objectio formatur ex ſucceſſus defectu in iis etiam canibus noſtris, quibus omnia præſidia nota protinus admota fuerunt. Reſpondetur primo a natura canum, ceterorumque animalium, cum ea hominum comparata. Secundo a differenti modo hominum caſu infortunato, & eanum de induſtria, ſubmerſorum. Confirmatur ex* Hallero, Morgagni, *&* Zacchia. *Tandem noſter in Canibus labor negatur infelix eſſe, eo quod, inito calculo, decimus ſextus ſervandus fuiſſe videatur, ni ipſi nos mortis in cauſa fuiſſemus.* §. III. *Cauſa diſcrepantis de natura mortis Submer-*

merſorum ſententiæ, exponitur a præcipitatione Medicorum, ex paucis experimentis concludentium de re, ad quam plurima experimenta vix ſufficiunt. Experimentorum hucuſque factorum vi, ſententia de aqua a Demerſis deglutita, deque enormi ventriculi tumore, apoplexiam generante, infirmatur. Reſpondetur objectioni de duobus canibus petitæ, ac primo quidem ab Anatome frequentiore: ſecundo autem, ab inutilitate cauſæ hujus ad generandam apoplexiam in caſu, in quo excogitari alia, longe potentior, poſſit: Tertio vero, a paucitate experimentorum hoc aſſerentium. §. IV. Plura longe experimenta mortem Peripneumonicam, quam Apoplecticam Submerſorum, innuere videntur. Gravis objectio fit contra conſuetudinem, aera in Merſorum Pulmonem inſpirandi, contraque Laryngotomiam. Ad hanc objectionem opponitur uſus, experientia, eventuſque felix, apud omnes gentes ab hac aeris inſpiratione obſervatus; experimentis nihilominus ulterioribus tentandus, priuſquam omni exceptione major dicatur.

§. I. PAuſari hic aliquantum ab experimentis oportebat, eaque ipſa examinari; &, an quid inde diſci, elucidarique propoſita quæſtio poſſet, accurate inquiri.

Ac quidem primo, fatebitur quiſcumque hæc legerit, nunquam plura tentamina facta fuiſſe ad beſtias, a ſubmerſione reſuſcitandas, quam ego fecerim, quæ omnia vero ſucceſſu caruerint; uti & illa, quæ in hominibus.

Secundo. Evidens cauſa in hominibus non ſuccedentis experimenti patuit & longior eorundem eſſe mora in undis, & delatum nimis ab elatione auxilium. Tres conſervatorum hiſtoriæ, quibus pars operis hujus XIII. ſuperbit; quartaque, quam ſupra pag. 18. retuli, ubi neuter horum defectus adfuit, id, quod aſſe-

affero, evincunt abunde. Ut profecto nullius dubitem, quin noſtram hac in parte fortunam cum ea ceterarum Nationum, Batavæque præſertim, parem propediem lætemur, ubi & de poſſibilitate probabilitateque reſtaurationis, & de conſcientiæ obligatione, qua haud Medicus, aut Chirurgus ſolummodo, verum mortalium quiſque, ad auxilium modo quocumque præbendum teneatur, omnes & ſinguli convicti erimus.

§. II. Facile hanc meam aſſertionem eludere quis tentabit forte, exemplo triginta Canum, quorum nullus ſervatus fuerit, quamvis nec morati diu in aqua eſſent, nec prompto efficacique auxilio deſtituti.

Hic vero, quæſo, mecum perpendat primo, quod aliorum meaque experientia biennio abhinc problematice propoſuerim: An ſcilicet canum ſubmerſorum, aut ſuſpenſorum, quam hominum, tentata in vitam revocatio, longe difficilior non foret? Confirmat optimus *Hallerus El. ph. Tom. 3. pag.* 249. „ Neque enim ſpem nimiam fecero, inquit, qui aliorum quidem felicem induſtriam laudem, ipſe vero animalia vere ſub aquis ſuffocata, etiam poſt perbreve „ tempus, nulla arte potuerim ſuſcitare. „ Animalia porro hæc canes præcipue fuerunt. Perpendat præterea, num difficultatem hanc non augeat mergendi modus? Nequaquam enim quotquot homines merguntur, protinus ſubſident. Neque, ut canes mei plerique, vi truduntur deorſum, ut ne reſpirent, ſed, horum ſaltem haud pauci, brevius longiuſve cum flumine pugnant, iique præcipue, qui norunt *æquoreum nando carpere iter*. Quam ob cauſam in Hiſtoria navali tot nautas legimus, nandi gnaros, feliciter emerſiſſe; ſi vero non emerſerint, diutius luctatos eſſe cum undis. Neque etiam nandi ignaros ſemper contingit ſic vaſto gurgite mergi, ut non ſubnatent ſubinde, pectuſque aere reficiant. Quin & in Submerſorum Hiſtoria flumine vectos offendimus facie prona, ut aliquantiſ-

per

per reſpirare potuerint. Multum motitare ſe alii leguntur, licet non edocti natatum; & ut Poeta ait *ſecare ſpumantem pectore fluctum*, antequam ſubmergantur, ita ut labantem reſpirationem, morantemque humorum circulum, aliquoties reſuſcitent, antequam viribus deſtituti ſubmergantur. Mei plerique canes, in Caniſtro incluſi, merſi ſic ſunt, ut neque nare potuerint, neque quo aere pectus reſocillarent, ſupernatare. Unde in eorum plerisque vita illico extincta fuit, quam in ſubmerſorum hominum non paucis ejuſmodi molimina a letali extinctione paulisper morantur. Non incongrue huc referri eorum querelæ poſſunt, qui apud *Ill. Morgagni Ep. XIX.* „ non uſitatis modo, ſed exquiſitioribus etiam, quam a quovis adhuc propoſita ſunt, auxiliis, ſe fruſtra uſos adeo fatentur ad Canes plures, ſub aqua octo haud amplius minuta demerſos, in vitam revocandos; ut ſpem fere omnem nobis adimant ſubmerſis hominibus ſuccurrendi. „ Mittit porro hic Autor illos, qui haſce de fruſtrato in canibus labore querelas edebant, ad feliciores plurium hominum reſtitutiones, conſolaturque eoſdem Medici Romani *Zacchiæ* verbis, ad quem cum detuliſſent eſſe juvenem, qui poſt horam flumine exemptus penitus reſtitutus eſſet, reſpondit: *certum eſſe debere, non modo hoc miraculoſum non eſſe, ſed neque inter ea eventa connumerandum, quæ multam admirationem audientibus excitare conſueverunt.*

Tandem deſperatam adeo Canum Hiſtoriam eſſe, quam primo intuitu videtur, omnino nego. Canis octavus Tomo XIII., & ut in ſequentibus patebit, Canis XXXII. & XLI. Tomi hujus, reſurrecturi fuiſſe videntur, ni priorem venæ ſectionis neglectus, alterum operatio crudelis, poſteriorem venenum altius in bronchia infixum, peremiſſet. Servata hac proportione, de centum canibus ſex reviviſcerent. Si itaque demerſorum hominum, ſuſpenſorumve, aut & ſuffocato-

cato-

catorum, decimum ſextum quemque ſervaverimus; nunquid non erit, quod gaudemus? Et forſan labori & induſtriæ humanæ in opus adeo & humanum, & Chriſtianum, ſic benedicet Omnipotens, ut eorum longe plures ſervemus.

§. III. Cauſa intelligitur diſcrepantiæ ſententiarum inter Medicos, de vera ſubmerſorum morte, deque præcipue affectis partibus, acerbe litigantes; ſuam nihilominus ſententiam experientia anatomica utrinque confirmantes. Qui aquam ſtatuerunt inundare pulmonem, idque ſubmerſi demonſtrarunt, cadavere; qui ex adverſo id negarunt, quod aquam in cavo pulmonis aereo haud reperirent, vera dixere utrique: condemnandi tantum in eo, quod alter affirmaſſet id ſemper eſſe, quod ſemel, bis, decies, deprehendiſſet; alterque negaſſet quod ſemel iterum in ſuo cadavere defuiſſet. Hominum demerſorum cadavera non licuit mihi aperire hucuſque; de quindecim vero canibus hujus anni tredecim aperiens, bis aquam in trachæa non reperii: ſi duos modo canes iſtos aperuiſſem, pluresque incidendi occaſionem aut non habuiſſem, aut mihi non comparaſſem, nunquid aquæ in demerſorum pulmone præſentiam jure negaſſem? Et e contrario ſi modo undecim canes, quorum pulmo aquam gerebat, aperuiſſem, & non illos duos, quibus experimentum defecit; rectene ſtatuerem deficientem nunquam in ſubmerſorum pulmonibus aquam eſſe? Crederem fuiſſe, qui aqua turgidum invenerint Submerſorum ventriculum, hincque apoplecticorum more perire ſubmerſos cenſuerint, exemplum teſtatiſſimum ſe ab ea apoplexiæ ſpecie, quæ ab oneratiore Ventriculo gignitur, habere rati. Perperam tamen & negarunt cauſas alias; & hanc ſolam mortem conciliare ſubmerſis ſtatuminarunt. In tredecim, quos aperui hucuſque canibus, inundatum non inveni Ventriculum aqua; gnarus autem quantus experimentorum numerus ſæpe

requiratur, ut inde ſententia formetur omni exceptione major, non auderem perpetuo ejuſdem in ventriculo notabilem negare quantitatem. Qui magni *Muſſchenbroeckii* in experimentis adeo frequentis, ſimulque prudentis, ſententiam tenet, non niſi iiſdem & numeroſioribus, & idem clamantibus, conficere aliquid audet. Defuit aqua in meorum ventriculis, ut autem deeſſe ſemper, tamquam mortis cauſam, definiam, longe plura Submerſorum cadavera me aperire oportet. *Tanquam mortis cauſam* ea propter dico, quod homo, aut canis, brevi ante ſubmerſionem aqua bene potus, eam in ventriculo gerere, dum aperitur, poteſt; citra eam tamen conſequentiam, quod hæc aqua deglutita ab eo ſit, dum mergeretur: haud alia ſane ratione, quam duæ cereviſiæ libræ in Dethardingii militis ventriculo inveniebantur, quas momento, antequam mergeretur, abligurierat.

Infirmatur interea hæc opinio de deglutita a Submerſis aqua, conſecutaque eam ob cauſam morte, I. ex defectu aquæ hujus in tredecim canibus; II. ex defectu ſignorum apoplecticæ mortis in encephalo, apoplexie ſede, in recenſione anatomica cadaverum, quæ poſt Submerſionem aperta fuerunt. *Vid. Morgagn. Ep. XIX.* III. ex demonſtratis aquæ in Submerſorum pulmone cum præſentia, tum effectibus: ſed de hac ultima ratione mox pluribus.

Interim quantumvis hæc ſententia datis de cauſis debilitetur; aliquid denuo roboris capere videretur ex canum meorum N. XXIX. & XXX. quorum hic Piam matrem admodum, ille vehementiſſime, inflammatam oſtendit.

Verum I. in laudata mox epiſtola *Morgagniana* Submerſorum cerebra nullam affecti peculiariter encephali dederunt demonſtrationem. II. Etſi etiam in illis omnibus reperta ſimilia forent, an retardato in Submerſorum pulmone humorum circulo, ſic affici caput

non

non poſſet, ut ad eam explicandam preſſione tumidiſſimi ventriculi haud egeremus? III. Ex præcedentibus vere, ni fallor, id confecimus, quod non duobus, non tribus, ſed numeroſioribus experimentis opus ſit, antequam aliquid certi eliciamus. Ad experimenta recentiora, brevi referenda, hanc quæſtionem reſumam.

§. IV. Aquam Submerſorum pulmonem ſubire, ſeque in omnia bronchia, bronchiorumque ramulos, inſinuare, atque mole ſua ſic illos, veſiculaſque premere, ut omnis ſanguinis ſiſtatur per arterias venaſque fluxus, ſicut hominum cadavera in ſcriptis medicis, ita ea octo canum meorum, oſtenderunt: duobus equidem canibus videbatur experimentum deficere; ſed hujus defectus nonnulla forſan ratio haud improbabilis reddi poſſet. Malo tamen hanc diſcuſſionem recraſtinare, & poſt recentiora experimenta, quorum recenſionem hoc ipſo opere dabo, revocare. Sed quæſtio gravis ſequens prius examinanda eſt.

Suppoſita morte Submerſorum ab aqua inundante pulmonem nata, an omnium nationum conſuetudo inſpirandi aerem in Submerſorum pulmones; an noſtri ad id aucti per follem conatus; an inſpiratus poſt trachæotomiam, quondam inſtitutam a nobis, aliiſque laudatam, aer ſuffocatam in pulmone reſpirationem, circulationemque humorum, reſuſcitabunt?

Non vana utique hæc quæſtio eſt. Pulmonem in inſpiratione copioſior, in exſpiratione minor, ſemper tamen aliquis aer replet. Aqua aut ante ſe aerem pondere ſuo premet, inque ultima bronchia atque veſiculas pellet, aut intime cum eodem commiſcebitur; niſi quis crediderit eum ab aqua preſſum vi per glotidem exire poſſe. Quidquid horum ſit, aer paucus, ore, folle, trachæotomia, inſpiratus in trachæam, redibit in os, a ſuperficie repulſus aquæ: plurimus vero ille, violenterque immiſſus, aquæ in trachæa ſuperficiem primo premet, dein cum aqua commiſcebitur, auge-

bitque vaſorum ſanguineorum pulmonis, quam aqua inchoaverat, preſſionem, adeoque ejuſdem quietem. Porro experimenta phyſiologica docuerunt nos, in arteriis veniſque pulmonis ſtratum iter eſſe, quo ex illis in cavum pulmonis aereum, viciſſimque ex hoc in illas, injecta materies penetret. Violentiore igitur aeris inſpiratione preſſio hæc augebitur, ſic, ut aer, aqua commiſtus, haud modo cavum adimpleat aereum, ſed in ipſa vaſa penetraturus ſit, ſanguinem fluidum ſpumoſumque redditurus, adeoque univerſam pulmonis aucturus molem: & ſi egregius *Louis*, in ſuis *de cert. ſign. mort. literis*, in ſubmerſi corpore aquam, in pulmones hauſtam, eoſdem ſic penetraſſe deprehenderit, ut cum ſolito expanſiore pulmone eandem utroque invenerit in pectoris cavo; quid non ab aere inſuper inſpirato, & inſpirato tanta vi, metuendum eſt?

Hoc ſi admittimus, ſponte capimus, quam non vana modo, ſed noxia, ſed letifera, omnis aeris inſpiratio, maxime autem violenta, atque continuata, eſſe debeat; quamque proinde male hic de bronchotomia, ſeu potius trachæotomia, cogitatum ſit. Oportune huc referatur, quod in ſexto Tomo *Encyclopediæ Edit. Yverd.* Titulo *Bronchotomiæ* ex anonymo ſcriptore, quem eruditum ſuſpicor *Louiſium* eſſe, invenitur (1) „Bronchotomia in auxiliis ad revocandos a morte apparente in vitam Submerſos, habita fuit. Et quidem perſuaſi homines, quod aeris reſpirationiſque defectu, æque ac ſi trachæa ipſis obturaretur, Submerſi moriantur, demum pervenerunt. At vero certo certius „ eſt

(1) Enfin on a cru que la *Bronchotomie* etoit un ſecours pour rappeller les noyes d' une mort apparente à la vie : la perſuaſion ou l' on eſt; que les noyès meurent faute d' air & de reſpiration, comme ſi on leur eut bouchè la Trachee-artere, eſt le motif de cette application : mais il eſt conſtant, que les noyès meurent par l' eau, qu' ils inſpirent, & dont leurs Bronches ſont remplies, j' ai preſentè une me- moi-

„ eſt, eos inſpirata, bronchiaque replente aqua, pe-
„ rire. Diſſertationem de cauſa mortis Submerſorum
„ Academiæ *Reg. Sc. Pari* dedi, experimentorum plu-
„ rium eventum, convincenteſque continentem obſer-
„ vationes. Præſentibus Dominis *Morand*, & *Bourde-*
„ *lin*, ad id ab Academia deputatis, Animalia in co-
„ lorata aqua merſi, conſtititque illis eorundem anima-
„ lium trachæam bronchiaque eo liquore omnino re-
„ pleta eſſe. „

Quantamcumque hæc argumenta veriſimilitudinem præſeferant, experientia nihilominus contraria docet, aeriſque laudat, commendat, jubetque, inſpiratum. Numeroſiſſimæ revocatorum iu vitam hiſtoriæ hanc aeris inſpirationem laudant; celebreſque Viri, qui Submerſis ſubveniendi præcepta tradiderunt, eandem ſummopere inculcant: *Beckerus* anno 1704. aeris in Submerſorum pulmone incluſi rarefactioni, mortem tribuens; *Littreus Ac. Reg. Sc. Par. ann.* 1719. *pag.* 32. *&c. edit. in* 8. vacuos pene pulmones, ventriculumque, aqua docens, ſic ut ſi quandoque aliquid intraverit, id paucum eſſe neceſſe ſit; *Senatus ibid. An.* 1725. *pag.* 16. *&c.* qui non modo aquam aut inſpirari, aut deglutiri negavit, ſed eam vel inſpirationem, vel deglutitionem, impoſſibilem ſtatuit; aeris inſpirationem in Submerſorum trachæam laudare debuerunt: *Petitus ibid anno* 1741. *pag.* 96. quoque defectu aeris in illis, non vero aqua aut inſpirata aut deglutita, Submerſos perire per ſua in animalibus capta experimen-

C 3 ta

moire à l' Academie Royale des Sciences ſur la cauſe de la mort des noyès, ou je donne le detail de pluſieurs experiences, & obſervations convaincantes, ſur ce point. J' ai noyè des animaux dans des liqueurs colorèes, en preſence de M. M. *Morand* & *Bourdelin*, que l' Academie avoit nommès commiſſaires pour verifier mes experiences, & il ont vu, que la Trachèe-artere, & les bronches, etoient abſolument pleines de la liqueur, dans la quelle j' avois noyèe les animaux, ſujets de mes demonſtrations.

ta credidit ; ipſa *Academia Reg. Sc. Par.* quæ anno 1740. & 42. præcepta condidit opitulandi Submerſis; præcepta, quæ ad omnes ſuos ſubditos miſerunt Comes de *Maurepas*, rei marinæ Miniſter, *d' Argeanſon* Pariſiorum Cenſor, & *de Marville* urbis ejuſdem Prætor, ut hæc in ſua quiſque ditione religioſe obſervarent; dexterrimus Vir *Louis* in laudato jam opere; egregius *Isnard in opere a Veſuntina Academia coronato*; in enumerandis Submerſorum auxiliis hanc aeris in pulmones inſpirationem præ ceteris laudant. Quandoquidem igitur argumenta adverſus hanc operationis partem ſuperius prolata, & autoritatem gravem, & experientiam multiplicem, ſibi contrariam habere videntur, non erit cur illam improbemus. Quod ſi quis regerat plures laudatorum Virorum erroneo de vacuis ab aere pulmonibus ſyſtemate ſcribentes, hic audiendos non eſſe; reſpondeo eoſdem etiam contra eum, quo laborarent errorem, utilia præcepta tradidiſſe; quin & his autoribus neutiquam auditis, ſolam hic plurimæ autoritatis experientiam eſſe. Hæc hucuſque: iteratis experimentis, multorumque numero auctis, hæc reſumam.

CA-

CAPUT IV.

Ad quæſtionem: Utrum iis, qui laqueo ſuſpenſi ſunt, eadem auxilia præſtanda, quæ Submerſis, an vero alia? ut reſpondeatur, examen præmittitur de cauſa proxima mortis Suſpenſorum.

§. I. *Cum numeroſis Medicis Autor crediderat quondam, apoplexia interimi Suſpenſos. Obſtat nihilominus Virorum haud minus illuſtrium ſententia, Peripneumonia illos perire ſtatuentium.* §. II. *Reſpondetur iis, qui in ſuſpendio colli vertebras, earumve ligamenta, diffringi arbitrantur.* Morgagni *conſideratio. Experimenta a Viris claris,* Van Doeveren, *&* Stolte, *ad hanc quæſtionem illuſtrandam. Plurium antiquorum recentiumque Scriptorum Obſervationes de Suſpenſorum reſuſcitatione, iisdemque auxiliandi conſilia.*

§. I.

ANatomicus ſuſpenſorum canum conſpectus, an apoplecticæ mortis, Suſpenſis laqueo vulgo adſcriptæ, refutatio non eſt? Fateor me, hoc ita credentem, ad hunc conſpectum obſtupuiſſe; iteratoque celebriores conſuluiſſe Autores. Inquiri quippe in hanc rem oportebat, ut conſtaret, utrum Suſpenſorum, quam Demerſorum, eadem auxilia forent; quod quidem lex lata juſſerat, dubium vero poſtmodum & mihi, & aliis, moverat; eos apoplectica morte perire ra-

tis. In examine Autorum, conſtitit quidem *Dethardingio* in ſua docta ad *Lucam Schroeckium* Epiſtola, de *Methodo ſubveniendi Submerſis per Laryngotomiam*, Suſpenſos viſos fuiſſe hoc eodem mortis genere, quam Submerſos, interire, at ſenſu prorſum eo, ut non Apoplecticorum more, ſed Peripneumonicorum, interirent utrique. *Wepſerus*, *Littreus*, *Alberti*, *Bruhierus*, *Boerhaavius*, notant, in Suſpenſorum non modo externo capite, ſed præcipue interno, & turgida admodum vaſa ſanguinea eſſe, & effuſum ſæpe ſanguinem ſe, ruptis iisdem, inveniſſe; unde illis apoplecticam contingere mortem paſſim concludunt: color purpureus in vultu, oculi rubri turgidique, rubedo integumentorum capitis; tumida lingua ac labia Suſpenſorum, ſopor, ſcintillæ, tenebræ, quas ii, qui ſuſpendio ſupervixerint, ſe eſſe expertos teſtantur, hanc opinionem ipſis confirmare videntur.

Interea alios celeberrimos Scriptores invenire eſt, qui a lumbrico terete, a fruſtulo carnis, a pilula, ab ovis induratis, a phaſeolo, a piſo, a gramine, ab oſſiculo, a nuce, a nummulo, in glottidis rimam illapſis, ſubitaneam mortem accidiſſe nonnullis, ut *Bonetus Tom. I. pag.* 485. ſui Sepulcreti, ut *Petitus* Chirurgus, Illuſtriſque *Hallerus*, referunt, edocti; mirantur in cerebro cauſam mortis proximam quæri, dum adeo perſpicua ab intercepta per laqueum reſpiratione appareat? Nec alia mens *Joanni Mariæ Lanciſio* erat Libr. I. *de ſubit. mort. Cap. IX.* „ Aſſerimus primo ex „ parte inſtrumentorum reſpirationi inſervientium animalia repente poſſe interire, ſi aſpera arteria ejuſque bronchia obſtructa, convulſa, vel compreſſa, citiſſime, ac penitus iter aeri per pulmones intercludant; ut in laqueo Suſpenſis paſſim animadvertitur, vel in iis, quibus ſolidum corpus inter deglutiendum laryngis foramen occludat, vel pus rupta vomica, vel aqua in Demerſis per bronchia loco aeris diffuſa, non revomantur.

§. II.

§. II. Hanc vero laquei conſtrictionem negant alii eſſe talem, quæ omne intercludat externa cum aura commercium: non reſpiratione penitus intercepta Suſpenſos mori, ſed vel fractura vertebrarum colli, ligamentorumve illarum, eos mori quidam aſſerunt; alii hanc fracturam non negantes iis in Regionibus ubi carnifex in ſuſpenſi occiput pedibus inſultare dicitur, non admittunt eandem, quibus in locis is carnificum mos non eſt; adeoque ejuſmodi cauſam proximam mortis Suſpenſorum ſtatuendam eſſe, quæ in omnes varios ſuſpenſionis modos mortem ex æquo exponat, merito petunt.

Sapienter hic, pro more ſuo, *Morgagni Epiſt. cit.* §. 38. „ Quodſi igitur impedita reſpiratio circuitionem „ ſanguinis per ſe impedit *intra breve tempus*, intra „ *breviſſimum* impediet per cerebrum eorum, in qui- „ bus ob carotides & jugulares, eodem tempore la- „ queo conſtrictas, vix tantum ſanguinis illud habebat, „ ut per vertebrales arterias venaſque ſervaret quadan- „ tenus circumitionem. „ Hoc nunc communiter ſic ſe habet: tuncque infarta ſua vaſa non monſtrabit encephalum; eſt tamen ubi monſtret; „ Siquando autem „ priuſquam tranſitus ſanguinis per pulmones omnino „ impediatur, forte contingat, ut ob eas cauſas, quæ „ ſupra commemoratæ ſunt, (quod carotides ab eminentia aſperæ arteriæ parumper defendantur) „ aliquid „ ſanguinis influere tunc pergat per carotides, minus „ adſtrictas, quam ſunt jugulares, non modo ſangui- „ nis circumitio per cerebrum ſubſiſtet, ſed ipſe ea „ copia cumulabitur, unde mox vaſa diſrumpantur. „ An non clare percipitur cauſa cur, quemadmodum in canibus meis Suſpenſis, cerebrum vix ſanguinem habeat, aliquando autem inundetur eodem, citra tamen illationem veluti mutati modi mortis?

Verum ultra perrexit rem certius determinandi cupido. Cl. *Gualterus van Doeveren* præclarus *Groningenſis*

genſis olim; nunc *Leidenſis* Medicinæ Profeſſor, *Obſ. Acad.* Cap. XIV. §. XXI. N. 10. „ Laqueo dein „ ſuſpenſus canis, inquit, (quem ad experimenta irritabilitatis atque ſenſibilitatis; mire licet torſiſſet, & trepano duram matrem denudaſſet; vivum eo uſque tamen, diuque deinceps; ſervaſſet,) laqueo igi- „ tur dein ſuſpenſus canis, videndi cauſa; num per „ ſtrangulationem in capite accumularetur ſanguis; „ nullum obſervabamus copioſiorem ſanguinis effluxum „ ex duræ matris (læſis) arteriis. „ Et N. XVII. „ Cum jam ceſſaret hæmorrhagia, laqueus collo in- „ jectus, & reſpirationem intercipiens, non reſuſcita- „ bat ſanguinis profluvium ex Dura Matre.

Expertiſſimus *Stolte*, in erudita ſua diſſertatione *de morte ſuſpenſorum*, hoc ipſum *Cl. van Doeveren* experimentum quater eodem effectu repetivit: canem præterea alium ſanum laqueo ſuſpendit, ſuſpendii ſolius examinaturus effectus; contraque eos, qui trachæam non perfecte claudi, ſed apoplexiam a ſuſpendio ſequi cenſent, manifeſto demonſtravit, ſtylo, per laryngotomiam inducto, & imperviam aeri aſperam arteriam laqueo reddi, & aſperam arteriam non diffringi ab illo, ſed ad vertebras penitus complanari; ita tamen ut relaxato fune, reſiliret, ſe reſtitueret, ſicque oſtenderet, quam debili ac fallaci fundamento illi niterentur, qui in ſuſpenſorum cadavere, ablato per carnificem fune, demonſtrare annifi erant ſtrangulationis effectus; tandem vertebras neque luxari a ſuſpendio, neque diffringi.

§. III. Ab omni retro tempore neque omnes ſuſpenſos inevitabiliter mori, neque auxilia, quæ vitam pauculam latentem exſuſcitent, detrahenda eſſe, Hiſtoria Medica docet. *Oribaſius*, *Aetius*, & *Aegineta* horum meminerunt.

Dignum cenſeo textum exſcribere *Lib. III. Pauli Æginetæ*, Scriptoris ſæculi IV. *Clerico*, Sæculi IV. aut

ut V. *Scriptoribus Encyclopediæ*, Sæculi VII. *Freindio*, & *Morerio* habiti; eo quod ſubmerſorum, ſuffocatorum, ſuſpenſorumque, eandem velit curam eſſe. „ Ex his vero qui ſtrangulantur, manus non admo- „ vebimus his; quibus jam ſpuma circa os eſt, *Hip-* „ *pocrati credentes* (1). Alii vero revocantur aceto „ & pipere inſtillato, aut urticæ ſemine in aceto a- „ cerrimo trito. Laborioſe vero admittunt, quare „ cogere oportet. Diſſolutis autem circa collum ru- „ boribus; ſtatim ſuſpiciunt, & relaxantur. Similiter „ etiam in naufragiis, & in ſumma in omnibus; qui „ ſuffocantur. Reſuſcitatur enim horum calor.

Deinde *P. Foreſtus*, *Camerarius*, *Verulamius*, *Wepferus*, *Derham*, *Geſnerus*, *Bruhierius*: *Ill. Præſes L. B. van Swieten*, aliique, hiſtorias plures nobis tradiderunt. Duo hic præprimis ex *Camerario* notanda ſunt, *Cent. VII. No.* 39. Titulo *Fures ſuſpenſi reviviſcentes*. „ Anno 1440. die 16. Martii, Decano facultatis Me- „ dicæ exiſtente *M. Joanne de Baumgarten*, octo fures ſu- „ ſpenſi fuerunt, ex quibus unus ad *Sp. ſanctum* in- „ troductus eſt, ac corpus ejus deſtinatum Anatomiæ: „ ſed quia iterum *ope & induſtria Medicorum Vien-* „ *nenſium* revixit, liber dimiſſus eſt. Hæc ita deſcri- „ pta reperiuntur in antiquo Collegii Medici Acto- „ rum Libro. „ Optandum fuiſſet, ut quid ad reſuſcitandum hominem *Viennenſes* Medici adhibuiſſent, una dediſſet Hiſtoria. Huic defectui vero quadantenus ſupplevit *Cardanus ibidem No.* 40.

„ Anno 1492. Conradi Preznauers *de Buechberg* „ ſuſpenſi; & ſtrangulati corpus; Facultati Medicæ „ ſecandum tradebatur. Animadvertunt Medici ali- „ quem ſpiritum vitalem in hoc corpore ſupereſſe, „ quamvis morti valde propinquum eſſet (2). Proin- „ de

(1) Mentem *Hippocratis*; *Paulus* non eſt aſſecutus, ut Tom XIII Aphoriſmum ex ipſo Hippocrate, aliiſque; explicans oſtendi.

(2) Signa hæc non comparuiſſe, dum patibulo ſolveretur corpus, ex

„ de ex utraque cephalica ſanguinem largiter detra-
„ xerunt, aliaque neceſſaria adminiſtrarunt. Appa-
„ ruerunt in illo ſymptomata horribilia; ſuffocatio-
„ nem minantia, ſpuma circa os notabilis aderat, &
„ perſeverans; propterea Medici *Hippocratis Aphoriſ-*
„ *mum Sect. III. No.* 43. allegabant: *ſtrangulati, &*
„ *diſſoluti nondum mortui, non reconvaleſcunt, quibus*
„ *ſpuma circa os fuerit*. Hunc trium litterarum ho-
„ minem (1) fortiſſime conſtrictum, ob vehementes
„ capitis, pedum, imo totius corporis commotiones,
„ (nulla enim in homine erat quies) quatuor per-
„ ſonæ fortes, athleticæ, tenuerunt: alias ne ſe ipſum
„ denuo interfeciſſet periculum fuiſſet, mente nimi-
„ rum laborantem. Retulit poſtea ſe non poſſe in me-
„ moriam revocare ea, quæ ſecum acta fuerant, ſe
„ tantum meminiſſe, quod in prætorio fuerit, ſed
„ quid poſtea factum ſit, ſe ignorare. Dicitur etiam
„ poſt multa nova furta denuo ſuſpenſus eſſe; ſiquidem
„ quod corvis debetur, vix ſubmergitur.

Hic ſaltem venæ ſectionem brachii narrat utriuſque. Sed plura addidit *Wepſerus de ſed. Apopl.* qualia nos in Submerſis: & præterea decubitum cum ſana femina, in curatione mulieris a Carnifice ſuſpenſæ: ut autem brevis ſim, tradam curationem variam, quam exp. Vir *Stolte* in laudata ſua Diſſertatione ex *Oribaſio*, *Aetio*, *Verulamio*, *Foreſto*, *Pechlinio*, *Hoffmanno*, *Alberti*, *Brubierio*, *Ranchino*, *Beckero*, *Loviſio*, ſummatim tradidit. Scilicet „Ori infundenda Me-
„ dicamenta eſſe, quia aliquid difficulter (imo nihil
„ omnino) admittitur. Collum illis multo oleo cali-
„ do

ex eo certum fit, quod tunc ad ſecandum in Medicorum Collegium allatum non fuiſſet. Motu forte in via, ſoluto jam laqueo, latitans primum vita ſe prodidit tandem, ita ut nihilominus, quo reſtauraretur, indigeret auxilio.

(1) *Trium Litterarum homo* apud *Plautum in Aul.* 2. 4. 46. dicitur FUR, quod trium Litterarum nomen ſit.

„ do inungendum eſſe, & lana, ceratove, continuo „ fovendum: iiſdem adhuc reſpirantibus ſternutatoria „ indenda in nares, ſecandamque in cubito venam: „ dein & venam illos refert ſecuiſſe, etiam in quibus „ nulla ſui ſigna vita daret; balneis calidis, remediis „ cardiacis tanto, ut videbatur, ſucceſſu uſos eos fu„ iſſe, ut *Verulamii* tempore Medicus quidam nullus „ dubitaret, quin omnes ad mediam a ſuſpendio ho„ ram reſtitui in vitam poſſent, quibus (ex opinio„ ne jam recenſita ſuperius) vertebræ illæſæ eſſent. „ Cum nudo decumbendum, fauces irritandas, & ada„ ptato inſtrumento inflandum aera in pulmones eſſe, „ vapores ſuffimigii more excitandos; rubefacientia pe„ ctori, veſicantia nuchæ admovenda; venas ſublin„ guales, aut jugulares, incidendas quoque eſſe; ab „ homine, qui prius aromata maſticaſſet, inſpirandum „ aerem in os Suſpenſi eſſe; aerem per bronchoto„ miam itidem inflari oportere; immitti oportere quo„ que aerem in jugulares venas, fumoſum tabaci in „ anum clyſma: tandem ex optimo *Loviſio*, præter „ jugularis ſectionem, calidique aeris inſpirationem, „ ſuperficiem corporis calidam ſervandam eſſe, atque „ frictione irritandam; deglutitione autem paululum „ liberiore vinum cum aromatibus calide ingerendum „ eſſe, expectorantiaque propinanda „: quæ, ut *Loviſius* autumat, ſingula, ſi is, quem ad *Marcum Antonium Calas* vocaſſent, Chirurgus tentaſſet, truculenta *Toloſana* hiſtoria contaminati non fuiſſent Galliæ Annales.

CA-

CAPUT V.

Nova experimenta, ad demonſtrandam cauſam mortis proximam, tam Suſpenſorum, quam Demerſorum, quæ dubia plura, prioribus experimentis non ſublata, ſuſtollunt, & quorum in ultimo prima vice turgidus aqua ventriculus Autori apparuit.

§. I. *Sententiarum diverſitas, & problemata ſex, ad nova, prorſumque alia, experimenta compulere Autorem.* §. II. *Incipit examen anatomicum & ſuſpenſorum, & merſorum Animalium, nullo auxilio ad reſuſcitandum admoto; ne forſan hæc partium conditionem aliam oſtenderent, quam vera cauſa proxima eandem effecerat; & quidem primo demerſi, deinde laqueo ſuſpenſi canis. Ex Suſpenſi contemplatione anatomica cum dubium minime ſolveretur, prudentiore cautione ſuſpenſus alius eſt, qui demum aeris in pulmone defectu, Suſpenſos mori oſtendens, omnem hæſitationem ſuſtulit. Experimenta ſeptem quæ doceant, confirmentque tam Suſpenſi, quam Submerſi, mortem Peripneumoniacam eſſe, deeſſeque univerſa apoplexiæ ſigna; etiamſi Caput, ne qua aliunde mutatio contingeret partium, primum luſtraretur.* §. III. *Ex omnibus hiſce conſtitit non requiri, ad mortem Suſpenſorum, vertebrarum colli, ſeu fracturam, ſeu luxationem, ſed unicam aeris per glottidem interceptionem; id quod retardatione mortis ab oſſea*

tra-

tracheæ confirmatur. Conficitur denique, ex omnibus obſervatis, vera natura mortis in Suſpenſis, unaque capitur cur in variis varia cor, pulmoque, referant. Hæc confirmat Bonetus. *Auxilia proinde eadem iis, quæ Merſis, præbenda eſſe oſtenditur, eaque occaſione phyſiologica expoſitio, ad horum auxiliorum intellectum, interponitur. Tandem ad objectionem de duobus canibus petitam, apoplexiam, a Submerſione naſcentem, innuentibus, quatuor reſponſa dantur. In XXXVII. Cane demum prima vice ventriculus inventus eſt plurima turgens aqua.*

§. I. Conſtat itaque, noſtram ad exſuſcitandos Demerſos inſtitutam Methodum, quemadmodum antiquorum recentiumque calculo probata fuerat, ita quoque univerſam Medicinam conſentientem in Suſpenſis habere.

Verum cum ab una parte conatus pleroſque noſtros Mors illuderet, & ab altera parte poſt numeroſa experimenta, de vera mortis Suſpenſorum & Demerſorum cauſa proxima, altercationes ingeminarent potius, quam componerentur; egoque abunde convictus eſſem, quam immenſe multiplicanda experimenta eſſent, antequam ſententiam ex illis tuto quis conficere poſſit: vacillantem me animo deprehendi, quantumcumque ad rem elucidandam exantlaſſem laborem. Interim facile capiebam, mihi, qui Providentia Divina eidem paulatim implicarer magis magiſque, ejuſque promovendæ provinciam imponi; eoque magis, quo ex diverſa theoria unanimem turbari oportere praxim facile caperem.

Quemadmodum enim ſuperius monui, quantacumque numerarentur, ad ſententiam cujuſque confirmandam experimenta: ea perpetuo horum fallacia fuerat ut unius experimento idem repugnaret alterius, ut alter alterius experimentum jugularet, atque ita quam

demum ſublatam diſcordiam ſperaveramus, eandem ſe perpetuantem doleremus. Rem proinde omnem quæ in diſputationem vocari poterat, ad incudem revocandam eſſe cenſui, ut demum evidentius pateret. Primo Utrum apoplexia Submerſi, an peripneumonia perirent? Secundo, Harumque utra Suſpenſi? Tertio, An noſtri in Submerſorum pulmones aeris inſpirandi labores non gignerent, quos deprehenderamus, diræ peripneumoniæ effectus? Quarto, An culpa noſtra laryngotomia non ſucceſſiſſet, quod aerem in pulmonem inſpiraſſemus; ſiquidem eandem ad aerem ex pulmone exantlandum inſtituendam eſſe, *Dethardingio*, *Bruhe-rioque*, viſum eſſet? Quinto, Num facta Laryngotomia ſpumoſa materies apto ad id ſyphone eximenda non foret, ut ejus loco admitti aer poſſet? Sexto, Qualis & ſuſpenſorum & Demerſorum, cum Cerebri, tum Pulmonis, conditio iis in cadaveribus ſit, in quibus nulla reſtaurandi opera, quæ mutare viſcera potuiſſet, admota fuit?

§. II. Itaque canem XXXI. Submerſimus, vita, ut videbatur, privum minutorum ſecundorum duorum ſpatio. Cranio oſſeo ablato, naturalis omnino conſpectus & Duræ Meningis erat, & Piæ, & Ventriculorum. Nihilque ſive lymphæ, ſive cruoris, in encephalo effuſum. Denudatam trachæam mox infra cricoideam Cartilaginem arcte ligavimus, ne quid efflueret. Exemto prudenter pulmone, ligaturam ſolvimus, vidimuſque profluentem ex eadem ſpumoſam, ac ſubrubellam materiem; preſſis autem lobis pulmonis ſingulis, vel aquam puram, vel ſanguinem, vel miſtum utrumque. Ex pulmone hujus parvi, ſenis tamen, canis, vix quatuor latos digitos longitudinis habente, uncias liquidi aquoſi duas habuimus.

Lympha autem hæc ſubnigra erat, eoquod moniti ab inclyto Viro *Morgagni* Ep. XIX. atram reddidiſſemus, in quam præcipitanda beſtia eſſet, aquam.

Ca-

Canem XXXII. Suſpendimus, qui intra minutum ſeſquialterum, alvo & urina copioſe redditis, periiſſe viſus, brevi poſt vitæ ſigna conſpicua dedit, convulſione crurum, continuoque per 5 minutorum ſpatium, caudæ, ut canis adulantis, motu. Mortuo nunc habito, Laqueum primo firmavimus ſic, ut neque loco mutari, neque vel minimum laxari poſſet. Sine ullo ad vitam reſtaurandam labore, quemadmodum & in proximo priore, & in plerisque ſequentibus, cranium ilico examinavimus. Ac primo quidem penitus turbabamur in auferendo primum Pericranio, atque muſculis crotaphytidibus, a motu, quem animal edebat, caput utrumque in latus continuo movendo, obnitendoque pedibus ſingulis ſuis. Profecto ſenſibiliſſimæ hujus irritationis effectus reſtaurationem ſuſpenſi, ſi ejus loco conſueta auxilia admota fuiſſent, pluſquam probabilem reddidit. Sedato hoc motu, dum oſſeum cranium ſerra dividebatur, ejusdem per ſinus longitudinales tranſitu ſanguis profluxit, qui parum turbabat conſpectum; eodem vero ſpongia perfecte deterſo, Meningem utramque naturalem invenimus, Ventriculos, vacuos, neque præter morem infartos Choroidæos plexus.

Laqueus, ut mox monui, nihil motus, nihilque relaxatus fuerat; attamen, laryngotomia facta, intromittentes ſtylum ſubcurvum ſurſum verſus, facillime in os & fauces penetravimus, imo ſtylum commode eo, quem laqueus ſtringebat loco, agitavimus. Verane ſenſiſſent, qui tubum aereum a laqueo non claudi, aerisque proinde commercium non auferri ſuſpenſis, ſtatuminare ſategerant? Quæſitum ſolvent canes ſequentes.

Pulmones in hoc cane neque diſtentos multum, neque admodum inflammatos inveni; quod idem æque in ſuſpenſis quam in ſubmerſis, haud penitus inſolitum fuit.

Suſpicati craſſiorem noſtram chordam in hoc cane fuiſſe, quam ut trachæam recte arctaret, Canem

XXXIII. tenuiore laqueo ſuſpendimus. Suſpenſus alvum mox poſuit, urinamque, mortem autem intra ſeſquiminutum, quemadmodum prior, ſimulabat. Poſt alterum vero ſeſquiminutum, movit ſe patibulo ſuo validiſſime medii quadrantis tempore: capite demum ab adſtantibus valenter in pectus preſſo, vere moriebatur. Firmantes altero modo laqueum, eum in Tabulam reſupinavimus, & per Laryngotomiam experimentum prioris repetituri, relaxatum laqueum ſic invenimus, ut liber denuo aditus aeri per trachæam pateret in pulmones. Mutato igitur conſilio, canem denuo de ſuo patibulo ſuſpendimus, rati, univerſi corporis pondere aſperam arteriam arctius clauſum iri. Id porro ſucceſſit: pendenti laryngotomiam longam facientes, haud ultra ſive ſtylum, ſive aerem tubo inſpiratum, per illaqueati anguſtiam loci promovere potuimus. Magnam hæmorrhagiam laryngotomia aliquando dedit nobis, hæc autem nullam.

Caput mox aggreſſi, loco ſublimiore ſerram admovimus, ne ſinu laterales repetito læderemus: quapropter hæmorrhagia nulla adfuit. Meninges naturales ambæ. Vacui ſinguli ventriculi. Plexus choroidæus naturalis. Turgentes admodum pulmones, quacumque in plaga ſauciabantur, ſanguinem rivatim copioſumque fuderunt. Turgidum cor utrumque fluido ſanguine.

Eſt animadverſio *Cl. Morgagni* Ep. XIX. in iis, qui ſani ſtrangulantur, ſanguinem fluidum reperiri, minus in his, qui dudum valetudinarii fuerunt. Nos quidem ſic plerumque eum deprehendimus; fallere tamen in ſanis poſſet, quorum ſanguinis eſt in concretionem pronus, ut vidit *Coiterus:* fallere & in chronicis morbis poſſe, exemplo brevi patebit.

Canis XXXIV. minutorum quinque ſpatio ſubmerſione viſus eſt mori. Erectus ex aqua educebatur, ne ore quid elaberetur, & donec eſſet penitus linteamine exſiccatus, ferebatur caput in altum. Meninges cerebri

bri

bri ſaniſſimæ, & vacui ejus ventriculi; longitudinalis autem ac laterales ſinus ſanguine pleni.

Pulmones turgidi admodum: hos, ligata Trachæa, una cum corde exemimus. In aquam projecti, natarunt. Quod pluries pulmonem, num in aquam ſubſideret, exploravimus, nemo vituperet, innixus forſan *obſervationi* 14. *Opuſc. pathol. Viri illuſtris Halleri*, *Hiſt.* I., aliorumque ſcriptorum, qua demonſtratum eſt, peripneumonicorum pulmonem, plurimo cruore gravem, non ſubſidere in aquam: etenim experimenta contraria mihi nota erant; ipſeque *Hallerus* loco mox laudato *Hiſt.* 2. expertus eſt poſt funeſtam peripneumoniam ſubſediſſe pulmonem. Experimentis quoque *Roberti Bolei* evictum eſt, aqua graviorem eſſe ſanguinem, adeoque in hoc viſcere adeo cumulari poſſe, ut id in aquam præcipitet.

Ex Aſpera arteria, ſoluta vinculo, multum ſpumoſi liquidi prodiit, nigri autem admodum, eoquod fæcem ingentis Atramentarii vaſis cum aqua commiſcuiſſemus. Ex ſingula transciſſi pulmonis parte aqua nigra abundanter effluxit, una cum copioſis miculis ejuſdem atramentariæ fæcis. Ventriculus, quemadmodum in prioribus, ſine aqua. Cor dextrum ſanguine plurimo, toto fere fluido tumebat, pauco vero ſiniſtrum.

Canis XXXV. eadem atrata in aqua ſpatio quinque minutorum ſubmerſus eſt, pauca modo ſigna vitæ poſt duo minuta priora edens. Erectus ſemper, ne qua aqua ore efflueret, ſervabatur. In capite, quod primum luſtravimus, Dura & Pia membranæ ſecundum ſanam naturam. Ventriculi cerebri vacui; ſinus longitudinalis, ac laterales pleni. Ventriculus, ſeu Stomachus, vacuus aqua. Pulmones ex rubro nigroque variegati, valde tumuerunt, at in aqua ſupernatarunt. Copioſam eam atram materiem, ſpumoſamque, nec non plurimas fæcis atramenti micas, tam ex aſpera arteria, quam ex ſingulis loborum vulneribus,

eduximus. Uterque cordis thalamus fluido ſanguine plenus.

Integro adhuc pulmone, tubam ſyphonis in trachæam immittentes, aquam ſpumoſam evacuare ex eadem, & ex bronchiis, annitebamur; paucam tamen, eamque nigram, miciſque nigris inquinatam, educere potuimus. Neque plus habuimus in ſingulorum loborum bronchia immiſſa tuba ſyphonis: perſciſſis vero lobiis, aqua ſpumoſa, ut mox dixi, effluxit abundanter.

Canem XXXVI. modo eodem, quo antepenultimum, ſuſpendimus. Poſt labores ſummos, anxietates, ejulatus, ſpatio ſeſqui alterius minuti, alvumque paucam, penitus per alterum ſeſquiminutum quievit: eo vero elapſo, valide convelli cepit, ſeque agitare, citra vel minimum tamen ſonitum, caudamque ſuam non blandientis in morem, quemadmodum prior, agitabat, verum eandem in circulum contractam in dorſum flexit, rigidam quidem, ſed digitis noſtris tamen retroagendam. Paulatim quietior caudam relaxavit gradatim, & prorſum quievit, octo elapſis a principio ſuſpenſionis minutis. Juvit ad accelerandam mortem ea capitis poſtici in anteriora preſſio, ut in pectus os incumberet. In patibulo pendenti operationem Bronchotomiæ fecimus, perque oblongum vulnus ſtyli, aeriſque experimentum iteravimus; neutro iterum nihil omnino penetrante. Animal tunc, firmato probe laqueo, de patibulo ſolventes, in menſa ſupinavimus, jamque non aere duntaxat, ſed etiam ſtylo ſurſum per vulnus trachææ ducto, facile penetravimus, ipſamque ſpumoſam materiem flando per vulnus in os copioſam pepulimus. Suſpenſo denuo, tranſitus intercluſus omnis erat; jacentique poſtmodum in menſa quoque, ſi caput in pectus firmaretur.

Meninx utraque cerebri primum examinata, fuit ſaniſſima, & ventriculi ejus vacui.

Pulmo-

Pulmones turgidi admodum, ex rubro nigroque variegati, in aqua natantes; quocumque in loco vulnerarentur; magnam copiam profudere fluidi cruoris. Uterque cordis ventriculus copioſo fluidoque ſanguine turgidus fuit. Hucuſque in ſuſpenſis canibus videramus ſemiclauſas palpebras, in hoc vero cane apertiſſimas, pupillas autem adeo ingentes, ut vix quidquam de Iride conſpiceretur. Liceat hic cum *Morgagno* advertere quam parum vere a *Garmanno Lib. de Mirac. Mort. I. tit.* 5. §. 7. dictum ſit: „Omnes violenta morte extinctos oculos obtinere palpebris tectos.„ Duo exempla *Morgagnus* habet ſemiclauſorum, unum apertorum turgentiumque oculorum; in hoc cane, ut patet, & oculi apertiſſimi fuere, & pupillæ ampliſſimæ.

Canem XXXVII. Submerſimus in atrata aqua, viventem tandiu, eademque phænomena exhibentem, quam proxime prior. Hac occaſione notabamus ſonitum vocis ſubmerſorum canum nobis nunquam perceptum fuiſſe, ſuſpenſorum autem ſemper, magnumque ejulatum. Aqua ilico vocem ſuffocat: laqueus necdum, niſi demum omnem in trachæa claudat capacitatem. Erecto capite eductus ex aqua flumen veluti aquarum juxta corpus demiſit, quod inverſo cane pro ea aqua impoſuiſſet incautis, quæ ex ore ac naribus ipſis videretur effluxiſſe. Utraque membrana, ventriculi, ſubſtantia cerebri, omnia ſaniſſima. Seri nonnihil inter duas membranas. Pulmo tumore, ac humoris rubri, atri, ſpumoſique profluvio, ut in præcedentibus. Sanguinem fluidum cor dextrum abundanter habuit, ſiniſtrum tribus quartis partibus minus.

Hic primus Canis, qui ventriculum aqua plurima plenum habuit.

En iterum non contemnendam experimentorum ſeriem, ad veram mortis cauſam in utroque hoc violento genere mortis elucidandam! Licebit, quemadmodum ad priora fecimus, ad hæc quoque animadverſiones nonnullas adjungere.

Primo loco advertimus ſuſpenſorum æque ac ſubmerſorum cerebrum, quoad ejus ipſam, quam vocant, ſubſtantiam, ventriculos, ſinus, meningeſque, ipſam plerumque referre ſanitatem. Unde ſi utrorumque cadavera leguntur nonnumquam arterias venaſque multo ſanguine infartas, repletoſque eodem ventriculos habuiſſe, id quidem ab antiqua aut Cephalæa, aut Hemicrania, conſimilive Diatheſi, accidere poſſe, quemadmodum hiſtoria horum morborum, anatome confirmata, abunde docet, ſtatuamus oportet; minime vero hanc eſſe legem conſuetam.

Secundo loco clare intelligimus mortem Suſpenſorum a luxatis fractiſque colli vertebris non fieri: etenim validius coagmentatæ vertebræ ſunt, ſolidioraque ipſorum corpora, quam ut id frequenter contingere poſſet; modo carie ſemiexeſæ non eſſent, ut non eſſe in pleriſque certum eſt. Præterea qui hæc ſtatuerunt, id ex Carnificis facto cum pedibus ſuis in jugulum furis inſultu ſic autumarunt; haud ſcite tamen; non enim cauſam mortis univerſalem ex eo explicare debuiſſent, quod nonnullis in Regionibus fit, ſed ex eo quod ubique: illico enim claudicat expoſitio iis, apud quos hujuſmodi carnificina inſultatio conſuetudinis non eſt. Tandem nulli beſtiarum noſtrarum talem mortis cauſam adfuiſſe, colli pertractatio, forma, longitudoque, probarunt.

Tertio loco, ne alias aliorum rationes de interceptis colli nervis commemorem, a quibus nunquam & talis mors, & tam propera, ut clare a celeberrimo *Morgagni* evictum eſt, oriretur; per experimenta noſtra demonſtratum eſt trachæam a laqueo omnino claudi. Indubiam porro cum cunctis reſpirantibus animalibus mortem ob id inſequi oportere ſciamus, quid ultra explicandi rationes compellemus aliunde? Itaque moriuntur defectu aeris ad reſpirationem neceſſarii, quem defectum laqueus, omnem per glottidem aeris tranſitum

tum tollens, demonſtrat, & ad quod cum pendentis corporis pondus, tum menti in pectus preſſio, plurimum facit: perinde ac fœtus recens natus obſervatus eſt reſpirare non poſſe, capite in pectus, qui ejus in utero ſitus fuerat, prono; cui dum caput attolleretur, commoda reſpiratio obſervabatur. Sic *Petrus Idema* pag. 12. contra *Bernardum Idema*. Annon hinc ratio capitur cur *Smetii* homo non moreretur Suſpenſus? Is qui diu ſuſpenſus *Bononiæ* jacuit vivus „ inventus eſt, quod Aſperam arteriam non cartila- „ gineam, ſed oſſeam haberet. Hoc nos & ab aliis „ accepimus. „ *Cardanus Libr.* 2. *tr.* 2. *contr.* 7. „ „ Conſtat quendam bis ſuſpenſum ſervatum miraculi „ ſpecie: inde cum tertio judicis ſolertia periiſſet, in- „ ventam oſſeam aſperam arteriam. „ Vide *Boneti Sepulcretum Tom. ult. pag.* 553. Profecto ſi a compreſſa medulla ſpinali, fractis luxatiſve vertebris, morerentur ſuſpenſi, oſſea trachæa eum a morte non vindicaſſet.

Propter hanc demonſtratam cauſam, moriuntur ſuſpenſi compreſſione in ſanguinea vaſa, facta ab aere retento, eoque hic rarefacto: moriuntur a ſanguinis in pulmonalibus vaſis quiete; ita quidem ut antequam multum rareſcat bronchiorum aer, ſanguis adhuc tranſeat de pulmonali arteria in venas, indeque in Cor: ſed quia ab una parte, carotidibus e laqueo preſſis, vertebrales arteriæ eum omnem, quem ſiniſtrum Cor in Aortam pellit, cruorem tranſmittere, capereque non poſſint, cordis ſiniſtri cavum oppletum ſanguine manet; & quia ab altera parte plus ſanguinis in Cor dextrum immittitur, quam emittere per arteriæ pulmonalis tranſmittereque fines poteſt, etiam & id cruore opplebitur. Hac de cauſa natum arbitror, cur in ſuſpenſis, ſubmerſiſque, utrumque thalamum cordis cruore refertiſſimum ſæpius deprehenderimus. Sin autem vel quod animal inter primas ſuſpendii anxieta-

tes, necdum complanata integre trachæa, vehementius inſpirando plus dein aeris intercepti gerat, citius profecto ille majore cum copia, tum rarefactione, ſic arteriæ tam pulmonalis, quam bronchialis fines comprimet, ut in Cor ſiniſtrum parum modo transmittatur, ſed inter fines arteriarum, dextrumque cordis cavum, ſtet cruor omnis. Quapropter etiam aliquando multum ſanguinis in dextro cordis thalamo, parum in ſiniſtro, invenimus. Sic quidem, ut a citiore, tardioreve finium arterioſorum compreſſione, naſci hæc differentia videatur.

Concordant cum noſtris & aliorum obſervata. *Med. ſeptentr. Lib.* 8. *pag.* 630. *Bonetus* refert anatomen ſuſpenſi hominis, per omnia accurate deſcriptam; „ cujus pulmo diſtentus fuerat, implenſque thoracem totum, hic ſpumoſus atque fungoſus, ibi marmoris inſtar variegatus. Cordis uterque ventriculus ſanguine grumoſo plenus. In cerebro nihil extraordinarii, ac ventriculi collapſi. Ut ovum ovo conſimilis hæc ſuſpenſi hominis Anatome eſt noſtræ brutorum. Quoad ſolum pulmonem *Bartholinus* eadem invenit, *Cent.* 1. *Hiſt.* 32. „ In ſtrangulato inveni pulmones grandes, variegatos, ceruleos, rubore interſperſo, marmoris inſtar, leves & ſpongioſos, ſanguine ſpumoſo tam plenos, ut non tantum externæ venæ tumidæ in membrana apparerent, ſed in diſſectione Cordis demonſtrantem me fere impedirent. Et *Cent. IV. Hiſt.* 6. „ Virile cadaver hominis ſæviſſimi ſtrangulatum, a me diſſectum eſt anno 1656. Fiſtula pulmonalis ſpuma copioſa impleta erat ex ſtrangulatione.

Quarto loco, Cordis atque cerebri ſimilitudo in anatome hominum, ſive laqueo, ſive unda, enectorum, demonſtrata aliquoties ab aliis, inque canibus noſtris multoties confirmata, eo me facile movet, ut haud plane diſſimilem mortis utriuſque cauſam eſſe cenſeam, ſedemque profecto eandem. Quid moleſtiarum laqueus

n priorum pulmonibus cum novi aeris defectu, tum præſentis vitio, creet, mox intelleximus: quid vero malorum Aqua in pulmones poſteriorum inferat, hoc potiſſimum eſſe videtur, quod mox deorſum premat aerem ibi præſentem, quod motu pulmonis, qui adhuc ſupereſt, cum aere commiſceatur, commiſtione hac ſpumoſam materiem conficiat, ſuaque gravitate atque mole, tum & commiſti aeris rarefactione, omnem mox ſiſtat cruoris circumitionem in pulmone, cujus venæ, ſi a Frigore primo aquæ conſtringantur, plurimum ſanguinem ad Cor ſiniſtrum determinant. Si nunc frigus aquæ externo in corpore, in ſuperficie, inquam, cujus amplitudo quindecim quadratorum pedum, per epithelium, epidermidaque omnem, eſſe cenſetur, cuncta capillaria vaſa arctet & claudat, cor ſiniſtrum ſe ſuo abundante cruore ægerrime evacuare poterit; præſertim ſi a ſubitaneo atque univerſali frigore, nec non a terrore, quo fere omnis, qui præcipitatur in aquam, afficiatur neceſſe eſt, æque interna vaſa, quam externa, vehementer conſtringantur. Unde intelligitur, idem ſiniſtrum Cor copioſo cruore repleri debere: uti quoque Cor dextrum ab adventante ſanguine per Cavas venas in ſinum ſuum, & a ſanguinis in arteriis pulmonalibus mora, obruatur neceſſe eſt. Non erit autem ſingulorum thalamorum eadem perpetuo plenitudo. Si enim plane aut ebrius homo, aut deſperabundus, merſit ſeſe, hic terrore vix affectus, minorem univerſo in corpore arteriarum coarctationem patietur; uti neque ſi viribus ſolito valentioribus cordis cavum alterum præ altero eſt; nec ſi aqua alio, quam alio tempore, gelidior eſt; neque etiam ſi aut homo, aut canis, frequenti natatione, aut ſaltem frequenti inſignique aeris mutatione, frigori ſic aſſuefecit, ſe, ut minus ab eodem affici ſoleat.

Cur tamen Merſorum pulmones non raro minus rubri, minuſque repleti ſanguine, quam Patibulatorum?

Có-

Copiam minorem admittunt demerſorum pulmones, frigore veluti ſubito arterias congelante ; gravanteque pondere aquæ validius premuntur. Dum e contrario patibulati pulmo primo momento, priuſquam multum rarefiat aer, copiam magnam a dextro corde accipit, aliquantumque promovet, donec demum a datis ſupra cauſis nihil ultra per fines arterioſos tranſmittere poſſit.

Contra : exploſæ ſuperius, & jure merito quidem, quædam de morte ſuſpenſorum ſententiæ fuere, ejuſmodi innixæ argumentis, quæ in nonnullis duntaxat caſibus locum haberent, non in ſingulis; quæque proinde id explicare, quod in ſingulis fit, minime poſſent. Porro vitio pari laborare & hæc ſententia apparet, quæ exponendo quæſtionem per ea canum phænomena, quorum pulmones aquam haberent, eandem minime ſolvit in canibus, quorum in pulmone inventa aqua non ſit.

Reſp. Primo Saltem canum omnium, exceptis modo duobus, pulmonem aquam habuiſſe. Secundo Duos canes, in quibus fefellit experimentum, potuiſſe facile inter violentas pectoris agitationes omnemque in modum formæ ejuſdem mutationes, aquam expuliſſe per Trachæam; quemadmodum ſæpe notavimus, inter ipſa revocandæ vitæ experimenta, ore ac naribus ſpumoſam ſtillaſſe, rubellamque materiem. Commentum enim eſt ſua Epiglottide ſpaſmodice ſemper glottidem claudi, ipſiuſque rimam conſtringi: nam in omnium hominum, beſtiarumque faucibus, & percepimus vidimuſque ſurrectam Epiglottidem, & tubum ad inſpirandum plerumque ſe in Trachæam commode inſinuantem. Tertio Supra jam meminimus viarum illarum, quibus a pulmonis vaſis in ejus cavum, & ex cavo aereo in vaſa, tranſitus fiat; unde abſorberi aliquando poſſit. Quarto Per recentiora experimenta, quæ brevi enarrabo, conſtitit aquam ipſam in pulmone demonſtrari non potuiſſe, & nihilominus in eo fuiſſe luce meridiana clarius aliunde patere.

CA-

CAPUT VI.

De prima noſtra Anatome demerſi hominis, hominiſque ſuſpenſi: de captis novis brutorum experimentis, ad ea hominum examinanda, & illuſtranda: deque certa experientia deglutitæ aquæ.

§. I. *Fruſtraneus conatus revocandi vitam ſubmerſi. Præter conſueta præſidia etiam adhibitus ei Sulphuris fumus fuit, & cur? Anatome. Dubia cum experimentis crescunt. Unde, quamvis ſententia de Suſpenſorum, Demerſorumque, non Apoplectica, ſed Peripneumonica morte, certa per priora viſa eſſet; inflammatum tamen duorum canum Encephalum, duorum expers aqua Pulmo, ultimique inundatus ventriculus aqua, ad nova tentamina compulerunt Autorem.* §. II. *In novo tentamine primum videbatur experimentum, de inſpirata pulmonibus aqua prorſum deficere; deinde vero argumento adeo palmario eodem in cane demonſtrabatur adeſſe, ut in quibus duobus priorum canum defuiſſe viſa eſſet, jam in vaſa pulmonis ſeſe penetraſſe credenda ſit. Jam ſecundo demonſtratur Aqua in ventriculum tranſiiſſe, ex eoque in Inteſtinorum tractum. In altero tentamine non hoc poſterius confirmabatur ſed illud prius: tentamento vero tertio utrumque luculenter. Quarto tandem conſtitit letale Cani, alioqui reſurrecturo, atramentum fuiſ-*

ſe cum aqua inſpiratum. Inter ſigna abſolutæ mortis non eſſe opacam Corneam ponendam, exemplo conſtitit. §. III. Irrita tentamina vitam revocandi ſuſpenſi hominis. Anatome. Neque Apoplexiæ is, neque Peripneumoniæ, ſigna evidentis habuit, ob primo imperfectum ſuſpendium, ſecundo ob tentamina, quæ ad vitam evocandam inſtituta, interiora mutaverint neceſſe eſt. Quod aderat tamen, peripneumonicum magis, quam apoplecticum redolebat.

§. I.

INterea dum novis his experimentis vetera confirmari lætabamur, contigit 9. Dec. ut juſſu Magiſtratus in civitatem, inque Noſocomium, juvenem afferrent 16. vel 17. annorum ut videbatur, in *Danubio* ſubmerſum. Quamdiu ſubmerſus ille fuiſſet, quove loco & diſtantia ab urbe inventus, aſſequi ab illis, qui portarunt eum, non potui: ajebant modo corpus a nonnullis, idque natans, inventum fuiſſe; ſeque ad nos deferre juſſos. Hi vero, cum urbs fere tota tranſeunda eſſet, antequam ad noſocomium meum venirent, fecerant ſtationes, eleemoſynas a confluente populo extorquentes, eaſque, ut ferebant, in defuncti erogandas requiem: ſic ut tandem in Noſocomium cum Submerſo venientes, ſemiplenum pecunia pileum, quam diverſis in ſtationibus compilaverant, haberent, non minus vero ſic tempus auxiliandi differrent.

Submerſus oculorum corneam ſubopacam jam habuit, frigebat autem ſic, ut neque frictione, neque ignitabulo, ne tepefaciendus quidem fuerit. Ex nullis venis, ſive jugularibus, ſive brachialibus, ſanguis fluxit; quæ autem guttæ ſtillabant, æque frigebant, quam corpus totum. Auxilia noſtra ordine vario, quemadmodum in prioribus, adhibebantur, prætereaque fumum ſulphuris huic in os nareſque determinavi-

mus

mus (1). Et quamvis opus inutile præ auxiliorum dilatione exiſtimaremus, iiſdem tamen adhibendis horas impendimus quinque.

Facultate nunc gaudens aperiundi Cadavera, quæ ſolis Magiſtratus Miniſtris, ut morte violenta extincta, reſervari ſolebant, ad interiora contemplanda me converti.

Diaphragma altum in pectore ſitum habuit, Hepar ingens, durum, ſubnigrum. Ampliſſimum pulcherrimumque omentum. Tenuium inteſtinorum, craſſorumque, hinc inde dire inflammatæ portiones. Durus pulmo uterque, tumidus, purpureuſque; ſic vero utrinque pleuræ, inferiuſque Diaphragmati, annexus, ut nonniſi longo, tædioſoque labore, ne vulnere experimentum illuderetur, ſeparandus fuerit. Neque per omnem hanc operam vel hilum flacceſcebat. Lobi perſciſſi pauculum ſeri ſpumoſi, atque ſubrubelli, ſudabant, nihil flacceſcentes. In tomos diviſi poſtmodum, ſudabant ut prius, de mole autem, ſoliditateque, nihil remittebant; ſicque lobi denique omnes. Manu deinde partes ſingulas comprimentes, Lymphæ ſpumoſæ ac ſubrubellæ libram mediam expreſſimus. Notabilem hanc copiam eſſe exiſtimo. Non movebo hic quæſtionem de Aſperæ arteriæ, Bronchiorum, Veſicularumque capacitate, cum illuſtri *Hallero El. Ph. Tom. III. p.* 200. incertiſſimam hanc omnino menſuram eſſe ratus: copiam liquidi expreſſi magnam in parvo hoc corpore fuiſſe cenſeo, majorem futuram procul dubio, ſi non manu, ſed prælo, facta expreſſio fuiſſet: unctiuſculo quip-

1) Sulphuris fumum anno 1769. repudiaveram, quod triſtes effectus habuiſſe videretur in *Actis N. C. Vol.* 7. *obſ.* 121. (*vid. Tom. XIII. Rat. Medendi*) jam vero ad adhibendum hunc fumum permovit me *VVepferi* Autoritas, in *Hiſt. Cicutæ aquaticæ* memorantis reſuſcitationem ejus ope feminæ, cui in ſyncope hyſterica, cum reſpiratione penitus ablata, omnia reſuſcitandi præſidia fruſtra applicuerat.

quippe hoc humore mox e manibus prolabitur pulmo. Aquæ enim gluten admiſtum arbitror, glandularumque liquorem, quas pulcre demonſtravit in Trachæa & Bronchiis *Morgagni Adv. Anat. Libr. I. Tab. 2. fig. I.* nec non aërem, qui irretitus intra abſorptam ſeu inſpiratam aquam, materiem hanc adeo ſpumoſam reddidit; ipſamque hanc cum ſpumoſam, tum ſpiſſam, ac fere ſebaceam materiem, ſic veſiculas & vaſa obſtruxiſſe, ut ex pulmone in tomos diviſo, pauculum modo efflueret.

Ex Phyſiologia quippe compertum eſt, ut alia de cauſa jam monui, ex Arteria, & Vena pulmonalibus, viam in Bronchia eſſe, atque ex Bronchiis in illas, in Venam autem maxime; unde harum viarum plures alte oppilari poſſe veroſimile fit.

Ventriculus in hoc homine aqua caruit.

§.II. Confirmatam iterum hoc caſu ſententiam noſtram lætabamur, haud vero necdum omnes difficultates, quas offenderamus, elucidatas vidimus: unde antequam certi quid ſtatuere auderemus, nonnulla experimenta præmittenda eſſe, nonnullaque iteranda, decrevimus.

Parata vaſto in dolio aqua, nigra præ atramento abundanti, atramentique copioſa fæce turbida, Canem XXXVIII. merſi, & intra breviſſimum tempus, (Horologium non attenderam) mortuum apparentem, integra hora in aqua reliqui, viſurus an diverſum quid ab aliis, quos aqua protinus extuleram, obſervandum daret. Elatus tunc ex aqua, capite ſemper ſublimi, canis, qui ex albo olim flavebat, nunc æthiops, flumen aquæ inferiore de corpore fundebat, idque diu; quæ ſane aqua, ut jam tertio moneam, quemadmodum pilis Bruti, ita indumentis hominis abſorpta, juxtaque os naſumque humi pendulum, deflens, rivum aquæ ex Ventriculo & Pulmone profluentem mentiri ſolet. Citra vel minima reſtaurandi molimina anatomen mox aggreſſi ſumus.

To-

Totus pulmo & turgidus fuit, & latis maculis partim rubris, partim purpureis, nigriſque, variegatus, Ligata Aſpera arteria, eum totum exemimus, quo cum proprius, tum clarius, phænomena contueremur. Soluto arcto Tracheæ vinculo, *vacuam & hanc reperiebamus, & cunctos majores ejus, per ſingulos lobos, ramos.* Parum ſpumoſi liquidi ex vulneratis lobis ſtillavit. *Cum deficientibus ſignis præſentis aquæ, hanc tamen & Tracheam, & Bronchia majora minoraque ſubiiſſe, fæx atramenti copioſa demonſtrabat.* Nec in trochiſcos diviſi lobi collabebantur, niſi compreſſi; compreſſi autem quid rubelli ſpumoſique dabant. Cordis cava onuſta grumoſo ſanguine, minus dextro ſiniſtrum.

In Ventriculo aqua inventa eſt atramento profunde tincta, plenaque atramenti fæcibus: Duodenum autem, & Inteſtinum jejunum, iisdem atramenti fæcibus multo erant repletiora.

In cerebro Membranæ naturales: Sinus longitudinalis vacuus, vacui & laterales. Inanes ventriculi ſuperiores. Plexus Choroidœi nec turgidi, nec ſolito rubicundiores.

Canis XXXIX. mediæ magnitudinis, in minutis ſecundis duobus mortuus, ubi extrahebatur ex aqua atrida, viſus, in eandem iterato præceps datus, ac per horam cum tribus quadrantibus relictus in illa fuit. Inde poſtmodum tractus, flexilis per omnia erat. Sine ulla operatione anatome. Turgidi pulmones, prioribus tamen minus aut rubri, aut purpurei. Aſpera arteria tota plena ſpuma alba, vix rubella, ut & cuncti majores ejuſdem per omnes lobos rami, præcipue autem atramenti fæcibus. Lobi tranſciſſi ſponte fuderunt rubelli liquidi uncias duas. Ex ſingulo autem loborum vulnere æque fæces atræ prodierunt, quam liquor rubellus. Ex utroque cordis cavo multus eductus eſt ſanguis, grumoſuſque ille. Omentum perquam inflammatum.

Ven-

Ventriculus cibis repletus nihil aquæ exhibuit, nec Duodenum. Atramenti fæces in illis nullæ.

Nihil non naturale in Encephalo. In utroque ſuperiore ventriculo ſeri nonnihil erat, & forte paulo coloratiores Choroidei plexus; quod tamen neutrum quis præternaturale vocet.

Canem XL. majorem, qui unico minuto obiiſſe videbatur, in Scapha aquæ reliquimus bihorio, erecto capite, ne effluerer quidquam. *In Ventriculo*, *Duodeno*, *Jejuno*, *copioſiſſima aqua nigra*, *cum copioſiſſimis grumis atramenti*. In trachæa nihil liquidi ſpumoſi, turgidus autem valde pulmo, ex quo, ubique perſciſſo, rivatim ſponteque effluxere liquidi rubelli unc. tres una cum copioſa fœce atramenti. In utroque cavo cordis, in ſiniſtro autem copioſior, grumoſus ſanguis. Dura mater paulo forte rubicundior, Ventriculi vacui, vacuus Sinus longitudinalis, fere vacui Laterales.

Canis XLI. nos diutius exercuit. Mediocris is molis erat, non juvenis tamen. Minuto in atra aqua detentus, cum ſua ſporta levabatur, minutoque tenebatur, poſtquam dum vitæ ſigna quædam edi cepta eſſent, per aliud minutum ſubmergebatur, cujus in fine ſonum, veluti vomiturus, edebat, mox tamen quietus.

In menſa tunc locatus nonnihil movebat ſe, Corneam opacari ceptam habebat, obſcurumque oſtendit coſtarum motum, & quendam ſonitum. Ad hæc deterſimus illum, & pannis fumo aromatico penetratis diligenter fricuimus. Edidit tunc veluti latratus conamina. Irritabantur interea nares fauceſque ſpiritu ſalis ammoniaci. Frictione continuante per duodecim minuta, murmurare cepit, erexit ſe in genua, poſitus autem ut in integros pedes inſiſteret, in genua recidit. Minutis quinque poſt viginti, ab elatione ex aqua elapſis, ſecta eſt vena jugularis ſiniſtra, ex qua ſeptem minutorum ſpatio unciæ duæ cum dimidia ſangui-

guinis effluxerunt. Putabamus ſufficere pro mole canis. Sanguis frigidus erat, dum extillantem plures examinabamus, fluidus nihilominus, dieque ſequenti ſerum ſeparaſſe, inſulamque formaſſe, ſanguinis boni more, apparuit.

Paulatim a Venæ ſectione cepit caput plus dimittere. Dum aqua calida cum paucis ſpiritus vini camphorati guttis ipſi in guttur injiceeretur, Chirurgum momordit. Vellicatus extremo caudæ, ter quaterque vociferabatur, ſeque erexit bis, in pedes inſtitit, fugam meditari viſus eſt, & cornea omnino pellucida, oculi nitebant. In pavimentum locatus, ſpatio quinque pedum inde ad fornacem cucurrit, murmurans perpetuo. Tunc poſuimus ad calidiorem fornacis faciem, & calidis pannis circumvolvimus, ita tamen ut in ſpatioſiſſimo Conclavi nocere reſpirationi nimius aeris calor non poſſet. Prope trihorio ibi jacuit. Intereaque temporis jus carnium calens cum tantillo ſpiritus vini camphorati injectum ipſi in fauces eſt, cum lingere, etiam jus purum, recuſaret. Injecti juris pars deglutita eſt, pars potior ore elapſa. Aerem noſtrum ipſi plures tubo in fauces inſpiravimus, cum reſpiraret anhelus. Enema injectum juris carnis cum eodem ſpiritu. Reſpiratio clamoſa fiebat, & ea inæqualitate, ut in ſilentio inſpirationis *ſex* numeraremus, in expiratione vero ſonora, & clamoſa, *novem* aut *decem*. Hocque diu obſervabatur. At vero cum ibi duas cum dimidia horas jacuiſſet, reſpiratio debilis obſervabatur tacitaque, donec elapſis a ſubmerſione tribus cum dimidia horis exſpiraret.

Hora a morte elapſa aperuimus illum. Pulmones parum tumidi, ſed nigerrimi fere ubique erant. Perſciſſis iis conſtabat omnem hanc nigritudinem ab impacto ſanguine eſſe, & a cauſa mox explicanda, quibus non pulmonem, ſed induratum jecur potius referret. In Aſpera arteria, probe ligata antequam exi-

meretur, copioſa materies ſpumoſa inerat, ab ipſa glottide ad extrema bronchia uſque. Fæcum autem atramenti in toto hoc ſpatio aereo copiam adeo, enormem in nullo canum noſtrorum hucuſque inveneramus, ita ut non in perſciſſis aeris vaſis duntaxat, ſed in tranſectis ſingulis lobis eandem copioſam reperiremus, educeremuſque. Nonne hinc nigredinis profundioris, conſiſtentiæque viſceris, adacta cauſa capitur? An noxia hæc venenataque fæx, uſque in viſceris penetrale intruſa, mortis in eo, alioquin reſurrecturo, ſufficiens cauſa non fuit? Ex perſectis plagis liquor rubellus effluxit, quam in præcedentibus, parcior. Tranſciſſiſque partibus non concidebat tumida moles, niſi comprimeretur.

Cordis ventriculi, dexter plus ſiniſtro, ſanguinem grumoſum habebant.

Oeſophagus & ventriculus aere multum inflati erant; an ab inſpiratione noſtra? In ventriculo vivus vermis teres inventus, qui ad attactum contraxit ſe in formam perfectam Cochleæ, ac ſi limacem domiportam videres. Inerat ventriculo variorum ciborum ingens farrago, ſiccorum admodum; nam & injecta noſtra ore effluxerant, & quæ pauca deglutita erant, in ſiccam hanc maſſam videbantur abſorpta. Submerſionis aquam non deglutiiſſe canem fæcis atræ abſentia arguere videtur.

In encephalo Dura mater rubicundior paulo, quam in canibus prioribus. Nonnihil ſanguinis in ſinu longitudinali, multum ejus in ſinibus lateralibus deprehendimus. Ventriculi ſuperiores vacui. Plexus Choroidei, Pia meninx, Cerebri ſubſtantia, bona.

Materies in pulmone inventa, ex eoque perſciſſo deflua, curioſitatem noſtram excitabat, cognoſcendique quid demum eſſet, deſiderium; præcipue cum in ſubmerſi juvenis pulmone examen tale inſtituiſſemus. Explicabo autem potius hoc poſt ſequentem caſum, in

quo

quo tentamen tertio fecimus; unaque poſt hunc caſum concluſiones transferam, quas tot experimenta, nunc expoſita, formare nos jubent.

§. III. Miles ut videbatur quinquagenarius, minime, ut perhibent, melancholicus, qui die 28. Dec. 1771. ad quintam matutinam quoſdam de compacto expergefecerat; ad ſextam laqueo ſuſpenſus invenitur, nulla ultra præbens ſigna vitæ. Itaque ſuſpenſus relinquitur. Hora 7. intrat ad rumorem Chirurgus, qui ſuſpenſum videt, abitque. Itur ad judicem tandem, intereaque prope nonam de factitio patibulo ſolvitur, & autoritate Magiſtratus ad Noſocomium meum defertur hora decima cum dimidia. Licet corpus trihorio pependiſſet, & quatuor minimum horæ cum dimidia a ceſſantibus vitæ ſignis elapſæ eſſent, operam tamen adhibendam eſſe cenſui; præſertim quod ex flavo pallidam faciem cernerem, nec tumida labia, nec oculos prominentes, & totum corpus, pedibus exceptis, adhuc moderate calidum. Calor atmoſphæræ eo tempore fere 40 gr. in thermometro Fahrenheitiano erat. Repoſito itaque corpore in lecto probe calefacto, quamvis nondum frigidum eſſet, vena ſecta in brachio dextro fuit, e qua ſanguis cum impetu exiliit, ſed mox ſubſtitit. Interea fumoſum tabaci clyſma immittebatur, ventriſque ac thoracis eo modo frictio fiebat, ut viſcera abdominis continuo attollerentur; quo Diaphragma irritatum, una cum coſtis & motis, & forma ſituque mutatis, excitari in reſpirationem poſſet. Hic labor decem minutorum fuit. Vix fluente ſanguine de brachii vena, jugularem dextram, pulcre conſpicuam, tutudimus, at ſangninis vix mediam unciam ſtillando obtinuimus. Quapropter aperuimus jugularem ſiniſtram, e qua quidem cum ſaltu prodiit primo momento ſanguis, mox vero ſubſtitit; repetente interim ſuapte ſponte dextræ jugularis fluxu, ſic ut brevi duas cum dimidia uncias haberemus ſangui-

nis ſenſu tepentis. Fluxu tandem utrinque ceſſante, ad alia tentamina nos convertimus, in quibus dum movere corpus perpetuo oportebat, utraque jugularis abundantius fluxit; ita ut; quantum conjectura aſſequi poteramus, media ſanguinis libra ex utraque effluxerit.

In Os, atque Pulmones, aerem inſpirare, injicereque in gulam calidum, ſtimulantemque liquorem, animus erat, at vero validiſſimus, atque plane inſuperabilis maxillæ tetanus omnem oris aperturam prohibuit; Cochlea enim diducere maxillam anniſi, dentes potius extrudebamus, frangebamuſque, quam ut vel hilum maxilla moveretur, minimumve concederet hiatum. Itaque ore ori admoto, aer ſpatio octo minutorum inſpiratus fuit: injectus autem, quoad ejus fieri poſſet, in fauces liquor, reſiliit, elapſuſque omnis eſt. Repetitum clyſma fumoſum. Sex ampla emplaſtra, dicta veſicantia, ad ſuras, femora, humeroſque utroſque, aceto primum probe frictos, admovebantur, & quo agerent, calente cataplaſmate craſſe circumdabantur; nihil vero intra trihorium egiſſe compertum fuit. Sæpius nares irritatæ fauceſque ſunt ſpiritu ſalis ammoniaci, eodemque tempore ventris & pectoris repetita agitatio, & iteratum tertio fumi tabaci clyſma.

Poſt horas quatuor cum dimidia laborum, cadaver aperui, præſentibus iis, quorum eſt Magiſtratus nomine eorum cadavera luſtrare, quos mors violenta rapuit. Aperto abdomine apparuit Jecinoris ea amplitudo, ut latus utrumque expleret, ac contingeret fere umbilicum: durities ejus tanta, ut cum poſt luſtratum cranium pluribus in locis illud tranſcinderemus, per craſſam cartilaginem penetrare videremur: colore purpureum fuit: inteſtinorum, præcipue tenuium, non modica pars ex fuſco purpurea fuit.

Ne qua autem hæmorrhagia cerebri turbaret, adſpectum, mox aggreſſi illud ſumus. Dura Mater paulo

lo coloratior ſolito: Pia autem plurimum infarta cruore, ubique quidem, maxime vero ad medios poſterioreſque cerebri lobos. Sub Arachnoidea tunica ſerum ſubalbidum, barbare gelatinoſum, non paucum, effuſum videbatur, membrana autem pertuſa, limpidum omnino erat; præ incipiente membranæ opacitate tantum turbidum apparens. Sinus longitudinalis vacuus omnino, & pene vacui laterales. Inanes & ſuperiores ventriculi, tertius, quartuſque. Ipſa autem cerebri moles transverſim diviſa ſolito pluribus ſcatebat rubris intercurrentibus vaſis.

Aſpera arteria, bronchiaque, quavis ſpuma carebant: Expanſus pulmo fuit, nec ad omnem noſtram contrectationem ſubſedit. Cultro diviſus ubicumque fuit, ſanguinem potius, quam ſpumam fudit. Nulla vero ejus cum pleura cohæſio; quæ, ut obiter hoc loco moneam, hominibus ita familiaris, in nullo canum noſtrorum deprehenſa fuit.

Cor dextrum vacuum fuit, licet exempturi pulmonem, venam cavam probe colligaſſemus: ſiniſtrum pauculum grumoſi partim, partim fluidi ſanguinis, habuit.

Sanguis venis exceptus tenuis fuit, neque ad 18. poſtmodum horam concrevit: diviſus tantummodo fuit in ſerum utcumque tenax, turbidum nonnihil, ſubalbidumque, & rubrum in fundo tenuemque aquæ rubræ ſimilem liquorem. Ruber hic liquor mundo in cochleari prunis ardentibus impoſitus, in nigreſcentem craſſamque maſſam, ac ſi conſervam, aut *Andromachi Theriacam* videres, abibat; ſerum autem in materiem ſciſſilem, albuminis ovi in modum. Jamque bis, ſemel in Submerſo homine, alia vice in ſubmerſo cane, expreſſum ex pulmone tranſciſſo liquidum ſpumoſum, atque rubellum, ad ignem ſcrutati, craſſam ejuſmodi conſervam obtinuimus.

Quacumque autem parte incideretur pulmo, parva tubercula habuit, concreto fere pure plena; ſic ut

homo diu pravum hepar habuerit, pravoſque pulmones.

Sanguis jugularium venarum in cauſa quidem eſſe potuit, ut ſinus cerebri vacuarentur, & ſigna Apoplexiæ validiora deprehenſa non fuerint. Si a Cephalæa Membrana pia ſanguine non turgebat dudum, ipſa hæc Pia mater, una cum evidentioribus, copioſioribuſque ſanguineis per cerebri maſſam vaſis, nonnihil Apoplexiæ oſtendit. Pulmo cultro diviſus ſanguinem fudit quidem, ſpumoſamque materiem, haud vero cum ea copia ſive ſanguinis, ſive materiei ſpumoſæ, comparandam, quam toties in gravi Peripneumonia, maximeque in ſuſpenſis canibus, deprehenderamus.

Cauſa obſcura non eſt. Deſperabundus homo ſuſpenderat ſe ſubligaculo cruris, ex lino contexto, adeoque forti, ſed pondere corporis ſic extenuato, ut tenuem chordam referret, quæ hinc inde excoriaverat collum, nec ſigna ſui, ultra duas lineas lata, reliquerat. Laqueus hic neque Aſperam arteriam, neque cartilaginem ſive Cricoideam, ſive Scutiformem, ſed eam modo plagam, quæ inter hanc, & os hyoidis eſt, ſtrinxerat; adeoque imperfectius viam aeream interceperat: unde diu pependerit oportet, luctatuſque cum morte fuerit, antequam ſontem animam efflaret. Forſitan hinc minus gravem Peripneumoniam pectus oſtendit, quod tantam habuerit aeris ſuſpenſus uſuram. Si Suſpenſi, ut multi volunt, morerentur Apoplectici, ab imperfecto hoc ſuſpendio explicandus foret gravioris Apoplexiæ ſignorum defectus; nos vero alia, per experimenta edocti, hanc Piæ Matris ac Cerebri conditionem rectius chronico capitis morbo, cum ceterum tot viſcera inepta eſſent, quam laqueo, tribuimus. Vertebræ colli, earumque ligamenta, integra erant.

CA-

CAPUT VII.

De errore ex experimentis. Nonnulla de vulgi more, pedibus ſuſpendendi Submerſos, & in aperto utrimque dolio circumagendi; nec non quædam neceſſaria de Laryngotomia.

§. I. *Errare nos crebro poſſe, quamvis ſolis freti experimentis videamur, evincitur.* §. II. *Examen conſuetudinis vulgi Submerſos pedibus attollendi, quo abſorptam reddant ore Aquam. Laudanda eſt, etiamſi aqua nunquam deglutita eſſet; eoquod revocandæ reſpirationi potenter facere videatur. Viro claro* Senaco, *qui, ubi primum omnem aquæ ſive deglutitionem, ſive inſpirationem, ut impoſſibilem declaraverat, deinde ejus, ſi etiam deglutita eſſet, vomitionem ſubverſo corpore minime ſequi ſcripſit, vario argumentorum genere, experimentiſque contrariis, reſpondetur.* §. III. *Serium Examen Laryngotomiæ in Submerſis aut inſtituendæ, aut omittendæ. Eam* Dethardingius *non ad inſpirandum aëra laudaverat, verum potius ad eundem una cum ſpuma evacuandum: oſtenditur per Epiglottidis erectionem, in ſingula demerſi ſive hominis, ſive bruti, gula ſemper examinatam, & deprehenſam, hoc ejus ſyſtema falſum eſſe; illudque ipſum evacuandi tentamen iterato experimento non ſucceſſiſſe. Et expertiſſimo* Weszpremio, *nuperrime hanc operationem revocanti, oſtenditur non hanc, ſed crudelem inſtitutæ ejuſdem Laryngotomiæ methodum, una cum & prægreſſis, & ſubſecutis tentamentis, vitam*

ſui nautæ revocaſſe. §. IV. *Repetitio quædam eorum, quæ de Suſpenſis prius dicta*. Harvæi *monitum, Spes ſucceſſus*.

§. I.

NUmerum Experimentorum utcumque idoneum habere me reor, ut de gravi noſtra Quæſtione paulo nunc certius, fidentiuſque, diſſerere queam. Unde *primum* adverto, ratiocinia noſtra ne tunc quidem expertia fallaciæ eſſe, quando numeroſis experimentis innituntur. Profecto autoritate fretus ego *Plateri*, *Wepferi*, *Walſchimidii*, *Beckeri*, *Dethardingii*, *Senaci*, aliorumque celebrium Virorum; autoritate; inquam, quæ ſolis experimentis nata, aucta, firmataque videbatur; Aquam ventriculo Submerſorum non hauriri credideram ſic, ut *Tomo meo XIII.* idem negare auſus ſim; experimentaque haud pauca mea propria ad hanc ſententiam firmandam non parum poſtea contulerant. Nihilominus Canis meus *trigeſimus & ſeptimus*, eorum, quos aperui, *Vigeſimus*, *Trigeſimus octavus & maxime Quadrageſimus*, me, cum cæteris errantem, veriora docuerunt; non tamen hucuſque ſic ut a deglutitis aquis mortem conſequi oportere, didicerimus.

In viginti ac quatuor canibus per nos apertis, viginti & unius nullam aquam ventriculus oſtendit, in tribus autem oſtendit. Aqua ergo in eorum parte octava fuit. An proinde in reliquis aqua non ſubiit ventriculum? Hoc non auſim aſſerere. Primo. Quia in duobus poſterioribus canibus ventriculus nihil omnino turgens, aquam a ſe hauſtam non indicaſſet, niſi eam fæx atra demonſtraſſet. Secundo, Cum multa atrata aqua ex ventriculo in inteſtinum duodenum, ex eoque in jejunum, perreptaſſet: facile contingere potuit, ut aqua copioſior deglutita quidem fuerit, ſed, illa

jam

jam intra inteſtina ſuſcepta, ventriculus ab aqua vacuus, aquam a ſe hauſtam non eſſe perperam negarit. Uti quoque *pauca* ventriculi aqua non evincet *paucam* hauſtam eſſe; quia cito, ut per noſtra experimenta patet, pars multa ejus, quam ventriculus hauſerat, tranſmeare in inteſtina poteſt.

§. II. Ventriculi porro aquam admittere coacti; an vulgi morem ideo laudabimus corpora Submerſorum, pedibus ſuſpenſa, agitandi, quatefaciendi, ac concutiendi, quo potam eandem vomitu evacuent? Sane plerique omnes nunc hunc vulgi morem damnant, & primo quidem quod *damnoſus* ſit; ſecundo quod *inutilis*; tertio quod *ridiculus*.

Ad primum dico ſi *damnoſum* hunc morem cenſeant, eoquod humorum ad Encephalum determinatione ipſam poſſet Apoplexiam generare, conſiderare quoque oportet haud perraro nos cogi ad damnoſa admittenda, quando quæ inde utilitas ſperatur, id quidquid eſt damni compenſet abunde. Emetici actio violenta ad capitis morbos gignendos apta nata eſt; emeticum tamen dare, urgente alia cauſa, non gravamur: In Phthiſicis debilitatis nihil fere venæ ſectione nocentius eſt: eam tamen imminens vitæ diſcrimen fieri quandoque jubet.

Ad ſecundum dico, non *inutilem* modo non eſſe eam plebis conſuetudinem, ſed utiliſſimam. Etenim motum Abdominis, viſcerumque ejus in thoracem impulſum, quo Diaphragma, quo intercoſtales Muſculi, Coſtæ, earundemque Muſculi, ſopitam vim ſuam revocarent, reſpirationemque reſuſcitarent, hæc agitatio, ſubverſique corporis ſuccuſſio, eo, quo potentior non eſt, ordine, modoque, efficit. Inteſtinorum quippe omnium, ventriculi, jecoriſque ingentis, pondus non ſolummodo in Diaphragma, & in Cor gravitat, ſed agitat has partes, mutuumque conciliat illis affrictum: ſic ut vix videatur par ei alia reſuſcitandi actio. Vulgi quidem

opi-

opinioni, de onuſto ventriculo aqua, originem debet; quemadmodum & hujus opinionis per multos ſcriptores factæ exploſioni ejuſdem debetur omiſſio; at vero ipſi hi ſcriptores, haud videntur ad ejuſdem in vitalia viſcera imperium debite attendiſſe.

Hinc ad tertiam denominationem, qua *ridiculus* idem mos vulgi appellatur; indirectum jam datum reſponſum eſſe cenſeo: haud enim id ridiculum vocites, quod doceat, ut in primo reſponſo eſt, ex duobus malis, minus eligendum eſſe; quodque, ut alterum reſponſum habet, auxiliorum præſtantiſſimum eſſe videatur: ſed tanti momenti eſſe res mihi videtur, ut reſponſum directum eidem oporteat adornari.

Ridiculum vulgi morem hunc, præter alios, magnæ autoritatis vir *Senacus*, loco antea laudato, contendit; quia per horrendum quoddam, nec raro letiferum, *Pariſienſium* experimentum, in Maleficorum tortura, conſtat, infuſam violente in os aquam neque aſperam arteriam ſubire, neque faucibus deglutiri abſolute poſſe: quod utrumque, ſi quandoque ſubmerſorum in corpore contigiſſe deprehenderetur, id contra *Littreum* ſtatuit a morte tantummodo, & in ſupernatante propter corruptionem cadavere, locum poſſe habere. At vero hanc explicationem omnia noſtra experimenta ſubvertunt: noſtri canes enim & nunquam mortui ſupernatarunt, & fere ſemper aquam pulmonibus, nonnunquam & ventriculo hauſiſſe reperti ſunt.

Sed addit idem Archiatrorum Comes: „ Neque, ſi
„ hauſiſſent aquam ventriculo, eam profecto vulgata
„ per pedes ſuſpenſione ore redderent. Dantur qui
„ pedibus in altum ductis, penduloque capite, duas
„ abliguriant vini pintas. „ Vim muſculorum œſophagæorum ad hæc admiratus, atque obſtupeſcens,
„ ſed ſufficit (inquit) in hujus exempli ad merſos
„ applicatione hoc, quod vini pintæ duæ ſemel in ven-
„ triculum admiſſæ, in hoc inverſo ſitu evomantur nun-
„ quam.

Sed

Sed reſpondeo primo, Demerſorum corpora inferioribus in altum non ſuſpendi duntaxat, ſed etiam vehementer quatefieri, concuti, adeoque mancam eſſe, quam hos inter, ſuoſque inverſos potatores fecerit, comparationem. Ajo ſecundo, id certum eſſe, quod hoc in ſitu corporis facta concuſſio ſubvertat ventriculum. Experitur hoc, quiſquis poſt prandium pedibus nixus in pavimentum diutius inclinat ſeſe, aliquid ibidem diſpoſiturus. Deinde, vir in ſtagno demerſus pag. 18. hac ſubverſi corporis concuſſione primum aquam ore reddidit, dein alimentorum portionem. Tandem debita habita cautela ne deciperemur, aquam ore naribuſque profluam, non modicam, vidimus, ubi animalium, cruribus poſterioribus ſuſpenſorum, abdominalia viſcera in Diaphragma moveremus.

Memorabile exemplum hoc idem confirmans, & utile Practicis, ex Commentariis meis huc transferam. Anno 1743. die 2. Novembris Matrona ſenex narrabat mihi, ſe juvenem, una cum Patre ſuo, Juriſconſulto celeberrimo, adfuiſſe præſtantiſſimi apud *Hagæ Batavos* Medici *Cocq* in ædibus, dum Strenuus Vir militaris conſultaturus eundem accederet: Medicum relictis illis, militem in aliud cubiculum duxiſſe, eoque dimiſſo, redeuntem, ſibi, ſuoque Patri, quæ ſecum communicaſſet, ille, narraſſe. Contigiſſe ſcilicet, ut capeſſens per loca iter, infeſta admodum depeculatoribus, quoſdam nummos aureos, *Piſtolen* vocant, deglutiret, eoſdem domi facile alvo redditurum ſe ratus: falſum tamen fuiſſe, vehementerque nunc dolere ſæpe, angique, teſtabatur; neque ab his, quorum operam imploraverat, vel hilum levari. Tandem addebat *Cocquius*, Vir, ſiquis alter, religioſiſſimus, ſe militem alterum in diem condixiſſe, ut interea de apto conſilio apud ſe agere, & præparare nonnulla, commode poſſet. Aliquo poſtmodum tempore elapſo, Medicum ipſis narraſſe, quidnam conſilii iniiſſet, quemque eſſe-

effectum id habuiſſet. Virum, quippe copioſo oleo primum impletum, fune, ope trochlearis ad lacunar firmato, pedibus extolli in altum per aptos ad id viros curaverat; quo in ſitu, motuque, tandem in vomitum excitatus, nummos cum oleo vomuerat, moxque omni & anxietate, & dolore, expers erat. Filia egregii hujus Medici, Matrona ſinceritate & Religione Patri par, *Hagæ-Batavorum*, dum viveret, ſpectatiſſima, & veriſſimam hanc Hiſtoriam eſſe, affirmabat, & ſe eam a Patre conſcriptam, poſſidere. (1)

Ergo ex tot argumentis patet Viri magni *Senaci* ſententiam minus veram eſſe; & ſi aqua deglutita eſſet, ſubverſi corporis agitatione evacuari eam poſſe: Variantibus, quod toties mirati ſumus, experimentis, negare ultra non auderem enormi aquæ ſarcina inundari ventriculum poſſe. Quo in caſu duplici modo hæc operatio conferret. Sed inundetur ſic nunquam; an ad vires vitales reſuſcitandas minus valentiſſima erit? Quapropter hanc ipſam operationem, quam inter mea tentamina jam aliquoties Lectores mei benevoli notarunt, in futuris attentus proſequar, & ſingulis adhibebo. Videtur enim, prætermiſſo etiam ventriculo, pectus tam potenter concuti, ut ſi qua aqua, trachæ-

(1) Quamdiu nummos in ventriculo geſſerit miles ignoro: poſſe diu cum manere in eo, tum evomi tandem ejuſmodi res, & Hiſtoria Medica docet, & proprio experimento didici. Contigit mihi Anno 1751. Menſe Januario, ut ad puerum triennem vocarer, qui craſſum. eumque æneum, nummum ludendo deglutierat, quemque aptus a me vocatus Chirurgus nulla induſtria eximere ultra poterat. Interea multa oleoſa per os immiſſa, perque anum ſunt. Plurimum anxius per octiduum puer, paulatim minus male habebat, iterumque ventriculus commode admittebat alimenta, ſolida tamen ægrius, quam fluida; quare his ſolis bimeſtri vixit ſpatio. Die tandem ſexageſima ſexta, cum ab aſſumpta pulte in tuſſim adeo vehementem proritatus eſſet, ut ſubverteretur ventriculus, una cum pulte nummus prodiit, quem totum nigrum, non multum eroſum, vidi.

chæam ſubeuns, in ſpumam cum aere converſa ſit, violenta hac ſubverſi corporis concuſſione moveri quandoque expellique poſſit.

§. III. *Laryngotomia* nunc examinanda ſerio eſt. Inutilem hanc cenſuere ii, qui neque inſpiratam aquam eſſe, neque impeditum aeris per glottidem iter, ſtatuerint. *Dethardingius*, cujus opus in hac quæſtione ſæpius laudatur, non quidem ex propria obſervatione, at vero *Plateri*, qui nunquam deglutiri aquam; *Wepferi*, qui aquam nunquam inſpirari; & *Wallſchmidii*, qui nunquam aut deglutiri illam, aut inſpirari, docuerant, autoritatem veneratus, Laryngotomiam, ut Princeps ſubmerſorum auxilium laudavit; ſpaſmodice Laryngem epiglottide claudi, eodemque modo Pharyngem, ut in neutram illabi aqua poſſit, arbitratus. Hanc autem operationem ad aerem inſpirandum minime faciendam cenſebat eſſe, verum potius ad eundem educendum, qui hic nimis rarefactus, commiſtioneque cum exhalante ac traſſudante pulmonis materie in ſpumam verſus, circuitionem humorum per pulmonem ſiſteret; quo aere ſpumoſo educto, novus, iſque ſerenus aer, permeare denuo viſcus poſſet. Hanc *Dethardingii* opinionem, cui cura ejus omnis innititur, conſtans in ſingulis Submerſis obſervatio de ſurrecta epiglottide, precariam oſtendit. Epiglottis enim ſi ſemper ſurrigit, aeri expirando eſſe impedimento non poteſt. Deinde enarravi, nos fruſtra ſpumæ hujus ex Larynge exemtionem tentaſſe, cum aut craſſior ſit, quam ut ſyphonis ſpiraculis imbibatur, aut ſitu profundiore hæreat, quam ut ad illam inſtrumentum pertingat. Tandem ſæpe nulla ejus in trachæa portio deprehenſa eſt, in bronchiis omnis contenta. Experimenta quater repetita Tomo XIII. & in hocce renovata, id oſtenderunt.

Contra vir expertiſſimus *Weſzpremius in Obſ. Medicis, Trajecti anno* 1756. *editis, in Obſ.* 8. §. 2. in

Vi-

Viri Epileptici, frigidum balneum ingreſſi, inibique ſubmerſi, ac bihorio jam aeri expoſiti, cadavere, aquam quidem nullo in viſcere deprehendit, ſed ex Trachæa perforata aerem leni quodam ſibilo erumpentem, ſe audiviſſe exiſtimavit. Hinc in Demerſis Trachæotomiam neceſſariam eſſe confecit; & *Obſ.* 9. in dato ſibi homine, quem *Tameſis* fluvius ſeſquiquadrante merſerat, eandem ſe cum reditu hominis in ſanitatem, perfeciſſe gloriatur.

Quæritur tamen an huic Operationi Vitæ redditionem abſolute cum Autore debeamus? In ea intendamus duntaxat, quæ eidem prægreſſa leguntur. I. Corpus quo momento in ripam ducitur, madidis exui veſtibus, totum detergeri, ſiccisque indumentis indui, ſolerter curat; quod dudum inter ſelecta auxilia merito recenſuimus. II. In proximas ædes defertur demerſus, & ante focum incenſum lecto ſic committitur, ut pedibus capite altior ſit, atque rite contegatur. III. Utroque in brachio, inque Jugulo, vena ſecatur. IV. Fumus Tabaci fiſtulæ ope repetitis vicibus validiſſime in anum immittitur. V. Abdomen forti compreſſione a pube ſurſum urgetur. VI. Pannis Spiritu vini tepido, oleoque olivarum madefactis, omnes, a ſummis ad imas, Vertebræ, lenius primo, mox violentius, diu multumque fricantur. VII. Eodem tempore alii hoc ad infernos ſupernoſque artus, in ruborem uſque faciunt. VIII. Aceti, ac ſpiritus Vini, Cinamomi, Nucis Moſchatæ, Caryophylli aromatici, ac Camphoræ viribus medicatorum, fotu ſcrobs Cordis, Umbilicus, & Scrotum, refocillantur. IX. Nervos narium, Tempora, ſingulaque loca Corporis, in quibus arteriæ cuti viciniores locantur, Spiritu ſalis ammoniaci fricant, horamque integram, citra vitæ ſigna conſpecta, hiſce laboribus impendunt.

Tandem X. irritationem maximam fecerunt rudi, ſi unquam, Bronchotomia; quandoquidem, inſtrumentorum

torum defectu, integumenta Tracheæ, & ut ait, muſculos, cultro communi avulſerunt, fiſtulam tabaccariam, deficiente Cannula, in aperturam intruſerunt, guttulas aliquot Aceti, Spiritusque ſalis ammoniaci, vulneri inſtillarunt; atque tandem ſub extemporali hac operatione obſcura vitæ ſigna, paulatimque manifeſtiora, animadverterunt, ac poſt hæc animadverſa, priora tentamina præcipue repetiverunt; ſic ut bihorii labore hominem in plenam vitam reſtitutum gauderent.

His ita per omnia conſideratis, quæritur jurene, an injuria, ſtatuerim Laryngotomiæ, non qua tali, ſed qua irritationi crudeli, una cum ceteris maſculis irritamentis, hanc latentis vitæ reverſionem adſcribi oportere? Judicent experti, & gnari rerum! Non is tamen ſum, qui hanc Operationem abſolute rejiciam. *Veszpremii* exemplo, ſed citra alia auxilia, eandem in animalibus repetam, quid ſola efficiat conſideraturus; repetam quoque cum auxiliis reliquis, tanquam irritationis complementum.

De ceteris auxiliis non eſt, quod diſputem; calculo ſuo omnes per Europam Medici approbant, eorumque in reſuſcitanda, quæ latuerat, vita, effectus laudant abunde. Enumerantur hæc in *Regio Edicto* 1. *Julii anni* 1769. & in hoc opere pluribus aucta, ſæpius enarrantur.

§. IV. Suſpenſorum quæſtio ſatis agitata fuit pag. 54. ut multum dubium poſt ſe reliquiſſe non videatur. Id unice ex eadem conficiendum eſſe puto, quod neutiquam mirum ſit adeo varios, adeo ſæpe contrarios ejuſdem effectus enarrari. Citra Cadaverum inſpectionem, mortem illam, quæ Apoplecticorum eſt, eam & Suſpenſorum eſſe, ex vera Theoria multi facile crediderunt; cum ſuſpenſorum autem anatome, alii ablato, ut fit, laqueo, de mortis natura judicantes; illæſam alii, alii confractam Aſperam arteriam invenientes; alii ex inſolentiore ſuæ Regionis Carnifici-

cina

cina de omnibus judicantes; variamque admodum plagam Colli, quam ſtrinxerat laqueus, alii contemplati, rem denique definierunt ſic, ut qui aliter, ipſis perperam ſcripſiſſe viderentur: perinde ac ſi quod in unico, vel quod in paucis ſaltem, hi inveniſſent, idem in omnibus fieri oporteret. Imprudenter profecto hi: modus ſuſpenſionis enim, & mora ejus, & corporis pondus, & violenta capitis pronatio, ipſeque aut conſtringens adhuc, aut relaxans laqueus; ſitus præterea cadaveris, colli, capitiſque, dum, manente laqueo, Anatomicum examen fit; tempus a ſoluto laqueo elapſum; præmiſſio aliarum partium Anatomes ſanguinariæ, ante luſtratum Encephalon; imperfectum, ut noſtri hominis erat, ſuſpendium; & forte multa alia; rem mutant ſic, ut quidem ſinguli vera ſuo modo ſcribant, ſinguli autem, id quod invenirent, & ſemper, & ubique, & ab omnibus, inveniri oportere, arbitrati, turpiter profecto errent, imponantque lectoribus. Haud ſatis memores videmur Autoris eſſe, cujus præcepta nos juvenes impenſe delectabant, elabi memoria nobis ſenioribus ſolent; ingentem *Harvæum* loquor, *Edit. Lond. anni* 1766. *pag.* 126. ſic dicentem: „ Ego aliquando in Cadavere huma„ no noviter ſtrangulato *intra duas horas a ſuſpen„ ſione* aperto pectore, & pericardio, antequam faciei „ rubor evanuerat, auriculam dextram cordis, & pul„ mones, plurimo diſtentos & infarctos ſanguine mul„ tis adſtantibus oſtendi, præcipue vero auriculam ad „ maximi hominis pugni magnitudinem, turgentem „ adeo, ut disruptum iri putares. Quæ moles *die ſe„ quente* refrigerato penitus corpore, & per alias vias „ cruore dilapſo, detumeſcens. evanuit „ Et *pag.* 39. „ Qualiter ſanguis pertranſire per omnium partium poros „ poſſit, ne durum hoc videatur, & quaquaverſus „ meare, unum addam experimentum. Laqueo ſtran„ gulatis & ſuſpenſis accidit idem, quod brachio liga„ to;

„ to; ut trans chordam ſcilicet facies, oculi, labia, „ lingua, parteſque omnes ſuperiores capitis, plurimo „ infarciantur ſanguine, maximo rubore perfundan- „ tur, turgeſcentia uſque ad livorem. Hujuſmodi ca- „ davere, ſoluto laqueo, quacumque poſitione collo- „ caveris, intra non multas horas videbis omnem ſan- „ guinem vultum & caput deſerere, & a ſupinis & „ ſurſum poſitis partibus, in pronas & ſubjectas, per „ poros cutis, carnis, ceterarumque partium ſuo quaſi „ ductum pondere, decumbentem, & omnes illas par- „ tes infra poſitas, & cutem potiſſimum, replentem, „ atro tabo colorare. „

Sed de ſuſpenſis forte ſatis. (1) Ill. Vir *de Haller El. Phyſ. Tom.* 3. §. 19. Strangulatorum hominum „ huc, (ad ſubmerſos,) non pertinent, qui poſt ſa- „ tis longam moram refocillantur. Eos enim homines „ facile crediderim apoplexia potius, quam ex inter- „ cepto ſpiritu perire. Stupent certe, colores vident „ primo vividos, inde tenebras meras. Minus ergo „ mirum eſt adeo frequenter convaleſcere, reſecto fu- „ ne, vena inciſa. *Florentiæ* adeo vulgo redibant ad „ vitam, ut neceſſe fuerit mutare mortis genus, & „ vertebras luxare. Non tamen admittunt experimen- „ ta mea, laqueum organis reſpirationis non noce- „ re. Nam vidi funeſtum funem inter Cartilaginem „ ſcutiformem, & os hyoidis, in Pharyngis caveam „ irrupiſſe: vidi Cricoideam cartilaginem a bronchio „ ſeparatam fuiſſe: vidi ruptam ſcutiformem, ut ſu-

(1) Haud in Suſpenſorum modo, verum etiam in ſingulorum Cadaverum ſectione, in quibus morborum cauſas & effectus expiſcari conamur, hæc *Harvæi* monita menti obverſari debent. Sed ultra addi aliquid decet. Non ea enim notanda ſolummodo eſt, quæ a morte, ob cauſas quaſcumque, contingere mutatio poſſit, ſed & illa, quam, ante mortem, in parte affecta efficere medicatio debuerit, ut haud ultra talis hæc ſit, quam alias fuiſſet.

„ perior pars ſurſum diſtraheretur, inferior deorſum, „ & ſimilia noſtrorum alii celeb. Viri, *Weiſſe*, & „ *Mauchard*, viderunt.

Integrum magni viri textum laudare volui, ut pateat eum non ita mortem ſuſpenſorum mere Apoplecticam eſſe cenſere, quin & per ipſa ſua experimenta eandem peripneumonicam eſſe invenerit. Quod autem laquei locum exacte, ut in noſtro ſuſpenſo deprehenſum, ad aeris interceptionem tantopere contuliſſe credat, facile cum illo etiam in noſtro homine credidiſſem, ni enormis, ut totius hominis, ita & præcipue, colli craſſities, ſtringentis hoc modo funis preſſionem profundam in Laryngem impediviſſet.

Ceterum hominum ſuſpenſorum, demerſorum, & ſuffocatorum, Anatomæ minus longe fidam, eo quod vehementer eos mutet tentata vitæ revocatio, quam illi Canum meorum, quos protinus a morte, cauta quavis mutatione, aperui. Quæ mihi ſcitu neceſſaria, eaque haud ſane pauca, deſunt, ea ſimili partim, partim novo prorſum modo, expiſcabor.

Sufficiat id conſtitiſſe, quod ad vitalem auram, in iis reſuſcitandam, haud aliam methodum, quam quæ & demerſis, & quod ſuo quoque tempore forſitan demonſtrabimus, ſuffocatis, admovere ſolemus, admoveri oporteat. Quæ ſi his ſingulis mature, apte, conſtanterque adhibetur, nullus dubito, quin & vera ea eſſe pateant, quæ ſcripto nobis reliquerunt Majores noſtri, quibus cordi proximior, quam nobis, erat publica ſalus: & quæ duo Medici, *Zachias*, & *Anonymus*, Romanus alter, alter Anglus, hic de ſuſpenſis, ille de ſubmerſis & ſuffocatis, teſtati ſunt: ac poſterior quidem, de quo *Verulamius edit. Francoſ. pag.* 560. „ Audivi etiam de Medico adhuc vivente, qui homi- „ nem, qui ſe ſuſpenderat, atque per *horam dimidiam* „ *ſuſpenſus manſerat*, in vitam *fricationibus & balneis* „ *calidis* reduxerat; quique etiam profiteri ſoleat, ſe

„ non

„ non dubitare quin ſuſpenſum quemcumque *ad tem-* „ *pus prædictum* revocare poſſet, modo cervices ei, „ per impetum primæ demiſſionis, non fuerint effra- „ ctæ: „ prior autem *Paulus Zacchias* Romanus, totius Status Eccleſiaſtici Protomedicus generalis, *Tom. III. Quæſt. Medico-Legalium*, *Conſil.* 79. *Edit. Norimb.* ubi reſpondendum erat Reverendo Monacho; qui juvenis ſubmerſi in vitam revocationem indubitanter miraculoſam, bonique ſervi Dei cujuſquam precibus adſcribendam; acriter contendebat; primo advertendum eſſe monet, juvenem multas mucoſitates, & aliquam aquæ copiam, poſt quatuor conſequentes horas ore emiſiſſe, de quo cum teſtes non convenirent, utrum ante edita prima vitæ ſigna, an poſt eadem animadverſa, contigiſſet: „ Quomodocumque tamen ſit, inquit, „ certum eſſe debet non modo hoc miraculoſum non „ eſſe, ſed neque inter ea eventa commemorandum, „ quæ multam admirationem audientibus excitare con- „ ſueverunt: quippe cum pateat alios permultos.... „ cum in aquis vel alia ratione ſuffocati eſſent, re- „ vixiſſe.

CAPUT VIII.

Reſponſio ad graves duas objectiones.

§. I. *Objectio prima ex multarum gentium Annalibus formatur, plures in vitam revocatos memorantibus, qui horas, qui dies, ipſaſque ſeptimanas, latuerant ſub undis. Alteri objectioni materiem ſuppeditat vita, ſive cum modicis omnino, ſive admodum protraſtinatis auxiliis, reparata. Multiplex ad utramque reſponſio.*

§. I.

FInem operi imponere licuiſſet, ni una alterave diluenda objectio fuiſſet, cum momentoſa utraque videretur; citraque aptum reſponſum, ſpectatiſſimorum in arte Virorum fidem, autoritatemque, a me labefactatam in hoc opere eſſe, haud pauci, nec immerito plane, conqueri poſſent.

Dixi quippe, repetivique, ſperabilem ſalutem fore, quando primo homo diu merſus in undis non fuit; ſecundo quando præceps illi præſtatur auxilium. Jam vero qui, librorum Helluones, *Schenkium*, *Bonetum*, *Borellum*, *Helmontium*, *Pechlinium*, *Derhamum*, *Winslowum*, *Bruhierium*, *Ill. B. van Swieten*, alioſque ſcriptores graviſſimos, conſuluerunt, ut præ ceteris feciſſe videtur *Embryologiæ ſacræ* Autor, *Franciſcus Emanuel Cangiamila*, Eccleſiæ Panormitanæ Canonicus, Regnique Siciliæ Inquiſitor, cujus *Libri tertii Caput* 20. 21. & 22. legi merentur attente, veluti omnis de hac re Hiſtoriæ epitome; hi inquam, opponent mihi ſubmerſorum complures, qui horas, qui dies, qui plures etiam ſeptimanas, hoſpitati in aqua, & ex ea elati, vitæ ſigna dedere, perfectamque ſunt adepti ſanitatem; nec minus mihi exempla proferent promptæ in ſalutem reſtitutionis, etſi auxilia aut perpauca, aut tardiſſima, admota fuerint.

Non diffiteor comparari Sylvam Hiſtoriarum, quæ hoc probent, poſſe: verum mecum, precor, animadvertant hi, quam parum exactas hujuſcemodi relationes eſſe oporteat, ſive determinatæ juſto horæ præcipitationis in aquam, ſive moræ in illa, ſive elationis ex eadem, ſive denique auxilii primum adhibiti. Didici hoc in experimentis meis, dum ſcilicet quidam circumſtantium mihi, in horologium non attenti, tempus ſive ſubmerſionis, ſive cujuſquam operationis, erronee

ronee admodum, multoque plerumque longius, determinarent, quam ego, intuitus in horologium, quod unus idemque perpetuo, ad notandum in charta cujuſque operationis tempus, conſulebat, advertebam. Ignorat paſſim ſubmerſus, ſi redeat ad ſe, quo temporis momento in flumen ceciderit: ignorant juſtum momentum temporis ii, qui illum inde duxerunt in amnem, variantque in referendo; ut contigit me coram, per minuta, per medios, integroſque horæ quadrantes. Ita ut nonniſi præterpropter illa admitti oporteat, quæ illi præterpropter conjecturando aſſequuti, teſtantur; in prolonganda, quam in abbrevianda tempora, paſſim proniores.

Secundo in hiſce, quæ opponuntur mihi relationibus, inſolita plane, atque ſtupenda, eaque non pauca, enarrantur. Cujuſmodi eſt præſervatio corporum a putredine, dierum ſeptimanarumque ſpatio; auditus ſub undis: mens ſibi præſens; reſpiratio commoda; inambulatio quingentorum paſſuum; fuſæ ad Deum preces: in alio homine deſiderium perenne enatandi, ſed propter glacialem aquæ ſuperficiem fruſtraneum; poſt diem vero tertiam in gurgite tranſactam vita ſana, vegetaque: in tertio, vita incolumis, integri ſenſus, corporis erecti demum ſtantiſque ſitus, octiduo ſervatus in undis, cum ſequente hominis teſtimonio: „ Neſcio „ utrum in profundo reſpiraverim, viſum certe atque „ auditum retinui: nam & tintinnabula audiebam, „ & demiſſum ad me retrahendum uncinum appre- „ hendiſſem, ſi manus frigore ſatis rigidas immobi- „ leſque movere potuiſſem. Piſces continuum & im- „ placabile bellum oculis meis intulerunt, quorum in- „ ſultus palpebrarum motu declinabam. Ad aquæ „ motum magnus inſurgebat in auribus dolor, qui in ceteras corporis partes diffundebatur (1). Per id tem-

 „ pus

(1) Mulier ſervata Viennæ 1769. tormentum maximum ab aqua in aurem illapſa ſe paſſam eſſe quoque retulit Tom. XIII.

„ pus nunquam ſame laboravi : arbitror autem me „ quandoque obdormiviſſe. Ceterum aliud nihil vigi- „ lans cogitabam niſi Deum, propriamque ſalutem : „ aliorum ſaltem in præſentia non reminiſcor. *Vid. N. C. Dec.* 3. *ann.* 5. *&* 6. Stupendior adhuc *Joannis Jonæ* in *Actis Suecicis* vitæ, perintegros quadraginta & duos dies ſub aquis conſervatio, cujus meminit *Lancelottus Miſc. N. C. Dec.* 1. Dum porro mihi adeo ſtupenda narrant, ut Miraculum rectius, quam Naturam ſapiant, nihil prorſum video, quod me, ſecundum conſuetas, obviaſque quotidie Naturæ leges judicantem, condemnet. (r)

Eo minus me terret *Helmontii Hydrophobus*, quem ille a rabie canina ſanatum ſalutavit, tripla in mare præcipitatione, & prima quidem tempore, quo quis *Pſalm.* 50. *Miſerere mei* præcaretur; altera, tertiaque tempore *Angelicæ ſalutationis*. Si horologium conſuluiſſet, ut ego in meis experimentis, accuratius nobis immerſionis durationem tradidiſſet. Suſpicor quoque, conjecturando illum potius, quam orandis his precibus, tempora determinaſſe; cum requiſita ad preces attentio animum a ſpectaculo miro, quo unico occupandus erat, avertiſſet. Ut autem tuto quid hic definirem, deprehendi me hunc Pſalmum duobus minutis abſolvere, & ſalutationem angelicam decies in minuto precari. Hinc adeo parum miror *Hydrophobum* in plenam vitam rediiſſe, ut, ſi periiſſet, miraturus fuiſſem. Nondum enim mihi hominis notum exemplum eſt, cujus, non diutius merſi, irrevocabilis vita fuerit.

De *Fabro lignario ſuo*, deque *commendabili a probitate Muliere*, quod idem Autor narrat, demerſionis tem-

(r) Licet ſint, quibus quoddam valde naturale illis contingere videatur, qui in aqua & gelidiſſima, & ſuperficiem habente glaciatam, mergunt : ſtupenda tamen, ac prope miraculoſa, hæc vocare malim, eoquod neque ratione, neque exemplis, hanc opinionem fulciverint.

tempus perbreve fuiſſe credibile admodum ſit, cum non determinaverit illud; certo determinaturus, ſi rei mirabilitatem augere diuturnior in undis mora potuiſſet. Et quia etiam neque de priore juvene demerſo, neque de poſteriore, quid notavit, niſi quod *FORTE per dimidium horæ ſubter aquam delituiſſent*, non percipio hic quidquam, quod mihi contrarium ſit, per mediam horam merſos nunquam accenſenti deſperatis.

Audiendi tandem & illi ſunt, qui ſuſpicantur, me immodica ſollicitudine ſuperſtitem ſcintillam vitæ extinguere: quæ ego, eaque plerumque fruſtra, inſtituerim, tentamenta numeroſa, quæque e contrario ab aliis modica, ac nulla fere, admota præſidia cum ſucceſſu fuerint, ſerio contemplati. Neque plane, quod ſubterfugiam, eſt. Helmontii *Hydrophobum collocarunt ſupra vas teres ſupino dorſo chlamyde tectum: ſuſpicabar, inquit, illum obiiſſe, ſed metum riſit nauta, nam ſolutis vinculis cepit omnem muriam rejicere, QUAM INSPIRAVERAT, & mox revixit. Erat victor Gandavenſis. Qui dein rabie liberatus, ſoſpes vixit.* De *Fabro maniaco*, qui e plauſtro in profundum ſtagnum inſiliens, & ereptus, ſanæ mentis annis 18. poſtmodum vixit, non retulit latæ opis modum. Quantum ad *Mulierem probam*, hanc ad vicinum pagum detulerunt, *In quo uxor hoſpitis illam in menſa prono ſitu, & capite declivi poſuit. Factumque eſt, quod ſic AQUAM IN PULMONE HAUSTAM demiſerit.* Et de *Hannoniæ* montium adoleſcente, natatu ſubmerſo, refert nobilem Matronam, ſui itineris ſociam, eum prono ſitu ſuper genua ſua extendiſſe, *cumque flaccidus ſic penderet prorſus nudus, cepit tandem, rejecta aqua, reſpirare, & revixit nobis adſtantibus.* Tandem *unigenitus viduæ divitis filius*, quem Mater, gremio ſuo ſuſceptum, amaro cum fletu oſculabatur, jubente *Helmontio* in gremio ipſo pronatur capite humeriſque declivibus, & horæ elapſo quadrante reſpirat. Quando-

doquidem porro negotio tam facili & in his, & in compluribus aliis, revocata vita fuit, & importunioribus meis laboribus rara obſervatur vitæ revocatio, annon hoſce vitæ præjudicioſos, illud vitæ proficuum, ſalubreque, cenſendum eſt?

At vero hos, qui mihi hunc ſcrupulum injiciunt, perhumaniter rogo, ut plurimorum in vitam revocatorum Hiſtorias retexentes, mecum in iisdem attendant differentiam in vitæ latentis revocamine, tam ſuſpenſorum hominum, quam ſubmerſorum; ſic quidem, ut nonnulli protinus reſpirent, loquantur, & ſurgant: alii vero tardius, imo nec niſi poſt horas plures, in vivis ſe eſſe teſtentur. Hæc porro ratio eſt, cur harum rerum gnari ſedulo hortentur, ne nos inanium principio laborum tœdeat, multos in vitam non revocari experti; niſi exantlatis plurium horarum laboribus.

Deinde non ſatis perpendiſſe videntur, hæc laborioſiora, diuturnioraque tentamina, neque fieri, neque ſuaderi, ubi leviora, atque breviora, rem abſolverint: ita ut ſi noſtri homines, noſtræque beſtiæ, primo labore revixiſſent, quemadmodum de ſuis perhibet *Helmontius*, læti ſuperſediſſemus protractioribus.

Tandem ſi ea ſic ſe habent, quæ Capite VII. de vulgari methodo, pedibus ſubmerſos ſuſpendendi, in uſum revocanda monui; modum ſubmerſis auxiliandi ab *Helmontio* relatum, ex valentiſſimis præſtantiſſimisque eſſe, facilis dabo. Eam quippe rationem cum ſubmerſis agendi ibidem laudare debui, quæ omnium promptiſſima ac potentiſſima eſſet, ad aptitudinem reſpirandi Muſculis abdominalibus, Diaphragmati, Coſtisque, conciliandam. Hanc porro eſſe Corporis ſubverſi agitationem ibidem conſtitit. Eandem apud *Helmontium* tam nautæ, quam mulieres, proxime imitatæ ſunt. Vidit quippe ille, dum Corpus vel in dolium, vel in menſam, vel in gremium matris, ſic pronarent,

ut

ut pendulum caput cum thorace eſſet, aquam, quam ille quoque hauſtam pulmonibus eſſe credebat, ſic ore elabi, ut reſpiratio ſequeretur. Ut itaque cauſæ ingeminent, quæ inter futura experimenta hujus methodi exercitium præprimis explorare, promovereque, jubent.

APPEN-

APPENDIX.

Contigit haud ita pridem caſus, qui Operi inſertus illud ornaturus fuiſſet: unde eum Appendicis modo operi jam abſoluto adnecto.

Duo Aulicarum Tapetum Curatoris famuli, veſpere ex Aula laſſi frigenteſque reduces, ad horam veſpertinam in parvum ſuum cubiculum ſe recipiunt, & poſito in eo vaſe cum prunis ardentibus, alter lectum ſtatim petit, alter in lecto legit ad 12. horam, extinctoque tunc lumine ad ſomnum ſe componit.

Mane neuter prodit. Unde ad horam nonam cubiculum aperiri jubet Curatoris uxor, ipſaque ſimul intrat. Vidit per denſum fumum ſingulum ſingulo in lecto famulum pene mortuum, vultum purpureum, ſpuma denſa ore obſitum, moribundorumque ſtertore reſpirantem. Vicinum Chirurgum *Heifeld*, actutum quæri jubet, cujus tiro primarius advolans, opem protinus præſtat; curatque ſuum Medicum *Rhein* appellari, eoque non inveniendo, ordine plures; quorum primus *Exp. Seredi* accedit, hora circiter undecima.

Chirurgus interim, dum Medicus expectatur, quæ debuit, quæ potuit, fecit. Cubiculum fumo adeo grave, ut pectore ipſe angeretur, aperta janua feneſtraque luſtravit; miſit utriſque ſanguinem, qui pleno jactu exſiliit; os, ipſum fumum ſpirans, aperuit; aquam cum Spiritu Cornu Cervi illi infudit, deinde jus carnis: & unum quidem in mænia, quæ Aula contingit, duxit, alterum vero in cubiculo undique aperto, probeque luſtrato, reliquit. Interea bihorio elapſo, quem dixi Medicus acceſſit, qui mox clyſma curavit injici ambobus, oleum multum primum ingeſſit, poſtea fauces plumula irritavit, ut vomitum provoca-

vocaret; vomuit autem unus duntaxat, idque aliquo cum levamine. Tum & quinque lata Veſicantia admoveri curat ambobus, & omni bihorio uncias duas Aquæ laxativæ ingeſſit.

Dum autem Chirurgus principio ſolus, Medicus & Chirurgus poſtmodum juncti, hæc omnia perficerent, toto intermedio tempore continuo varias corporis partes, vario modo, varia fricabant materie.

Succeſſit porro cura ſic, ut is, quem in mœniis locarant, ad quartam ad ſe rediret, & loqui inciperet; ut qui in Cubiculo undique aperto jacuerat, hora ſecunda vomeret, & hora tardius priore loqui intelligereque inciperet: ſic ut veſpere refecti ambo aliquid nutrimenti ſumſerint, ac noctem tranquillo ſomno tranſegerint. Ego tandem ſera veſpere rei certior factus, miſi Chirurgum Noſocomii, qui in illam inquireret: rediit convaleſcere referens utrumque.

Altero mane ambos vidi, & quidem eum, quem mox pleno aeri expoſuerant, hilarem, perque ædes obambulantem; alterum vero adhuc debilem, leviter febrientem, lecto inhærentem, nec reſpiratione libera adhuc gaudentem. Continuata autem Aqua laxativa, die eum tertio ſanum inveni, amboſque unice conquerentes de Veſicantium dolore moleſtiaque. Prior quidem altero die, cum dies Dominica eſſet, caſus enim die Saturni contigerat, Templum adivit, ſuam tamen temeritatem dolens, cum animo fere ibidem deficeret. Utrumque poſt triduum ſanum vegetumque ſalutavi. Quæ in hac hiſtoria ipſe non vidi, ex relatione utriuſque, nec non ex ea Matris familias, Medici Chirurgi aliorumque, qui convolaverant, ſupplevi.

En rurſum notabile, idque geminum, vitæ revocatæ exemplum, quo conſtat pauca minuta tantummodo defuiſſe, quin & ſigna vitæ omnis defuiſſent, & ambo hi, ſolito publicæ autoritatis more, anatomice luſtrati, tumulatique fuiſſent, qui jam vero ambo, huma-

nis

nis *Deo obſecundante* laboribus, mortis e faucibus erepti, perfecta ſanitate fruuntur. Ejuſmodi exemplis Vulgus demum intelliget, quomodo deinceps opitulari iis oporteat, qui vel, ut hi carbonum venenato vapore, quo hic multi quotannis, ut adhuc hac hyeme, e medio tolluntur; vel Vini in caveis fermentantis; vel clauſorum dudum Puteorum exhalatione; aut perituri, aut jam periiſſe, videntur. Humanitas ſui quemque officii monebit abunde; Religio compellet; Conſcientia urgebit: ſi vero exiſterent, quos neque hæc ſat potenter commoverent, hos ſaltem Regia munificentia, præmio viginti quinque florenorum quemvis remuneratura, qui vitam homini aut ſuffocato, aut ſubmerſo, aut ſuſpenſo, pene extinctam ſe revocaſſe juridico teſtimonio comprobaverit, quemadmodum in Edicto 1. Julii 1769. habetur, ut debitam operam hisce infortunatis navent, ſtimulabit.

FINIS.